

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**TÜRK SİYASAL HAYATINDA MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ
(1970-1980)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEYİT FURKAN BAĞCIVAN

TEZ DANIŐMANI
DOÇ. DR. SELMA GÖKTÜRK ÇETİNKAYA

BİLECİK, 2022

10386496

T.C.
BİLECİK ŐEHY EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

TÜRK SİYASAL HAYATINDA MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ
(1970-1980)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEYİT FURKAN BAĞCIVAN

TEZ DANIŐMANI
DOÇ. DR. SELMA GÖKTÜRK ÇETİNKAYA

BİLECİK, 2022

10386496

BEYAN

“Türk Siyasal Hayatında Milli Görüş Hareketi (1970-1980)” adlı yüksek lisans tezinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.			
DESTEK ALINMIŞTIR		DESTEK ALINMAMIŞTIR	X
Destek alındı ise;			
Destekleyen kurum;			
Desteğin Türü		Proje Numarası	
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)			
2- TÜBİTAK			
Diğer;.....			
ETİK KURUL onayı var ise;			
ETİK KURUL karar tarih/sayı:	/.....	

Seyit Furkan BAĞCIVAN

10/10/2022

İmza

ÖN SÖZ

Milli Görüş Hareketinin hangi koşullarda ortaya çıktığını ve bu hareketin 12 Eylül Darbesi'ne giden süreçte ne tür gelişmeler yaşadığını ortaya koymak amacıyla hazırlanan bu tezde 1970'li yıllar ele alınmıştır. Öte yandan konunun daha iyi anlaşılabilmesi adına Bağımsızlar Hareketi oluşumundan başlanmış, ayrıca 12 Eylül Darbesi'nin akabinde Milli Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararlar ve sıkıyönetim mahkemelerinin kapatılan siyasi partiler üzerindeki etkisi MSP çerçevesinde gösterilmek istenmiştir. Çalışmada Devlet Arşivlerinden istifade edilmesinin yanında Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu, Danışma Meclisi Tutanaklarından da yararlanılmış, yasal gelişmeler açısından Resmi Gazete taranmış ve ilgili sayıları kullanılmıştır. Parti Programları ile Seçim Beyanname ve Bildirgelerinden de faydalanılan tezin hazırlanmasında ayrıca hatıralar, tetkik eserler ve süreli yayınlardaki bilgiler de yardımcı olmuştur.

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında verdiği katkı ve emekler için danışmanım Doç. Dr. Selma GÖKTÜRK ÇETİNKAYA'ya teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Savunmamda yer alan Doç. Dr. Zeynep İSKEFİYELİ ve Doç. Dr. Taner BİLGİN hocalarıma da katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Ayrıca Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde bulunan diğer hocalarım ile öğretmen arkadaşlarıma da saygılarımı sunarken son olarak eğitimimde maddi-manevi desteklerini hep yanımda hissettiğim babam, annem ve kardeşlerime ayrı ayrı teşekkürlerimi ve minnetimi sunuyorum.

Seyit Furkan BAĞCIVAN

2022

ÖZET

TÜRK SİYASAL HAYATINDA MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ

(1970-1980)

27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan askeri müdahalenin ardından gerçekleşen yargılamalar, 1961’de hazırlanan Anayasa ve yapılan seçimlerle başlayan Koalisyon Hükümetleri Türk siyasetinde yeni bir sürecin başlangıcı olmuştur. Demokrat Parti’nin mirasına sahip çıktığı söyleminde bulunan Adalet Partisi 12 Mart 1971 tarihinde gerçekleşen muhtıra sürecine kadar siyasi alanda yükselen bir ivme çizmiştir. Adalet Partisi, “İslamcı” olarak adlandırabilecek kesimin desteğini almış, 1961 Anayasası’nın sağladığı özgürlük ortamı bu kesimin de hareketlenmesine yol açmış ve kendi yollarını bulmaya yönelmişlerdir. Bu doğrultuda Makine Mühendisi Prof. Dr. Necmettin Erbakan’ın öncülüğünde İslamcı kesim partileşerek Türk siyasetinde kendisini temsil olanağı bulmuştur. Politik alanda tecrübesiz olan bu kesimin dönemin şartları itibariyle kendi fikirlerini açık şekilde ifade etmeye çalışması, Laik Cumhuriyet rejimi tarafından tehlike olarak algılanmasına sebep olmuştur. Nitekim 27 Mayıs Darbesinin ardından İslamcı kesimin ilk ciddi teşebbüsü olan Milli Nizam Partisi, Laikliğe aykırı çalışmalar yürüttüğü gerekçesiyle kapatılmıştır.

Milli Nizam Partisi’ni kuran kadro, 12 Mart Muhtırası sürecinde ise Milli Selamet Partisi’ni kurmuş fakat bu defa söylemlerini daha dikkatli seçmeye başlamıştır. Milli Selamet Partisi ile birlikte Türk siyaseti “*Milli Görüş*” kavramıyla tanışmış, bu kavram Milli Nizam Partisi ve Milli Selamet Partisi ile birlikte ardıllarını da ifade etmek için genel anlamda kullanılır olmuştur. 1973 Genel Seçimlerinin ardından Cumhuriyet Halk Partisi ile kurduğu koalisyon hükümeti Milli Selamet Partisi’nin Türk siyasetindeki meşruluğu ve kabul görmesi için önemli bir etken olsa da bu iki parti arasındaki birliktelik uzun sürmemiştir. Koalisyonun sona ermesiyle Milli Selamet Partisi kendisini başka bir birlikteliğin içinde bulmuş; Kıbrıs Harekatı ardından Bülent Ecevit’in gördüğü desteğin artması ile Cumhuriyet Halk Partisi’ne karşı sağ partilerin bir araya geldiği Milliyetçi Cephe Hükümetleri ile tanışmıştır. 12 Eylül 1980’de gerçekleşen darbeye kadar kurulan koalisyonlarda Milli Selamet Partisi anahtar parti konumuna gelmiş; hükümet kurma teşebbüsü içerisinde olan partiler Milli Selamet Partisi’ne ihtiyaç duymuştur. Toplumdaki muhafazakar kanadın temsilcisi olarak kabul gören Milli Selamet Partisi, müdahale öncesinde de anahtar parti konumunu kullanarak “*Milli Onarım Hükümeti*” adı altında azınlık hükümeti kurma isteğini dahi gündeme getirebilmiştir. Kendisine duyduğu güvenin giderek artması partinin temsil ettiği kesimin taleplerine yönelik

eylem ve söylemlerini de çoğaltmıştır. Öyle ki Konya’da düzenlenen Kudüs Mitingi 12 Eylül’e giden süreçte son nokta olarak değerlendirilmiştir.

Ülkenin siyasal, ekonomik ve sosyal açıdan giderek istikrarsızlaşması Ordu içerisindeki üst rütbeli komutanlarda bu sorunların ortadan kaldırılabilmesi için müdahalenin gerekliliğine yönelik düşüncenin oluşmasına sebep olmuştur. Buradan hareketle Türk Silahlı Kuvvetleri 12 Eylül 1980’de yönetime el koymuş, sorunların çözümüne yönelik hamleler yapmaya çalışmıştır. Bu dönemde siyasi parti liderleri güvenlikleri dolayısıyla zorunlu ikamet adreslerine gönderilmiş; kısa bir süre sonra Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi liderleri serbest bırakılırken Milli Selamet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi liderleri tutuklanmış, sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanmışlardır. Milli Güvenlik Konseyi tarafından tüm siyasi faaliyetler sona erdirilirken partiler kapatılmıştır. 1982 Anayasası referandumunun akabinde demokrasiye dönüşün sinyalleri verilmiş, seçim tarihi açıklanmıştır. Milli Güvenlik Konseyi kontrollü bir şekilde yeni partilerin kurulmasına izin verse de birçok parti de veto edilmiştir. 1983 Genel Seçimlerinin ardından Anavatan Partisi (ANAP) iktidara gelmiş birkaç yıl sonra da siyasi parti liderlerine uygulanan siyasi yasak halkoylaması ile kaldırılmıştır. Diğer yasaklı liderler gibi Necmettin Erbakan da siyasete dönmüş, kısa bir süre sonra da kendisinin talimatıyla kurulmuş olan Refah Partisi’nin genel başkanlığına seçilmiştir.

Bu tez, İslamcı kesimin Türk Siyasi Tarihinde aktif olarak rol aldığı, başka partilerin içinde yer almaktan çıkıp kendi partilerini kurmaya yöneldiği süreci ele almaktadır. Bu süreç yetmişli yıllarda yaşanmış ve günümüze değin süregelen bir ekolün sembol ismi olan Necmettin Erbakan’ın politik serüveniyle girift bir halde şekillenmiştir. Tezde Adalet Partisi’nden umduğunu bulamayan İslamcı kesimin Bağımsızlar Hareketi’ni başlatmasından 12 Eylül 1980’in ardından uygulanan yasakların kaldırılmasına kadar geçen süre zarfına değin inceleme yapılmış, kronolojik olarak işlenen Türkiye’deki politik gelişmeler Necmettin Erbakan ve Milli Görüş ekseninde değerlendirilerek Milli Nizam Partisi’nden Milli Selamet Partisi’ne geçiş analiz etmiştir. Yakın Döneme ışık tutacak bu konuların yazımında resmi kaynaklar, süreli yayınlar, hatıralar ve tetkik eserlerden istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bağımsızlar Hareketi, Milli Görüş, Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Necmettin Erbakan.

ABSTRACT

MİLLİ GÖRÜŞ MOVEMENT IN TURKISH POLITICAL LIFE

(1970-1980)

After the May 27, 1960 Coup, politicians were put on trial, the 1961 Constitution was prepared, and coalition governments were established by holding elections. Saying that it is the continuation of the Democratic Party, the Justice Party gradually rose until the 12 March 1971 Memorandum. During this period, the Justice Party also received the support of the Islamists. But in the freedom environment of the 1961 Constitution, this section also tended to establish its own party. For this, Mechanical Engineer Prof. Dr. They went to party under the leadership of Necmettin Erbakan. These movements of the Islamic section disturbed the Republican section. For this reason, the National Order Party, the first party founded by the Islamists, was closed because it was against secularism.

Those who founded the National Order Party established the National Salvation Party in the 12 March Memorandum when their parties were closed. But this time they tried to be more careful. Turkish Politics recognized the concept of “National Vision” together with the National Salvation Party. This concept was also used for other parties to be established by Erbakan, such as the National Order Party and the National Salvation Party. After the 1973 Elections, the National Salvation Party and the Republican People’s Party formed a coalition government. In this way, the legitimacy of the National Salvation Party increased. However, this partnership did not last long. The fact that Bülent Ecevit became more popular, especially after the Cyprus Operation, brought the end of this partnership. This situation brought the right-wing parties together. Thus, the Nationalist Front Governments were born. Until September 12, 1980, the National Salvation Party was seen as a sought-after partner in governments. With the strength he got from here, he proposed the establishment of a minority government called the “National Restoration Government” before 12 September. The National Salvation Party, which received the support of the Islamist segment, increased its actions and rhetoric with the confidence it felt for itself. One of these actions, the “Jerusalem Rally”, was the last straw on 12 September.

The country’s political, economic and social destabilization has led to the idea of the high-ranking commanders in the Army that an intervention is necessary in order to eliminate these problems. The army seized the administration on September 12, 1980 and tried to make moves to solve the problems. During this period, political party leaders were sent to their

mandatory residence addresses for their safety. A short while later, Justice Party and Republican People's Party leaders were released, while National Salvation Party and Nationalist Movement Party leaders were arrested and tried in martial law courts. All political activities were terminated by the National Security Council, and the parties were closed. After the constitutional referendum, the signals of a return to democracy were given and the election date was announced. The National Salvation Party allowed the established of new parties in a controlled manner, but many parties were vetoed. After the 1983 General Elections, the Motherland Party came to power, and a few years later, the political ban on political party leaders was lifted by referendum. Like other banned leaders, Necmettin Erbakan returned to politics and was elected as the chairman of the Welfare Party, which was founded on his orders, after a short time.

This thesis deals with the period when the Islamist section took an active role in Turkish Political History. This period includes the process in which he went from taking part in other parties and started to establish his own parties. In other words, the seventies are covered in the thesis. The political activity of the Islamist section has been shaped intricately by the political adventure of Necmettin Erbakan, who is the symbol name of a school that has continued until today. The thesis started with the establishment of the Independent Movement by the Islamist segment, who could not find what they expected from the Justice Party. The period until the lifting of the bans implemented after September 12, 1980 was examined. The political developments in Turkey, which were processed chronologically, were evaluated in the axis of Necmettin Erbakan and Milli Görüş (National Opinion). He analyzed the transition from the National Order Party to the National Salvation Party. Official sources, periodicals, memoirs and research works have been used in the writing of these subjects that will shed light on the Recent Period. This thesis describes the political adventure of Necmettin Erbakan, a school in Turkish Political History. In this narrative, the political events of the period were also included. In this thesis, the period from May 27, 1960 to September 12, 1980 is explained. In this period, which is told chronologically, the political developments are discussed in the context of Erbakan and his parties. Among the parties, especially the National Salvation Party was highlighted. In the thesis, which will shed light on the recent period, official sources, periodicals, memoirs and research works have been used.

Keywords: Movement of Independents, Milli Görüş, National Order Party, National Salvation Party, Necmettin Erbakan.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖN SÖZ.....	İ
ÖZET.....	İİ
ABSTRACT.....	İV
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK SİYASETİNDE BAĞIMSIZLAR VE MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ

1. İSLAMCI KESİMİN AKTİF SİYASETE GİRMESİ.....	4
1.1. İslamcı Kesimin Aktif Siyasete Girmesindeki Faktörler.....	4
2. NECMETTİN ERBAKAN'IN SİYASET ÖNCESİNDEKİ YAŞAMI.....	8
2.1. Necmettin Erbakan'ın Ailesi ve Eğitim Yılları.....	8
2.2. Necmettin Erbakan'ın Özel Sektördeki Atılımı: Gümüş Motor.....	9
2.3. Necmettin Erbakan'ın Bürokraside Yer Alması ve TOBB Mücadelesi.....	10
3. MİLLİ NİZAM PARTİSİ.....	12
3.1. 1977 Genel Seçimleri ve İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin Kurulması ...	12
3.2. Milli Nizam Partisi'nin Kapatılması.....	18
4. MİLLİ SELAMET PARTİSİ.....	21
4.1. Milli Selamet Partisi'nin Kurulması.....	21
4.2. Milli Selamet Partisi'nin Yayın Organına Kavuşması: Milli Gazete.....	25
4.3. Akıncılar Derneği.....	26
5. MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ.....	28
5.1. Milli Görüş Hareketi'nin İdeolojik Temelleri.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİNİN SİYASAL YÜKSELİŞİ

1. MİLLİ SELAMET PARTİSİ’NİN İKTİDAR ORTAKLIĞI	31
1.2. Ecevit-Erbakan Koalisyon Hükümeti’nin Öne Çıkan Meseleleri ve MSP’nin Tutumu.....	35
1.2.1. Af Kanunu Meselesi	35
1.2.2. Haşhaş Ekimi Meselesi.....	36
1.2.3. Kıbrıs Barış Harekatı.....	37
1.3. CHP-MSP Koalisyonunun Dağılması.....	39
2. BİRİNCİ MİLLİYETÇİ CEPHE HÜKÜMETİ.....	40
2.2. Nurcuların Milli Selamet Partisi’nden İstifa Etmesi	45
2.3. Birinci Milliyetçi Cephe Hükümeti’nde Öne Çıkan Meseleler	47
2.3.1. TRT Krizi.....	47
2.3.2. Öğrencilerin İdeolojik Hareketliliği	49
2.3.3. Devlet Güvenlik Mahkemeleri Olayı.....	50
2.3.4. Kanlı 1 Mayıs	51
2.4. Koalisyonda Milli Selamet Partisi’nin Tutumu ve Hükümetin Dağılması	52
3. İKİNCİ MİLLİYETÇİ CEPHE HÜKÜMETİ	54
3.1. 1977 Genel Seçimleri ve İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti’nin Kurulması ...	54
3.2. İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti’nde Yaşanan Gelişmeler.....	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

12 EYLÜL SÜRECİNDE MİLLİ SELAMET PARTİSİ

1. 12 EYLÜL ÖNCESİNDE KURULAN HÜKÜMETLER VE YAŞANAN GELİŞMELER.....	62
1.1. III. Bülent Ecevit ve VI. Süleyman Demirel Hükümetleri	62

1.2. 12 Eylül'de Milli Selamet Partisi'nin Tesiri ve Kudüs Mitingi.....	63
1.3. Müdahale Sürecinde Ordu ve Siyaset	64
2. 12 EYLÜL ASKERİ MÜDAHALESİ	71
2.1. Bayrak Harekâtı.....	71
2.2. Ulusu Hükümeti.....	72
2.3. Anayasa Çalışmaları ve Referandum	74
3. 12 EYLÜL'DE ASKERİN SİYASİLERE YÖNELİK TUTUMU VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER.....	76
3.1. Siyasi Parti Liderlerinin Tutuklanması ve Partilerin Kapatılması	76
3.2. 12 Eylül Sonrasında Milli Selamet Partisi	78
3.3. Darbeden Demokrasiye Geçiş	82
3.4. 1983 Genel Seçimleri ve Siyasi Yasakların Kaldırılması.....	85
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA	92
EKLER.....	106

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1. Bağımsızlar Hareketi'ne Katılan Kişiler ve Aday Oldukları Şehirler.....	6
Tablo 1.2. Milli Nizam Partisi Kurucu İsimleri.....	13
Tablo 1.3. Milli Selamet Partisi Kurucu İsimleri	22
Tablo 1.4. MSP'li Gençlerin Katıldığı Belli Başlı Mitingler	27
Tablo 2.1. 14 Ekim 1973 Genel Seçimleri	32
Tablo 2.2. CHP-MSP Koalisyonu (37. Hükümet).....	35
Tablo 2.3. 39. Hükümet (Birinci Milliyetçi Cephe)	45
Tablo 2.4. 5 Haziran 1977 Genel Seçimleri	55
Tablo 2.5. İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti.....	57
Tablo 3.1. MSP'lilerin Dil ve İstihbarat Okulu'ndaki Günlük Programları.....	80
Tablo 3.2. 6 Kasım 1983 Genel Seçim Neticeleri	86

KISALTMALAR LİSTESİ

- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- AET:** Avrupa Ekonomi Topluluğu
- Alb.:** Albay
- ANAP:** Anavatan Partisi
- AP:** Adalet Partisi
- BM:** Birleşmiş Milletler
- BTP:** Büyük Türkiye Partisi
- CGP:** Cumhuriyetçi Güven Partisi
- CHP:** Cumhuriyet Halk Partisi
- CSTD:** Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi
- DGM:** Devlet Güvenlik Mahkemeleri
- DİSK:** Devrimci İşçi Sendikaları
- DP:** Demokratik Parti
- DYP:** Doğru Yol Partisi
- FP:** Fazilet Partisi
- GİK:** Genel İdare Kurulu
- HP:** Halkçı Parti
- IMF:** International Monetary Fund/Uluslararası Para Fonu
- İTÜ:** İstanbul Teknik Üniversitesi
- İÜ:** İstanbul Üniversitesi
- Korg.:** Korgeneral
- MBK:** Milli Birlik Komitesi
- MDP:** Milliyetçi Demokrasi Partisi
- MGH:** Milli Görüş Hareketi
- MGK:** Milli Güvenlik Konseyi

MGV: Milli Gençlik Vakfı

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

MMTD: Millet Meclisi Tutanak Dergisi

MNP: Milli Nizam Partisi

MP: Millet Partisi

MSP: Milli Selamet Partisi

MTTB: Milli Türk Talebe Birliği

NATO: North Atlantic Treaty Organization/Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

ODTÜ: Ortadoğu Teknik Üniversitesi

Ora.: Oramiral

Org.: Orgeneral

RP: Refah Partisi

SODEP: Sosyal Demokrasi Partisi

SP: Saadet Partisi

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TBMMTD: Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi

TİP: Türkiye İşçi Partisi

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

Tümğ.: Tümgeneral

TÜSİAD: Türkiye İş Adamları ve Sanayiciler Derneği

TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri

TÜRK-İŞ: Türkiye İşçi Sendikaları

YTP: Yeni Türkiye Partisi

Yzb.: Yüzbaşı

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti, 27 Mayıs 1960 Darbesi'nin ardından yeni bir sürece girmiş; Demokrat Parti'nin kapatılmasıyla birlikte onun mirasına, müdahalenin sonrasında kurulan partiler tarafından sahip çıkılmaya çalışılmıştır. Adalet Partisi (AP) de bu partilerden biridir. Kurucu Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'nın vefat etmesinin ardından bu partinin başına geçen Süleyman Demirel seçimlerde aldığı oy oranıyla Demokrat Parti'nin mirasına sahip çıkabildiğini göstermiştir. 12 Mart 1971'de verilen muhtıra sürecine kadar yükselen bir ivme çizen AP'de bu yükseliş beraberinde parti içi rekabeti de ortaya çıkarmıştır. Bir süre sonra partinin önemli isimleri ayrılarak Demokratik Parti (DP)'yi kurmuştur. 1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlük ortamı sol kesimin gelişmesini sağlarken bunun yanı sıra İslamcı kesimi de etkilemiştir. AP'ye destek olan muhafazakâr-sermayeci kesim de bu süreçte ayrışma göstermiştir. Bu kesim, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği seçimlerinde hükümetin adayına karşın Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ı destekleyerek başkan olabildiğini sağlamıştır. Fakat hükümetin hukuka aykırı şekilde Erbakan'ın başkanlık görevini sürdürmesine izin vermemesi, kamuoyunu meşgul ederken Erbakan'ın da tanınmasını sağlamıştır. Kısa süre sonra Erbakan, mensup olduğu İskenderpaşa Cemaati'nin de desteğiyle önce Bağımsızlar Hareketi'nin içerisinde bulunmuş, ardından da Milli Nizam Partisi'ni (MNP) kurmuştur. 27 Mayıs Darbesi'nin ardından İslamcı kesim, siyaset arenasında kendi fikirlerini yansıtan siyasi bir oluşum meydana getirebilmiştir. Fakat MNP tarafından kullanılan anti-laik ve dini söylemler partinin kapanmasına yol açmıştır.

27 Mayıs ile her ne kadar demokrasi propagandası yapılmışsa da sonraki dönem 1950'lileri aratacak düzeyde olmuş ve ülkede kaos ortamı giderek artmıştır. Sol-sağ çatışmalarıyla siyasetin biçimlendiği 1960'lı ve 1970'li yıllar Türkiye'sinde 1961 Anayasası bağlamında hür bir atmosfer yakalanmaya çalışılmış olmasına karşın toplumun ve siyasilerin buna hazır olmadığı da görülmüştür. Öte yandan bu hazır olmayış sorununa getirilen sınırlandırmalar ile de ideolojik kesimler sesini yükseltmeye ve sokağa çıkmaya başlamışlardır. Bu kesimlerden birisi de "İslamcı" denilen kanat olup kendilerini destekleyenlerin giderek artmasıyla siyasal gücünü de hissettirmeye başlamıştır. Necmettin Erbakan'ın liderliğini üstlendiği İslamcı kesim, dini oluşumlar ile de bu gücünü yoğunlaştırmış ve günümüze değin varlığını hissettiren "Milli Görüş" kavramını şekillendirmiştir. Bu durumun devletin kuruluş ilkelerine ters düşeceğine dair fikre sahip olanlar ile karşı karşıya kalan Milli Görüşçüler öte yandan kurdukları partilerin aldığı destek

ile öteki partilerle de sıklıkla iş birliği içinde olmuşlardır. Kısaca 1970'ler bir yandan hükümet ortaklıklarında buldukları diğer yandan kapatılan partilerinin yerini doldurabilecek yeni partiler kurmakla meşgul oldukları dönem olmuştur ki bu kesimin kurduğu ilk parti olan MNP, 12 Mart sonrasında kapatılmıştır.

1960'la beraber siyasetin içinde kendisini fazlasıyla hissettiren asker, siyasetin partilere geçmesinin ardından da politikadan kopmamış, müdahil duruşunu hep hissettirmiştir. Bu hissini en çok görüldüğü anlardan biri de 12 Mart 1971 olmuştur. Siyasalere verdiği muhtıra ile ağırlığını gösteren Ordu, sonrasındaki günlerde de partileri yönlendirerek döneme damgasını vurmuştur. Hükümeti kimin kuracağına karar veren asker kimin siyaset yapıp yapamayacağını da belirleyen güç olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ilkelerine duyduğu hassasiyet nedeniyle zararlı gördüğü oluşumları sol ya da sağ demeden sonlandırma ihtiyacı hissetmiştir. Bu kapsamda bahsi geçen dönemde kapatılan partilerden birisi de MNP olmuş, partiyi meydana getiren kadro, daha sonra Milli Selamet Partisi'ni (MSP) kurmuştur. MSP ile birlikte "*Milli Görüş*" kavramı da Türk siyasi hayatına girmiştir. Her ne kadar kurulan bu partilerin ve oluşturulan hareketin isminde "*Milli*" kelimesine yer verilmişse de anlamı bugünkü manadan ayrı algılanmış, dini bağlamda kullanılmış; öte yandan sağ milliyetçi kesimleri tarafına çekmek adına da kelimenin gücünden yararlanılmıştır. Bu kesim ve muhafazakarların desteğini alan devam partisi MSP, iktidara kendi başına gelememişse de yönetimi üstlenmiştir. Nitekim Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile kurulan koalisyon hükümetiyle İslamcı kesimin devlet tarafından kabul görmesini de sağlamıştır. CHP ile olan birlikteliğin uzun sürmemesi MSP'yi kısa süre sonra diğer sağ partilerle hareket etmeye itmiş, Ecevit'in kendi başına iktidara gelebilme ihtimalini tedirginlikle karşılayan MSP de dahil sağ partiler Milliyetçi Cephe Hükümetlerini kurmuşlardır. 12 Eylül 1980 Darbesi'ne kadar siyasette üçüncü parti olmasının verdiği etki ile MSP, kurulan veya düşürülen hükümetlerin belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. Ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal olarak istikrara kavuşamaması, anarşinin giderek tırmanması Ordu'nun yönetime müdahale etme kararını ortaya çıkarmıştır. Yaşanan kaos ortamında gerek sol gerekse sağ kesimin etkisinin fazlasıyla hissedildiği bu dönemde MSP'nin Konya'da düzenlediği Kudüs Mitingi 12 Eylül'e giden yolun en mühim belirleyicilerinden birisi olmuş, mitingden altı gün sonra, 12 Eylül 1980 tarihinde Milli Güvenlik Konseyi (MGK) yönetime el koyarak siyasi faaliyetleri durdurmuş, parti liderlerini zorunlu ikamet yerlerine göndermiştir. Burada da 12 Mart'ta hissedilen kuruluş prensiplerini zarara uğratma korkusu kendisini göstermiştir.

12 Eylül 1980'in hemen ardından AP ve CHP liderleri serbest bırakılırken MSP ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) liderleri tutuklanarak sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanmıştır. MGK tüm siyasi faaliyetleri sona erdirip partileri kapatmıştır. 1982 Anayasası referandumunun akabinde demokrasiye dönüşün sinyalleri verilmiş, seçim tarihi açıklanmıştır. MGK kontrollü bir şekilde yeni partilerin kurulmasını izin vermiş fakat birçok parti de veto edilmiştir. 1983 Genel Seçimlerinin ardından Anavatan Partisi (ANAP) iktidara gelmiş birkaç yıl sonra da siyasi parti liderlerine uygulanan siyasi yasak halkoylaması ile kaldırılmıştır. Yasakların kaldırılmasıyla birlikte Necmettin Erbakan kısa bir süre sonra MNP ve MSP'nin devamı niteliğinde kurulan Refah Partisi'nin genel başkanı seçilmiştir.

Hazırlanan bu tez üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci Bölümde İslamcı kesimin siyasete bizzat atılması sürecinden bahsedilmiş, Bağımsızlar Hareketi'nin MNP'ye dönüşümü üzerinde durulmuştur. Bu gelişmelerde öne çıkan ve MNP ile devamında gelecek partilerin genel başkanlığını üstlenecek Necmettin Erbakan hakkında bilgi verilmiştir. Bölüm, MNP'nin kapatılmasına dair verilen bilgilerle son bulmuştur. İkinci Bölümde ise İslamcı kesimin yeni partisi olan MSP'nin iktidarın parçası olmasıyla devlet tarafından kabul görmesi ve sonrasında diğer sağ partiler ile yaptığı ittifaklar neticesinde siyasetteki belirleyiciliği gösterilmiştir. Üçüncü Bölümde de askeri müdahalenin siyasete etkisi, MSP'nin durumu ve Türkiye'nin demokrasiye dönüş süreci anlatılmıştır. Tez içerisinde konular geniş bir şekilde ele alınmaya çalışılarak İslamcı kesimin siyasete kendi partileriyle devam etmeye başlamaları, Milli Görüş Hareketinin doğuşu ve bu hareketin mensuplarının nasıl bir ortamdan, hangi süreçlerden geçtiği dönemin önemli olayları doğrultusunda gösterilebilmeye çalışılmıştır. Devlet Arşivi ve Parlamento Tutanaklarının değerlendirildiği, Resmi Gazete ile Anayasa ve yasalarla alakalı bilgilerin desteklendiği tezde hatırat, gazete, tetkik eser taraması da gerçekleştirilmiştir. Tarihin iç içe geçmiş halkalardan oluşan bir zincir olduğu görüşünden hareketle tezin yazım planı, özden kopmadan ama dönemin hadiselerine de değinerek birlikteliği muhafaza edecek şekilde yapılmış ve bilgiler objektif bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK SİYASETİNDE BAĞIMSIZLAR VE MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ

1. İSLAMCI KESİMİN AKTİF SİYASETE GİRMESİ

1.1. İslamcı Kesimin Aktif Siyasete Girmesindeki Faktörler

27 Mayıs Askeri Müdahalesinin ardından siyasi partilerin önünün açılması 9 Ocak 1961'de olmuş ve bu tarihten kısa süre sonra, 11 Ocak 1961'de Adalet Partisi (AP) kurulmuştur. AP, 1961 Genel Seçimlerinde %34,7 oy alarak ikinci parti olmuş ve CHP ile Türk Siyasi Tarihinin ilk koalisyon hükümetini kurmuştur. Ancak bu hükümet 30 Mayıs 1962'de dağılmıştır. Yaklaşık iki sene sonra ise partinin genel başkanı Ragıp Gümüşpala vefat etmiştir (Hürriyet, 7 Haziran 1964: 1). 29 Kasım 1964'te gerçekleşen AP İkinci Büyük Kongresi'nde ise Türk Siyaseti yeni bir isimle tanışmış, partinin başına Süleyman Demirel geçmiştir (Hürriyet, 30 Kasım 1964: 1). 10 Ekim 1965, AP'nin iktidara geliş tarihi olmuş ve bugün yapılan seçimlerin ardından Süleyman Demirel başbakanlık koltuğuna oturmuştur (Fedayi, 2019: 130). AP, 1965 tarihinde yayınlamış olduğu seçim beyannamesinde "*Refah Devlet*" vurgusu yapmıştır. "*Refah Devlet kavramı vatandaşın siyasi hürriyetlerini iktisadi ve sosyal alandaki faaliyetlerini destekleyen ve takviye eden devlet idaresi anlayışı; hürriyetlerin siyasi, sosyal ve iktisadi alanda bütün vatandaş kütlelerine yayılmasına hizmet eder*" (CA, 30.1.0.0/47.278.4; AP Seçim Beyannamesi, 1965) diyen AP, bu kavram ile gelişmeye açık, dünya ile uyumlu bir Türkiye ifade etmek istemiştir. 27 Kasım 1966 tarihinde düzenlenen Üçüncü Büyük Kongre'de ise yeni bir program kabul ederek yol, köprü ve baraj gibi büyük yatırımların devlet tarafından yapılacağı, özel sermayenin de destekleneceği ifade edilmiştir (Tarım, 2013: 62). AP'nin gerek seçim beyannamesinde gerekse programındaki bu ifadeler, sonraki süreçte partileşecek İslamcı kesim için oldukça olumlu karşılanmıştır. Ancak sonradan bu ifadelere uyulmadığına dair oluşan kanaatle kendilerine bir yol çizmeyi doğru bulacaklardır. Fakat bunun bir sonraki seçim sürecinde ancak gerçekleşebildiği görülmektedir.

Adalet Partisi, 12 Ekim 1969'daki Genel Seçimlerde de tek başına iktidara gelmiş ve Süleyman Demirel'in başbakanlık görevi de devam etmiştir. Ama bu dönemde parti içinde uzlaşmazlıklar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Demirel'in kendisine muhalif olanları hükümete almaması, bu kesimin başbakanı yıpratmaya çalışmasına yol açmıştır. Öyle ki 11 Şubat 1970'te gerçekleşen Bütçe Oylamasında ret oyu veren AP'liler, kendi hükümetlerini düşürmüşlerdir. Ancak Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, hükümeti kurma görevini yeniden

Demirel'e vermiştir (MMTD, 11 Şubat 1970: 147; Cumhuriyet, 12 Şubat 1970: 17; Birand, Dündar, Çaplı, 2002: 187). Fakat sonrasındaki dönemde de parti içindeki anlaşmazlıkların devam ettiği görülmektedir. Nitekim 18 Aralık 1970 tarihinde AP içerisindeki muhalif kesim partiden tasfiye edilmiştir. Bunun üzerine bu milletvekilleri Ferruh Bozbeyli önderliğinde Demokratik Parti'yi (DP) kurmuşlardır (Hale, 2014: 227).¹ DP'den ayrı bu dönem, Türk Siyasetinde Bağımsızlar Hareketini ve devamında da Milli Nizam Partisi'ni (MNP) de doğurmuştur. Bu oluşumları da yine AP'ye kızgın ya da küskün olanlar ortaya koymuştur.

1.2. İlk Parti Kurma Teşebbüsü Bağımsızlar (Müstakiller) Hareketi

Çalışmanın sonraki sürecinde değinilecek olan Milli Görüş Hareketi (MGH)'nin önemli isimlerinden birisi olan Süleyman Arif Emre², AP'nin milli ve manevi değerlerimize ters düşen uygulamaları olduğunu ifade ettiği bu dönemde onunla aynı düşüncede olan AP'li ve Yeni Türkiye Partisi (YTP)'nden bazı milletvekilleri yeni bir parti kurulması gerektiği fikrinde birleşmiştir. “Ahlak ve maneviyat” temelinde politika yapmak isteyenlerin beklentilerine yanıt veremeyen AP'ye karşı kurulacak partinin başına ilk olarak Prof. Dr. Ali Fuat Başgil getirilmek istenmiştir. Başgil'e bu teklif yapılmış fakat yaşı ve sağlık sorunları dolayısıyla bunu kabul etmemiştir. Bu defa da başkanlık için Prof. Dr. Osman Turan ile bir görüşme yapılmış, Turan bu teklifi başta kabul etse de partiyi kurma girişiminde bulunmamıştır. Bu olayın ardından Süleyman Arif Emre, Turan Güngen'in vasıtasıyla tanıştığı Necmettin Erbakan'dan arkadaşlarına bahsetmiş ve onların da kabul etmesiyle başkanlık ona teklif edilmiştir. Erbakan o dönem TOBB Genel Sekreteri ve yaklaşan Odalar Birliği Başkanlığı seçimi dolayısıyla bu teklifi bekletmiştir (Emre, 2017a: 150-153; Yalçın, 2021: 356). 1969 Genel Seçimi öncesinde Necmettin Erbakan AP'den iki defa aday aday olmak istemişse de TOBB seçimleri sırasında yaşanan hadiseler dolayısıyla bu gerçekleşmemiştir (Yalçın, 2013: 40). Emre'nin teklifi ise Turan Güngen, Nevzat Yalçıntaş,

¹ Süleyman Demirel'in AP içerisinde yaşananların ardından Demokratik Parti'nin kurulmasıyla ilgili yaptığı değerlendirmesinde hatasını kabul etmiştir: “Geçmişteki en büyük hatam bir kısım arkadaşlarımın AP'den kopmalarını ve Demokratik Parti'yi kurmalarını engelleyememiş olmamdır. Onları bizimle kalmaya razı edebildim. Bunun için gerekli gayreti yeterince göstermediğim için kendimi tenkit ediyorum. Demokratik Parti'nin kurulması, AP'yi ve onun uzantısı DYP'yi hiçbir zaman tek başına iktidar yapmamıştır. Hem de 1971'den 1983'e kadar 17 yıl sağlıksız koalisyon ve ihtilal hükümetlerine Türkiye mahkûm kalmıştır.” Bkz. Hüseyin Çavuşoğlu, *Süleyman Demirel'in Siyasal Hayatı ve Kişisel Özellikleri*. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Dergisi.2016, s.1045

² Süleyman Arif Emre, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olup Hürriyet Partisi'ne üye olarak siyasete başlamış, Demokrat Parti döneminde Milliyetçiler Derneği, Millet Partisi'nin kapatılması ve Hüseyin Üzmez'le ilgili davalarda avukatlık yaparak Milliyetçi ve İslamcı kesim içinde bir duruş sergilemiştir.27 Mayıs'ın ardından Yeni Türkiye Partisi'nde devam ettiği siyasi yaşamını sırayla Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Refah Partisi, Fazilet Partisi ve Saadet Partisi'nde devam ettirmiştir. Bkz. Abdullah Kutalmış Yalçın, Süleyman Arif Emre'nin Türk Siyasi Hayatındaki Yeri ve Önemi (1955-2022), *Journal of Emerging Economies and Policy* 2021 6(2), s. 353.

Arif Hikmet Güner, Hasan Aksay, Ahmer Tefvik Paksu'nun da hazır bulunduğu toplantıda Erbakan tarafından kabul edilmiştir (Yalçın, 2021: 356).

Tablo 1.1. Bağımsızlar Hareketi'ne Katılan Kişiler ve Aday Oldukları Şehirler

İsim	Aday Olunan Şehir
Necmettin Erbakan	Konya
Faruk Yeğın	İstanbul
Osman Kirişçioğlu	Ankara
Ömer Lütfi Bozcalı	İstanbul
İsmail Müftüoğlu	Sakarya
Hulusi Özkul	Adana
Süleyman Karagülle	Aydın
Rıfat Boynukalın	Balıkesir
İsmail Çoşar	Çankırı
Hüseyin Dura	Elazığ
Murat Hicislioğlu	Erzurum
Hüsamettin Fadikoğlu	Gaziantep
Ekrem Ocak	Gümüşhane
Celal Kılıç	Mersin
Ahmet Tefvik Paksu	Kahramanmaraş
Fehim Adak	Mardin

Kaynak: (Demir, 2019: 92).

Seçimler öncesinde Millet Partisi (MP) Başkanı Osman Bölükbaşı, Necmettin Erbakan'ı arayarak partisine davet etmiştir. Erbakan ona parti kurma çalışmalarından bahsetmiştir. Bölükbaşı buna gerek olmadığını ve yakında siyasetten çekileceğini belirtmiş, MP içerisinde güç bir konumda olacağını ifade etmiştir. Erbakan arkadaşları ile yaptığı istişarenin ardından bu teklifi kabul etmemiştir (Emre, 2017a: 163-164). Genel seçimlerin yaklaşması dolayısıyla Erbakan ve arkadaşları parti kurmak yerine “*Bağımsızlar Hareketi*” adı altında bir oluşum ile seçimlere bağımsız aday olarak katılmaya karar vermişlerdir. Erbakan, Konya'dan bağımsız milletvekili aday olırken çalışmalarda yer alan 16 arkadaşı da belirlenen şehirlerden aday olmuştur (Arslan, 2021: 20). Bağımsızlar Hareketi içindekiler ilk başlarda Müslümanlar ahirette Kur'an-ı Kerim'i sağ ellerinde tuttıkları için kendilerini “*sağcı*” olarak lanse etmişlerdir (Arslan, 2019: 141). Partileşmenin ertelenme nedeni ise Erbakan'ın mevcut yasalarda İslam esaslarına dayalı bir parti kurulmasının yasak olduğuna, Türk Ceza Kanunu'nun 163. Maddesinde³ dinleyenleri heyecanlandırarak şekilde “*Allah*”

³ 1926'da kabul edilen TCK'nın 163. Maddesi şu şekildedir: “*Dini veya dini hissiyatı veya dinen mukaddes tanılan şeyleri alet ederek her ne suret ve sıfatla olursa olsun devletin emniyetini ihlal edebilecek harekete halkı teşvik veya bu bapta cemiyet teşkil edenler teşvikat ve teşkilatın bir güne fiili eseri çıkmamış olsa bile muvakkat ağır hapse mahkûm olurlar. Böyle bir cemiyete girenler 313'üncü maddeye göre cezalandırılırlar. Dini efkar ve hissiyata müstenit siyasi cemiyetler teşkil edilemez. Bu gibi cemiyetler dağıtılır ve teşkil edenlerle azaları birinci fıkra mucibince cezalandırılır.*” Bu madde 1949'da şu şekilde değiştirilmiştir: “*Laikliğe aykırı olarak, Devletin içtimai veya iktisadi veya siyasi veya hukuki temel nizamlarını, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare eden kimse iki yıldan yedi yıla kadar ağır hapis*

demenin bile suç olduğuna yönelik konuşması olmuştur. Dolayısıyla parti kurarak TBMM'ye girmek yerine TBMM'ye girip parti kurmak üzerinde fikir birliğine varılmıştır (Arslan, 2019: 44-45).

Parti kurmak yerine 1969'da oluşumuna gidilen Bağımsızlar Hareketi'nin özünde Osmanlı Devleti'ne yoğun bir yönelme gözlemlenmektedir. Milli Görüş Hareketi'nin temelini oluşturan Bağımsızlar Hareketi, sonrasında da devam ettirilecek mahiyette Osmanlı Devleti'nin ardılı ve varisi olduğuna dair fikirleri öne çıkartmıştır. Harekette “*Alpaslan, Ulubatlı Hasan, Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman ve İkinci. Abdülhamid*” isimleri de sıkça vurgulanmış; iyilik, güzellik, doğruluk ve adalet kavramlarının hakim olması gerektiği söylenerek bu gerekliliği yerine getirmek de vazife edinilmiştir. Bağımsızlar Hareketi'nin kendisini konumlandığı yer ise İslam Tarihi olmuştur (Arslan, 2019: 128-129).

Necmettin Erbakan, 1969'un eylül ayında düzenlediği basın toplantısında bağımsız adayları açıklayarak, “*Gayelerinin milliyetçi ve mukaddesatçı bir Türkiye yaratmak*” olduğunu ifade etmiştir (Milliyet, 12 Eylül 1969: 1-11). Toplamda sayıları 35'i bulan bu hareket içindeki kişilerin dini yönü ağır basmakla beraber farklı görüşler taşıdıkları da muhakkaktır. Bağımsızlar Hareketi'nde Nakşilerin, Nurcuların, Gümüşhanevi Dergahından olanların, İslamcı aydınların birlikteliği söz konusudur denilebilir (Zengin, 2021). Seçim çalışmalarına Konya'da başlayan Erbakan, kasaba ve köyleri dolaşarak halka kendisini tanıtmıştır. 8 Ekim 1969 tarihinde Konya'da “*İmanlı Büyük Türkiye*” mitingini düzenlenmiştir (Yorgancılar, 2012: 73-78). Erbakan bu mitingde “*Biz Türkiye'de ana prensibin bir hak yolu, iman yolu olmasını istiyoruz. Komünistlik ve masonluk gibi hastalıkların bu milletin bünyesinden atılmasını istiyoruz*” demiştir. Ayrıca “*Milletvekili seçilmesi halinde kuracağı partinin milliyetçi ve mukaddesatçılığa giden bir parti olacağını*” da açıklamıştır. “*YTP, MHP, MP'yi birleştirmeye çalışacağım. Bu partiye AP'nin sağ kanadı ile CHP ve GP'den bu fikirde ve inançta olanları toplamak için gayret göstereceğim*” (Milliyet, 9 Ekim 1969: 1-11) sözleri de oldukça önemlidir. Bu sözler, AP karşısında güçlü bir muhalefet oluşturmanın amaçlandığını göstermesi açısından değerlendirilmelidir ki özellikle de Demirel'e karşı bir duruşun olduğu da görülmektedir.

cezasıyla cezalandırılır”. Bahsi geçen madde 1983'te değiştirilmiş, 1991'de ise kaldırılmıştır. Bkz. Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri, s. 57, 99, 105. [Erişim: 29.09.2022, (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.765.pdf>).

Süleyman Demirel tarafından Necmettin Erbakan'ın AP'ye kabul edilmemesi Türkiye siyasetine uzun yıllar yön veren bir siyasetçinin de ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu reddedilme sonrası Konya'dan bağımsız adaylığını koyan Erbakan, 1969 Seçimleri ardından Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'ne girebilmiştir (Yücel, 2016: 124). Bu durum kurulacak yeni bir partinin Erbakan'ın liderliğinde oluşmasının yolunu açmıştır. Bağımsızlar Hareketi ile başladığı siyaseti Milli Nizam Partisi (MNP), Milli Selamet Partisi (MSP), Refah Partisi (RP), Fazilet Partisi (FP) ve Saadet Partisi (SP) ile sürdürmüştür. Erbakan üç defa başbakan yardımcılığı, bir defa da başbakanlık görevlerinde bulunmuştur. Özellikle 1973'lü yıllardan itibaren MSP ile başlayan Milli Görüş fikri Türkiye siyasetinin önemli parçalarından birisi olmuştur. Necmettin Erbakan 27 Şubat 2011 tarihinde 84 yaşında Ankara'da vefat etmiştir (Algül vd., 2019: 188).

2. NECMETTİN ERBAKAN'IN SİYASET ÖNCESİNDEKİ YAŞAMI

2.1. Necmettin Erbakan'ın Ailesi ve Eğitim Yılları

Türkiye'de İslamcı siyaset denildiğinde akla gelen ilk isim olan Necmettin Erbakan 29 Ekim 1926 tarihinde Sinop'ta doğmuştur. Babası Ağır Ceza Reisi Adanalı Mehmet Sabri Efendi, annesi Sinoplu Kamer Hanım'dır. Erbakan'ın altı kardeşi bulunmaktadır. Sırasıyla kardeşleri Nizamettin, Selahattin, Kemalettin, Atıf ve Akgün'dür. Baba Mehmet Sabri Efendi'nin mesleğinden dolayı aile birçok şehre taşınmak durumunda kalmıştır. Erbakan, ilkokula Kayseri'de başlamış, Trabzon'da mezun olmuştur. Ortaöğretim eğitimini ise Almanca eğitim veren İstanbul Erkek Lisesi'nde 1943'te tamamlamıştır (Kızıldaş, 2020: 16; Algül vd., 2019: 187). Erbakan lise yıllarında birçok hocadan dini eğitim almıştır. Örneğin Numan Kurtulmuş Hoca Efendi'den Akaid, Hüseyin ve Saffet Hoca Efendi'den Hadis, Ali Osman Tatlısu'dan Celaleyn Tefsiri ve Esmâ-ül Hüsnâ Şerhi dersleri almıştır (Arslan, 2019: 41). Erbakan, 1948 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Makine Mühendisliği bölümüne girmiştir. 1951 yılında üniversiteyi derece ile bitirerek Almanya'da bulunan Aachen Üniversitesi'ne gönderilmiş, burada doktora eğitimini ve Alman Ekonomi Bakanlığı için hazırlamış olduğu "*Motorlarda Ekonomi*" adlı tezi ile tamamlamıştır. Bakanlık için hazırladığı tez içerisinde "*Dizel motorlarda püskürtülen yakıtın nasıl tutuşturulduğunu*" matematiksel olarak anlatmıştır (Akgül, 1997: 13). Bu çalışmasından dolayı Deutz Motor Fabrikaları Genel Müdürü Prof. Dr. Flatz tarafından Leopard Tankları ile ilgili araştırmalar yapması için fabrikaya davet edilmiştir. Erbakan Alman Ordusu için araştırma yapan Prof. Dr. Schmidt ile çalışmalar yapmıştır. Almanya Ekonomi Bakanlığı Ruhr Bölgesi'ndeki fabrikaları

denetlemek için kurulan araştırma ekibine de davet edilmiştir. Necmettin Erbakan bu gezi vasıtasıyla bölgedeki ağır sanayi fabrikalarını inceleme imkânına sahip olmuştur. 1953 yılında Türkiye'ye gelerek 27 yaşında Doçent olan Erbakan daha sonra Almanya'ya geri dönerek Deutz firmasında araştırma mühendisi olarak çalışmıştır. 1954'te Türkiye'ye dönerek askerlik görevini yapmıştır (Arpacı, 2017: 48).

2.2. Necmettin Erbakan'ın Özel Sektördeki Atılımı: Gümüş Motor

Necmettin Erbakan, lisans eğitimi yıllarında Fatih'te bulunan İskenderpaşa Cemaati'nin sohbetlerine katılmış, cemaatin lideri Mehmet Zahit Kotku ile yakın ilişki içerisinde bulunmuştur. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte özel teşebbüslere kolaylık sağlanmıştır. Erbakan da cemaatten aldığı destek ile 20 Mart 1960 tarihinde Gümüş Motor şirketini kurmuştur (Arslan, 2021: 25). Şirketin adının neden “Gümüş” olduğuna yönelik iki tane söylem vardır. Bunlardan birincisi İTÜ'nün bulunmuş olduğu Gümüşsuyu semti, ikincisi ise Erbakan'ın bağlı olmuş olduğu Gümüşhaneli Tekkesi ismi dolayısıyla konulduğudur. Fakat kaynaklarda bu konu hakkında net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bu fabrika, 200 ortaklı olup herkesin fabrikada %5 hisseye sahip olması kararlaştırılmıştır. Hükümet de kurulan fabrikaya 1 milyon 300 bin dolar yardımda bulunmuştur. Kurulan fabrikada yaklaşık 500 kişi istihdam edilmiştir (Yalçın, 2013: 27-28). Bu dönemde Gümüş Motor üretmiş olduğu motorları 5000 TL'den satarken ithal motorların ise 7000 TL'den satılması ve fakat Gümüş Motor ile rekabet edebilmek adına fiyatlarını 4000 TL'ye çekmesi Gümüş Motor'u ileriki süreçte mali sıkıntıya sokmuştur. Şirketin hisseleri 1958 yılından itibaren giderek düşmüştür. Hisselerin düşmesi üzerine Türkiye Şeker Şirketi yavaş yavaş hisseleri satın almıştır. Bu şirketin hisselerin çoğunluğuna sahip olmasının ardından Gümüş Motor'un yönetim kurulu değişmiş, Erbakan görevden alınmıştır. “Gümüş Motor” adı daha sonra “Pancar Motor” olarak değiştirilmiştir (Gündoğan, 2019: 37-39). Bu adın Türkiye Şeker Şirketi'nden dolayı verildiği muhakkaktır.

Necmettin Erbakan, 1973 yılında Milli Selamet Partisi Genel Başkanı iken partinin yayın organı olan Milli Gazete'nin düzenlemiş olduğu konferansta Gümüş Motor ile ilgili olarak şunları söylemiştir:

“Gümüş Motor kurulurken iki büyük hadise olmuştur: 6 milyon liraya çıkması gereken fabrika, 25 milyon liraya çıkmak mecburiyeti ile kar karşıya kalmıştır. Arkasında bir banka, bu aradaki farkları kapatacak mali bir kaynak olmadığı için yalnız kendi gayret ve ortaklarına dayandığı için, bu mali imkanın temini binbir takım müşkülât arz etmiştir. O yılların zaruretinden dolayı. Ama bu akıl almaz havsala almaz müşkülata dahi, o fabrika içerisinde çalışan insanlar gece yarılarna kadar çalışarak üç ay, hatta hiç aylık almadan çalışarak, ancak kendi gayretleriyle, kendi göğüsleriyle karşılamışlardır. Şuanda huzurlarınızda, o büyük gayretleri beraber yaşadığımız kardeşlerimiz var. (...) Memleketin en büyük fabrikası kurulmuş. Türkiye'de motor imal edilmiş ve

bütün diğere sanayinin de kurulabileceğine herkes inandırılmış. Asıl büyük kaynak bu “Biz şeftaliden başka bir şey yapamayız diyordu herkes kongrede. Ama “İşte motor yapıldı” deyince herkesin sesleri kesildi. Ve bugün motorda yapılır, Otomobilde yapılır, hepsi de yapılır diyorlar. Ancak yinede yapılamıyor. Çünkü motorlar yabancı sermayeye yaptırılmak istendi. Onlar da Türkiye’de motor yapılmasını dolayısıyla geciktirdiler.” (Kızıldaş, 2020: 41).

Necmettin Erbakan Gümüş Motor’dan ayrıldıktan sonra İTÜ’ye dönmüş, İTÜ Makine Fakültesi Motorlar Kürsüsü’nde Doçent kadrosuyla başladığı görevine 27 Ocak 1965 itibariyle Profesör olarak devam etmiştir (CA, 30.11.1.0/310.2.19). Erbakan, akademik kariyerine devam ederken bürokraside de görev almıştır.

2.3. Necmettin Erbakan’ın Bürokraside Yer Alması ve TOBB Mücadelesi

Necmettin Erbakan İTÜ’deki görevini sürdürürken, İstanbul Sanayiciler Odası’nda da görev almış, 1966 yılında ise Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)’nde genel sekreter olarak çalışmaya başlamıştır (Akgül, 1997: 15). 1967 yılında ise TOBB’da iş arkadaşı olan Nermin Saatçioğlu ile evlenmiştir (Yalçın, 2013: 34). “*Anadolu tüccarının temsilcisi*” olarak lanse edilen (Güresin, 27 Ocak 1970:1) Erbakan’ın adını siyaset sahnesinde duyurmaya başlaması da bu süreçte olmuştur. Türkiye’de 1960’lı yıllar itibariyle artan sanayileşme, aynı zamanda ekonomik gelişme sağlamış bu durum yeni bir orta sınıfın oluşmasına yol açmıştır. Bu kesime mensup ticari faaliyet yürüten gruplar hükümetin kendilerine gereken desteği vermediği kanaatini taşımıştır (Ahmad, 2019: 171). Erbakan 19 Ocak 1968 tarihinde görevinden istifa ederek TOBB genel başkanlığı için çalışmaya başlamıştır (Yılmaz, 2020: 80). Çalışmalar esnasında Erbakan, hükümetin yatırım için TOBB’a vermiş olduğu 20 milyon dolarlık kotaların 19 milyon doları İstanbul ve İzmir’de bulunan iş adamlarına verilmesi, Anadolu’ya ise sadece 1 milyon dolar ayrılmasını eleştirmiştir. Bu adaletsiz dağıtımaya yönelik olarak puantaj sistemi uygulayacağını ve kredi paylaşımında dengeyi sağlayacağını vaat etmiştir (Akgül, 1997: 20). Bu durumun da Erbakan’da AP’ye yönelik bir karşıt fikir yarattığı söylenebilir.

Necmettin Erbakan ileriki dönemlerde bu konu ile ilgili şunları söylemiştir:

“Ekonomik mekanizma büyük kent tüccarlarından yana işlemekte, Anadolu tüccarı, kendilerini üvey evlat olarak bilmektedir. Anadolu tüccarı, kendilerini üvey evlat olarak bilmektedir. İthalat kotalarından aslan payı üç dört kentin tüccarına ayrılmaktadır. Anadolu bankalarından toplanan mevduatı, Anadolu halkı yatırmakta, ama bu para kredi şeklinde büyük kent tüccarına verilmektedir. Odalar Birliği tümüyle komprador-mason bir azınlığın vasıtası halinde çalışmaktadır. Koca teşkilat komprador ticaret ve sanayi kontrolü altındadır. O halde önce idare heyetine girelim ve Odalar Birliğini Anadolu tüccar ve sanayicisinin de hizmetine yarar bir hale getirelim dedik.” (Sarıbay, 1985: 98-99).

Eşitsiz dağıtımdan mağdur olan iş adamları TOBB’un seçimlerinde hükümetin adayı Sırrı Enver Batur’a karşı Erbakan’ı desteklemiştir. 24 Mayıs 1969 tarihinde yapılması planlanan seçimler, Dünya Odalar Birliği toplantısı gerekçe gösterilerek Bakanlar Kurulu

kararı ile aralık ayına ertelenmiştir. Fakat Yorgancılar'a göre bu erteleme Necmettin Erbakan'ın adaylığını konması ile ilgilidir (Yorgancılar, 2012: 30). Yine bu gelişmenin de Erbakan'ın Demirel'e karşı olmasına yol açtığını söylemek mümkündür.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin Genel Başkanlık Seçimi gününde ise divan kurulu ile seçim olmasını isteyen delegeler arasında tartışma çıkmıştır. Erbakan seçimlerin yapılmasına yönelik bir önerge hazırlamıştır. Bu önerge 217 delegenin imzasıyla oylamaya sunulmuştur. Oylama sonucunda 286 delege seçimlerin yapılmasına yönelik oy kullanmıştır. Bu durum karşısında divan kurulu toplu olarak istifa etmiş, mevcut başkan Batur ve ekibi protesto etmek amacıyla salondan ayrılmıştır (Yılmaz, 2020: 80). Olayla ilgili eski başkan Batur seçimlerin usulsüz olduğunu öne sürerek dava açacağını, Ticaret Bakanı Ahmet Türkel ise seçimlerin kanuna uygun olmadığını öne sürmüştür (Milliyet, 26 Mayıs 1969: 1-11). Fakat hükümet seçim sonuçlarını hukuksal dayanağı olmadan yok saymıştır. Erbakan'ın yapılanlara karşı direnç göstermesine karşın kolluk kuvvetleri vasıtasıyla makam odasından çıkarılmıştır. Hükümetin bu tutumu seçilen başkanın görevini sürdürememesiyle sonuçlanmıştır. Necmettin Erbakan yaşananların ardından yaklaşan 1969 Genel Seçimleri için AP'den iki defa milletvekili aday adayı olmuştur (Arpacı, 2017: 61). Erbakan veto edilmesine yönelik olarak basına şu açıklamayı yapmıştır:

“AP'li arkadaşlarımız hata etmiştir. Biz AP'li arkadaşlara yardım için müracaat etmiştik. Onlar bunun manasını idrak edemediler. Veto basit değildir. Katiyen kızmıyorum sadece yanıldılar diyorum. Çok büyük ve mühim neticeler doğabilir. Bunun arkasından çıkacak neticelerin sorumlusu biz değiliz. Bu neticeleri zaman gösterecektir.” (Milliyet, 21 Ağustos 1969: 1-11).

Tüm bu yaşananlar karşısında Necmettin Erbakan'ın AP Hükümetinden ve hükümetin başında bulunan Başbakan Süleyman Demirel'den uzaklaşmasını beraberinde getirmiştir. Bundan dolayı da Süleyman Arif Emre'nin kurulacak partinin başına Erbakan'ın getirilebileceğini düşünmüş olduğu ve arkadaşlarına da onu önerdiği söylenebilir. Erbakan da bu fikre sıcak bakmıştır ki kısa süre içinde İslamcı kesimin aktif siyasete girişini sağlayan ilk parti olan Milli Nizam Partisi'nin kurucularından olmuş ve genel başkanlığı da üstlenmiştir.

Ancak Ecvet Güresin bundan ayrı bir yorumda bulunarak Necmettin Erbakan'ın siyasete atılmak için TOBB mücadelesine giriştiğini belirtmektedir. Güresin'e göre “aşırı sağ akımların lidersizliğini gören Erbakan, lidersizlikten dolayı sağcıların AP'de toplandığını düşünmüş ve TOBB seçimlerini kullanarak adını duyurmayı ve siyasete girerek bu kesimin başına geçmeyi planlamıştır. Bunda da başarılı olduğundan AP'ye önseçimlerde adaylık başvurusunda bulunan Erbakan'ın kabul edilmemeyi göze alarak bu başvuruyu yaptığını

söyleyen Güresin, reddedildikten sonra da Konya'dan bağımsız aday olduğunu ve şaşırtıcı şekilde de kazandığını yazmıştır ki siyaset stratejisinin taktiklerini çok iyi bildiğini de eklemiştir (Güresin, 27 Ocak 1970: 1-7).

3. MİLLİ NİZAM PARTİSİ

3.1. Milli Nizam Partisi'nin Kuruluşu ve Öne Çıkan Özellikleri

Necmettin Erbakan ve arkadaşları yapılan genel seçimin ardından parti kurma çalışmalarına başlamıştır. Vatandaşların ilgisine mazhar olan ve “*milli heyecan*” içinde doğuşu gerçekleşen iki hareket olarak Demokrat Parti ve Adalet Partisi'nin belirtildiği Milli Nizam Partisi (MNP) Kuruluş Beyannamesi'nde Demokratların iktidara ilk geldiklerinde var olan yurt kalkınmasına yönelik canlılığın zamanla yetmemeye başladığından söz edilmiştir. AP için ise “*milli bünye*” ile bütünleşemeyen, iktidara gelmesini sağlayan milli heyecana arkasını dönen parti şeklinde bir değerlendirmeye gidilmiştir (MNP Kuruluş Beyannamesi, 1970: 4-5). Güresin'in siyasi stratejiyi iyi bildiğini söylediği Erbakan'ın milletvekili olduktan sonra AP'deki çatırdamaları izleyip bekleyerek yeri geldiğinde MNP'yi kurduğunu söylediğini de eklemek gerekir. “*Güdükleşmiş partilerin*” kendisiyle birlikte hareket etmemiş olmasını ise takunyalarının yarattığı alerjiye bağlayan Güresin, Erbakan'ın bu partileri yanına alamasa da AP'nin bazı güçlü destekçilerini tarafına çektiğini belirtmiş ve Komünizmle Mücadele Derneği'ni örnek göstermiştir (Güresin, 27 Ocak 1970: 7). Belli başlı desteği “*aşırı sağcı, İslamcı, antikomünist*” kesimlerden alan (Yeşilbursa, 2019: 259) Erbakan'ı bu dönemde bazı eski politikacıların da desteklediği görülmektedir. Örneğin parti çalışmalarına eskiden milletvekilliği yapmış olan Hasan Aksay, Ekrem Ocaklı, Süleyman Arif Emre, Fehmi Cumalıoğlu gibi isimler de katılmıştır (Milliyet, 26 Ocak 1970: 1). Ayrıca MNP'nin kurucu isimleri Meclis'te bir grup oluşturabilmek için diğer partilerin milletvekilleri ile görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmelerin ardından AP'li Tokat Milletvekili Hüseyin Abbas ve Isparta Milletvekili Hüsamettin Akmumcu dışında olumlu yanıt veren olmamıştır. Parti'nin kuruluş sürecinde Erbakan'ın da içerisinde bulunduğu İskenderpaşa Cemaati'nin önemli bir rolü olmuştur (Bora, 2020: 470). 1968-1971 yıllarında Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı görevinde bulunmuş Lütfi Doğan da parti kuruluş süreci ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Parti'nin fikir babası Mehmet Zahid Kotku idi. Müslümanların kendilerini evlerinde hissedecekleri bir partiye sahip olmak istiyordu. Aslında bizler merkez-sağ partiler tarafından kullanılmaktan bıkmıştık. Bu partiyle (MNP) Zahid Efendi yüzünden ilgilenmeye başladım. Zahid Efendi'nin beş kişiyi davet edip, bizlere şunları söylediği o akşam hatırlıyorum: “Hepiniz bu milleti koruma ve ilerletme davasına kendinizi adanmış insanlarsınız. Bu yaralı milletin kimlik ve kişiliği İslam'dır. Sizin ana mirasınız İslam'dır ve Müslümanlar olarak sizler bu yarayı Türk ve Müslüman halkımızın isteklerini dinleyerek iyileştirebilirsiniz. Halkın isteği, İslam'ın adalet duygusu ve kendi Osmanlı-Müslüman kimliklerinin yeniden kazandırılmasıdır.” (Koltuk, 2009: 279).

Necmettin Erbakan, Hasan Aksay ve Süleyman Arif Emre ile birlikte cemaatin lideri Mehmet Zahit Kotku'yu bu süreçte ziyaret etmiş ve fikrini almıştır. Kotku parti kuruluşu ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Sultan Abdülhamit Han'ın masonlar tarafından tahttan indirilmesinden bu yana, bu milletin yönetimi masonların eline geçmiştir. Masonlara karşı da bu yönetimin tekrar Müslümanlara geçmesi için ciddi bir mücadele yapılmamıştır. Bu mücadelenin yapılmamış olması gayretullaha dokunur. Cenabı Hak bu milletin başına birçok felaket getirir, cezalandırır. Onun için bak Necmettin, ben sana izin değil, görev veriyorum. Bu arkadaşlarla beraber bu hareketi başlatın! Kazanamazsanız dahi farzı kifayeyi yerine getirmiş olursunuz. Belaları defetmiş olursunuz. Hadi Allah işinizi rast getirsin” (Şama, 2015: 220-221).

Tablo 1.2. Milli Nizam Partisi Kurucu İsimleri

İsim	Mesleği
Necmettin Erbakan	Prof. Dr. Y. Makine Mühendisi, Konya Milletvekili
Ahmet Tevfik Paksu	İktisatçı, Tüccar, eski Maraş Senatörü
Ali Haydar Aksay	Avukat
Süleyman Arif Emre	Avukat, eski Adıyaman Milletvekili
Hasan Tahsin Armutçuoğlu	Avukat
Ömer Çoktosun	Tüccar
Ekrem Ocaklı	Çiftçi, eski Gümüşhane Milletvekili
Ömer Faruk Ergin	Emekli Memur
Saffet Solak	Prof. Dr. Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği Genel Başkanı
Hasan Aksay	İlahiyatçı, eski Adana Milletvekili
Ali Oğuz	Avukat
İsmail Müftüoğlu	Avukat
Nail Sürel	Tüccar
İsmail Fehmi Cumalıoğlu	Doktor, Dahiliye Uzmanı
Hüsamettin Fadiloğlu	Müteahhit, Y. İnşaat Mühendisi
Bahattin Çarhoğlu	İktisatçı, Tüccar
Mehmet Satoğlu	Harita Mühendisi
Rıfat Boynukalın	Y. Harita Mühendisi

Kaynak: (Cumhuriyet, 27 Ocak 1970: 7).

Görüldüğü üzere Bağımsızlar ve Milli Görüş Hareketleri içinde de en çok vurgulanan isimlerden olan İkinci Abdülhamid, Mehmet Zahit Kotku'nun fikirlerinde de aynı ağırlıkta yer bulmaktadır. Buradan yola çıkarak hareketlerde Kotku'nun ağırlığını görmek mümkündür. Nitekim Süleyman Arif Emre de Necmettin Erbakan'la ilgili olarak Kotku ile yakınlığından şöyle bahsetmektedir:

“Şeyh Zahit Kotku, büyük bir âlim. Etrafında onun ilminden yararlanan elit bir zümre var. Bunlardan bir tanesi Necmettin Bey. Gençliğinden beri şeyhin yakınlarından. Böyle ciddi bir harekete böyle bir insan girerse en yakın arkadaşlarından ve hürmet ettiği, sözünden, fikrinden yararlandığı kimselere elbette ki danışır... Ben Mehmet Zahit Efendi'yi tanıımıyordum. Ancak Necmettin Bey, 'Bu harekete girmek için izin isteyeceğim. Şeyh Kotku'ya fikirlerimi açtım, muvafık dedi ama ayrıntılı olarak bu meseleyi konuşmak için bana yardımcı olur musunuz dedi. Beraber gitmeyi teklif etti...'” (Yalçın, 2021: 356).

Milli Nizam Partisi'nin Türkiye'de hızlı bir şekilde teşkilatlanmasında cemaatin şehirler içerisindeki bağlantıları da etkili olmuştur. Aynı zamanda Ahmet Tevfik Paksu ve Hüsamettin Akmumcu da Nurcuların “*Yazıcılar*” koluna mensup olup parti kuruluşu esnasında çalışmalarda bulunmuşlardır (Çaha ve Baykal, 2017: 793). Kurulacak parti için Eşref Edip Fergan tarafından “*Milli Nizam*” adı ortaya atılmış, herkesin hem fikir olmasıyla

bu ad kabul edilmiştir (Emre, 2017a: 169). Buna göre Eşref Edip Fergan, Mehmet Akif Ersoy ile bu isimde bir partinin kurulmasını Cumhuriyetin başından beri arzu ettiklerine dair bir açıklamada bulunmuştur (Yarıcı, 2017: 54). Milli Nizam Partisi 26 Ocak 1970 tarihinde kurulmuştur. Kuruluş Beyannamesinde (1970: 7) şu ifadeler yer verilmiştir:

“Bugün; bundan bin sene önce şahlanıp haçlı ordularını göğsünde söndüren, beş yüz sene önce gemileri karadan yürüten, dört yüz sene önce Viyana kapılarını zorlayan, yarım asır önce Çanakkale ve İstiklâl Harbimizin şaheserlerini meydana getiren Millî ruh yeniden şahlanıyor, coşuyor ve MİLLÎ NİZÂM PARTİSİ’ni kuruyor”

Dönemin dokuzuncu partisi olan MNP’nin Genel Başkanı Necmettin Erbakan’ın basın mensuplarına yaptığı açıklamaların bir kısmı da şu şekildedir:

“Biz mevcut 8 partiyi aynı kategoride görüyoruz. Bizim partimiz bu mevcut 8 partiden temelden ayrıdır. Bu 8 parti materyalist istikametteki görüşleri benimsemiştir. Biz Türk milletine materyalist istikameti göstermiyoruz. Bizim partimiz iki buutlu bir partidir. Maddi ve manevi hedefler göstermektedir.

Diğer partilerin programları tamamen dış özentiler içinde hazırlanmıştır. Kimi batıya kimi doğuya özenmiştir. Partimiz programı ilk defa, dışa özentiden uzak, Millî ihtiyaçlardan doğmuştur. Batı bizim için hedef değildir. Gayemize ulaştığımızda batı bizi hedef alacaktır. Demokrasi gaye değil, milletin kalkındırılması için metottur. İçtimai adalette, biz diğer materyalist partilerin üstündeyiz. Diğer partilerin bir kısmı işçiye emeğinin karşılığını sağlayacağını söylüyor. Bir kısmı sermaye sahibini koruyacağını söylüyor. Biz diyoruz ki, temel taş ahlaktır. Getireceğimiz sistemde önde olacak, fazilet ve ihsanla bulunacağına inanıyoruz. Biz sermayeleşmek arasında ahenkli bir tevazuunun bulunmasına temin edeceğiz, biz programımızla en ilericiyiz. Kimse bizden daha ileri geçemez.

Sosyalistler işçinin emeğinin karşılığını alacağını söylüyor. Biz de getireceğimiz sistemle işçiye emeğinin karşılığını alacak. Biz, bu noktada sosyalistlerin geleceği noktaya gelmişiz. Daha da ilerideyiz.” (Günaydın, 25 Ocak 1970: 1-6).

Millî Nizam Partisi’nin ilk kuruluş kongresi 8 Şubat 1970 tarihinde Ankara Büyük Sinema’da yapılmıştır (Yalçın, 2013: 62). Partinin Kurucular Kurulunda Necmettin Erbakan, Ahmet Tefvik Paksu, Süleyman Arif Emre, Ali Haydar Aksay, H. Tahsin Armutçuoğlu, Ömer Çoktosun, Ekrem Ocaklı, Ömer Faruk Ergin, Saffet Solak, Hasan Aksay, Ali Oğuz, İsmail Müftüoğlu, Nail Sürel, Fehmi Cumalıoğlu, Hüsametdin Fadıloğlu, Bahattin Çarhoğlu, Mehmed Satoğlu, Rıfat Boynukalın yer almıştır (Millî Nizam Partisi Program ve Tüzük, 26 Ocak 1970: 63). Parti içinde Yeni Türkiye Partisi’nden ayrılan Süleyman Arif Emre genel sekreterlik vazifesini üstlenirken teşkilatlardan sorumlu genel başkan yardımcısı ise AP eski Adana Milletvekili Hasan Aksay, Parti’nin Kuruluş Beyannamesi’ndeki şu ifadeler de dikkat çekicidir:

“Aziz Milletimiz;

Bugün, daima Hak’ka bağlılıkta, Hak’kı tutmakta, iyiyi destekleyici, kötüyü men edici hüviyetiyle insanlık tarihinin en ulvi mahreki üzerinde yürüyen Büyük Milletimizin çeşitli tesirlerle kendi yolundan saptırılması gayretlerinin hüküm sürdüğü oldukça uzun bir devreden sonra yeniden ulvi ve şanlı tarihi yörüngesi üzerine oturtulması için füzelerin ateşlendiği gündür. Millî Nizam Partisi; Milletimizi karışık ve karanlık devreden sonra aydınlığa götürececek, onu, parlak tarihi yörüngesi üzerine yeniden oturtmak için ateşlenen güçlü füzedir. Bugün bu füzenin ateşlendiği gündür. Bugün bu mutlu gündür. Bütün milletimize uğurlu ve hayırlı olsun.” (Millî Nizam Partisi Kuruluş Beyannamesi, 1970: 8).

Milli Nizam Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan kongrede yapmış olduğu konuşmada parti kurucu isimlerini açıkladıktan sonra tarihsel bir söylem olarak şu ifadelere de yer vermiştir:

“Biraz önce sizlere MNP kurucuları takdim olundu. Ama sizden niçin saklayalım, niçin partimizin hakiki kurucularını bu il açılış gününde zikretmeyelim. Açıkça ilan ediyorum ki, bizim partimizin kurucuları Sultan Fatih Hazretleri, Sultan Yıldırım Hazretleri, Sultan Murat, Sultan Melikşah, Ulubatlı Hasan, Orhan Gazi, Nizamül-mülk, Akşemseddin, Sultan Yavuz, Kılıçarslan, Alparslan, Gelenbevi Hazretleri ve Sultan Hamittir.” (Resmî Gazete, 14 Ocak 1972, Sayı: 14072).

Kongrede Necip Fazıl Kısakürek de bir konuşma yapmıştır. Kısakürek kongreye katılan topluluğa şu ifadeleri kullanmıştır: “*Milli Nizam, ebedi nizam! Bu parti size han, hamam, arsa, tarla, arazi, apartman, refah ve mutluluk vaat etmiyor. Bu Milli Nizam size çile vaat ediyor. Bu çileye katlanacaklar, gönül muhabbet fedaileri vaat ediyor. Bu çileye katılanlar buyursunlar.*” (Ertem, 2015: 35-36).

Milli Nizam Partisi diğer sağ partilerin dini söylemlerinin yanı sıra ideolojik olarak da İslamcı bir kimliği benimsemiştir. Dolayısıyla DP, AP gibi diğer partiler tarafından çeşitli dini söylemlerle kendini kullanılmış hissetmekte olan muhafazakâr çevrelerin oylarını almayı hedeflemiştir. Selçuklular ile Osmanlılar gibi tarihi unsurları, hedef kitlesini etkilemek ve duygusal bir bağ oluşturabilmek için söylemlerinde kullanmıştır (Akkır, 2020: 126). MNP’nin siyasi olarak ortaya çıkmasıyla İslamcı kesim kendi ideolojik kimlikleriyle Türk siyasetinde temsil edilme olanağı bulmuştur. Bu durum sağ ve sol konjonktürün yanında “*İslamcı*” adıyla üçüncü bir yol ortaya çıkarmıştır. MNP Genel Başkanı Necmettin Erbakan partinin kuruluş kongresinde söylemiş olduğu şu sözler partinin pozisyonunu göstermek açısından önemlidir: “*MNP milletin iman davasını kendisine şiar edinmiştir. Türkiye’de bugün üç yol vardır. Birincisi solculuk, sonu komünizm yolu. Bu yolda CHP var. İkinci yol kozmopolit masonluk yolu. Bu yolda AP levhası var. Üçüncü yol Milli Nizam yolu. Bu yol da sağı temsil eder, Hak yolu, iman yolu.*” (Ertem, 2015: 36). MNP’nin kurucu isimlerinden olan Hasan Aksay tarafından yazılan “*Milli Nizam Davamız*” adlı kitapta da parti fikriyatı ile ilgili olarak şu ifadelere yer verilmiştir:

“Bir işten maksat ne ise hükmümüz ona göredir ve ona göre olacaktır. Yolumuzda takılıp kalacağımız hiçbir şekil, hiçbir isim ve hiçbir put, tabu yoktur. Biz sadece hakka yönelmiş bir hareketin davacısıyız. Bunun için, sonsuz bir mesuliyet duygusundan ve milli modelimizden ilhamımızı alıyor, şerefli ve büyük tarihimizde örneklerimizi görüyoruz. (...) Milli modelimizi esas alan Milli Nizam kıyafetimizde, kendimize uymayan, her yanı bir tarafa giden, her bir yanı bir başka mülkten ve memleketten ithal edilmiş tutarsız şeyleri kaldıracak, milli nizamımızı, milli müesseseler ve milli şekiller içinde takdim edecektir.” (Aksay, 1971: 37).

Milli Nizam Partisi Programı’nda partinin temel gayesi üç madde ile ifade edilmek istenmiştir:

“1 – Partimiz, partimiz milletimizi fitratında mevcut olan yüksek ahlak ve faziletin, kuvveden fiile çıkarılmasını inkişafına ve cemiyetimize nizam, huzur, içtimai adalet ve vatandaşlarımıza saadet ve selamet getirilmesini gaye edinmiştir.

2 – Partimiz, milletimizin manevi kalkınma yanında müspet ilimlerde ve teknikte taklitçilikten kurtulmuş yapıcı, keşf ve icad edici gerçek bir ilmi inkişafa ve her sahada büyük şahsiyete erişmesini gaye edinmiştir.

3 – Partimiz, Milletimizin geçirdiği büyük tarihi tecrübeler ve kazandığı olgunluk sayesinde, milli ve manevi değerlerimize helal getirmeden demokratik hukuk nizamı içerisinde manevi ve maddi kalkınma hareketlerinin basiretli ve isabetli bir sentezini yapacağını ve bu suretle beşeriyete ışık tutacak refah ve saadet getirecek, yeniden dünyaya örnek üstün bir medeniyet kuracağını kabul eder ve bu büyük gayeye erişmek için vatandaşlarımızı hizmete çağırır.” (Milli Nizam Partisi Program ve Tüzük, 26 Ocak 1970: 5).

Bu maddelerde de görüleceği üzere, parti “*milli*” kelimesini de oldukça vurgulamıştır. Bu durum, daha adı konulmamış ama yaklaşık üç yıl sonra Türk Siyasetinde kendisinden oldukça söz ettirecek “*Milli Görüş*” hareketinin habercisi olarak değerlendirilebilir. Milli Nizam Partisi’nin tüzüğünde ise partinin gayesi olarak genel manada ahlaki kaygılara yer verildiğini görmek mümkündür. Bu, aşağıdaki satırlarla örneklendirilebilir:

“Partinin gayesi, programında yazılı hususları yerine getirmek ve bu meyanda hakkın kuvvetini göstermek, geç kalan adalet adaletsizlik olduğundan adaleti süratle tahakkuk ettirmek, sefaletin sebebi olan iktisadi ve kültürel geriliği, lüks israf ve sefahati önlemek; fert, aile ve milletimize meşru her nevi kültürel, refah, saadet, selamet, ile millet hakimiyetini tahakkuk ettirmek, ilme uygun hareket eden adil, muktedir, feragatli, faziletli, şahsiyetli, hakka riayetkar ve nefsine hakim insanlar yetiştirmek ve millet hizmetinde yetkilendirmek; ecdadımıza doğruluk fazilet, iyilik, kuvvet ve kudret temin eden sebepleri, devlet idaresinde daima gözönünde bulundurmak; tarafgirlik ve hodgâmlık hisleri ile hareket etmemek; memleket, halkın cehalet ve sefaleti ile harap olacağından cehalet ve fukaralığı yok etmektedir.” (Milli Nizam Partisi Program ve Tüzük, 26 Ocak 1970: 39).

Milli Nizam Partisi, dini kelimeleri kullanmamakla birlikte bunu ahlaki açıdan ele alarak dikkat çekmemeye çalışmıştır. Nitekim Albayrak da (2018: 59) partinin ideolojik olarak laik kesimin dikkatini çekmemek için söylemlerinde Kur’an ayetlerini yumuşatarak kullandığını, teknik ve sanayi ile ilgili konuları ön plana çıkardığını belirtmektedir. Ayrıca dönem içerisindeki mevcut çeşitli gazete ve dergilerde gözlemlenebilen anti-Komünizm, anti-Kapitalizm ve Masonluk üzerinden yapılan “*öteki*” söylemi ile kendisine destek bulmaya çalıştığını da söylemek gerekir (Çaha ve Baykal, 2017: 799). Özellikle MNP Tüzüğü’nde, partiye kayıt olma şartları arasında yer alan “*Mason Olmamak*” maddesi dikkat çekicidir (MNP Program ve Tüzük, 26 Ocak 1970: 39). Partinin kuruluş kongresinde yapacakları iktisadi değişimler ile ilgili olarak Erbakan tarafından söylenenler ise özetle şöyledir:

“1- Mahdut özel sektörcülük ve devletçiliğin yerine yaygın özel sektörcülüğün ikame edilmesi,

2-Yatırımların az gelişmiş bölgelere yönlendirilmesi,

3-Merkezi planlama yerine bölgesel planlamaya geçilmesi,

4- Açık, gizli ve muzur israfın önlenmesi,

5- Sömürücü faizciliğin zararlarından halkımızın ve ekonomimizin kurtarılması,

6- Vergiyi sonunda fakire yükleyen sistemin değişmesi,

7- Kredi sisteminin tamamının (değiştirilerek) çalışmak isteyen insanların her zaman, işlerinin verimlilik derecesinde para bulabilecekleri bir nizamın getirilmesi,

8- Topraktan azami istifadeyi sağlayacak yeni esasların geliştirilmesi,

9- Çalışmayı ibadet aşkı ile yapacak ruhun ihyası,

10- Milli turizme dönülerek milli mefahirimizin, şehitlerimizin, büyüklerimizin, evliyalarımızın tanınması.” (Poyraz, 2006: 103-104).

Necmettin Erbakan’ın iktisadi konulara önem verdiği siyaset öncesindeki kariyerinde de görüldüğünden partinin bu konulardaki duruşunda kendisinin yönlendirici olduğunu görmek yerinde olacaktır.

Milli Nizam Partisi Programı’nda dikkat çeken diğer kısımlar ise şu şekildedir: Vicdan Hürriyeti başlığı altında verilen 6. Madde içeriğinde “*Din ve vicdan hürriyetinin teminatı olarak tarif edilen laikliğin, dine baskı ve dindarlara saygısızlık gayesine alet edilmesine karşıyız*” ifadesiyle laiklik üzerinden dini hassasiyete sahip insanların yaşamlarına karşı yapılan davranışları göstermeye çalışmaktadır. Yabancı Kültür İstilasası başlığı altında verilen 8. Madde’de ise ülke içerisinde yaşanan kargaşanın nedeni olan ideolojik kampaşmanın, hazırlanan eğitim müfredatı çerçevesinde tarihi, dini ve ahlaki bir şuur meydana getirilmediğinden dolayı ortaya çıktığı gösterilmeye çalışılmaktadır. Marksizm gibi çeşitli yabancı ideolojilere karşı mücadele edilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Devlet İdaresi başlığı altında verilen 12. Madde’de görevlerin ihtisas, mesleki tecrübe gibi liyakat sahibi kişilere verilmesi aynı zamanda ahlak ve karaktere de önem verilmesi gerektiğinden bahsetmektedir. 16. Madde’nin a kısmında “*İcrai organın daha kudretli olması ve süratli çalışabilmesi için Reiscumhur’un tek dereceli olarak (halk tarafından seçilmesi) ve icrai organ düzeninin Başkanlık sistemine göre tanzimi...*” şeklindeki ifadesi ile başkanlık sistemine ve seçim usulünde halka gidilmesine yönelik ifadeler bulunmaktadır. 32. Madde’de milli savunmaya yönelik olarak ağır harp sanayinin kurulması gerektiği vurgulanmaktadır. 54. Madde’de de ülke kaynaklarının ağır sanayi için yeterli olduğu gösterilerek, siyasi ve iktisadi bağımsızlık için ağır sanayinin önemi anlatılmaya çalışılmıştır (MNP Program ve Tüzük, 26 Ocak 1970). Genel olarak parti programı milli ve ahlaki bir kalkınmanın gerçekleşmesi gerektiği bunun yanı sıra maddi kalkınmada devlet desteğinin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca programda diğer partilerin Avrupa Ekonomi Topluluğu’na girilmesine yönelik adımlarına karşı muhalif bir tavır sergilemiştir. Programda Kur’an’dan ayetler ve hadis gibi dini kaynaklardan faydalandığı fark edilebilmektedir. Parti’nin adında da yer alan millilik kavramı, program maddeleri içerisinde yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Millilik kavramı ile İslam dinini ifade edilmek istenmiştir.

Milli Nizam Partisi, kurulmasından yaklaşık bir sene sonrasına kadar tüm ilçeleriyle birlikte 20 şehirde teşkilatlanmasını tamamlamıştır (Yalçın, 2021: 357). Kısa sürede gerçekleşen bu teşkilatlanma, toplumdaki AP iktidarından memnuniyetsizliği göstermesi açısından da değerlendirilmelidir. Ancak yukarıya doğru ivme yakalayan MNP, ülkenin içinde bulunduğu kaotik ortamın da etkisiyle kapatılma gerçekliğiyle karşılaşmıştır.

3.2. Milli Nizam Partisi'nin Kapatılması

Türk Siyasetinin oldukça hareketli olduğu ve sokaklarda da sol-sağ olaylarının yoğun yaşandığı bir dönemde, 26 Ocak 1970'te kurulan MNP, yaklaşık iki yıllık bir sürenin ardından ömrünü tamamlamak durumunda kalmıştır. Yaşanan öğrenci olayları, çeşitli eylem ve saldırılar Silahlı Kuvvetlerin ülke içerisindeki kaos havasını kontrol altına almasına yol açabilecek bir duruma getirmiş ve 12 Mart 1971'de muhtıra verilmiştir. Bununla ilgili olarak siyasilerin fikirlerini soran gazetecilere Erbakan'ın verdiği yanıt "*hadiselerin seyrini beklemek lazımdır. Bu hususta bir yorum yapmak için henüz vakit erkendir*" şeklinde olmuştur (Cumhuriyet, 13 Mart 1971: 7). Ülkenin karışık olduğu bu dönemde Atatürk'e ve laikliğe aykırı davrandığı ve dini politikaya alet ettiği gerekçesiyle de Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kapatılması için MNP hakkında dava açılmıştır. Anayasanın Başlangıç Kısmı, 2., 19. ve 57. maddeleri ilkelerine ve 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 92, 93 ve 94. maddelerine⁴ aykırı olduğu gerekçesiyle MNP'nin kapatılması kararı alınmıştır. 14 Ocak 1972 tarihinde bu karar Resmi Gazete'de yayımlanmıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972, Sayı: 14072). Anayasa Mahkemesi'nin MNP'yi kapatma gerekçesini şu şekilde sıralamak mümkündür:

"1. Kurulu düzenin dini esaslara dayandırılması amacıyla faaliyette bulunmayı yasaklayan TCK'nın 163. maddesini kaldırmayı talep etmek,

2. Hilafetin geri gelmesini mümkün görmek,

3. Partilerin, din derslerinin zorunlu okutulmasını savunmaları,

3. Din ve devletin ayrılamayacağı iddiası,

4. Son 50 yıllık laik dönemi dalalet olarak görmek." (Kıvrak, 2020: 143).

Muhtıranın verilmesinden sonraki günlerde gelişmelerle ilgili olarak MNP'lilerin söylemlerinin ve hareketlerinin partinin kapatılmasına yol açtığı görülmektedir. Nitekim Yargıtay Başsavcılığı partililerin şehirlerde ve ilçelerdeki konuşmaları, partinin İslam

⁴ Siyasi Partiler Kanunu'nun ilgili maddeleri şu şekildedir: "*Siyasi partiler, Türkiye Cumhuriyeti'nin lâiklik niteliğini değiştirmek amacını güdemezler*" (92), "*Siyasi partiler, Halifeliğin yeniden kurulması amacını güdemezler*" (93), "*Siyasi partiler, Devletin sosyal, iktisadi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi yahut şahsi çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edici ve kötüye kullanıcı faaliyetlerde bulunamazlar*" (94). Bkz. T.C. Resmi Gazete, *Siyasi Partiler Kanunu*, 16 Temmuz 1965, S. 12050, s. 12.

devletleriyle iktisadi temasların geliştirilmesine dair fikirleri, gençlik kollarının dağıttığı broşürler, MNP'nin eleştirilmesini tenkit eder mahiyette karikatürlerin çizilmesi, “*Milli Nizam Marşı*” gibi nedenlerle partiyi kapatmaya gitmiştir (Keskin, 2020: 5). Kapatılma gerekçesinde marşın özellikle son dörtlüğü olan “*Herkes duyacak bilecek/Saklanmaz gayri bu gerçek/Yaprak yaprak çiçek çiçek/Tek yol İslâm yazacağız*” kısmına vurgu yapılmıştır (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 18). Bahsi geçen marşın sözleri ise şu şekildedir:

“Kör Dünya'nın göbeğine, Hak yol Nizam yazacağız.
Kuşların göz bebeğine, Hak yol Nizam yazacağız.
Yola, ağaca, pınara, esen yele, yağın kara,
Yağmur yüklü bulutlara, Hak yol Nizam yazacağız.
Koç burcuna, yay burcuna, bebeklerin avucuna,
Minarelerin ucuna, Hak yol Nizam yazacağız.
Bucak bucak, köşe köşe. Kara taş, kor ateşe,
Yıldız, aya, güneşe, Hak yol Nizam yazacağız.
Askerlerin miğferine, kağınların tekerine,
Budanın tunç heykeline, Hak yol Nizam yazacağız.
Her kapının eşğine, her sofranın kaşığına,
Bebeklerin beşiğine, Hak yol Nizam yazacağız.
Herkes duyacak, bilecek. Gizlenmez gayri bu gerçek,
Yaprak yaprak, çiçek çiçek. Hak yol Nizam yazacağız.
Herkes duyacak, bilecek. Gizlenmez gayri bu gerçek.
Yaprak yaprak, çiçek çiçek, Milli Nizam yazacağız” (Yarıcı, 2017: 55).

Esasen MNP'ye yönelik hareketlilik 12 Mart'tan önceye dayanmaktadır. 10 Şubat 1970'te Anayasa Mahkemesi, partinin açılış ve kuruluşu esnasında yapılan konuşmalarla ilgili gazetelerde çıkan haberlerden yola çıkarak bu konuşmaların kaydını istemiş ve süreci başlatmıştır. Buradan yola çıkarak MNP hakkında “*Siyasi Partiler Kanunu'nun 4. Kısım Hükümlerine Aykırılık Hükümleri*” doğrultusunda inceleme yapılmış ve 28 Aralık 1970'teki yazıya iki gün sonra yanıt verilerek “*Ankara, Adana, Ağrı. Bursa, Diyarbakır, Edirne, Gaziantep, Hakkari, İstanbul, İzmir, Erzurum, Kayseri, Konya, Kocaeli, Mardin, Sakarya, Samsun, Sinop, Trabzon, Urfa, Van ve Zonguldak*” toplantılarının kayıtlarına ulaşılmıştır. Oldukça geniş olan ve bundan dolayı EK 2'de tamamı verilen kayıtların incelenmesi sonrasında da MNP'nin “*temelli olarak kapatılmasına karar verilmiştir.*” (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 1-18).

Ülkenin içinde bulunduğu kargaşa sürecinde kapatılan tek parti elbette MNP olmamış, onunla beraber Türkiye İşçi Partisi (TİP) de kapatılmıştır (Milliyet, 21 Temmuz 1971: 9). Bu da ideolojik olarak uçlarda yer alan siyasi oluşumlara askerin bakışını göstermesi açısından önemlidir. Öyle ki MNP her ne kadar kurulmasından iki sene sonra kapatılmış ve programında dini ifadelerle çok fazla yer vermemişse de kuruluş aşamasından itibaren parti “aşırı sağ kanatta” ve hatta “şeriatçılığa kadar kayan bir teşekkül” olarak anılmıştır. Nitekim partinin kurulma nedeni dahi AP’nin sola doğru dönmeye başlaması ve bundan dolayı sağın boşta kalmasıyla açıklanmıştır (Cumhuriyet, 26 Ocak 1970: 1). Partinin destekçisi olan kesimlere bakıldığında da Sünni dindar kesimin ağırlığını hissetmemek mümkün değildir. Ayrıca Bağımsızlar Hareketi’nin oluştuğu döneme de bakıldığında İslamcı bir parti kurulmasına çalışıldığı ve yasal olarak bunun mümkün olmaması nedeniyle Meclis’e girildikten sonra partinin oluşumuna gidildiği de yukarıda belirtilmişti. Dolayısıyla İslamcı bir parti olduğu gerçeği ortadaydı ve kapatılma gerekçesi de dönemin yasaları çerçevesinde bu noktada bir yanlışa dayanmamaktaydı. Belki partinin program ve tüzüğü açıkça şeri düzeni savunmamaktaydı ki bu durumda kurulmasına müsaade edilmeyeceğinin bilincinde olan kurucu kadronun yine de konuşmalarında, buna yönelik sözleri giderek açıkça sarf etmeye başladığı da ortadadır.

Bu yorumu desteklemek adına Necmettin Erbakan’ın MNP’ye katılacakların cennete gideceğini söylemesi, Derviş Vahdeti’nin İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti’ne atıfta bulunması, partinin iktidara gelmesi halinde TBMM’nin Ayasofya’da toplanacağını açıklaması, kongresinde Atatürk’ün portresine yer verilmemesi, isminin anılmaması (Aydemir, 15 Şubat 1971: 2) gibi yaşananları partinin duruşuna örnek göstermek mümkündür. Laikliğe aykırılık açısından Anayasa Mahkemesi’nin sunduğu şu örnekler de MNP’nin kapatılmasında etkili olmuştur:

“Müslümanlık dışında başka bir hakikat kaynağı yoktur... İnsanların ilimleri birdenbire Asr-ı Saadet’le artmaya başlamıştır... Maddi ve müspet ilimler de peygamberler vasıtasıyla gelmiştir... Kur’an-ı Kerim’de, adeta önümüzdeki devrim feza devri olacağını söyleyen, fezaya ilişkin birçok ayetler vardır... İlimlerin temelleri Kur’an-ı Kerim’dedir... Doğudaki ilim adamı ilim sarayının içine iman anahtarıyla giriyor. Kur’an-ı Kerim’den aldığı ilhamlarla öğreniyor, öğretiyor... Biz ve Batılılar için tek yol İslamlaşmaktır... Risale-i Nur okudu diye adamı tevkif et. Olur mu böyle şey?.. Ne diye cuma günleri tatil yapmıyoruz da pazar tercih ediliyor? Pazar günü Hristiyanlar kiliseye giderler. Cuma günü tatil yapılırsa da Müslümanlar rahatça camiye gitseler olmaz mı? Ne mecburiyeti var bu milletin bu zulmü çekmeğe?.. Türk Ceza Kanunu’nun 163. maddesi kaldırılarak; din hürriyeti Müslümanlara mutlak verilmelidir... Bütün Batılı ülkelerde din siyasete hâkimdir. Hatta İsrail’de din devletin üstündedir. Dinle Devletin ayrı şeyler olduğu lâkırdısı uydurmaktır. Dinle devlet aynıdır. Beraber yürür. Ayrılmalarına imkân yoktur... Hilâfetin gelmesinin birçok büyük faydaları olabilir. Siyasi faydaları da. Millet isterse her şey olur. Atatürk’ün Halifeye yazdığı mektup onun Halifeye nasıl hürmet beslediğini ortaya koymaktadır... Din dersleri ihtiyarî olmamalıdır.” (Resmi Gazete, 14 Ocak 1972: 17).

Bu konuşmalar da Cumhuriyet'in kuruluş ilkelerine karşı hassas olan Ordu'nun sağ veya sol fark etmeden tehdit oluşturan kanatlarına müdahalesini beraberinde getirmiştir ki mevcut yasalar çerçevesinde de neticenin kapatma olacağı bilinmektedir. Ülkenin içinde bulunduğu şartlarda İslamcı kesimin kendisini yanında hissettiği MNP'den güç aldığı da ortadadır. Buradan hareketle de yaşanan gerginliklerin sağ kesimde giderilmesine yönelik MNP kapatılmıştır. Sol kesim için de kapatılan parti Türkiye İşçi Partisi olmuştur. Ancak aynı sene içinde MNP'nin devamı niteliğinde Milli Selamet Partisi kurulmuştur. MNP'nin Türkiye'nin gelecek senelerinde oluşacak “*Erbakancı*” olarak nitelenecek ekolün temelini teşkil etmesi açısından oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Bu ekolün duvarları ise “*Milli Görüş*” adıyla örülecektir ki günümüze değin süre gelen İslamcı siyasal yapılanma açısından bu duvarın önemi de muhakkaktır. Her ne kadar Milli Görüş hareketi, Milli Selamet Partisi'nin varlığı döneminde kendisini ortaya çıkartmışsa da Milli Nizam Partisi sürecinde de hissedilmiştir.

4. MİLLİ SELAMET PARTİSİ

4.1. Milli Selamet Partisi'nin Kurulması

Milli Nizam Partisi, 12 Mart 1971 tarihinde Ordu tarafından verilen muhtıranın ardından Anayasa'nın laiklik ilkesine aykırı davrandığı gerekçesiyle açılan davanın sonuçlanmasıyla kapatılmıştır. Sıkıyönetim sürecinde MNP'liler herhangi bir soruşturma ile karşı karşıya kalmamıştır. Muhtıranın ardından ara hükümetlerin kurulduğu bu süreçte 11 Ekim 1972 tarihinde Milli Selamet Partisi kurulmuştur. Partinin kuruluşuna siyasi süreç dolayısıyla katılmayan Necmettin Erbakan “*sağlık sorunları*” sebebiyle bu dönemde İsviçre'ye gitmiş ve yaklaşık bir sene kalmıştır (Arpacı, 2017: 226; Yalçın, 2021: 357). Onun yokluğunda parti genel başkanlığı için Süleyman Arif Emre, Abdülkerim Doğru ve Rasim Hancıoğlu'nun isimleri ön plana çıkmıştır. Yapılan istişarelerin ardından Süleyman Arif Emre genel başkan olmuştur (Eren, 2016: 66). Emre bu süreçle ilgili şunları söylemiştir:

“MSP kurulurken istişare edeceğimiz 40-50 kişilik arkadaş grubumuz toplandı, içinde Necmettin Hoca da vardı. Uçağın yumuşak kalkış yapması gibi bizimde yumuşak kalkış yapmamız lazım. Hala 12 Mart'ın olağanüstü dönemi sürüyor. Onun için bir siyasi kuruluş yapacaksak, kritik şatları göz önünde tutarak bir yöntem takip edelim dedik. Mesela genel başkan başka birisi olsun fikrindeydik. Beni genel başkanlığa münasip gördüler. Partiyi kurduk ve Anadolu çapında teşkilatlanmaya başladık” (Akbaş, 2015: 116-117).

Milli Selamet Partisi'nin kurulma çalışmalarının yapıldığı süreçte AP içerisindeki muhalif kesim yeni bir parti kurma çalışmasına girişmiştir. Partinin önemli isimlerinden birisi olan Sadettin Bilgiç, MSP'nin kurulacağını öğrendiğinde Süleyman Arif Emre ile iletişime geçerek partinin kuruluşunun geciktirilmesini istemiştir. Fakat bu istek kabul görmemiş ve

parti çalışmaları devam etmiştir (Emre, 2017b: 13-14). Bu dönemde Emre tarafından Ankara’da kiralanmış olan bir avukatlık bürosu MSP’nin genel merkezinin adresi olarak da gösterilmiştir. Ayrıca seçmenlere yönelik Kızılay’da bir büro da açılmıştır (Yorgancılar, 2012: 187).

Tablo 1.3. Milli Selamet Partisi Kurucu İsimleri

İsimler	Meslek
Abdulkerim Doğru	Yüksek Mühendis
Rasim Hancıoğlu	Doktor
Mustafa Gündüz Sevilgen	Yüksek Mühendis
Abdullah Tomba	Armatör
Hüseyin Kamil Büyüközer	Yüksek Mühendis
Mehmet Turhan Akyol	İktisatçı
Sabri Özpala	Tüccar
Zühtü Ögün	Avukat
Hasan Özkeçeci	Tüccar
Hüseyin Erdal	Mimar Mühendis
Osman Nuri Önügören	Tüccar
Hüseyin Koçak	İmalatçı
Mazhar Gürgen Bayatlı	Tüccar
Mustafa Arafatoğlu	Tüccar
Abdurrahim Bezci	Serbest Muhasip
Mustafa Memati	Tüccar
Sami Baysal	Mühendis
M. Emin Ayak	Müteahhit
Halid Özgüner	Emekli Albay

Kaynak: (Emre, 2017b: 15)

Milli Selamet Partisi kısa süre içerisinde 42 ilde ve 300’e yakın ilçede örgütlenmesini gerçekleştirmiştir. Partinin hızlı bir şekilde örgütlenmesi MNP’nin devamı niteliğinde olmasından kaynaklanmıştır. Partinin il ve ilçe merkezlerinde sadece tabelasını değiştirmesi örgütlenmesi için yeterli olmuştur (Eren, 2016: 52). İki parti arasında var olan küçük farklılıklar da yok değildir. Örneğin el sıkma usullerinde değişikliğe gidilmiş, MNP döneminde işaret parmaklarını kaldıran partililer MSP ile baş parmaklarını kaldırarak tokalaşmaya başlamıştır (Kemal, 11 Mayıs 1977: 7). Necmettin Erbakan da İsviçre’den döndükten sonra parti üyesi olmamasına rağmen il, ilçe ve köy demeden parti teşkilatlanmasına katkıda bulunmuştur (Emre: 2017b: 19). 21 Ocak 1973 tarihinde teşkilatlanma çalışmalarının tamamlanmasının ardından MSP Birinci Büyük Kongresi Ankara’da Yaşar Doğu Spor Salonu’nda yapılmıştır. MSP Genel Başkanı Süleyman Arif Emre kongrede yapmış olduğu konuşmasında “*Milli Görüş*” kavramını kullanmıştır (Milli Gazete, 22 Ocak 1973: 1, 7). MSP yayınlanmış olan Parti Programı’nda ana gayesini şu şekilde ifade etmiştir:

“1- Partimizin ana gayesi milletimizin manevi ve maddi sahada kalkınarak saadet ve selamete erişmesidir.

2 – Manevi kalkınmamızı sağlamak için milletimizin milli şuur ve gayeler etrafında toplanmış bölünmez bir bütün teşkil etmesi, insan hak ve hürriyetlerinin teminat altına alınması, demokratik nizam içinde iç barışın tam ve kamil manada tahakkuku ve devlet millet beraberliğinin sağlanması, Anayasanın 10 ve 14. maddelerinde ifadesini bulan insanın manevi varlığının gelişmesi ve anayasanın 11, 19, 22, 26, 29. maddelerinde hassasiyetle üzerinde durulan ahlak ve fazilete dayalı bir cemiyet nizamı zaruretini kabul eden maneviyatçı ve ahlakçı görüşün esas alınması lüzumuna inanıyoruz.

3- Ve yine manevi kalkınmamızın sağlanması ve milletimizin muasır medeniyetin her bakımdan üstüne çıkabilmesi ve örnek bir medeniyet kurulabilmesi için büyük ve şanlı tarihimizde iftihar eden, mazisine bağlı anane ve örflerini hürmet ve saygıyla muhafaza eden, her türlü taklitçilikten uzak, milli şahsiyetini müdrik, her gün bir öncekinden daha ileri olma iman ve azmiyle şahlanan bir şuurla hareket edilmesi zaruretine inanıyoruz.

4- Partimizin maddi kalkınma bakımından ana gayesi, milletimizin medeniyet yarışında en müreffeh ve gelişmiş bir seviyeye çıkarmaktır.

5- Bu maddi kalkınmamızı sağlamak için içtimai ve ferdî refah sağlamak, Anayasanın ön gördüğü gibi herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesinin tahakkukuna çalışmak, meşru kazanç ve faaliyetleri teşvik etmek, mülkiyet hakkına hürmetkâr olmak temel prensiplerimizdendir.

6- Bu maksatla partimiz israfın kaldırılması, her türlü istismar ve tefeciliğin terki, yaygın kalkınmanın hızla sanayileşerek gerçekleşmesi, yurdumuzdaki zümresel ve coğrafi dengesizliğin giderilmesi, vergilerin basit ve adil esaslara ircaı, birikmiş para ve imkanların tevcihinde, iktisaden ve sosyal yönden kalkınma bakımından en önemli olan sahaların yer almasını temin edecek verimli bir sistemin gerçekleştirilmesi ve yürütülmesi, kalkınma çabalarının milli bir şuur, hamleci ruh ve aşkla yapılmasının gerektiğine inanır ve

7- Partimiz aziz milletimizi, bu gayeler için gönül ve el birliği ile çalışmaya davet eder.” (MSP Programı, 1972: 5-7)

Meclis’te yapılması gündeme gelen Siyasi Partiler Kanunu değişikliğine göre eski MNP’li milletvekilleri MSP’de yer alamayacaklardı. Bu doğrultuda, Necmettin Erbakan ve diğer eski partililer olan Hüsamettin Akıncı ile Hüseyin Abbas 16 Mayıs 1973 tarihinde partiye dâhil olmuşlardır (Emre, 2017b: 22; Yalçın, 2021: 357). Bu dönemde AP tarafından MSP aleyhinde hazırlanan bir dosyanın MGK’ya verildiği CHP’li Milletvekili Orhan Birgit tarafından öğrenilmiş olup bu dosya içerisinde bulunan kasette MSP Genel Başkanı Süleyman Arif Emre’nin olduğu iddia edilen konuşmada Mustafa Kemal Atatürk tarafından gerçekleştirilen inkılaplara hakaret suçlaması vardır. Fakat MSP’nin devreye girmesi ile konuşmadaki kişinin Kadir Mısıroğlu olduğu tespit edilmiş, yanlış anlaşılmanın fark edilmesinin ardından dosya kapatılmıştır (Yalçın, 2013: 78-79). Yeni partinin kuruluş sürecindeki bir diğer mevzuu da ambleminde hangi sembollerin olması gerektiğine dair yaşanmış, Rasim Hancıoğlu’nun fikri olan anahtar işareti ilk anda beğenilmemesine rağmen baş kısmına kalp sembolü koyulması ile partililer tarafından kabul görmüştür. Yapılan toplantı sırasında partiye üye olmamasına rağmen orada bulunan Necmettin Erbakan’ın kalp kısmının manevi kalkınmayı, diğer kısımlarında maddi kalkınmayı temsil edeceğine ve ağız kısmının bayrak gibi olup siyasi zaferi simgeleyeceğine yönelik ifadeleri ile ambleme anlam kazandırılmıştır (Emre, 2017b: 18). Fakat parti amblemi bir süre sonra Cumhuriyet Başsavcısı tarafından soruşturmaya tabi tutulmuştur. Süleyman Arif Emre’nin bu durumu öğrenmesi ile

tedbirler alınmış, bilirkişiler tarafından yapılan incelemede amblemdaki anahtarın dil kısmında kufi yazısıyla Allah kelimesi yazıldığı tespit edilmiştir. Cumhuriyet Başsavcısı tarafından MSP'den amblemin görselleri ve amblemin Genel İdare Kurulu (GİK) kararı istenmiştir. Parti yöneticileri amblemin düzeltilmesini sağlamaları ile MSP'nin kapatılmasını önlemişlerdir (Arpacı, 2017: 228).

Partiye dâhil olmasının ardından seçimler öncesinde partinin başına geçmek isteyen Necmettin Erbakan'ın bu talebine GİK tarafından seçimler öncesinde böyle bir girişimin hatalı olacağı gerekçesiyle karşı çıkmıştır (Yalçın, 2013: 79). Seçimlerin yapılmasından bir hafta sonra ise 20 Ekim 1973 tarihinde yapılan GİK toplantısında Necmettin Erbakan MSP Genel Başkanı seçilmiştir (Eren, 2016: 158). MNP Tüzüğü'nde yer alan "*Mason olmamak*" şartı ise MSP Tüzüğü'nde "*Manevi değerlere saygısız ve kötü şöhret sahibi olmamak*" şeklinde değiştirilmiştir (Milli Selamet Partisi Program ve Tüzüğü, 1972: 39). Bu değişikliği ya da yumuşamayı partinin daha geniş çevreler tarafından kabul görmesi isteğine bağlamak mümkündür. Aynı istek bağlamında farklı teşkilatlarla da halka ulaşmaya çalışılmıştır. Bu teşkilatların bazısı yeni kurulmuşken bazıları da güçlendirilmiştir. Milli Selamet Partisi'nin gençlik örgütlenmesi olarak 1975 yılında Milli Gençlik Vakfı (MGV) kurulmuştur. Fakat bu süreçte Akıncılar Derneği'nin ön plana çıkmasından dolayı MGV geri planda kalmıştır. Adı geçen vakıf özellikle 12 Eylül Askeri Müdahalesi'nden sonra kurulan Refah Partisi ile birlikte etkili olmaya başlamıştır. Ayrıca aynı yıllarda "*Avrupa Milli Görüş Teşkilatları*" adı altında Almanya merkezli bir oluşum meydana getirilmiştir. Bu yapılanma ile Avrupa'daki Türkler başta olmak üzere Müslümanlara yönelik sosyal, kültürel hizmet vermek amaçlanmıştır.

Milli Selamet Partisi Programı'nda dikkat çeken kısımlar şu şekildedir: "*Siyasi Haklar*" başlığı altında verilen 12. Maddesi'nde seçme ve seçilme haklarına yönelik olarak anti-demokratik uygulamaların kaldırılması, milletvekili sayılarının azaltılması, tek meclis sistemine dönülmesi ve halkın seçtiği "*Başkanlık Sistemine*" geçilmesinden bahsedilmiştir. "*Vicdan ve Düşünce Hürriyeti*" başlığı altında yer alan 18. Madde içerisinde laiklikten bahsedilmiştir. Bu madde de "*Laiklik düşünce ve vicdan hürriyetinin teminatıdır ve bir kısım düşünce ve inanç sahiplerinin diğer inanç sahiplerine vasıtalı veya vasıtasız yollarla baskı yapmasına manidir.*" ifadelerine yer verilmiştir. "*Milli Savunma*" başlığı altında; Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin modern silahlar ile teçhizi, ülkenin kalkınmasında Ordu'nun kullanılması ve yeni askeri eğitim metotlarının tatbik edileceği belirtilmiştir. "*Sanayi*" başlığı altında verilen 90. Maddede ise şunlar belirtilmiştir:

“Ağır sanayinin kurulmasına, yatırım ve ara malları imal eden sanayinin kurulması ve gelişmesine gereken ehemmiyet verilecektir. Atom sanayinin elektronik sanayinin Computer sanayinin kurulması ve geliştirilmesine büyük ehemmiyet verilecektir. Uçak, Gemi, Otomobil, Kamyon, Traktör. Zirai aletler ve diğer önemli sanayinin tamamen yerli imalat olarak kurulması ve dünya fiyatlarıyla rekabet ederek bunların geniş miktarda ihracının temini başlıca hedefimizdir.”

Bu başlık altında ülkenin sanayileşebilmesi için büyük ve küçük organize sanayilerinin kurulması, bu tür faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için mevzuatların kolaylaştırılacağından bahsedilmiştir. 99. Madde de “*Taklidi ve oyalayıcı monta faaliyetleri yerine imalatçı inceleme ve keşif kabiliyeti olan hakiki sanayinin kurulması zaruridir*” ifadesiyle sanayinin önemi vurgulanmak istenmiştir (Milli Selamet Partisi Program ve Tüzüğü, 1972: 8-19).

4.2. Milli Selamet Partisi’nin Yayın Organına Kavuşması: Milli Gazete

Milli Gazete, MSP’nin faaliyete başlamasından kısa süre sonra, 12 Ocak 1973 tarihinde İstanbul Cağaloğlu’nda kurulmuştur. 1978’de ise Topkapı’da kendi yerine taşınmıştır. Gazetenin kurucusu ve yayın yönetmeni Milli Görüş Hareketi içerisinde bulunan Hasan Aksay olmuştur. Bu gazetenin kurulmasındaki temel amaç Milli Görüş Hareketinin siyasi söylemlerini yeterince halka ulaştıramamasıdır. Gazete İsrâ Suresi’nin 81. Ayetinde yer alan “*Hak geldi batıl zail oldu*” ifadesini gazete sloganı olarak kullanmıştır. “Önce Ahlak ve Maneviyat” anlayışıyla hareket eden gazeteyi kurma girişimi ilk olarak MNP döneminde olmuştur. Partinin Birinci Olağan Kongresi’nde Genel Başkan Necmettin Erbakan, TRT ve basında kendilerinin yanlış aksettirilmesini önlemek amacıyla gazete kurulacağını duyurmuştur (Milli Gazete, 2022; Yorgancılar, 2012: 142). Fakat 12 Mart Muhtırası ile parti kapatılınca gazete kurulamamıştır. Askeri vesayetin yumuşaması ile MNP’nin devamı niteliğinde kurulan MSP döneminde ise gazete ihtiyacı tekrar ortaya çıkmıştır. Hasan Aksay gazetenin kuruluş amacıyla ilgili şunları ifade etmiştir:

“Bugün olduğu gibi o günde medya çok önemliydi. Bu hareket büyük bir yola çıkmıştı. Bu mukaddes yolculuk “sessiz” hedefine varamazdı. Sadece siyasi bir hareket için değil; Anadolu’nun gücünün de bu milleti millet yapan değerlerin de bu milleti yeniden hatırlaması gerekiyordu. İslami aksiyona sahip bir gazeteye o kadar büyük bir ihtiyaç vardı ki millet kendisini medya alanında da görmeli ve tanımalıydı. Diğer gazetelerin yalan haber yazması bizi ürkütüyordu.” (Akbaş, 2015: 151).

Milli Gazete aynı zamanda Müslüman ülkelerde yaşanan olaylara önem atfetmiş, bu konulara gazetede geniş yer ayrılmıştır. Gazete doğal olarak kamuoyunda parti yayın organı görünümüne sahip olmuştur. Bu bakımdan gazete daha çok parti destekçileri tarafından satın alınmıştır. Milli Görüş Hareketine bağlı siyasi partiler oy kaybettikçe gazetenin tirajı da bu durumdan etkilenmiştir. Gazete genel anlamda 50.000 ile 60.000 tiraj arasında kalmıştır. Necmettin Erbakan’ın vefat etmesinin ardından 20.000 tiraja düşmüştür (Çelebi, 2021: 85). Buradan hareketle gazetenin satışını partinin gücünün belirlediği, partinin de gazete

aracılığıyla tabana ulaştığı görülmektedir. Milli Gazete günümüzde de yayın hayatına devam etmektedir.

4.3. Akıncılar Derneği

Akıncılar Derneği Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulu'nda 23 Ocak 1976 tarihinde Tevfik Rıza Çavuşoğlu, Ali Balkaner, Hayrettin Çelik, Mehmet Tezel, Ali İhsan Kandemir, Orhan Aydan, Veli Köksal, Mustafa Denктаş, Fazıl Aslantürk, Ali Karaduman tarafından kurulmuştur (Saç, 2020: 503). Halis Özdemir, Akıncılar Derneği'nin kuruluş amacını şu şekilde ifade etmektedir:

“Mevcut anarşik ortamdan gerek kendilerini gerekse gençleri kurtarmak, maddi ve manevi yönlerden üstün meziyetli bir gençlik yetişmesine yardımcı ve bu yönde çalışmalar yapmak” 1970’li yıllarda birçok görüş ve ideolojiye mensup öğrenci gruplarının kendisini gösterdiği dönemde İslami görüşü ön plana alan bir yapılanma olarak meydana getirilmiştir” (Özdemir, 2015: 8).

Akıncılar Derneği ilk aşamada üniversite içerisinde kurulan öğrenci teşkilatlanması olmuştur. 12 Mart Muhtırası'nın ardından kurulan MSP, partinin gençlik örgütlenmesi olarak bu derneği kullanmıştır. Özellikle 1970’li yıllarda doruk noktasına ulaşan ideolojik çatışmalar esnasında İslami niteliğe sahip olan Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) şiddet olaylarından kaçınmış, kendisine yönelik saldırı ve eylemelere dahi karşılık vermemiştir. Bu durum kendi üyelerinin tepkisine yol açmış, Akıncılar Derneği kurulduktan sonra birçok MTTB’li genç burada faaliyet göstermeye başlamıştır. MSP’nin Akıncılara olan desteği ile dernek Türkiye’nin birçok ilinde hızlı bir şekilde teşkilatlanmıştır (Duman ve Yorgancılar, 2018: 186-187). Akıncılar Derneği kurulduktan sonra yayınladıkları bildiri de fikir ve amaçlarını şöyle açıklamıştır:

“Milliyetçi ve mukaddesatçı bir akıncı nesil olarak, genciyle, memuruyla, işçiyle ve esnafıyla İslam-Türk kültürünü bütün yurt sathında nakşetmeye ve hâkim kılmaya mecbur olduğumuz inancındayız. Zihinlerinde Batı’nın sahte, suni ve çaresiz sloganlarıyla, bunların remzettığı zehirli ideolojileri bulunanlar Akıncılar karşısında ezilip yok olmaya mahkûmdurlar. Bu köksüz ve taklitçi cereyanlara karşı en küçük bir taviz vermeden şanlı ecdadımıza yakışır bir fikir, iman ve hamle iktidar ve seviyesiyle bu aziz davayı Akıncılar olarak mukaddes bayrağımız ve Kur’an’ımız gibi Türkiye’mizin sathındaki her burca dikecek ve hâkim kılacağız.” (Şentürk, 2019: 211).

Akıncılar Derneği'nin ikinci şurasında yaptığı konuşmada derneğin teşkilatlanmasının yetersiz olduğunu, şiddette uzak durulması gerektiğini ve mücadelenin fikirle yapılması gerektiğini vurgulayan MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan “*Ancak bununla bize bir tokat vurana öteki yanağımızı çevireceğimizi kastetmiyorum. Tecavüz karşısında aciz kalmayacaksınız*” ifadelerini de kullanmıştır (Arslan, 2021: 71-72). Akıncılar Derneği MSP’nin yanında bir pozisyon almasına rağmen farklı bir kuruluş olduğunun vurgusunu da yapmıştır. Sebil Dergisi’nde yayımlanan bir yazıda konu ile ilgili olarak şunlar yazılmıştır:

“Erbakan, fikrimizin zamanımızdaki en büyük fiili lideridir, ancak Akıncılar hiçbir siyasi faaliyet içerisinde bulunmamakta ve MSP ile hiçbir organik ilişkiye sahip değildir.” (Saç, 2020: 505). Akıncılar’ın MSP’nin yanında bir pozisyon alması, Milliyetçi Cephe Hükümetlerinin iktidarda olduğu dönemde parti ve devlet imkanlarına erişebilme olanağını onlara sunmuştur. Fakat Milliyetçi Cephe Hükümetlerinin sona ermesi ile birlikte Akıncılar da bağımsız hareket etmeye başlamıştır. 1978 ve 1979 yıllarında Akıncılar disiplinli ve örgütlü bir hale gelmiştir. Özellikle Ülkücüler Derneği’nin hedefi haline gelmesi, Akıncılar’ın oluşturulan kamplarda silahlı eğitim almasına da yol açmıştır. Ayrıca bu yıllarda İran, Afganistan ve Suriye’de yaşanan dini nitelikli hareketler Akıncıları etkilemiştir (Yalçın, 2013: 157).

Tablo 1.4. MSP’li Gençlerin Katıldığı Belli Başlı Mitingler

Tarih	Miting Adı
1 Nisan 1979	Sakarya Dünya Müslümanları Katliamını Protesto Mitingi
15 Nisan 1979	Tatvan Faşizme ve Komünizme Lanet, Hak’a Davet Mitingi
29 Mayıs 1979	Büyük Yozgat Mitingi
21 Haziran 1979	Of Zulüm ve Pahalılığı Protesto Mitingi
24 Kasım 1979	Kayseri Hicri 1400 ve Afganistanlı Müslümanların Kıyamını Destekleme Yürüyüş ve Mitingi
6 Eylül 1980	Kudüs’ü Kurtarma Mitingi

Kaynak: (Zengin, 2017: 226)

12 Eylül sürecine girilirken ülkenin içinde bulunduğu kaos ortamı had safhalara ulaşmış ve Kahramanmaraş’ta yaşanan olaylar sonrasında sıkıyönetim uygulanmaya başlanmıştır. Akıncılar Derneği 1 Nisan 1979 tarihinde Sakarya’da “*Dünya Müslümanları Katliamını Protesto Mitingi ve Yürüyüşü*” adını verdikleri miting düzenlemiştir. Mitinge yaklaşık 50 bin kişi katılmıştır. Akıncılar ilk defa bu çapta büyük bir organizasyon düzenlemiştir. Akıncılar daha sonra birçok miting yapmış ve düzenlenen gösterilere destek vermiştir. Bu gösterilere ülkedeki İslamcı kesimin katılımı Akıncıların sahip oldukları potansiyeli de görme imkanı sağlamıştır. Bu dönemde yaşanan hadiseler dolayısıyla Sıkıyönetim Komutanlıkları birçok derneği kapatmıştır ki Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından yapılan soruşturma doğrultusunda 13 Aralık 1979 tarihinde de Akıncılar Derneği’nin faaliyetlerine son verilmiştir (Zengin, 2017: 247-249). Akıncıların bu mitinglerinde MSP’nin Gençlik Teşkilatı da hep yer almış, Erbakan’ın “*Mücahitleri*” partinin ses getirmesinde oldukça etkili olmuştur. Aynı şekilde 29 Mayıs 1979’da Yozgat’ta düzenlenen Milli Gençlik Yürüyüşü ve Mitingi de bunlardan birisidir. Gençlik Kolları

Başkanı Ahmet Oğuz'un ifadesiyle “*diriliş devri*” başlamıştır ve “*bunun en açık delili inançlı patlaması*” olup o da mitinglerle hissedilmektedir (Milli Gazete, 28 Mayıs 1979: 1-9).

5. MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİ

5.1. Milli Görüş Hareketi'nin İdeolojik Temelleri

Milli Görüş kavramının ilk defa nerede kullanıldığı tam olarak bilinmemekle birlikte MSP'nin kurucu başkanı olan Süleyman Arif Emre partinin Birinci Büyük Kongresi'nde yapmış olduğu konuşmasında “*Milli Görüş*” kavramını kullanmıştır (Milli Gazete, 22 Ocak 1973: 1, 7). “*Milli*” kelimesi Kur'an-ı Kerim'de geçen “*Millet*” kelimesinden türetilmiş, Kur'an'da “*İbrahim Peygamberin dini*” anlamında kullanılmıştır. Kelime ile İslam dini ifade edilmek istenmiştir (Tuğrul, 2019: 16). Daha iyi anlaşılması açısından İlber Ortaylı'nın “*Millet*” kelimesinin anlamı ile ilgili olarak söylediği şu sözlere bakılabilir:

“*Millet kelimesi Aramice ve İbranice bir kelimedir. Daha sonra Arapçaya da geçmiştir. Millet anlamı bakımından söz demektir. Söz demek ise Allah'ın kendi demektir. Oradan gelen milli kelimesini de Türk siyasi tarihinde en doğru şekilde kullanan Necmettin Erbakan ve partisidir. Milli Görüş, Milli Gençlik Teşkilatı... Hiçbir şekilde “Millet, Nation (Ulus)” ile alakası yoktur. Ümmet söz etrafında toplananlardır*” (Engin, 2019: 31).

Ortaylı'nın sözlerinden genel olarak bugünkü kullanımının doğru olmadığını ve dini bir sözcük olduğunu görebilmek gerekir. Necmettin Erbakan da bu ifadeyi “*ümme*” kelimesinin eş anlamlısı olarak “*milli*” şeklinde kullanmıştır (Bora, 2020: 470). Erbakan, “*Milli Görüş*” ile ilgili olarak da şöyle demiştir:

“*Milli Görüş milletimizin dünya görüşünü ve değer ölçülerini temsil etmektedir. Milli Görüş milletimizi millet yapan, bu toprakları kendine yurt edinmesine sebep olan kendi görüşü ve düşüncesidir. Bundan dolayı Milli Görüş Hareketi, milletimizi temsil etmekte ve milletin kendi düşünce ve görüşüdür*” (Tuğrul, 2019: 17).

Daha detaylı hale getirilecek olursa Necmettin Erbakan'ın 1975 yılında yayınlanmış olan “*Milli Görüş*” kitabında tarihsel olaylara da işaret ederek yazdıklarını aktarmak doğru olacaktır:

“... Milletimizi dıştan yenemeyen düşmanlarımız, uzun asırlar sonra onu içten yenme yoluna yöneldiler ve bu hususta önemli başarılar sağladılar. Gayri millilik hareketleri maddi ve manevi sahada gerilememize sebep olmuş ve büyük imparatorluğumuzu kısa zamanda çöktürmeye ve yıkmaya, kafi gelmiştir. Çanakkale ve istiklal harplerimiz, bütün tereddide rağmen inandığı zaman bu milletin, ne büyük harikalar gösterebileceğine dair yakın tarihimizin açık şaheserleri ve milletimizin hayatiyetini kaybetmediğini ortaya koyan bariz ve kuvvetli delillerdir.

Bugün bizim bulunduğumuz şartlar itibariyle yapmamız icap eden hareket, tıpkı Sultan Fatih'in İstanbul'u fethindeki azmi ve iradesiyle meselelerin üzerine yürütmesine benzemelidir. Asıl bu ruh ve meşaleye ihtiyacımız var. Sultan Selim'in Çaldıran seferine gidişindeki milli ruh ve meşaleyi canlandırmaya ihtiyacımız var. Sultan Selim'in Çaldıran seferine gidişindeki milli ruh ve meşaleyi canlandırmaya ihtiyacımız var. Bu ruhu canlandıramazsak kâğıtlar üzerindeki planlarda özlediğimiz ve beklediğimiz neticeyi alamayız ve milletimizin bütün tarihte layık olduğu mevkie erişemeyiz. Çünkü o mevkie erişmenin tılsımı, kâğıt üzerindeki planlarda değil bin yıldan beri içimizde yaşadığımız ruhta gizlidir.” (Erbakan, 2014: 39).

Milli Görüş Hareketi mensupları da benzer tarihsel söylemlerde Selçuklu ve Osmanlı Devletlerinin miraslarını vurgulamışlardır ki Erbakan'ın,

“Anadolu’muza Milli Görüş, Hakk’ı üstün tutma zihniyeti, 1071 Malazgirt Zaferi’yle geldi. Onun arkasından bin yıldan beri Anadolu’muza milletimizin kendi görüşü olan Milli Görüş sayısız zaferler kazandı. İstanbul solculukla, liberalcilikle, şuculukla buculukla değil, Milli Görüş’le feth olundu ve aynı şekilde Çanakkale Savaşı Milli Görüş’le kazanıldı. Onun için Milli Görüş’ün tarihi Hz. Adem (a.s.) ile başlar.”

şeklindeki ifadeleri de bunu destekler niteliktedir (Erbakan, 2015: 180). Kısaca MGH tarafından önemli tarihsel konular siyasal söylemlerin içerisinde kullanılmıştır.

Milli Görüş’ün esas aldığı doktrinleri “Adil Düzen, Reel Ekonomi, Hak Anlayışı” olarak sıralarken ana hedeflerine bakıldığında ise beş maddede özetlemek mümkündür: “1. İç Barış, 2. Devlet-Millet Kaynaşması, 3. Yeniden Büyük Türkiye Meş’alesi, 4. Manevi Kalkınma, 5. Maddi Kalkınma” (Sarıbay, 1985: 111; Ermağan, 2011: 228). Necmettin Erbakan, Milli Görüş’ün ana gayesini ise maddi ve manevi sahada kalkınması olarak göstermiştir. Erbakan “*Milli Görüş*” adlı kitabında maddi ve manevi kalkınma ile ilgili Türkiye’deki sorunları şu şekilde ele almıştır:

Maddi Kalkınma ile ilgili “Sanayileşmede devlet ve ufak azınlığa öncelik tanınmış. Geniş Milyarda bir coğrafi ve zümrevi dengesizlik mevcut bu dengesizlik gün geçtikçe artmaktadır. Büyük ciro lu sahalar ve yatırımlar yabancı sermaye elindedir. Büyük sanayi tesisleri kurulurken makineler, teçhizat, tesisat, proje kurucu heyet hemen daima dışarıdan getiriliyor. Geri kalmış memleketlerin tipik numunesi. Asıl teknolojik tesisler henüz kurulmamış. Kurulan sanayi hammadde ve yan mamul ve mamul parça itibarıyla büyük milyarda, dışarıya bağlı. Sanayileşme hareketleri ufak bir zümrenin kar gayeli teşebbüslerine ve sadece o zümrenin inisiyatifine bağlı kalıyor.”

Manevi Kalkınma ile ilgili “Bugün ahlaki bakımdan milletimizin fitratına aykırı tezahürler mevcuttur. Bu nahoş haller milletimizin fitratına aykırı fikirlerin dışarıdan arız olan geçici tesirlerin, isabetsiz eğitim politikalarının ortaya çıkardığı hallerdir. Yalnız idare ettiği sayısız milletlere değil, beynelmilel sahada adalet tehzine asırlar boyu hizmet etmiş ve müspet neticeler almış bir milletin, günümüzde bazı yönlerden ahlaki buhranlarla karşı karşıya kalmış olmasının kabahati millette değil, milletin fitratına aykırı yollara gitmek isteyen fikir ve sistemden mahrum politikacılarıdır. Eğer bugün bir kısım gençliğimiz milli değerlerimizden uzaklaşarak anarşist olmuşsa, diğer bir kısmı hippiliğe ve gayri ciddi yaşayışa ve kıyafetlere özenmekteyse, anaya babaya asi olarak hürmetsizlik ediyorsa bütün bunların sebebi; idealist, ahlakçı ve maneviyatçı olan milletimizin, fitratına aykırı yollara gitmek isteyen fikir ve sistemden mahrum politikacılarıdır.” (Erbakan, 2014: 43).

Aynı zamanda Milli Selamet Partisi’nin 1973 ve 1977 seçimleri için hazırlamış olduğu Seçim Beyannameleri içerisinde Maddi ve Manevi Kalkınma önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca siyasi süreçte koalisyonların içerisinde bulunan MSP bu dönemlerde çeşitli illerde ağır sanayi hamlesi adı altında fabrika temel atma törenleri gerçekleştirmiştir. Manevi alanda ise özellikle din derslerinin okutulması ilk, orta ve yüksek okul düzeyinde imam-hatip okullarının açılmasına gayret göstermiştir. Süleyman Arif Emre de Milli Selamet Partisi’nin Birinci Büyük Kongresi’nde “*Milli Görüşün İzahı*” başlığı altında şunları söylemiştir:

“Anayasamız devlete ferdin hem maddi ve hem manevi varlığını geliştirecek şartları hazırlama vazifesini vermiştir. Partimizde prensibe muvazi olarak manevi ve maddi kalkınma hareketlerinin dengeli olarak yürütülmesini kabul eder. Sadece maddi kalkınmaya ağırlık vererek manevi gelişmeyi ihmal eden sol ve liberal görüşlerin Milli ihtiyaca cevap vermekten uzak olduğu ve Anayasanın 10.,14. ve diğer ilgili maddelerinde

emrettiği manevi gelişmeye ve ahlakçılığa gereken ağırlığı vermedikleri kanaatindeyiz.” (Sarıbay, 1985: 110-111).

Milli Görüş Hareketi “*Milli*” kelimesine önem atfetmiş olup, bu kavramı kurmuş oldukları Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Milli Gençlik Vakfı, Milli Gazete ve Milli Şuur dergisinde kullanmıştır (Arslan, 2021: 9). Milli Görüş’ün siyasetteki konumu Erbakan tarafından sol ve liberal tanımlamaların yanında üçüncü bir yol olarak gösterilmiştir. Bu üçüncü yol Komünizm, Emperyalizm, Siyonizm gibi batıl olarak gördüğü ideolojilere karşı hak olarak gördüğü İslam’ın mücadelesidir (Arpacı, 2017: 150). Erbakan konuyla alakalı şunları da söylemiştir:

“Solcu görüş ve liberal görüş yabancı kaynaklar dayanmaktadır. Milli bünyemize girmiştir. Fakat sonradan içimize giren bu tesirler çok şükür bünyemizi saramamıştır. Bünyemiz sağlamdır. Bu tesirler gelip geçicidir. Milli Görüş milletimizin kendi bünyesine uyan normal elbisesi ise, dışarıdan gelme solcu görüş ve liberal görüş, başkasının elbisesini giyen kimse gibi ya kolu kısa ya paçası dizinde elbiseleri andırmaktadır.” (Erbakan, 2014: 44).

Ayrıca “*Milli Görüş ile diğer görüşler arasında hedefler bakımından fark vardır. Milli Görüş’ün hedefi maneviyatçı bir Türkiye meydana getirmektir. Her zaman hakkı üstün tutmaktır. Türkiye’nin içinde ve dışında barışı korumaktır. Milletiyle, vataniyle bir bütünlük içinde olmayı temin etmektir. Tarihteki şerefli yerini almayı hedef almaktadır*” sözleri de önemlidir (Erbakan, 2017: 31). “*Milli Görüş*” düşüncesi dini kaynaktan beslenen, Türk tarihini ise İslam dininin kabul edilmesinden sonraki süreci ile ele alan bir anlayışı ortaya koymuştur. Bu hareketin mensupları halk ile yapmış olduğu söylemlerde başta Selçuklu ve Osmanlı Devletleri’ndeki başarılarına atıf yapmışlardır. İslami geçmiş ile olan bağın tekrar canlandırılması manevi alanda toplumu tekrar yapılandırmak istenmiştir. Ülkenin maddi kalkınmasında ekonomik ve sanayi alanlarındaki geri kalmışlığı üreten bir Türkiye meydana getirerek aşmak, dışa bağımlılıktan kurtulmak hedeflerini benimsemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİ GÖRÜŞ HAREKETİNİN SİYASAL YÜKSELİŞİ

1. MİLLİ SELAMET PARTİSİ'NİN İKTİDAR ORTAKLIĞI

1.1. CHP-MSP Koalisyonunun Kurulması

Muhtıranın ardından ordunun siyaset üzerinde baskı kurduğu ara dönem hükümetlerinin sonrasında 14 Ekim 1973 tarihinde genel seçimlere gidilmiştir. MSP seçimlerde MNP döneminde hazırlanan seçim beyannamesini kullanmıştır. Askeri Vesayet sürecinde kapatılan MNP için hazırlanan bu beyanname içerik bakımından da yeni kurulan parti için uygun görülmüş, düzenlemeler yapılarak seçimde kullanılmıştır. (Yorgancılar, 2012: 219). Beyanname içerisinde tarihi süreç ele alınarak, ülkenin içinde bulunduğu sorunlara kendi görüşü eksenin çözüm yolları sunulmaya çalışılmıştır. Maddi ve manevi başlıklar altında eğitim ve sanayi ile ilgili konulara ağırlık verilmiştir ki bu da bu konuların parti için önemini göstermektedir. Beyanname'de MSP'nin kuruluşuyla ilgili şu ifadeler kullanılmıştır:

“Bu büyük kararı ruh ve vicdanlarında hissedenler, bu duyguyu emir telakki ederek, emri yerine getirmek için Milli Selamet Partisini kurmuşlardır ve onun saflarında mücadeleye katılmışlardır. Milli Selamet hareketi, milli karara mutabık olduğu için yıldırım hızıyla gelişmiş yurdun her köşesinde teşkilatını kurmuş ve en güçlü parti olarak seçime katılmaya muvaffak olmuştur.” (Milli Selamet Partisi Seçim Beyannamesi, 1973: 14).

Genel seçimler ile birlikte muhtıra dönemi sona ermiş ve asker siyasi alanın dışına çıkarılmıştır. Seçim sonuçlarına göre 450 milletvekilliğinden 185'ini alan CHP Mecliste birinci parti olmuştur. Fakat tek başına hükümet kurabilmesi için gerekli olan 226 koltuktan 41'ine sahip olamamıştır. Seçimlerin sonuçlarının ardından Necmettin Erbakan gazeteci Abdi İpekçi'ye şu ifadeleri kullanmıştır:

“Şimdi bir defa şu seçime iyice bakalım. Bu seçimde ne oldu? Bu seçimde millet büyük bir hareket gösterdi. Bu hareket liberal renksiz zihniyete karşı oldu. Ve liberal renksiz zihniyet bu hareketin sonunda milletin bu ayaklanması karşısında yıkıldı. Onların sömürü tahakkümüne, buhrana giden idare-i maslahatçı tutumlarına karşı olmuştur millet. Bu hareketin üç temel vasfı var; millet biz sömürü istemiyoruz, biz tahakküm istemiyoruz, biz idare-i maslahat değil dertlerin, meselelerin kökten çözümünü istiyoruz diyor.” (Milliyet 18 Ekim 1973: 6).

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, seçimlerde birinci parti olarak çıkan CHP'nin Genel Başkanı Bülent Ecevit'e hükümeti kurma görevini vermiştir. İş adamı ve sanayiciler CHP ve AP arasında kurulacak hükümetin ülkenin içinde bulunduğu kargaşayı önleyebileceğine, Mecliste ve Senatoda sahip olunan çoğunluk ile istikrarı sağlayabileceğine inanmış, böyle bir koalisyonun gerçekleştirilebilmesine yönelik olarak gündem yaratılmaya çalışılmıştır (Ahmad, 2019: 191). Fakat böyle bir girişime Süleyman Demirel sıcak bakmamış, ülke

ekonomisinin giderek kötüleşmesinden dolayı bunun bir sorumlusu olmak yerine halkın kendisine muhalefet görevi verdiğini ifade etmiştir (Albayrak, 2018: 70). 27 Ekim-7 Kasım arasında hükümet kurma girişimlerinde ise Ecevit siyasi partiler ile gerçekleştirdiği görüşmelerden sonuç alamamıştır. Bunun üzerine hükümeti kurama yetkisi 12 Kasım'da Demirel'e verilmiş, ancak o da hükümeti kuramamış ve 17 Kasım'da görevi iade etmiştir. Bunun üzerine Cumhurbaşkanı kontenjan senatörü Naim Talu'ya yetki vermiştir. Bu teşebbüsün de başarılı olmamasının ardından hükümeti kurma yetkisi tekrar Bülent Ecevit'e verilmiştir (Çetiner, 2005: 639; Arpacı, 2017: 238).

Tablo 2.1. 14 Ekim 1973 Genel Seçimleri

Parti	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Cumhuriyet Halk Partisi	%33,30	185
Adalet Partisi	%29,82	149
Demokratik Parti	%11,89	45
Milli Selamet Partisi	%11,80	48
Cumhuriyetçi Güven Partisi	%5,27	13
Milliyetçi Hareket Partisi	%3,38	3
Türkiye Birlik Partisi	%1,14	6
Bağımsız	%2,82	6
Millet Partisi	%0,58	-

Kaynak: (Resmi Gazete, 31 Ekim 1973, Sayı: 14698; Duman ve Sun İpekşen, 2013: 125).

Bülent Ecevit'in koalisyon çalışmaları sırasında MSP ile yapmış olduğu ilk görüşme olumsuz sonuçlanmıştır. Çünkü MSP'li birçok milletvekili CHP ile yapılacak koalisyonu doğru bulmamış ve bu yüzden koalisyon teklifine karşı çıkmıştır. Genel Başkan Necmettin Erbakan ise net bir tutum içinde yer almamıştır. Hükümet bunalımı sürerken 9 Aralık 1973 tarihinde yapılan yerel seçimlerde MSP %5.12 oy almıştır. Genel seçimlerde alınan %12'lik oyun yerel seçimlerde düşmesi partilileri hüsrana uğratmıştır. Cumhurbaşkanı'nın hükümetin kurulamaması durumunda erken seçime gidileceğine dair demeçleri MSP içerisinde kaygı ile karşılanmıştır. Üst üste gelen olumsuzluklar dolayısıyla CHP ile yapılacak olan koalisyon MSP'liler daha ılımlı yaklaşmaya başlamıştır (Yalçın, 2013: 87-88). İki taraf arasındaki temas ocak ayı itibariyle başlamış; yapılan toplantılarda zaman zaman anlaşılamayan hususlar ve gerginlikler yaşanmasına rağmen görüşmeler olumlu sonuçlanmıştır. 17 Ocak 1974 tarihinde protokol görüşmelerine başlanmış (Son Havadis, 18 Ocak 1974: 1, 7), 25 Ocak'ta kabine kurulmuş, 7 Şubat'ta da CHP-MSP Koalisyon Hükümeti 235 kabul, 136 ret oyu alarak Meclis'ten güvenoyu almıştır (MMTD, C.1, D.1, 38. Bileşim, 7 Şubat 1974: 561). Koalisyon Protokolü için yapılan görüşmelerde CHP adına Necdet Uğur, Deniz Baykal, Turan Güneş, Erol Çevikçe ve Cahit Kayra yer alırken MSP adına Süleyman Arif Emre, Hasan Aksay, Oğuzhan Asiltürk, İsmail Müftüoğlu ve Korkut Özal yer almıştır (Emre, 2017b: 47-48).

Görüşmeler sürecinde MSP bazı kriterlerin kabulüyle koalisyon hükümeti kurulabileceğini söylemiştir. Bu kriterler arasında “*şahsiyetli bir dış politika uygulanması, ağır sanayi hamlesinin başlatılması, haşhaş üretim yasağının kaldırılması*” gibi konuların yanı sıra İslamcı açıdan bakıldığında “*Demirel döneminde kapatılan veya inşaatı durdurulan imam hatip okullarının açılması, inananlara yapılan baskıların kaldırılması, İslam ülkeleriyle ilişkilerin artırılması, Diyanet teşkilat kanununun çıkarılması, diyanet teşkilatı kadrolarının güçlendirilmesi*” gibi konulardan da taviz verilmemiştir. Ayrıca “*vakıflara cami onarım ve inşaatı için yardım yapılması, İslam ülkelerinde okuyanların diploma denkliklerinin kabul edilmesi*” de CHP’ye sunulan kriterlerden olmuştur. Yapılan görüşmelerin neticesinde ve 17 bakanlığın CHP’ye, yedi bakanlığın da MSP’ye verilmesi hususunda da anlaşılarak hükümet ortaklığına karar verilmiştir (Yalçın, 2021: 358). Siyasi Konular, Kamu Maliyesi ve Ekonominin Finansmanı, Tarım-Hayvancılık ve Ormancılık, Sanayi, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Yerleşme Düzeni, Bayındırlık, Eğitim, Diyanet İşleri, Ulusal Güvenlik ve Dış Politika başlıkları oluşturulan protokolün 2. maddesinde şunlara değinilmiştir:

“Partiler arasında kurulan koalisyonlar, bu koalisyona katılan partilerden her birinin kendi görüşlerinde belli ölçülerde fedakârlık yapmasını gerektirir. Bu bakımdan, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisi koalisyonundan da bu Partilerin kendi programlarını tam olarak tatbik etmeleri, eksiksiz olarak gerçekleştirmesi beklenemez.” (Koalisyon Protokolü, 1974: 580)

Üçüncü maddesinde ise “*Bununla birlikte CHP-MSP koalisyon hükümeti kurgunluk ve acıları gidererek, bütün geçmişin bir yana bırakılmasını; karşılıklı bağışlama ve hoş görüye dayanan bir kardeşlik ortamının kurulmasını ilk görev sayar*” ifadeleri ile iki farklı siyasi görüşe sahip partinin hükümet kurmak için uzlaşısını göstermektedir. Yedinci maddesinde bakanlıkların iki parti arasındaki dağılımına şu şekilde değinilmiştir:

“Bakanlar Kurulunda Başbakan, Devlet Bakanı, Devlet Bakanı, Mili Savunma Bakanı, Maliye Bakanı, Dışişleri Bakanı, Milli Eğitim Bakanı, Bayındırlık Bakanı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı, Çalışma Bakanı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, Turizm ve Tanıtma Bakanı, Orman Bakanı, Gümrük ve Tekel Bakanı, Gençlik ve Spor Bakanı Cumhuriyet Halk Partisinden; Başbakan Yardımcısı, Devlet Bakanı, Adalet Bakanı, İçişleri Bakanı, Ticaret Bakanı, Tarım Bakanı, Sanayi Bakanı, Milli Selamet Partisinden olacaktır.” (Koalisyon Protokolü, 1974: 580)

Protokolde yer alan bazı başlıklara değinmek gerekirse Siyasi Konular başlığı altında düşünce ve inanç suçlularının yanı sıra orman suçlarına yönelik genel af çıkarılacağı, demokratik anlayışa uymayan hak ve hürriyetlere yönelik kısıtlamaların kaldırılacağı belirtilmiştir. Oy kullanımına yönelik olarak 18 yaşını dolduranlara oy hakkı ve yurtdışındaki Türk vatandaşlarının seçimlerde oy kullanabilme imkânı sağlanacağı ifade edilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1974: 581-582). Tarım-Hayvancılık ve Ormancılık başlığı altında Tarım Bakanlığı’nın adının Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olarak değiştirileceği, tarım kredilerine yönelik düzenlemeler, tarım alanında modernleşme ve üreticinin mahsulüne

yönelik taban fiyat uygulanarak zarar etmesinin önüne geçileceği vardır. Ayrıca haşhaş sorununa yönelik üreticini mağduriyetinin çözülmesine yollar bulunmaya çalışılacağı ifade edilmiştir. Sanayi başlığında milli sanayileşmenin yaygınlaşarak bölgelere dengeli bir şekilde paylaştırılması gerektiği belirtilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1974: 583-585). Enerji ve Tabii Kaynaklar başlığı altında petrol, gaz, kömür gibi madenlerin aranmasına ve bu madenlerin potansiyelinin tespitine yönelik çalışmaların yapılmasından bahsedilirken Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkeleri ile ticaretin geliştirilmesi gerektiği de ifade edilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1974: 586-587).

Eğitim başlığı altında ise çocuklara ilk ve ortaokullarda ahlak kaidelerinin öğretilmesine yönelik mecburi ahlak derslerinin koyulacağından ve meslek okullarına yönelik düzenlemelerden bahsedilmiştir. Diyanet İşleri başlığında vekil imamların eksikleri tamamlanarak asıl kadroya geçmeleri, köylerdeki imam ihtiyacının hızlandırılmış eğitimle giderilmesi ve cami yapımına yönelik malzemelerin devlet tarafından sağlanacağı ifade edilmiş; ayrıca tarihi vakıf ve eserlerin bakım ve onarımının yapılmasından da bahsedilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1974: 589-590). Ulusal Güvenlik ve Dış Politika başlığı altında nasıl bir dış siyaset izleyeceği gözlenmektedir. 101. madde “*Dış Politikada temel görüşümüz barışçı, devletler hukuku kurallarına saygılı, Türkiye'nin bağımsızlığını gözetken ve kışkırtıcı olmayan bir politika izlemektir*” derken 102. madde “*Atatürk'ün “Yurtta sulh cihanda sulh” ilkesi gereğince Türkiye, bloklar ve büyük devletlerarasındaki yumuşamaya katkıda bulunmak için elinden geleni yapacaktır. Ancak bu sırada kendi güvenliğinin tehlikeye düşürülmesine karşı son derece dikkatli olacaktır*” şeklinde ifadeler kullanılmıştır. Kıbrıs sorununa yönelik olarak bölgede federal bir yapının en uygun çözüm yolu olacağı, bu yol ile Türklerin devlet yönetimine eşit egemenlik haklarıyla katılacağı belirtilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1974: 591).

Birbirinden farklı ve hükümet kurma girişimleri öncesine değin karşı tarafa ithamlarda bulunan iki partinin bir araya gelmesi şaşırıcı gelse de Bülent Ecevit'in ifade ettiği üzere CHP ve MSP “*tek parti iktidarı gibi*” anlaşmıştır ve CHP Genel Başkanı önceki fikirlerini “*tarihi yanlış*” olarak değerlendirmiştir. Necmettin Erbakan ise hükümet ortağı için “*CHP'liler bizim namaz kılmayan kardeşlerimizdir*” sözlerini sarf etmiştir (Cinisli, 2017: 369) ki bu açıklamalar hükümet kurulmasından daha da şaşırıcıdır. Ancak sonraki süreçte yaşanan gelişmeler koalisyonun ilk aşamasındaki gibi olmamış, hem hükümetin sonunu getirmiş hem de sağ partileri birbirine daha da yakınlaştıracak Milliyetçi Cephe Hükümetlerini doğurmuştur.

Tablo 2.2. CHP-MSP Koalisyonu (37. Hükümet)

Görevler	İsimler	Parti
Başbakan	Bülent Ecevit	CHP
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	Necmettin Erbakan	MSP
Devlet Bakanı	Orhan Ferruh Eyüboğlu	CHP
Devlet Bakanı	İsmail Hakkı Birler	CHP
Devlet Bakanı	Süleyman Arif Emre	MSP
Adalet Bakanı	Şevket Kazan	MSP
Milli Savunma Bakanı	Hasan Esat Işık	CHP
İçişleri Bakanı	Oğuzhan Asiltürk	MSP
Dışişleri Bakanı	Turan Güneş	CHP
Maliye Bakanı	Deniz Baykal	CHP
Milli Eğitim Bakanı	Mustafa Üstündağ	CHP
Bayındırlık Bakanı	Erol Çevikçe	CHP
Ticaret Bakanı	Fehim Adak	MSP
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	Selahattin Cizrelioğlu	CHP
Gümrük ve Tekel Bakanı	Mahmut Türkmenoğlu	CHP
Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı	Korkut Özal	MSP
Ulaştırma Bakanı	Hasan Ferda Güley	CHP
Çalışma Bakanı	Önder Sav	CHP
Sanayi ve Teknoloji Bakanı	Abdulkerim Doğru	MSP
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Cahit Kayra	CHP
Turizm ve Tanıtma Bakanı	Orhan Birgit	CHP
İmar ve İskân Bakanı	Ali Topuz	CHP
Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanı	Mustafa Ok	CHP
Orman Bakanı	Ahmet Şener	CHP
Gençlik ve Spor Bakanı	Muslihittin Yılmaz Mete	CHP

Kaynak: (Neziroğlu ve Yılmaz, C. 1. 2015: 578-579).

1.2. Ecevit-Erbakan Koalisyon Hükümeti'nin Öne Çıkan Meseleleri ve MSP'nin Tutumu

İki çok farklı görüşe sahip iki partinin bir araya gelerek kurduğu 37. Hükümet döneminde oldukça önemli konular gündemi meşgul etmiştir. Bu konulardan özellikle Af Kanunu, Haşhaş Ekimi, Kıbrıs Barış Harekatı öne çıkan gelişmelerdir ve bu gelişmeler esnasında hükümet ortakları arasında gergin anlar da yaşanmıştır. Özellikle Kıbrıs Barış Harekatında takınılan tavırların farklılığı ve zıtlasmalar hükümetin ömrünü doldurmasına yol açmıştır.

1.2.1. Af Kanunu Meselesi

12 Mart Muhtırası'nın ardından birçok kişi görüşleri dolayısıyla tutuklanarak davaların ardından hapis cezasına çarptırılmıştır. Toplumda var olan tepkinin de tesiriyle Bülent Ecevit genel seçim çalışmaları esnasında tutuklu bulunan mahkumların serbest kalabilmesi için af çıkaracağına dair vaatte bulunmuştur (Sevilgen, 1979: 88). Seçimin kazanılmasının ardından da genel başkanının seçim vaatleri doğrultusunda CHP, Cumhuriyetin 50. Yılı münasebetiyle af kararı çıkarmak istemiştir. Yapılan görüşmelerle koalisyon tarafları siyasi suçlular ve diğer adi suçlardan içeri girmiş kişilerin de bu af

kapsamında olmasında anlaşmıştır. Öte yandan MSP tarafı Komünistlere karşı ödün verildiği izlenimini yaratmak da istememiştir (Hale, 2014: 263). MSP içerisindeki Nurcu isimler de af kapsamına 141. ve 142. Maddelerin girmemesini istemiştir. Çünkü bu maddelerin geçmesi durumunda 12 Mart Muhtırası sürecinde içeriye atılan birçok radikal solcunun da yapılan aftan yararlanacağını düşünmüşlerdir. MSP ise buna karşılık 163. Maddenin dahil edilmesini istemiştir ki bu madde ile dini nitelikli suç isnat edilen isimler de serbest kalacaktır (Arslan, 2021: 53) Özellikle Said-i Nursi'nin yanında bulunmuş isimlerinden biri olan Hüsrev Altınbaşak da bu kanunun af içerisine dahil edilmesi durumunda serbest bırakılacak olup MSP içerisindeki Nurcular, Altınbaşak'ı cezaevinde ziyaret ederek konu hakkında görüşlerini sormuş; Altınbaşak'tan af kanununa karşı olduğu yanıtını almışlardır (Sevilgen, 1979: 102).

Hazırlanan kanun tasarısı 14 Mayıs 1974 tarihinde Meclis'e sunulmuştur. Yapılan oylamada koalisyon tarafları anlaşmış olmasına rağmen sadece 163. Madde oy birliği ile af kapsamına dahil edilmiştir. MSP'den 20 Milletvekilinin aleyhte oy kullanması sebebiyle 141. ve 142. Maddelere bağlı suçluların aftan yararlanamayacağı şekilde Meclis'ten geçmiştir (Milliyet, 15 Mayıs 1974: 1, 6). Bu olay CHP tarafında beklenmeyen bir durum ortaya çıkartmıştır. Başbakan Ecevit bu sorun dolayısıyla istifa etme noktasına gelmiş, fakat CHP Parti Meclisi olağanüstü toplantısının ardından kararından vazgeçirilmiştir (Hale, 2014: 263). CHP çıkarılan kanunun eşitlik ilkesine aykırı olduğunu belirtilerek konuyu Anayasa Mahkemesi'ne götürmüşse de mahkeme 3 Temmuz'da aldığı karar ile bütün fikir suçlularının da çıkarılan af kanunu kapsamına dahil edilmesine yönelik karar vermiştir (Cumhuriyet, 3 Temmuz 1974: 1). Af konusuna askerın bakış açısı ise *“bizim güçlkle içeri soktuğumuz anarşistleri serbest bıraktılar. Bu kabul edilemez”* sözleriyle vücut bulmuştur (İnce, 2016: 195). Dolayısıyla bu aftan 12 Mart öncesinde yaşanan kaos ortamı içinde yer alan ve muhtıra ile tutuklulukları başlayanların yararlanacak olması Ordu ile Hükümet arasında soruna neden olmuştur. Ayrıca MSP'nin içindeki Nurcu kesimin istemediği 141 ve 142. Maddelerin de af kapsamı içinde kalması iktidar ortağının iç sıkıntısı olarak ortaya çıkmıştır. Sonraki aylarda bu kesimle MSP'nin ilişkisi daha da olumsuzluk kazanmış ve partiden ayrılmaları da beraberinde getirmiştir.

1.2.2. Haşhaş Ekimi Meselesi

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin isteği ve yüklü miktarda tazminat vereceği sözü üzerine 29 Haziran 1971'de (Cumhuriyet, 5 Ekim 1973: 6), Nihat Erım Hükümetleri döneminde ABD'den gelen baskılar dolayısıyla yasaklanan haşhaş ekimi ile ilgili olarak CHP ve MSP'nin seçim çalışmaları sırasında bu konuya çözüm bulunacağı vaadinde

bulunulmuştur. Hatta Ecevit'e bu vaatlerinden dolayı Batı Anadolu gezisi esnasında Sarayköy'de haşhaş kozalarından yapılmış bir buket hediye edilmiştir (Cumhuriyet, 30 Eylül 1973: 1-7). İki tarafın birlikte iktidara gelmesinin ardından haşhaş ekimi konusu gündeme getirilmiştir. CHP bünyesinde oluşturulan komisyonun bir an önce haşhaş ekimine başlanmasıyla ilgili hazırladığı rapor da 1974 senesi başında hükümete sunmuştur (Cumhuriyet, 16 Şubat 1974: 1). Bu rapordan yaklaşık bir hafta sonra, 21 Şubat'ta Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Cenevre'de Uyuşturucu Maddeleri Komisyonu toplanmıştır. 1 Mart'ta da aynı konu dahilinde tekrar bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantılar sırasında Türkiye'deki ekimin yasaklanmasına yönelik konu da ele alınmıştır. Türk Hükümeti'nin ekim yasağının kaldırılacağına dair beyanları, toplantıya katılan diğer devlet temsilcileri tarafından endişe ile karşılanmıştır. Ekimin serbest bırakılması halinde ABD'nin Türkiye'ye vermiş olduğu ekonomik yardımı kesebileceğine dair ifadeler kullanılarak Türk temsilcilerin bu konuda geri adım atmasına yönelik hamleler yapılmıştır (Eren, 2016: 163). ABD'li Senatör James Buck, Türk Hükümetinin haşhaş ekimine tekrar müsaade etmesi durumunda Türkiye'ye yapılan ekonomik yardımın kesilmesini teklif edeceğine dair açıklamalarda bulunmuştur. Mart ayında konuyla ilgili görüşmek için Türkiye'ye gelen ABD Temsilciler Meclisi üyeleri Laster Wolff ile Charles Ragel da ABD Büyükelçisinin hazır bulunduğu toplantıda Dışişleri Bakanı Turan Güneş'e ekime izin verildiği takdirde iki ülke ilişkilerinin olumsuz etkileneceğini söylemişlerdir (Cumhuriyet, 24 Şubat 1974: 1; Cumhuriyet, 16 Mart 1974: 1-7). Ancak aynı ay içinde Afyon Deneme ve Üretim İstasyonu, Çal Deneme ve Üretim İstasyonu, Çivril Tarım Meslek Lisesi, Acıpayam Devlet Üretim Çiftliği, Eğridir Tarım Meslek Lisesi, Konya Konuklar Devlet Üretim Çiftliği'nde haşhaş ekimine başlanmıştır (Cumhuriyet, 25 Mart 1974: 1-7).

1 Temmuz 1974'de alınan Bakanlar Kurulu kararıyla da yedi ilde haşhaş ekimi serbest bırakılmıştır (Milliyet, 2 Temmuz 1974: 1). Kararın ardından Washington'dan gelen çeşitli tehditlere rağmen hükümet aldığı kararı uygulamıştır (Ahmad, 2019: 195). Öyle ki Necmettin Erbakan, 2 Mayıs 1975'te Malatya'da "*hükümet olarak Malatya'da haşhaş ekimine müsaade edeceğiz*" şeklinde bir konuşma yapmıştır (MMTD, 17 Temmuz 1975: 616). ABD ise Türkiye'ye vermiş olduğu yardımları kesmiş ve ambargo uygulamaya başlamıştır (Eren, 2016: 164).

1.2.3. Kıbrıs Barış Harekati

İngiltere'nin 1955 yılında Kıbrıs'a muhtariyetini bırakacağını gündeme taşıması ardından adada başlayan sorunlar 1955'te Londra Konferansı sürecinde daha da artmış,

1959'da ise Zürih ve Londra Anlaşmaları yapılmıştır (Göktürk etinkaya, 2019: 228-230, 437-439). 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ise ömrü kısa sürmüş, 1963'ten itibaren tekrar olaylar yaşanmaya başlamıştır (Kasım, 2007: 58). Yunanistan'da 27 Nisan 1967 tarihinde darbeyle yönetime geçen Albaylar Cuntası, Enosis ideali dolayısıyla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin fesih edilmesini istemiştir. Fakat Makarios Kıbrıs'ın kontrolünü Albaylar Cuntası'na bırakmaktan yana olmamış ve Kıbrıslı Rum General Grivas Yunanistan'dan aldığı destekle Kıbrıs'ta Türklere karşı silahlı faaliyetlerde bulunmuştur. 15 Kasım 1967 tarihinde Boğaziçi ve Geitkale'de yaşanan olaylar iki ülke arasında kriz çıkarmasına rağmen (Savcı, 2021: 24) ABD'nin araya girmesiyle dönemin Başbakanı Süleyman Demirel adaya askeri bir harekattan vazgeçmiştir (Cem, 1974: 16-17). Fakat Türklerin adayı terk etmesine yönelik çeşitli baskılar devam etmiş; 15 Temmuz 1974 tarihinde ise Yunanistan tarafından desteklenen Ulusal Muhafız Gücü Kuvvetleri Cumhurbaşkanı Makarios önderliğindeki hükümete darbe yaparak yönetime el koymuştur (Milliyet, 16 Temmuz 1974:1). Makarios'un öldüğü haberleri basında yer alırken daha sonra ölmediği ve Ada'da bulunan İngiliz üssüne sığınarak Malta'ya kaçtığı öğrenilmiştir (Cem, 1974: 15).

Kıbrıs'ta anayasal düzenin ortadan kalkmasıyla Zürich ve Londra Antlaşmaları ihlal edilmesi  zerine İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın bu antlaşmaların garantörü olmasından dolayı Başbakan Bülent Ecevit 17 Temmuz 1974 tarihinde Londra'da İngiltere Başbakanı Halord Wilson ile görüşmüştür. İngiltere, Kıbrıs'ta yapılan müdahalenin tarafı olmadığını açıklayarak "*Garant rl k*" konusunda Türkiye'yi yalnız bırakmıştır. Türkiye ise ABD Dış İşleri Bakanlığı ile yapılan görüşmede Kıbrıs konusunda kararsız olduğuna dair açıklamalarda bulunmuştur. (Eren, 2016: 165) 18 Temmuz'da Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk TBMM'de siyasi partileri olağanüstü toplantıya çağırmıştır. Hükümet, Kıbrıs'ta yaşanan gelişmeler hakkında diğer partileri bilgilendirmiştir (G bay, 2019: 347). Başbakan Ecevit'in 20 Temmuz'da İngiltere'den dönmesi ile hareket sabah saat 06.00 civarında başlatılmıştır (Hürriyet, 20 Temmuz 1974: 1). Türkiye, Mersin Limanı'na hızlı bir şekilde askeri sevkiyatını gerçekleştirmiş, Ordu Kıbrıs'a yapılacak bir harekât için hazır hale getirilmiştir. 20 Temmuz sabah 05.00 sıralarında Bakanlar Kurulu toplantısı yapılmıştır (Cem, 1974: 71). Meclis'te ise aynı gün yapılan oturum ile hükümete genel savaş yetkisi verilmiştir. Hava ve deniz yolu ile Türk askeri Ada'ya giriş yapmıştır. Harekatın başlamasının ardından Avrupa  lkeleri başta olmak üzere çıkarmanın durdurulmasına yönelik ateşkes çağrıları yapılmıştır. ABD'nin araya girmesiyle 22 Temmuz'da BM'den gelen ateşkes çağrılarına uyularak hareket durdurulmuştur. Yunanistan yönetiminde bulunan Albaylar Cuntası düşmüş ve yerine

sürgünde bulunan Konstantin Karamanlis geçmiştir. Kıbrıs'ta ise darbecilerin cumhurbaşkanı ilan ettiği Nikos Sampson istifa etmiştir (Cumhuriyet, 24 Temmuz 1974: 1).

İngiltere, Yunanistan ve Türkiye'nin Dış İşleri Bakanlarının 25 Temmuz'da Cenevre'de gerçekleştirdikleri ilk toplantının ardından ikinci toplantı da 8 Ağustos'ta yapılmış, Türkiye'nin burada olumlu bir netice almaması üzerine 14 Ağustos'ta Başbakan Ecevit ikinci harekatı başlatmıştır (Yaşlı, 2020: 259). Başbakan'ın basına verdiği açıklamada Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi'nin görüşmeler esnasında takındıkları inatçı tavırları göstererek görüşmelerden sonuç alınmadığı ifade edilmiştir (Cem, 1974, 82-83). İki gün devam eden harekatın ardından adanın kuzey kesimi Türk hakimiyetine girmiş ve BM'nin ateşkesi uyarınca harekat 16 Ağustos'ta durdurulmuştur (Yılmaz, 2017: 93). Netice olarak elde edilen bir başarı olmasına karşın Türkiye'de iktidar ortaklığının sonunun gelmesi de Kıbrıs temelinde şekillenecektir. Bugüne değin de tartışılan başarının altında kimin imzasının olduğuna dair konu o dönemde hemen ortaya çıkmamıştır. Ancak bu başarıyla yetinilip yetinilmemesi polemikliği gündeme gelmiştir. Ayrıca Ecevit'in yükselişe geçtiği de muhakkaktır. Nitekim bu gerçek CHP'de tek başına iktidar olma isteğini doğurmuştur. Bu CHP'yi heyecanlandırırken başta MSP olmak üzere özellikle sağ partileri tedirgin etmiştir.

1.3. CHP-MSP Koalisyonunun Dağılması

Kıbrıs Barış Harekatı'nın başarılı olması Başbakan Bülent Ecevit'in halk nezdinde popülaritesinin artmasına, Anadolu'da "*Kıbrıs Fatih*i" olarak karşılanmasına yol açmıştır. Bu durumdan koalisyon ortağı MSP rahatsız olmuş ve Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan için "*Mücahit Erbakan*" sloganları atılmaya başlanmıştır. Erbakan'ın Kıbrıs'ın bütününe almak istemesine karşın Ecevit'in buna müsaade etmediğine dair söylemlerde bulunulmuştur ki bununla ilgili tartışmalar günümüze değin süregelmiştir. Koalisyon tarafları arasında Af Meselesi başta olmak üzere birçok konuda istenilen uyum sağlanmakla beraber Kıbrıs Harekatı'nın başarısı Ecevit'i tek başına iktidara gelebileceği konusunda umutlandırmış, böyle bir ortamda erken seçim söylemleri duyulmaya başlanmıştır (Çetiner, 2005: 640; Anadol, 2015: 330). Bu süreçte Başbakan Ecevit'in İskandinav ülkelerini ziyarette bulunmak istemesi ve fakat yerine vekâleten Başbakan Yardımcısı Erbakan'ı değil de CHP'den Orhan Eyüboğlu'nu bırakmak istemesi koalisyon ortaklarını sıkıntıya sokmuştur. MSP tarafı bu davranışı doğru bulmayarak kanunen Erbakan'ın görevi yürütmesi gerektiği belirtilmiştir. CHP tarafı ise bu tutumundan vazgeçmemiş, ülke ziyaretleri için Bakanlar Kurulu kararı alınması gerekmiştir. MSP'li bakanların kararnameye imza koymaması üzerine de iki taraf arasında ipler kopma noktasına gelmiştir (Albayrak, 2018: 89). CHP Parti Meclisi ve Ortak

Grupları, Genel Başkan Ecevit'in Başbakanlık'tan çekilme kararına destek verirken MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Başbakan Ecevit'in kararını düzenlemiş olduğu basın toplantısında şu şekilde değerlendirmiştir:

“Kıbrıs'ta büyük bir zafer kazandık. Milletimiz hizmet bekliyor. İç ve dış olaylar bakımından memleket olarak nazik bir noktadayız. Bunları dikkate alarak hareket etmek zorundayız. Türkiye'de suni bir takım hükümet krizleri çıkarmanın hiç kimseye ve her şeyin üzerinde millete bir faydası yoktur. Bizim dışımızda birtakım maksatlar için suni olarak böyle bir kriz çıkartılacak olursa tabi bunun mesuliyeti hiçbir zaman bize raci olmayacaktır. Büyük milletimiz her zaman isabetli hareket etmesini bilmiştir. Bundan sonra böyle hareket edecektir ve mutlaka her şeyin sonunda hayırlı sonuçlar çıkacaktır.” (Cumhuriyet, 18 Eylül 1974: 1).

Bu gelişmelerin sonrasında 18 Eylül 1974 tarihinde Başbakan Bülent Ecevit'in istifa mektubunu Cumhurbaşkanı Korutürk'e sunmasıyla koalisyon dağılmıştır (Gülbay, 2019: 339). Erbakan hükümet dağıldıktan sonra yaptığı değerlendirme şunları söylemiştir:

“Türkiye'de 40 milyon memleket evladını birbirine kardeş yapmak bakımından güzel bir sembol olacağına inanılarak, MSP ile CHP bir koalisyon yapmakla memleketi bir rejim bunalımından kurtarıştır. CHP'nin bir takım konularda kıskanç davranması bize firen olmasına rağmen faydalı işler yapılmıştır. Bu sözü söylerken mesela uçak sanayi kurulmasını CHP'nin engellediğini kastediyorum. Motor fabrikalarının kurulmalarını engellediğini kastediyorum. Bunlar yapılırsa MSP puan kazanır diye partizan düşüncenin içine girilmiştir ve bu kararnamelerin hepsi başkanlıkta yığılmıştır. Bizim milletle birlikte oluşumuzu da aynı zamanda kıskanmıştır. MSP'nin olgun bir devlet adamına yakışır tavır takınması, bütün Milli Selametçi bakanların koalisyonun 8 ay ahenk içinde yürütmesinde başlıca faktör olmuştur.” Ayrıca Erbakan “Bırakıp kaçma hareketidir bir bakıma bu. Öbür tarafta acaba bu Kıbrıs şeyinin arkasından biz bunu oya tahvil edebilir miyiz? Koalisyonun bozulma sebebi sun'i olarak yaratılmıştır.” (Sarıbay, 1985: 192-193).

CHP-MSP Koalisyonunun sona ermesinin ardından da iki liderin Kıbrıs üzerinden çekişmesi sona ermemiştir. Erbakan'ın 21 Temmuz 1975 tarihli MSP Genel İdare Kurulu'nda dile getirdiği Ecevit'in harekât sırasında hep hata yaptığına dair sözleri de bunu gösterir niteliktedir (Milli Gazete, 23 Temmuz 1975: 1). Ancak yalnızca 1970'lerde değil, konu bugün de devamı partiler ve destekçileri tarafından tartışma konusu haline getirilmektedir.

2. BİRİNCİ MİLLİYETÇİ CEPHE HÜKÜMETİ

2.1. Birinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin Kurulması ve Koalisyon Protokolü

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, CHP-MSP Koalisyonunun dağılmasının sonrasında hükümet kurması için tekrar Bülent Ecevit'e yetki vermiş; Ecevit DP ile yapılan görüşmelerde ilerleme kat etmiştir. İki parti erken seçim yapılması konusu başta olmak üzere birçok konuda anlaşmıştır. Fakat sonrasında CHP'nin Aralık'ta bir seçime gidilmesine yönelik talebi olmuştur. 22 Eylül 1974 tarihinde toplanan DP GİK seçimlerin daha ileri bir tarihte yapılmasını istemiş, iki gün sonra yapılan divan kurulu toplantısında ise CHP ile koalisyon kurulmaması kararı alınmıştır (Yaşlı, 2020: 267). Bu kararın alınmasında parti içerisindeki Sadettin Bilgiç gibi önde gelen isimlerin CHP ile kurulacak bir hükümete karşı olmaları önemli etken olmuştur (Arcayürek, 1985a: 22). Bunun üzerine Bülent Ecevit hükümet kurma

yetkisini 30 Eylül'de Cumhurbaşkanı'na iade etmiştir. Aynı gün hükümet kurma yetkisi tekrar Ecevit verilmiştir. Ecevit, partiler ile yaptığı görüşmelerden tekrar sonuç alamaması üzerine azınlık hükümeti kuracağına dair açıklamalarda bulunmuştur. Ecevit bu görüşmelerden de sonuç alamaması üzerine görevi tekrar iade etmiştir (Yaşlı, 2020: 268). Hükümet kurma görevi bu defa Süleyman Demirel'e verilmiştir. Demirel basına verdiği demecinde "*Solun karşısında komünizmle mücadele etmek için bir hükümet kurulması AP'nin bizatihi hüviyetinin icabıdır*" ifadelerini kullanmıştır. Demirel'in Erbakan ile yaptığı görüşme olumlu geçmiş ve MSP kurulacak koalisyonu katılma kararı almıştır (Son Havadis, 3 Ekim 1974: 1, 7). Demirel, MSP'nin ardından DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli ile bir araya gelmiştir. Yapılan görüşmede AP, MSP ve DP ile kurulabilecek sağ bir koalisyonu sıcak bakılmış, fakat Bozbeyli hükümetin bağımsız bir isim tarafından kurulmasını önermiştir (Son Havadis, 4 Ekim 1974: 1, 7). AP bu öneriyi kabul etmezken DP de Demirel öncülüğünde kurulacak bir hükümete dahil olmak istememiştir. Demirel yapmış olduğu görüşmelerden istenilen sonucu alamaması üzerine 10 Kasım'da Cumhurbaşkanı'na hükümet kurma görevini iade etmiştir. Cumhurbaşkanı hükümet kurma yetkisini tekrar Ecevit'e vermiştir (Kuru, 1996: 184). Bu süreçte 23 Ekim 1974 tarihinde AP Kongresi gerçekleşmiş ve Süleyman Demirel tekrar AP Genel Başkanlığı'na seçilmiştir (Milliyet, 24 Ekim 1974: 1). Ecevit partilerle tekrar görüşme yapmasına karşın olumlu bir dönüş alamamıştır. Azınlık hükümetine karşı sağ partilerin destek vermeyeceğine dair beyanları üzerine Ecevit görevi Cumhurbaşkanı'na iade etmek durumunda kalmıştır (Yaşlı, 2020: 269). Bir türlü koalisyonun gerçekleştirilememesi hükümet krizinin giderek artmasına yol açmıştır. Cumhurbaşkanı partiler üstü bir hükümet kurması için Kontenjan Senatörü Sadi Irmak'ı görevlendirmiştir (Yorgancılar, 2012: 299). 29 Kasım 1974 tarihinde Meclis'te yapılan güven oylamasında Irmak Hükümeti, 17 kabul 358 ret oyu almıştır. Güvenoyu alamayan Sadi Irmak istifa etmiş, fakat Cumhurbaşkanı Korutürk yeni hükümet kurulana kadar Bakanlar Kurulu'nun görevini sürdürmesini istemiştir (Milliyet, 30 Kasım 1974: 1).

Hükümet bunalımı sürerken Aydınlar Ocağı da milliyetçi bir koalisyonun bir araya gelmesinde etkili olmuştur. Bülent Ecevit'in MSP ile olan koalisyonu bozmasının ardından Aydınlar Ocağı mensubu 14 akademisyen 11 Kasım 1974 tarihinde Ortadoğu Gazetesi'nde bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiriye göre oyu %67 bulan sağ partilerin bir araya gelerek hükümet kurması gerektiği ifade edilmiştir. Ocağın yönetim kurulu Ankara'ya bir heyet göndererek partiler arasında kulis yapmaya çalışmıştır. Demirel'in AP'si ile Bozbeyli'nin DP'si bir araya getirmeye çalışılmış, diğer parti liderlerinin de yaşanan hükümet sorununun

çözümüne yönelik olarak düzenlenen konferanslar ile bir araya getirilmesi amaçlanmıştır (Özcan, 2014: 124-125).⁵ Demirel, sol siyasete karşı milliyetçi bir koalisyonun kurabilmesine yönelik olarak MSP, DP, Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)'ye mektup göndermiştir (Son Havadis, 7 Aralık 1974: 1). Ayrıca Demirel eski Demokrat Partili önemli isimler Mükerrer Sarol, Sıtkı Yırcalı ve Samet Ağaoğlu gibi birçok isimle görüşmeler gerçekleştirmiş ve siyasal hakları iadesi konusu da bu görüşmelerde ele alınmıştır. 18 Aralık 1974 tarihinde Meclis'te siyasal hakların iadesi ile ilgili kanun yasalaşmıştır. Bu olay ile birlikte AP ve DP arasındaki buzlar erimeye başlamıştır (Kuru, 1996: 185).

Koalisyonun gerçekleştirilebilmesi için DP'nin milletvekillerine ihtiyaç duyulması ama DP'lilerin Demirel karşıtı tutumu dolayısıyla koalisyona sıcak bakmaması üzerine AP ile DP arasında arabuluculuk yapması için eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar devreye sokulmuştur. Fakat DP'nin tavrında bir değişiklik gerçekleşmemiştir (Kuru, 1996: 185). Demirel ise yapmış olduğu açıklamada koalisyonun gerçekleşmemesi durumunda erken seçime gidileceğine dair ifadeler kullanmıştır. Bu sıralarda ise AP'lilerin ablukaya aldıkları DP içerisinden Kemal Z. Öztürk istifa etmiştir. İstifanın etkisi sürerken Saadettin Bilgiç, Mutlu Menderes, Nilüfer Gürsoy, Kübilay İmer, Bahri Doğdaş, Abdullah Çilli, Hasan Değer, Ata Bodur ve Talat Asar artan komünizm tehlikesini öne sürerek DP'den istifa ettiklerini açıklamıştır (Kuru, 1996: 187). Sağ partilerin bir araya gelmesindeki birleştirici nokta “*Memleketi Komünistlerden Kurtarmak*” fikri olmuştur (Akpınar, 2005: 135). AP, MSP, CGP ve MHP'nin koalisyon konusunda anlaşmaya varmalarının ardından 31 Mart 1975 tarihinde Koalisyon Protokolü Cumhurbaşkanı Korutürk'e sunulmuştur (Dursun, 2018: 430). Hükümet 12 Nisan'da Meclis'te yapılan güven oylamasında 218 ret oyuna karşılık 222 kabul oyu alarak göreve başlamıştır (MMTD, 12 Nisan 1975: 457). Partiler arasında bakanlık paylaşımı AP 16, MSP 8, CGP 4 ve MHP 4 şeklinde gerçekleşmiştir (Sığınak, 2017: 91). Aşağıda verilen tabloda da görüleceği üzere MSP'li bakanların altısı milletvekili, ikisi senatördür ve Necmettin Erbakan da koalisyon ortağı MSP'nin genel başkanı olarak Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olmuştur.

⁵ “*Aydınlar Ocağı 14 Mayıs 1970 tarihinde milliyetçi-muhafazakâr isimler tarafından kurulmuştur. İlk Genel Başkanı olarak Tarihçi Prof.Dr. İbrahim Kafesoğlu seçilmiştir. Bu kuruluşun kurulmasındaki amaç hazırlanan tüzüğünden özetle Türk-İslam düşüncesini ön plana çıkararak milli ve manevi değerleri korumak, bu değerleri Türk Milliyetçiliği açısından bakarak yaklaşımlarda bulunmayı kendisine hedeflemiştir.*” Detaylı bilgi için bkz. F. Yurttaş Özcan. (2014). 27 Mayıs Sonrası Milliyetçi Muhafazakâr Aydınların Örgütlenme Çabaları ve Siyasi Gelişmeler Üzerindeki Etkileri: Aydınlar Ocağı, Muhafazakâr Düşünce Dergisi, s.124-125.

Koalisyon Protokolü hükümet kurmak isteyen partiler arasında yapılan görüşmeler çerçevesinde anlaşılamayan hususların da çözüme bağlanması ile oluşturulan metinlerdir. I. Milliyetçi Cephe Hükümetini oluşturan AP, MSP, CGP ve MHP aralarındaki görüş farklılıklarına rağmen ortak bir hükümet kurabilmek doğrultusunda 21 Mart 1975 tarihinde bir araya gelerek protokol çalışmalarını yapmışlardır (Uçar, 2014: 144). Ülkenin içinde olduğu ve giderek artan iç ve dış durumları göz önünde bulunduran partilerin belirlenen hedef ve fikirler doğrultusunda koalisyon hükümeti kurmak için anlaşıldığını söyleyen protokol metninin devamında “...*Türk milliyetçiliği ilham kaynağımızdır*” ifadelerine yer verilerek koalisyonun dayanağı ve esasına vurgu yapılmıştır (Koalisyon Protokolü, 1975: 980). Partiler protokolde “*Milli ve manevi değerlere bağlı ve saygılıyız. Milletimizin birliğini ve devletimizin bütünlüğünü iç kavgalarla yok etmek isteyen her türlü yıkıcı faaliyetin karşısındayız.*” ifadelerine vurgu yaparak ülkenin komünizm tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu göstermek istemişlerdir. Ayrıca “*Atatürk’ün önderliğinde büyük milletimizin kurduğu Türkiye Cumhuriyeti’ni, Anayasamızdaki temel nitelikleriyle ayakta tutup güçlendirmek emelindeyiz*” ifadeleri ile koalisyonun hedefi gösterilmek istenmiştir (Koalisyon Protokolü, 1975: 980).

Koalisyon Protokolü’nde sosyal, ekonomik, eğitim ve sanayileşme gibi meselelerde uygulanacak politikalar, başlıklar altında açıklanmaya çalışılmıştır. Milli Eğitim başlığı altında ilk ve orta okullarda verilmekte olan Ahlak derslerinin içeriğinin yeniden düzenleneceği, bu derslerin İlahiyat Fakültesi, Yüksek İslam Enstitüsü ve İmam-Hatip Okulları’ndan mezun olanlar tarafından verileceği belirtilmiştir. Aynı başlık altında milli bir dil politikası izleneceği işaret edilerek, Türkçe’nin korunması ve geliştirilmesi vurgulanmıştır (Koalisyon Protokolü, 1975: 982). Diyanet İşleri başlığı altında bir başkanın idaresinde İlim Heyeti kurulması ve bu heyetin İslami araştırmaların yapılmasını sağlayarak telif eserler ortaya koyması hedeflenmiştir. Ayrıca vakıf ve vakıf eserlerinin kuruluş şartnamelerine, kanun esaslarına bakılarak amacı dışında kullanımının engelleneceği, eserlerin restorasyon ve onarımının yapılacağı ifade edilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1975: 984). Ekonomi ve Mali Konular başlığı altında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durgunluğun ve dış ödemeler dengesinin düzeltileceği, Orta Doğu, Asya ve Afrika ülkeleri ile ticari ilişkilerin geliştirileceğinden bahsedilmiştir. İç piyasaya dönük olarak temel ihtiyaç ürünlerinin tüketiciye kolay bir şekilde ulaştırılması, ürünlerin fiyatlarının korunmasına yönelik tedbirler alınmasından söz edilmiştir. Ayrıca gıda ürünlerinin bozulmasını engellemek ve piyasada bulunmasını sağlamak için depolama ve nakil işlemlere yönelik yatırımların teşvik edileceği ifade edilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1975: 984-985).

Sanayileşme başlığı altında Türkiye'nin sanayisinde temel üretim mallarının üretildiği, silah sanayisinin kurulması için gereken şartların milli kaynaklar doğrultusunda gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Devlet tarafından desteklenen sanayi teşebbüslerinin finanse edilmesi için Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası'nın kurulacağı vurgulanmıştır. Dış ülkelerde meydana gelen teknolojik gelişmelerin takip edilmesi için Teknoloji ve Sanayi Takip ve İstihbarat Teşkilatı'nın kurulacağı belirtilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1975: 985-986). Enerji başlığı altında ise Türkiye'nin elektrik ve yakacak konusundaki sorunlarına yönelik çeşitli enerji tesislerinin inşasının öz kaynaklar doğrultusunda çözüme kavuşturulacağı ifade edilmiştir. İthal yolu ile elde edilmesi gereken enerjinin ülke yararına uygun olan şekilde çözülmesi için boru hattı projelerine önem verileceği, petrol arama ve üretimi için teşvik edici tedbirler alınacağından bahsedilmiştir. Türkiye'nin kendisine ait olan deniz alanında enerji kaynakların aranması bunlara sahip çıkılmasına yönelik tedbirlerin alınacağına işaret edilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1975: 986-987).

Tarım, Hayvancılık ve Köy Kalkınması başlığı altında tarım sektörüne ait hammadde fiyatlarının bütün olarak ele alınacağı, tarıma dayalı sanayi ve teşviklerin geliştirileceği belirtilmiştir. Tarım sigortasının geliştirilip yaygınlaştırılacağından bahsedilmiştir. Köylerde yol, su, elektrik, okul gibi ihtiyaçların karşılanacağı ifade edilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1975: 987). Sosyal Konular başlığı tüm çalışanların sigorta kapsamına alınacağını, sağlık hizmetlerine ulaşımın kolaylaştırılmasına yönelik çalışmaların yapılacağını belirtirken işçi hak, ücret ve çalışma şartlarının gözetilmesinden, işçilere yönelik meslek içi eğitimlerin verileceğinden ve yurt dışındaki Türk işçilerin haklarına yönelik çalışmaların yapılacağından bahsedilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1975: 988-989). Esnaf ve Sanatkârlar başlığı altında esnaf ve sanatkarların teşkilatlanabilmesi ve sanayi kuruluşları ile bağlarının geliştirilebilmesine yönelik çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. İş yeri kurmak ve atölye açabilmek için kredi imkânlarının sağlanacağı ve mesleki eğitimlere yönelik çalışmaların yapılacağından bahsedilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1975: 990). Dış Politika ve Milli Güvenlik başlığı altında da Kıbrıs meselesinden bahsedilerek adanın iki bölgeyi federal devlet yöntemi ile çözümlenmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Metinde Türkiye'nin ABD ile olan ilişkileri ile ilgili ifadeler de yer verilmiştir. Özellikle ABD Kongresi'nin Türkiye'ye karşı tutumuna vurgu yapılmıştır. Kongrenin meseleleri ele alışında kendi ülkesinin çıkarlarını ön plana koymasının diğer devlet tarafından ters netice vereceği ve bu durumun ABD ve Türkiye ilişkilerinde geniş zararlara yol açacağı ifade edilmiştir. Ayrıca Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile olan ilişkilere de yer verilmiştir. Türkiye'nin AET ile olan ekonomik iş birliğinin

milli yararlar doğrultusunda yürütülmesi, dış piyasaya yönelik rekabet edebilecek sanayileşmenin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1975: 990-992).

Tablo 2.3. 39. Hükümet (Birinci Milliyetçi Cephe)

Görev	İsim	Parti
Başbakan	Süleyman Demirel	AP
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	Necmettin Erbakan	MSP
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	Turhan Feyzioğlu	CGP
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	Alparslan Türkeş	MHP
Devlet Bakanı	Seyfi Öztürk	AP
Devlet Bakanı	Hasan Aksay	MSP
Devlet Bakanı	Mustafa Kemal Erkovan Osman Albayrak	MHP Kütahya Senatörü
Devlet Bakanı	Mehmet Gıyasettin Karaca	AP
Adalet Bakanı	İsmail Müftüoğlu Zeyyat Baykara	MSP Kontenjan Senatörü
Milli Savunma Bakanı	Ferit Melen	CGP
İçişleri Bakanı	Oğuzhan Asiltürk Ahmet Sabahattin Özbek	MSP Kontenjan Senatörü
Dış İşleri Bakanı	İhsan Sabri Çağlayangil	AP
Maliye Bakanı	Yılmaz Ergenekon	AP
Milli Eğitim Bakanı	Ali Naili Erdem	AP
Bayındırlık Bakanı	Fehim Adak	MSP
Ticaret Bakanı	Halil Başol	AP
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	Kemal Demir Vefa Tanır	CGP CGP
Gümrük ve Tekel Bakanı	Orhan Öztrak	CGP
Gıda - Tarım Hayvancılık Bakanı	Korkut Özal	MSP
Ulaştırma Bakanı	Nahit Menteşe İbrahim Aysoy	AP Bağımsız
Çalışma Bakanı	Ahmet Tefik Paksu	MSP
Sanayi ve Teknoloji Bakanı	Abdulkerim Doğru	MSP
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Mehmet Selehattin Kılıç	AP
Turizm ve Tanıtma Bakanı	Lütfi Tokoğlu Nahit Menteşe	AP AP
İmar ve İskan Bakanı	Nurettin Ok	AP
Köy İşleri Bakanı	Vefa Poyraz	AP
Orman Bakanı	Turhan Kapanlı	AP
Gençlik ve Spor Bakanı	Ali Şevki Ereğ	AP
Kültür Bakanı	Rıfki Danışman	AP
Sosyal Güvenlik Bakanı	Ahmet Mahir Ablum	AP

Kaynak: (Neziroğlu ve Yılmaz, C. 2. 2015: 978-979).

2.2. Nurcuların Milli Selamet Partisi'nden İstifa Etmesi

MSP ile CHP'nin koalisyonun sona ermesinin ardından uzun süren hükümet kurma çalışmalarından sonuç alınamamıştır. Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk partiler üstü bir hükümet kurması için Kontenjan Senatörü Sadi İrmak'a görev vermiş ve 17 Kasım 1974 tarihinde hükümeti kurulmuştur. Bu dönemde MSP de 2. Büyük Kongresini gerçekleştirmiştir (Akgül, 1997: 34). 27 Kasım'da yapılan kongrede parti içerisindeki Nurcular, GİK'te değişiklik yapmak istemiştir. Fakat Genel Başkan Necmettin Erbakan seçimlerden alınan

başarılı sonuç dolayısıyla bu talebe olumlu dönüş yapmamıştır. Bunun üzerine Nurcu grup kendi listesini oluşturarak kongreye sunmuş fakat başarılı olamamıştır. Kongrede ikinci liste ortaya çıkaranlara Erbakan “*Ambarları kemiren fareler*” şeklinde benzetme yapmıştır. Kongrenin ardından gerçekleşen GİK toplantısında belirlenecek olan kontenjan üyeliğinden Nurcu grubun önde gelen isimleri Hüseyin Abbas ve Hüsamettin Akmumcu çıkarılmıştır. Bu durum Nurcu grubun partiden ayrılacağına dair söylentilerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Nurcuların, AP’den ayrılarak kurulan ve seçimlerde %10 oy almış olan DP’ye geçeceği iddia edilmiştir. Fakat Hüsamettin Akmumcu’nun “*Bırakıp gitmek ne demek. Biz MSP’de ev sahibiyiz*” şeklindeki ifadeleri iddialara cevap niteliği taşımıştır. Fakat kongrede liste olayı ile başlayan ayrışma parti içerisinde artarak devam eden bir çatışmaya yol açmıştır (Yalçın, 117-119).

Üçüncü Büyük Kongre 24 Ekim 1976 tarihinde gerçekleşmiştir. Nurcular bir önceki kongrede olduğu gibi GİK’de değişiklik yapılması talebini sürdürmüştür. Genel Başkan Erbakan ise tutumunda bir değişikliğe gitmemiştir. Bu durum Nurcuların tekrar ikinci bir liste oluşturmasına yol açmıştır. Erbakan ise oluşturduğu listeye Nurcu isimlerden Tefik Paksu’yu dahil etmiştir. Kongrede yapılan oylamanın ardından Nurcuların hazırlamış olduğu liste kaybetmiştir. Bunun üzerine Nurcular yapılan seçime itiraz etmişler fakat bu itiraz gündeme dahi alınmamıştır (Arpacı, 2017: 232-233). Yaşananların ardından Nurculardan ilk tepki gelmiştir. Tefik Paksu Çalışma Bakanlığı ve GİK üyeliğinden, Rasim Hancıoğlu da TBMM Başkanvekilliği görevinden istifa etmiştir (Sevilgen, 1979: 230). Parti içerisinde Nurcular Genel Başkan Erbakan’a verilmek üzere bir metin hazırlamışlardır. Bu metin Ahmet Tefik Paksu, Vahdettin Karaçorlu, Hüsamettin Akmumcu, Rasim Hancıoğlu, Sudi Reşat Saruhan, Cemal Cebeci, Abdurrahman Ünsal, Mehmet Hulusi Özkul, Mustafa Gündüz Sevilgen, Yahya Akdağ, Ali Acar, Hüseyin Cahit Koçkar, Emin Acar, Sabri Dörtkol, Ahmet Akçael ve Hüseyin Abbas imzalarıyla 16 Ocak 1976 tarihinde TBMM’de MSP grup odasında Genel Başkan’a verilmiştir. Verilen metin şu şekildedir.

“Her halimizle hadimi olduğumuz haklı davamızda kabil-i telif olmayan hususları üzümlere müşahede etmiş bulunuyoruz. Şöyle ki:

1. En mühim meselelerde dahi usulüne uygun istişare etmediniz.
2. Halisane ikazlarımıza aldırmadınız.
3. Davamıza samimiyetle bağlı kardeşlerimiz arasında meşrep farkı gözeterek cemaat taassubu ile iftiralara sebebiyet verdiniz.
4. Her işinizde sizi metheden bir kısım insanların etrafınızda toplanmasına ve şaibeli menfaatperestlerin mühim mevkilere gelmesine müsait bulundunuz. Emaneti ehline vermediniz.
5. Muhtelif beyanlarınızla efkârı ammede davamızın hafife alınmasına vesile oldunuz.

6. Fikriyatımızın hâkimiyetine medar olacak ilmi çalışmalar yerine, politikanın süfli usullerine tevessül ettiniz.

7. Nihayet ‘maslahat icabıdır’ diyerek mümin yalan söylemez düsturunu da ihlal ettiniz. Bu şerait altında kendimizi ve muhatabımızı vebalden vikaye arzusu ile sizi ve ekibinizi desteklemeye devam etmeyeceğiz.

8. Ancak ‘ihtilaflarımızı Kuran ve sünnet ile hallediniz’ emrine ittiba-en bütün ihtilaf ve meselelerimizi neticeye bağlayacak bir usulün tatbikini yegâne çare olarak görmekteyiz.” (Sevilgen, 1979: 232-233).

Yazılanlardan biri dışında ötekilere katıldığını ifade eden Necmettin Erbakan büyük hatalar yapmış olabileceğini, bunun acemilikten ve devlet işlerine dair deneyimsizlikten kaynaklandığını, iyi niyetlerinin istismar edildiğini ve kimi kişi ve hususlar ile ilgili bilgi eksikliğinin de bunda etkili olduğunu söyleyerek bağışlanmaları gerektiğini belirtmiştir. Erbakan’ın verilen metinde katılmadığı kısım ise kendisinin yalan söylediğiyle ilgili olan yedinci maddedir. Bununla ilgili olarak da “*Mensuplarımıza hedef göstermek, ümit vermek ve güven vermek ve Allah’tan dua makamında temenni etmek maksadına matuf bulunan ve zaten caiz olan sözler dışında hayatım boyunca yalan söylemeye asla tenezzül etmedim. Bundan sonrada etmeyeceğim*” ifadelerini kullanmıştır (Akgül, 1997: 36-37). Nurcular parti içerisindeki ihtilafı konuların hakem belirleyerek çözülmesini istemişlerdir. Genel Başkan Erbakan ise bu isteği uzun süre göz ardı etmiştir. Meclis’te yapılan oylamanın ardından genel seçimlerin 5 Haziran’da yapılması kararının alınması ile konu parti gündemine getirilmemiştir. 10 Nisan 1977 tarihinde MSP içerisindeki Nurcular seçimlere girmeyeceklerini açıklamışlardır (Yalçın, 2013: 131). Bu isimler Ahmet Tevfik Paksu, Hüsamettin Akmumcu, Gündüz Sevilgen, Vahdettin Karaçorlu, Ali Acar, Hüseyin Abbas, Sabri Dörtkol, Sudi Reşat Saruhan, Rasim Hancıoğlu, Ahmet Akçael, Yahya Akdağ, Abdürrahim Ünsal ve Emin Acar olup (Cumhuriyet, 20 Nisan 1977: 11). Daha sonra parti içindeki 16 Nurcu isim MSP’den ayrılarak kurmuş oldukları Nizam Partisi’ne geçmişlerdir (Arpacı, 2017: 234).

2.3. Birinci Milliyetçi Cephe Hükümeti’nde Öne Çıkan Meseleler

2.3.1. TRT Krizi

Milliyet gazetesinden İsmail Cem’in CHP-MSP Koalisyonu döneminde TRT Genel Müdürlüğü’ne getirilmesi, bu krizin temelindeki nedendir. Cem’in sol siyasi görüşe sahip olduğu MSP’liler tarafından bilinse de bu görevlendirme, koalisyon görüşmeleri sırasında verilen tavizlerden biri olmuştur. Bu da MSP içerisinde genel başkana yönelik eleştirilerin gelmesine yol açmıştır (Sevilgen, 1979: 84-85) Ecevit’in Kıbrıs Harekatı nedeniyle zaten var olan başarısının TRT tarafından “*efsane*” haline getirilmesinde TRT’nin başındaki İsmail Cem’in tesiri büyük olmuştur. Bu hususta onunla aynı dönemde Haber Dairesi Müdürü

yapılan Mehmet Barlas ile Abdi İpekçi'nin de katkısı söz konusudur. Bilhassa bu isimlerin haberleriyle toplumdaki daha da büyük destek görmeye başlayan ve tek başına iktidar olma yolunda olduğunu düşünen Ecevit'in istifasıyla koalisyonun sona ermesinin ardından iktidara gelen Milliyetçi Cephe Koalisyonu Cem'in siyasi görüşü, TRT'de solcuların kadrolaşması ve uygulanan yayın politikası dolayısıyla hedef haline gelmiştir (Çetiner, 2005: 640-641; Dursun, 2018: 430). Özellikle MSP'den gelen eleştiriler dolayısıyla Cem, MSP'nin tavrına yönelik olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

“MSP'nin bu alandaki rahatsızlığını bilmekteydim diyorum, zira bunun bir bölümünü de bizimle, yani TRT'yle ilgiliydi. MSP'liler kendi haberlerinin CHP'ninkiler kadar yer almadığını, oysa kendilerinin de hükümette bulunduğunu belirtir, bazen sık sık telefon ederlerdi. Oysan, şunu her zaman ve her yerde söyleyebilirim ki, bizim dönemimizde siyasal partiler ve siyasal partilerin haberleri konusunda kesin bir objektiflik, aşırı bir dikkat vardı” (Cem, 1976: 146).

MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan ise TRT hakkında basına verdiği demeçte, *“Bilesiniz ki bu TRT'ye Moskova sesi vermeyeceğiz. Ahlakı tahrip ediyor. Komünizm propagandası yapıyor. Kesin karar aldık. Hükümet bu genel müdürü azletti”* şeklinde ifadeler kullanmıştır (İlman, 2014: 119). Nihayetinde de Bakanlar Kurulu 30 Nisan 1975 tarihinde toplanarak milli güvenlik ve kamu düzenini gerekçe gösterip TRT Genel Müdürü İsmail Cem İpekçi'nin görevinden alınmasını kararlaştırmıştır (Resmi Gazete, 17 Mayıs 1975, Sayı: 15239). Kararname Cumhurbaşkanı Korutürk'e sunulmuş, fakat Cumhurbaşkanı, Cem'in görevden alınmasını kabul etmemiştir. Bunun üzerine Başbakan Demirel 12 Mayıs'ta Çankaya'ya giderek Başbakanlık Komisyonu tarafından İsmail Cem ve TRT hakkında hazırlanan raporu Korutürk'e sunmuştur. Yapılan görüşmenin ardından kararname imzalanarak İsmail Cem görevden alınmıştır (Dursun, 2018: 430-431). Onun yerine TRT Genel Müdürü olarak Nevzat Yalçıntaş atanmıştır. İsmail Cem ise Başbakanlık Müşavirliği görevine getirilmiştir (Resmi Gazete, 17 Mayıs 1975, Sayı: 15239). Cem yürütmenin durdurulmasına yönelik olarak Danıştay'da dava açmış ve dava sonucunda karar durdurulmuştur ki bu durumda TRT'de iki genel müdürlü bir süreç ortaya çıkmıştır (İlman ve Dönmez, 2015: 175). 5 Haziran günü Cem TRT binasına gitmiş, kapıda yoğun bir şekilde polis bulunmasına rağmen sorun yaşamadan görevine tekrar başlamıştır. Fakat ertesi gün bina içerisine girmesine rağmen TRT Güvenlik Sorumlusu tarafından *“Emir aldım, uygulamak zorundayım”* ifadeleri ile odasına çıkarılmamıştır. Olaylar ile ilgili zabıt tutulduktan sonra da binadan ayrılmıştır. (Cem, 1976: 262-265)

Nevzat Yalçıntaş mahkeme sürecinde hükümetin kendisini yalnız bıraktığını öne sürerek görevden istifa ettiğini açıklamışsa da Başbakan Demirel bu istifayı kabul etmemiştir. Hükümet Danıştay kararını yürürlüğe koymamakta ısrarcı tavrını sürdürmüş ve Yalçıntaş

görevine devam etmiştir. Fakat hükümete yakın basın yayın organlarınca Yalçıntaş'a yönelik yapılan olumsuz haberlerin ardından istifasında kararlı olduğunu açıklaması ile 24 Kasım'da görevden alınmıştır (Cumhuriyet, 26 Kasım 1975: 1) Bu defa hükümet TRT Genel Müdürlüğü görevine Şaban Karataş'ı getirmek istemiştir. Fakat Cumhurbaşkanı Daniştay'dan görüş alınması gerektiğini öne sürerek kararnameyi geri göndermiştir. MSP ve MHP ise koalisyonu bozma tehditleri ile Başbakanı kararnameyi Cumhurbaşkanı'na göndermeye zorlamıştır. Hükümetin bu meseleyi koalisyonun dağılmasına yol açacak gibi bir atmosfer yaratması sonuç vermiştir. Cumhurbaşkanı'nın imzaladığı kararname ile 19 Ocak 1976 tarihinde Şaban Karataş TRT Genel Müdürlüğü'ne getirilmiştir. Fakat bu süreçte davalar devam etmiştir. Daniştay aldığı karar ile atanma işlemlerinde yürütme kararını durdurmuştur. 27 Şubat 1976 tarihinde Daniştay aldığı karar ile Karataş'ın atanma kararnamesini iptal etmiştir. Yargıtay da Daniştay ile aynı kararı almıştır. Yaşanan süreçte ortaya çıkan hukuksal süreç hükümetin engellemesi ile karşılaşmıştır. 5 Ocak 1978 tarihinde CHP tarafından kurulan azınlık hükümeti döneminde Şaban Karataş görevinden alınmıştır (Ilıman, 2014: 120-121). İsmail Cem tüm davaları kazanmasına rağmen yeni kurulan Ecevit Hükümeti'ni zorda bırakmamak için TRT Genel Müdürlüğü görevinden istifa etmiştir (Milliyet, 21 Nisan 1978: 1).

2.3.2. Öğrencilerin İdeolojik Hareketliliği

Birinci Milliyetçi Cephe Hükümeti, kurulmasının ardından ABD'nin uygulamış olduğu ambargo ile karşılaşmıştır. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik kriz halka ve öğrencilere yansımaya başlamıştır. CHP-MSP Hükümetinin 28 Mart 1974 tarihinde çıkarmış olduğu Af Kanunu, 12 Mart Muhtırası ile önlenmeye çalışılan ideolojik çatışmaların tekrar ortaya çıkacağı zemini oluşturmuştur. Bu kanun Muhtıra öncesinde tutuklanan birçok suçlunun cezaevlerinden çıkmasına sebep olmuştur. Hapisten çıkan insanlar çeşitli dernekler ve oluşumlar meydana getirerek başta İstanbul ve Ankara olmak üzere birçok ilde hızlı bir şekilde örgütlenmiştir. Bu yapılar üniversite öğrencilerini de etkilemiş, farklı görüşten birçok genç karşı karşıya gelmiştir. Özellikle üniversiteler içerisindeki yapılanmalar, işgal girişimleri ve protesto gösterileri gibi eylemlerin meydana gelmesine yol açmıştır. Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ)'nde meydana gelen sağ-sol görüşlü öğrenci kavgasının üniversitenin güvenliğinden sorumlu jandarmalar tarafından silah kullanılarak bastırılmak zorunda kalınması öğrencilerin tepkilerine neden olmuştur. 25 Kasım 1975 tarihinde ODTÜ Rektörünün üniversite içerisinde çatışma olmadığı sürece jandarmanın içeri giremeyeceğini açıklaması ile sorun çözüme kavuşmuştur (Cumhuriyet, 26 Kasım 1975: 1). 13 Ocak 1976 tarihinde İTÜ ve İstanbul Üniversitesi (İÜ) öğrencilerinin ve öğretim üyelerinin can

güvenliğinin kalmadığını gerekçe göstererek okulu kapatma kararı almışlardır. Ankara ve Hacettepe Üniversiteleri de aynı sebeple Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ten güvenliğin sağlanabilmesini istemişlerdir (Cumhuriyet,13 Ocak 1976: 1).

Öğrenci çatışmaları sadece sağ ve sol görüşlüler arasında cereyan etmemiştir. MHP'li ve MSP'li gençler arasında da kavgalar gerçekleşmiştir. 17 Mayıs 1976 tarihinde Erzurum İslam Enstitüsü'nde iki taraf arasında meydana gelen kavgada MHP'li bir genç pencereden atılarak ağır yaralanmıştır (Milliyet, 18. Mayıs 1976: 7). Birinci Milliyetçi Cephe Hükümeti döneminde yaşanan şiddet olayları artarak devam etmiş ve üniversiteler eğitim, öğretim faaliyetlerini yapamayacak duruma gelmiştir. Başbakan Demirel ise bu yaşananların sorumlusu olarak Bülent Ecevit'i işaret etmiş, şiddet olaylarının artmasının sebebi olarak af yasası ile serbest kalan aşırı solcuları göstermiştir (Kuru, 1996: 199). Ankara'da 19 Mayıs 1976 tarihinde düzenlenen Gençlik ve Spor Bayramı töreninde Cumhurbaşkanı ile birlikte hükümet üyeleri de protokolde yerini almıştır. Tören sırasında MHP sempatanları tarafından “Başbuğ Türkeş”, “Bozkurtlar Geliyor” şeklinde tezahüratlar yapılmıştır (Milliyet, 20 Mayıs 1976: 1). MHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcı Alparslan Türkeş ayağa kalkarak tezahürat yapanları selamlamıştır. Bu durum Nazi Almanya'sının iktidarı sırasında Deniz Atasesi görevinde bulunmuş olan Cumhurbaşkanı Korutürk'ü rahatsız etmiş ve törenden erken ayrılmasına yol açmıştır (Ahmad, 2019: 199). Cumhurbaşkanı 27 Mayıs tarihinde verdiği ve yayınlanmamış olan mesajında Pantürkizm ile Panislamizm'in Türkiye için en büyük tehlike olduklarını ifade etmiştir (Ruscuklu, 2008: 166). Korutürk'ün bu ifadelerini sadece cumhurbaşkanının değil aynı zamanda eski bir askerinin cümleleri olarak değerlendirmek gerekmektedir ki önceki sayfalarda da belirtildiği gibi Ordu'nun Atatürk'e, Cumhuriyet'e ve kuruluş ilkelerine tehdit oluşturabilecek kesimleri uyarısı, sonraki yaşanacakların habercisi şeklinde okunmalıdır.

2.3.3. Devlet Güvenlik Mahkemeleri Olayı

Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) 12 Mart sürecinde ülkenin içinde bulunduğu kargaşa ve şiddet ortamına çözüm getirmesi için oluşturulmuştur. Fakat bu mahkemenin sol-sosyalist çevreleri hedef alması Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin bu kurumu daha etkin kullanmaya çalışmasına ve burada kadrolaşmaya gitmesine yol açmıştır. Bu kurumun faaliyet yürütme şeklinden dolayı CHP rahatsız olmuştur. Diyarbakır DGM Başsavcısı tarafından Anayasa Mahkemesi'ne DGM'nin anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla başvuru yapılmıştır. 6 Mayıs 1975 tarihinde kanunun biçim yönünden anayasaya aykırı olduğu kararı alınmış ve hükümetin 11 Ekim 1976 tarihine kadar DGM ile ilgili yeni bir yasa çıkarmaması durumunda

mahkemenin kapatılması kararı alınmıştır (Özta, 2020: 428). Mahkemenin kapatılmaması ve yeni bir yasa çalışması için hükümet harekete geçmiştir. Fakat yapılan görüşmelerin ardından hükümet üyesi partiler anlaşamamışlardır. Adalet Bakanlığı'nı elinde bulunduran MSP, DGM kapsamı içinde bulunan 163. Madde'nin çıkarılması şartını öne sürerek, anarşistler ile Müslümanların aynı kefeye koyulmaması gerektiğini ifade etmiştir. Başbakan Demirel ise TSK'dan gelebilecek tepkiye karşı ilk aşamada net bir tutum takınmamıştır. Fakat MSP'nin desteğine ihtiyacı olduğu için madde üzerinde bazı değişiklikler yapılarak yasa konusunda anlaşılmıştır. Bu yasaya DP'den de destek gelmiştir (Özta, 2020: 428). Bakanlar Kurulunda AP, CGP ve MSP tarafından farklı yasa tasarıları sunulmuştur. Daha sonra Başbakan ortak bir tasarı ortaya koyarak sorunu çözmeye çalışmıştır (Kuru, 1996: 200). Fakat CGP Genel Başkanı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu, AP'nin kendisini Cumhuriyetin laik değerlerine karşı çıkanlara kaptırdığını ifade etmiş ve yasaya destek vermemiştir (Ilıman, 2014: 160).

DGM'leri “*sıkıyönetimsiz sıkıyönetim*” şeklinde değerlendiren (Devrimci İşçi Sendikaları) DİSK ise bu mahkemelere karşı olduğunu açıklamıştır. 16 Eylül 1976 tarihinde bir bildiri yayınlayan DİSK, hükümetin anayasal ve demokratik yoldan düşürülme sürecine kadar genel yas ilan etmiştir. Bu genel yas daha sonra birçok ilde grev ve eylemlere dönüşmüştür. Hükümetin olayları bastırmaya yönelik gerçekleştirmiş olduğu tutuklamalar durumun daha da büyümesine yol açmıştır (Cumhuriyet, 17 Eylül 1976: 1). Mecliste yasa tasarısı görüşmeleri 7 Ekim 1976 tarihinde gerçekleşmiştir. CHP'nin görüşmeler esnasında çeşitli sorular ile tasarıyı engelleme çalışması, oturumun 12 Ekim tarihine ertelenmesine yol açmıştır (Ilıman, 2014: 161). Anayasa Mahkemesi'nin almış olduğu iptal kararının 11 Ekim'de yürürlüğe girmesinden dolayı DGM yasal süreçte ortadan kalkmıştır. Bu durum hükümet üyesi partileri rahatsız etmiştir. AP, DGM için halk oylaması yapmayı dahi önermiştir (Milliyet, 12 Ekim 1976: 1,10). Tüm çalışmalara rağmen hükümetin DGM'nin tekrar açılmasını yönelik girişimleri sonuçsuz kalmıştır.

2.3.4. Kanlı 1 Mayıs

Milliyetçi Cephe Hükümeti üyeleri arasında yaşanan sorunlar koalisyonun çatırdamasına yol açmıştır. AP'den 25 Aralık 1976 tarihinde yapılan açıklamada Ekim'de yapılması gereken seçimlerin Haziran'da yapılması fikri ortaya atılmıştır. Bu çıkışa karşın MSP ve CHP'den seçimlerin vaktinde yapılmasına yönelik açıklamalar gelmiştir. Sol düşüncenin önemli aktörlerinden olan DİSK seçim tartışmalarına katılarak, ileri demokratik düzen vurgusu yaparak CHP'yi desteklediğini ilan etmiştir (Yaşlı, 2020: 309-311). Fakat 4 Nisan'da Meclis'te yapılan oylamanın ardından seçimlerin 5 Haziran'da yapılması kararı

alınmıştır. Nisan ayı itibariyle siyasi partiler seçim kampanyaları için çalışmaya başlamıştır (Ilıman, 2014: 162). 1925 tarihinde Tahriri Sükûn Kanunu ile yasaklanan 1 Mayıs İşçi Bayramı etkinliklerinin yeniden düzenlenmesine 1976'da izin verilmiştir (Sezer Şanlı, 2020: 566). Bunun üzerine DİSK de büyük bir organizasyon için hazırlıklara başlamıştır. Siyasi partilerin seçim kampanyaları devam ederken Bülent Ecevit önce Tokat Niksar'da ardından Gümüşhane Şiran'da beraberindeki CHP'li yetkililer ile saldırıya uğramıştır (Yaşlı, 2020: 313). Seçimler yaklaşırken ülkede şiddetin boyutu artmaya başlamıştır. Tercüman, Hergün ve Son Havadis gibi dönemin önemli gazeteleri 1 Mayıs'ın kanlı olaylara sahne olabileceğine dair manşetler atarak insanların Taksim'de düzenlenen mitinge gitmemelerini tavsiye etmiştir.

Taksim Meydanı'nda 1 Mayıs 1977 tarihinde gerçekleştirilen mitinge yüz binlerce kişi katılmıştır. Geniş güvenlik önlemlerinin alınmasına rağmen aşırı grupların çıkarabileceği olaylardan dolayı tedirgin olunmuştur. Nitekim DİSK Başkanı Kemal Türkler'in konuşma yaptığı esnada Taksim Meydanı karışmaya başlamıştır (Milli Gazete, 2 Mayıs 1977: 1). Konuşmanın sonuna doğru Maocu olduğu söylenen provokatif bir grup sloganlar atarak meydana girmeye çalışmıştır. Miting alanında çıkan kargaşa esnasında silah sesleri duyulmuş ve insanlar paniğe kapılmıştır (Keskin, 2019: 78). Korkuyla alandan kaçarak uzaklaşmak isteyen insanların yarattığı izdiham sonucunda 34 kişi yaşamını yitirmiştir (Hürriyet, 2 Mayıs 1977: 1). Olayların kim tarafından gerçekleştirildiği bulunamamıştır. Dönemin iktidarı yaşanan bu olaydan komünistlerin aralarındaki gruplaşmayı öne sürerek, miting alanına girmeye çalışan Maocu grupları suçlamıştır (Sezer Şanlı, 2020: 572).

2.4. Koalisyonunda Milli Selamet Partisi'nin Tutumu ve Hükümetin Dağılması

Hükümet ortaklarından MSP, Başbakan Demirel'in tutumundan rahatsız olmuştur. Hükümet Protokolü'nde Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün MSP'li Devlet Bakanı'na bağlanmasına yönelik bir maddenin bulunmasına rağmen Başbakan Demirel'in daha sonra bu talebi gerçekleştirilmemiş olması ve buna benzer konularda koalisyon üyelerinin protokolde beraber aldığı kararların veya partilerden gelen taleplerin Başbakan tarafından oyalama yöntemleriyle geçiştirilmiştir. MSP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan bu geçiştirme yöntemini "*Macun Metodu*" olarak isimlendirmiştir. Ayrıca kabinede Bakanların tutumu MSP'nin kurucu ve ilk Genel Başkanı Süleyman Arif Emre tarafından eleştirilmiştir. Emre, bakanların bağımsız karar alması gerekmesine rağmen liderinin yönlendirmesine göre hareket ettiği ve bu durumun kabine içerisinde kutuplaşmanın ortaya çıkmasına yol açtığı ifade etmiştir (Emre, 2017c: 29).

Hükümet içerisinde MSP'nin diğer koalisyon üyesi partilerle anlaşamadığı birçok husus olmuştur. Bunlardan bazıları Başbakan Yardımcısı Erbakan'ın İslam Konferansı'nda Türkiye adına konuşmak isteyip diğer hükümet üyelerince bunun kabul edilmemesi, Meclis Başkanlığı, Vali ve Elçi atamalarında AP ve MSP'nin anlaşamaması, MSP'nin Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet kurulması ve Ortak Pazar ile olan ilişkilerin kesilmesini istemesi, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Ankara'da büro açmasıdır ki bu talebe AP ve diğer koalisyon üyeleri tarafından karşı çıkılmıştır (Arpacı, 2017: 246-247). Hükümette Sanayi Bakanlığı'nı elinde bulunduran MSP'nin Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Erbakan “*Ağır Sanayi Hamlesi*” sloganıyla Anadolu'nun birçok şehrinde fabrika temeli atma töreni gerçekleştirmiştir (Dursun, 2018: 432). Bu hamlenin “*manevi kalkınma hamlesi*” ile birlikte yürütüldüğünden dolayı gerçek ve sağlam olduğunu ifade eden Erbakan, 1976-1978 arasında MSP'ye bağlı Sanayi ve Teknoloji ile Bayındırlık Bakanlıkları kapsamında 200 büyük proje başlatmıştır (Demir, 2017: 93).

Necmettin Erbakan'ın İtalya'ya gezisi esnasında Profesör Renaldi ile Türkiye'de inşa edilebilecek karayolları hakkında görüşme yapması ve dönüşünde karayolları çalışması hakkında kabineye yaptığı önerinin diğer hükümet üyeleri tarafından destek görememesi de bu dönemde yaşanan sıkıntılardan birisi olmuştur (Emre, 2017c: 58-59). MSP içerisinde hizmet yapmaya yönelik faaliyetlerden kendilerinin mahrum bırakıldığı düşüncesi ortaya çıkmıştır ki bunun üzerine MSP yaşadığı rahatsızlığı diğer koalisyon üyelerine bildirmiş, koalisyonun devam etmesi için 12 şart öne sürmüştür (Arpacı, 2017: 247):

“1. Okul kitaplarının ve müfredat programlarının değiştirilmesi (MSP, milli eğitimde, okul kitaplarının materyalist temele dayalı olarak hazırlandığını örneğin insanın maymundan doğduğunun çocuklara öğretildiğini, milli kültürümüze aykırı kısımlar bulunduğunu öne sürüyor ve bunların ahlaki ve manevi değerlere göre değiştirilmesi istemektedir.)

2. Kanun kuvvetinde kararnamelerle kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası'na işlerlik kazandırılması

3. Türkiye'de motor sanayi, takım tezgâhları sanayi gibi ağır sanayilerin MSP'ye ait Sanayi Bakanlığına bağlanması

4. Bayındırlık ve Çalışma bakanlıklarına yüksek dereceli kadrolar verilmesi

5. AP'lilere ait KİT'lere kadrolar verildiği gibi MSP'li bakanlıklara bağlı KİT kuruluşlarına da kadro verilmesi

6. SEKA ve PETKİM genel müdürleri başta olmak üzere Sanayi Bakanlığına bağlı kuruluşların genel müdürlerini değiştiren kararnamelerin Cumhurbaşkanlığı'nda ve Başbakanlık'ta bekletilmemesi.

7. Milli Harp Sanayi için Sanayi Bakanlığı emrine sermaye ve kadro verilmesi.

8. Asgari geçim indirimi ve katma değer vergisi kanun tasarılarının bir an önce TBMM'ye sevk edilmesi.

9. Turizm Bakanlığı'na bağlı Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'nün Başbakanlık'a bağlanması ve MSP'li devlet bakanı tarafından tedvir edilmesi.

10. Diyanet İşleri Genel Müdürlüğü'ne MSP'nin önerdiği üç isimden birinin tayin edilmesi.

11. İmam Hatip Okullarının öğretime açılması,

12. Suudi Arabistan ve Mısır gibi İslam ülkelerinde yüksek din eğitimi gören kişilere muadelet tanınması.” (Dursun, 2018: 431-432).

Koalisyon ortaklarının arasında yaşanan sorunlar ve ülkenin içinde bulunduğu şiddet ortamı hükümetin çatırdamasına yol açmıştır. Prof. Dr. Davut Dursun bu döneme dair şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

“Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin komünizme karşı verdiği mücadele temelde CHP ve Ecevit'e karşı sürdürülen bir mücadeleye dönüşmüştür. Devlet yönetiminde CHP yanlılarının yerine sağ eğilimlilerin doldurulması, devletin bir tür parsellenmesi, solculara karşı baskıların artırılması kamuoyunun kamplaşmasına yaramıştır. Türk siyasetinde CHP'nin temsil ettiği sol ile buna karşı AP'nin temsil ettiği sağ cephe güçlenmiştir.” (Dursun, 2005: 38).

Yaşanan hadiseler karşısında Ekim'de yapılması planlanan seçimlerin erkene alınmasına yönelik CHP ve AP tarafından girişimler olmuş, Meclis 1 Nisan 1977 tarihinde erken seçim gündemi ile toplanmıştır. Bu ilk girişim seçimin erken yapılmasına karşı olan MSP'li Milletvekilleri tarafından engellenmiştir. Fakat bu engelleme bir sonuç vermemiş ve 4 Nisan'da Meclis tekrar toplanmıştır. Erken seçim için yapılan oylamada 342 Milletvekilinin kabul etmesi ile seçimlerin 5 Haziran'da yapılması kararı alınmıştır (Uçar, 2014: 253).

3. İKİNCİ MİLLİYETÇİ CEPHE HÜKÜMETİ

3.1. 1977 Genel Seçimleri ve İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin Kurulması

Seçim sonuçlarıyla ilgili bilgiler parti merkezlerine ileilmeye başlandığında CHP ve AP de tek başına iktidar olduğu düşüncesi içerisinde olmuşlardır. CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit 6 Haziran'da basına yaptığı açıklamada “*Şimdiden 222 milletvekili kazandığımız belli olmuştur. Tek başına iktidar olmak için sadece 4 üyelik kalmıştır*” demiştir. Seçim sonuçları 7 Haziran'da netleşmiş (Arcayürek, 1985a: 13-14), sonuçlara göre birinci parti çıkan CHP tek başına hükümet kurabilmesi için ihtiyacı olan 13 milletvekilini çıkaramamıştır (Ahmad, 2019: 201). 1973 Seçimlerinde başarı gösteren CGP ve DP ise bu seçimlerde başarı gösterememiş, birkaç milletvekili çıkarabilmişlerdir (Arcayürek, 1985a: 18). Ecevit, AP ve MHP dışındaki partilere koalisyon kurabileceklerine dair açıklama yaparken AP Genel Başkanı Süleyman Demirel ise seçimlerin ardından milliyetçi partilerin iktidarı sola teslim etmemesi yönünde ifadeler kullanmıştır (Yaşlı, 2020: 337-338). MSP ise seçim sonuçlarına göre oylarını düşürmüştür. Seçimin ardından Erbakan'dan gelen ilk değerlendirmede “*Oyların muhafaza edildiği*” ve “*MSP'nin yine anahtar parti olduğu*” ifade edilmiştir (Milli Gazete, 9 Haziran 1977: 1).

Tablo 2.4. 5 Haziran 1977 Genel Seçimleri

Parti	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Cumhuriyet Halk Partisi	%41,38	213
Adalet Partisi	%36,87	189
Milli Selamet Partisi	%8,56	24
Milliyetçi Hareket Partisi	%6,42	16
Cumhuriyetçi Güven Partisi	%1,88	3
Demokratik Parti	%1,86	1
Türkiye İşçi Partisi	%0,14	
Bağımsız	%2,50	4

Kaynak: (Resmi Gazete, 19 Haziran 1977, Sayı: 15971; Cumhuriyet, 8 Haziran 1977: 1).

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk 14 Haziran'da hükümeti kurma görevini CHP Genel Başkanı Ecevit'e vermiştir. AP, MSP ve MHP ise sayı yetmezliğine rağmen Ecevit'e verilen yetkinin anayasaya aykırı olduğunu ifade etmişlerdir. Üç parti lideri de ayrı ayrı olmak üzere bu hükümetin onaylanmaması için Korutürk'e mektup göndermişlerdir. Ayrıca bu parti liderleri bir araya gelerek Ecevit tarafından kurulmaya çalışılan hükümete karşı ortak hareket edeceklerini bildiren açık mektup yayınlamışlardır (Uçar, 2014: 266). Bu süreçte CHP ise koalisyon çalışmalarına başlamıştır. MHP ve DP ile yapılan görüşmelerden sonuç alınamamıştır (Dursun, 2018: 436). 17 Haziran'da MSP ile yapılan görüşmeden de bir sonuç çıkmamış; Erbakan, Ecevit'in önerilerini reddetmiş, oy çoğunluğuna sahip olan CHP ve AP'nin koalisyon kurması gerektiğini belirtmiştir (Cumhuriyet, 18 Haziran 1977:1). 19 Haziran'da Ecevit ile Demirel Meclis'te bir araya gelmişlerdir. Yapılan görüşmede Ecevit güven oylamasında ve Meclis'te iş birliği yapılmasına yönelik destek istemiş fakat Demirel'den olumsuz yanıt almıştır (Yaşlı, 2020: 339). CHP hükümet kurmak için yapmış olduğu görüşmelerden sonuç alamayınca 20 Haziran'da Çankaya'ya giderek Cumhurbaşkanı ile görüşme yapmıştır. Basına verdiği açıklamada hükümet kurma çalışmalarını tamamladığını açıklamıştır. AP, MSP ve MHP liderleri Ecevit'in Meclis'te hükümet kurabilecek çoğunluğa sahip olmadığı için kurulacak hükümetin anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Sağ parti liderleri ayrı ayrı Korutürk'e mektup yazarak hükümeti atamamasını istemişlerdir (Cumhuriyet, 21 Haziran 1977: 1, 9). MSP Lideri Necmettin Erbakan CHP'nin azınlık hükümeti girişimi için şu ifadeleri kullanmıştır:

"Çoğunluğun tasvibini alacak bir hükümet kuruluncaya kadar çalışmalar devam etmelidir. Güvenoyu almayacağı ortada olan bir hükümete görev verilemez, bu hükümete icra yetkisi verilemez. Kurulacak hükümetin Millet Meclisinden kesinlikle güvenoyu alabilecek durumda olması gerekir. 229 kırmızı oya karşı hükümet kurmaya kalkışmak manasızdır." (Milli Gazete, 21 Haziran 1977: 7).

Ertesi gün ise Ecevit azınlık hükümeti kurduğunu açıklamış, Cumhurbaşkanı Korutürk de aynı gün kabineyi onaylamıştır (Cumhuriyet, 22 Haziran 1977: 1). Ecevit, yapılacak güven oylamasında diğer parti milletvekillerinden destek alabileceği umudunu taşımışsa da 3

Temmuz'da Meclis'te yapılan güven oylamasında 217 “*Evet*” oyuna karşılık 229 “*Hayır*” ve 2 “*Çekimser*” oy almış; dolayısıyla Ecevit Hükümeti güvenoyu alamamıştır (MMTD, 3 Temmuz 1977: 76). Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in hükümeti kuramamasının ardından 4 Temmuz'da hükümet kurma görevini AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'e vermiştir. AP koalisyon çalışmaları doğrultusunda MSP ve MHP ile görüşmelere başlamıştır (Kuru, 1996: 219). Bu dönemde Türkiye İş Adamları ve Sanayiciler Derneği (TÜSİAD) ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizden dolayı istikrarın sağlanabilmesine yönelik olarak iki büyük parti olan CHP ve AP'nin koalisyon yapması gerektiği yönünde açıklamalarda bulunmuştur (Ahmad, 2019: 201-202).

Türkiye İşçi Sendikaları (Türk-İş) Genel Başkanı Halil Tunç ise Milliyetçi Cephe Hükümetinin güvenoyu alması durumunda genel greve gideceklerine yönelik açıklamalarda bulunmuştur (Yaşlı, 2020: 342). AP, MSP ve MHP koalisyon görüşmelerinde anlaşma sağlamıştır. 21 Temmuz'da AP Genel Başkanı Demirel Çankaya'ya giderek hükümeti Cumhurbaşkanı Korutürk'e sunmuştur (Dursun, 2018: 436). Sunulan listeye İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin başbakan yardımcılığına Alparslan Türkeş ile beraber Necmettin Erbakan da getirilmiştir (Yücel, 2016: 148). Aynı gün açıklanan kabinede AP 16, MSP 8, MHP ise 5 bakanlık almıştır. MSP ve MHP'nin almış oldukları oy oranlarına rağmen bu denli fazla bakanlık almasının sebebi AP'nin hükümet kurabilmesi için ihtiyacı olan milletvekili sayısını elde edememiş olmasıdır (Arslan, 2019: 156).

Parti liderlerinin koalisyon konusunda anlaşmasının ardından CHP'nin Meclis'te çoğunluğu elde etmemesine rağmen Cumhurbaşkanı'nın Bülent Ecevit'in sunmuş olduğu kabineyi onaylaması anti-demokratik olarak değerlendirilmiştir. Konuyla ilgili olarak

“Kuruluş şekli partiler demokrasisine, Anayasa'ya ve demokratik kurallara aykırı olan böyle bir hükümetin meşruiyeti olmadığı gibi, güvenoyu alamayacağı önceden belli olan böyle bir heyetin hükümet etme yetkisi de yoktur. Bu vaziyet karşısında ülkemiz, bir hükümet boşluğu ile karşı karşıya kalmıştır. Millet Meclisi'nden güvenoyu alabilecek, Millet'in ekseriyetini temsil eden ve demokratik kurallara uygun şekilde kurulmuş bir hükümetin bu boşluğu doldurması, acil bir ihtiyaç haline gelmiştir.”

şeklinde ifadeler kullanılmıştır (Koalisyon Protokolü, 1977: 1326-1327).

Tablo 2.5. İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti

Görevi	İsmi
Başbakan	Süleyman Demirel
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	Necmettin Erbakan
Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı	Alparslan Türkeş
Devlet Bakanı	Seyfi Öztürk
Devlet Bakanı	Süleyman Arif Emre
Devlet Bakanı	Sadi Somuncuoğlu
Devlet Bakanı	Ali Şevki Erek Ekrem Ceyhun
Adalet Bakanı	Necmettin Cevheri
Milli Savunma Bakanı	Sadettin Bilgiç Turhan Kapanlı
İçişleri Bakanı	Korkut Özal
Dışişleri Bakanı	İhsan Sabri Çağlayangil
Maliye Bakanı	Cihat Bilgehan
Milli Eğitim Bakanı	Nahit Mentеше
Bayındırlık Bakanı	Salahattin Kılıç
Ticaret Bakanı	Agah Oktay Güner
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı	Cengiz Gökçek
Gümrük ve Tekel Bakanı	Gün Sazak
Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanı	Fehim Adak
Ulaştırma Bakanı	Yılmaz Ergenekon
Çalışma Bakanı	İ. Fehmi Cumalıoğlu
Sanayi ve Teknoloji Bakanı	Oğuzhan Asiltürk
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı	Kamran İnan
Turizm ve Tanırma Bakanı	İskender Cenap Ege
İmar ve İskan Bakanı	Mehmet Recai Kutan
Köyüşleri ve Kooperatifler Bakanı	Turgut Yücel
Orman Bakanı	Sabahattin Savcı
Gençlik ve Spor Bakanı	Önol Şakar Ali Şevki Erek
Kültür Bakanı	Avni Akyol
Sosyal Güvenlik Bakanı	Turrhan Kapanlı İlhami Ertem

Kaynak: (Sanal, 2000: 187-188).

Koalisyon Protokolü içerik bakımından Birinci Milliyetçi Cephe protokolüne benzemektedir. Metinde ülkenin komünizm tehlikesi ile karşı karşıya olduğu bu durumun demokratik Cumhuriyet rejime yönelik tehdit oluşturduğu belirtilmiştir. Buna karşı mücadelenin dayanağı hukuk olarak gösterilmiştir. İmam-Hatip Liseleri'nin temellerinin ilkokula dayalı olmasına yönelik adımlar atılacağını ve bu liselerden mezun olanların Din ve Ahlak dersleri öğretmeni olarak görev yapmalarının sağlanacağı ifade edilmiştir. Ülke ekonomisine yönelik olarak enflasyon ile mücadele edileceği, arz talep dengesinin korunması için üretime yönelik destek verileceğinden bahsedilmiştir. Sanayileşmenin ülke içerisinde dengeli bir şekilde yayılması ve işsizliğin önlenmesine yönelik çalışmalar yapılacağı da protokolde yer almıştır. Öz kaynaklar doğrultusunda enerji ihtiyacının karşılanmasına yönelik enerji tesislerinin kurulacağından bahsedilmiştir. Üç tarafında denizler bulunan Türkiye'nin

deniz ticaretini geliştirebilmesi için limanların inşa edileceği, geri kalmış bölgelerin çeşitli projeler ile kalkındırılmasına yönelik çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Tüm vatandaşların çıkarılacak Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile tedavi edilebilmesi ve ilaç alabilmesinin güvence altına alınacağını yazan protokol, AET ile olan ilişkilerin ülke sanayisinin geliştirilmesi ve bu girişimlerin milli menfaatler doğrultusunda düzenleneceğinden de bahsetmiştir. Yunanistan ile olan sorunların müzakere yoluyla çözülmesi gerektiği, Kıbrıs'ta iki bölgeyi federal bir devlet oluşumu ile çözüme kavuşturulmasına yönelik çalışmaların yapılması gerektiği de ifade edilmiştir (Koalisyon Protokolü, 1977: 1327-1337). Hükümet Programı, Koalisyon Protokolü doğrultusunda oluşturulmuş ve 27 Temmuz 1977 tarihinde önce Millet Meclisi'nde ardından Cumhuriyet Senatosu'nda Başbakan Süleyman Demirel tarafından okunmuştur. 1 Ağustos'ta Meclis'te yapılan güven oylamasında 219 “Hayır” oyuna karşılık 229 “Evet” ile güven oyu alan İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti görevine başlamıştır (MMTD, 1 Ağustos 1977: 213).

3.2. İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'nde Yaşanan Gelişmeler

Ülke içerisinde yaşanan şiddet İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin kurulmasının ardından giderek artmaya başlamıştır. DİSK Başkanı Kemal Türkler hükümetin kurulmasından birkaç gün sonra Milliyetçi Cephe'ye karşı “*Ulusal Demokratik Cephe*” adında bir oluşumun kurulması çağrısında bulunmuştur (Milliyet, 29 Temmuz 1977: 1) İdeolojik kampaşmanın keskin bir şekilde kendini gösterdiği bu dönemde şehirlerde yaşanan şiddet giderek artmıştır. Ankara'da meydana gelen çatışmada 6 kişi ölmüştür. Bu olayların ardından Başbakan Süleyman Demirel DGM'nin tekrar oluşturulması için çalışmalara başladığını açıklamıştır (Yaşlı, 2020: 343). Hükümetin kurulmasının ardından geçen iki hafta içerisinde 26 kişi çatışmalarda hayatını kaybetmiştir. Bu durum halk üzerinde de tesirini göstermiş, 16 Ağustos'ta Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Pul köyünde yaşayan bir vatandaş radyoda dinlediklerinden etkilenerek ülkenin içinde bulunduğu anarşi ortamını protesto etmek için kendisini yakmıştır. 2 Eylül'de İstanbul'da gecekondu yapılarına yönelik gerçekleştirilen yıkımlar sırasında halk ile polis birbirine girmiştir. Olayların içerisine öğrenciler dâhil olmuş, polisle çatışma yaşamışlardır. Yaşananlarda 2'si öğrenci olmak üzere 5 kişi hayatını kaybetmiş yaklaşık 80 kişi yaralanmıştır. 17 Eylül'de İstanbul Sağmalcılar Cezaevi'nde karşıt görüşlü tutuklular arasında çatışma çıkmış ve bu olaylarda da biri jandarma olmak üzere 4 kişi yaralanmıştır (Keskin, 2019: 393-394).

Yaşanan şiddet olayları dolayısıyla eğitime ara vermiş olan ODTÜ, 7 Kasım'da tekrar açılmıştır. Açılışı sırasında öğrenciler bir form düzenleyerek kampüs içerisinde yer alan polis

ve askerin dışarı çıkarılmasını, Rektör Prof. Dr. Hasan Tan döneminde işe alınan işçilerin görevine son verilmesini istemişlerdir. Taleplerinin yerine getirilmemesi durumunda öğrenime başlamayacaklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci formunun gündemde olduğu esnada iki patlama gerçekleşmiştir (Milliyet, 8 Kasım 1977: 1-12). 2 Aralık'ta ODTÜ'de çalışan ülkücü işçiler ile öğrenciler arasında çıkan kavgada ise 100 öğrenci yaralanmıştır. Yaşananların ardından Üniversite Konseyi işçilerin iş akitlerinin sonlandırılmasına karar vermiştir. Fakat bu durumun uygulanması için ODTÜ Rektörlüğü ve Mütevelli Heyeti'nin kararı gerekmiştir. Olayların ardından işçilerin işten çıkarılıncaya kadar dört hafta izinli sayılmalarına kararı alınmıştır (Cumhuriyet, 3 Aralık 1977: 1).

Hacettepe Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Yalçın Sanalan'ın 28 Aralık'ta evinin önünde silahlı saldırıya uğramasının ardından Hacettepe Üniversitesi Yönetim Kurulu eğitime bir yıl ara verdiğini açıklamıştır. Cumhurbaşkanı Korutürk, Başbakanlığa gönderdiği yazı ile öğretim üyeleri için gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir (Cumhuriyet, 29 Aralık 1977: 1). II. Milliyetçi Cephe Hükümeti döneminde ülke içerisinde yaklaşık 220 şiddet olayı gerçekleşmiştir (Aydemir, 2014: 245). Bu olaylarda 37'i sağ, 65'i sol görüşlü olmak üzere 155 kişi hayatını kaybetmiştir (Aydın ve Taşkın, 2020: 285).

Yeni kurulan İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin ilk meselelerinden birisi emekli olan Kara Kuvvetleri Komutanı Org. Namık Kemal Ersun'un yerine kimin geleceği olmuştur. Bu olay Hükümet ile Cumhurbaşkanı arasında büyük bir soruna dönüşmüştür. Hükümet hazırlamış olduğu kararnamede I. Ordu Komutanı Adnan Ersöz ve II. Ordu Komutanı Şükrü Olcay'ı emekli ederek III. Ordu Komutanı Ali Fethi Esener'i Kuvvet Komutanı olarak atamak istemiştir. Fakat bu kararname askeri hiyerarşiye uymadığı gerekçesi ile Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından kabul görmemiştir. Bunun üzerine Milli Savunma Bakanı Sadettin Bilgiç Cumhurbaşkanı ile gerçekleştirdiği görüşmede kararın kabul edilmemesi durumunda hükümetin istifa edeceğini söylerken Korutürk de ısrarın devam etmesi durumunda kendisinin istifa edeceğini söylemiştir (Uçar, 2014: 293). Krize dönüşen bu olay Cumhurbaşkanı Korutürk'ün kararnameleri 30 Ağustos'a kadar durdurması ile çözüme kavuşmuştur. Bu tarihte üç ordu komutanı orgenerallikten emekli olmuştur. Böylece onların yerine üç yeni komutan atanmıştır. Bu atanan kişilerden Ege Ordu Komutanı Org. Kenan Evren, 31 Ağustos'ta Cumhurbaşkanı'nın kararnameyi imzalaması ile Kara Kuvvetleri Komutanı olmuştur (Birand, 1985: 49).

Ülkenin içinde bulunduğu anarşizm ortamı ve giderek kötüleşen ekonomi AP içerisinde de seslerin yükselmesine yol açmıştır. 14 Kasım'da AP Genel Başkan Yardımcısı

Nuri Bayar görevinden istifa etmiştir. Parti içerisinde Başkan Demirel'e yaklaşan yerel seçimler öncesinde MSP ve MHP ile olan koalisyondan çekilmesi yönünde istekler gelmeye başlamıştır. 17 Kasım'da ise 38 tur düzenlenen ve krize dönüşmüş olan Meclis Başkanlığı seçimi nihayete ermiştir. MHP, komünizm karşıtı bir başkan olması şartıyla CHP'nin adayına destek vermiştir. CHP'nin Zonguldak Milletvekili Cahit Karakaş⁶ 227 oy alarak Meclis Başkanı seçilmiştir (MMTD, 17 Kasım 1977: 402). Yerel Seçime giderken seçim çalışmaları esnasında şiddet ortamı giderek artmış; 11 Aralık'ta bu seçimler gerçekleşmiştir. Sonuçlara göre CHP 67 ilin 42'sinde belediye başkanlığı kazanmıştır. AP 15, MHP 5, MSP 3 başkanlık alırken 2 belediye başkanlığını da bağımsızlar kazanmıştır (Aydın ve Taşkın, 2020: 286). AP'nin yerel seçimlerde uğradığı başarısızlık parti içerisinde istifaların gelmesine sebebiyet vermiştir. Partiden üst üste 12 milletvekili istifa etmiştir⁷. İstifalar hükümetin Meclis'te sahip olduğu çoğunluğu kaybetmesine yol açmıştır. AP'den ayrılan 12 milletvekili birlikte hareket etmeye başlamışlardır. Eski AP'lilerin sözcüsü olarak Güneş Öngüt ve Oğuz Atalay 17 Aralık'ta Bülent Ecevit'i evinde ziyaret ederek görüşme gerçekleştirmiştir (Uçar, 2014: 299-300). Bu görüşmenin ardından Bülent Ecevit "*Meclis'te sayısal desteği kalmayan cephe hükümetinin artık günleri sayılıdır*" (Cumhuriyet, 17 Aralık 1977: 1) şeklinde ifadeler kullanmıştır. Eş zamanlı olarak AP içerisinde Süleyman Demirel'in hükümetten çekilmesine yönelik sesler giderek artmaya başlamıştır. Başbakan Demirel ise "*Ben kendi rızamla gitmem. CHP beni nasıl düşürmek istiyorsa öyle düşürsün*" ifadelerini kullanmıştır (Cumhuriyet, 18 Aralık 1977: 1).

Cumhuriyet Halk Partisi 22 Aralık'ta hükümeti düşürmek için Meclise gensoru vermiştir. Gensorunun içeriğinde hükümetin "*cephecilik*" anlayışı ile ulusal birliği zedelediği, içeride ve dışarıda güvenliği sağlayamadığı, ülkenin gelişimini engellediği, halkı yoksulluğa sürüklediği ve anayasadan uzaklaştığı ifade edilmiştir (Arcayürek, 1985a: 272-273). Aynı gün Bülent Ecevit AP'den ayrılan 12 milletvekili ile İstanbul Bayramoğlu'nda bulunan Kalyon Otel'de bir toplantı düzenlemek istemiş fakat basının bunu haber almasının ardından buluşma Florya'da bulunan Güneş Motel'de gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda Ecevit 12 milletvekilinin gensoruya desteğini istemiştir. Buna karşılık ise yeni kurulacak hükümette bu milletvekillere bakanlık teklifinde bulunulmuştur. 12'lerden sadece Oğuz Atalay bakanlık

⁶ Karakaş, 1965 ve 1969 Seçimleriyle AP Zonguldak Milletvekili olarak Meclis'te yer almış, 1971 Muhtırası'ndan sonra Mart-Aralık ayları arasında sırasıyla Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlıklarında bulunmuştur. Karakaş, 1973'te CHP'ye geçmiştir. Bkz. TBMM Başkanlığı (2013). Meclis Başkanları ve Genel Kurul Konuşmaları (1920-2013), ed. Tuncer Yılmaz. TBMM Basımevi, Ankara, s. 146.

⁷ AP'den istifa eden 12 Milletvekili şu şekildedir: "Tuncay Mataracı, Şerafettin Elçi, Mete Tan, Hilmi İşgüzar, Orhan Alp, Hasan Korkut, Cemalettin İnkaya, Ali Rıza Septioğlu, Mehmet Oğuz Atalay, Enver Akova, Ahmet Karaaslan, Güneş Öngüt" Bkz. Derin, 2018: 68.

teklifini kabul etmemiştir (Hürriyet, 22 Aralık 1977: 1; Arcayürek, 1985a: 239-240). Meclis'te 26 Aralık tarihinde CHP tarafından verilen gensoru önergesi ile ilgili görüşmeler başlamıştır. Güven oylaması ise 31 Aralık tarihinde gerçekleşmiştir. İkinci Milliyetçi Cephe Hükümeti yapılan oylamada 228 ret, 218 kabul oy alması ile düşmüştür. Süleyman Demirel ise gensoru ile düşürülen ilk başbakan olmuştur (MMTD, 31 Aralık 1977: 117; Yaşlı, 2020: 349). Bu gelişmelerin ardından Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk hükümeti kurma görevini 1 Ocak 1979'da CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'e vermiştir. Bakanlık sayısının 28'den 34'e çıkarıldığı bu süreçte 11 Bağımsız Milletvekilinden 10'una, 3 CGP Milletvekilinden 2'sine ve 1 DP Milletvekiline bakanlık verilmesi hususunda anlaşma sağlayan Ecevit, kurduğu hükümetin Korutürk'ten kabul görmesi üzerine 17 Ocak'ta da TBMM'de 229 güven oyu alarak başbakanlık koltuğuna oturmuştur (Ataay, 2005: 133; MMTD, 17 Ocak 1978: 342).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

12 EYLÜL SÜRECİNDE MİLLİ SELAMET PARTİSİ

1. 12 EYLÜL ÖNCESİNDE KURULAN HÜKÜMETLER VE YAŞANAN GELİŞMELER

1.1. III. Bülent Ecevit ve VI. Süleyman Demirel Hükümetleri

Türkiye'nin içinde bulunduğu anarşizm ve giderek kötüleşen ekonominin çözümü olarak halk ve iş adamları tarafından CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit görülmüştür. Ecevit Hükümeti'nin iş başına gelebilmesi içeride ve dışarıda siyasal sorunların halledilmesi ve ekonomik olarak gereken ihtiyacın karşılanacağı şeklinde değerlendirilmiştir. Ecevit Hükümeti iş başına gelir gelmez hazırlamış oldukları ekonomi ve dış politika programlarını uygulamaya çalışmıştır. Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund (IMF)) ile yapılan anlaşmalarla ihtiyaç olunan parasal destek sağlanmaya çalışılmış, çeşitli ekonomik düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Fakat ekonomik çalışmalar sonuç vermemiş enflasyon ve işsizlik giderek artmıştır. Hükümet tarafından dış politikada ABD tarafından uygulanan ambargonun kaldırılması ve Kıbrıs meselesinin çözümü için çalışmalar yürütülmüş; ambargonun kaldırılması sağlanabilmiştir.

Ülkenin içinde bulunduğu siyasal kutuplaşma bu süreçte giderek yükselmiş Malatya, Sivas ve Kahramanmaraş başta olmak üzere birçok ilde sokak çatışmaları yaşanmıştır. Kahramanmaraş olaylarının ardından 13 ilde sıkıyönetim ilan edilerek bölgelerde istikrar sağlanmaya çalışılmıştır. Bu dönemde siyasal cinayetler de artarak devam etmiştir. 1 Şubat'ta gazeteci Abdi İpekçi, 11 Eylül'de Çukurova Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Fikret Ünsal, 28 Eylül'de Adana Emniyet Müdürü Cevat Yurdakul ve 2 Ekim'de AP'nin senato adayı Salim Dursunoğlu gibi birçok insan öldürülmüştür. Hükümet içerisinde de çatırdamalar görülmeye başlanmıştır. 20 Eylül'de DP'li Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Faruk Sükan, 29 Eylül'de Bağımsızlar içerisinde yer alan İmar ve İskân Bakanı Ahmet Karaaslan da görevinden istifa etmiştir. Maraş olaylarının ardından İçişleri Bakanlığı görevinden istifa eden İrfan Özaydınlı'nın yerine gelen Hasan Fehmi Güneş de bir şarkıcı ile yaşadığı ilişkinin ortaya çıkmasının ardından 5 Ekim'de görevinden istifa etmiştir. Bu yaşananlar yerel seçimler öncesinde hükümetin halk ve iş çevreleri tarafından gördüğü desteği kaybetmesine yol açmıştır. Ara seçimlerde Edirne, Konya, Muğla, Manisa ve Aydın illerinde meydana gelen milletvekilliği açığı giderilmesi planlanmıştır. 14 Ekim'de 5 Milletvekilliği ve Senatörlük için ara seçimler düzenlenmiştir. Seçim sonuçlarına göre 5 milletvekilinin tamamını ve

Senato'nun çoğunluğunu AP kazanmıştır. Bu durum hala çoğunluğu elinde bulundurmasına rağmen Hükümet tarafından halkın desteğinin kaybedilmesi olarak değerlendirilmiştir. 16 Ekim'de Başbakan Bülent Ecevit Çankaya Köşküne giderek Korutürk'e istifasını sunmuştur (Aydın ve Taşkın, 2020: 307).

Başbakan Bülent Ecevit'in istifasının ardından Cumhurbaşkanı hükümet kurma görevini AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'e vermiştir. AP, hükümet kurabilmek için yeterli çoğunluğa sahip olmasa da Demirel Milliyetçi Cephe Hükümetleri esnasında yaşadığı sorunlar dolayısıyla MSP ve MHP ile yapılacak bir koalisyon hükümetini de istememiştir. Demirel, MSP ve MHP liderleri ile gerçekleştirdiği görüşmelerin ardından azınlık hükümeti kurma yoluna gitmiştir (Evren, 1990: 296). MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan kurulacak hükümete desteğini bazı dilek ve temenniler adı altında öne sürdüğü şartların uygulanması ile verebileceğini belirtmiştir. Erbakan *“Türkiye'nin İslam âleminde ayrılmaması, yabancı sermaye ve dış kredilerin istismarına izin verilmemesi, anarşinin önlenmesi inanlara kıyılmaması, partizanlık yapılmaması, can ve mal güvenliğinin sağlanması...”* şeklinde ifadeler kullanmıştır. (Tercüman, 8 Kasım 1979: 1). AP Genel Başkanı Süleyman Demirel 12 Kasım 1979 tarihinde MSP ve MHP'nin dışarıdan verdiği destek ile azınlık hükümetini kurmuş, yeni hükümetin çalışmalarına başlamasından bir hafta sonra başlayan suikastlerle MHP'li İlhan Darendelioğlu, İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ümit Doğanay, İÜ İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil, Tunceli Savcısı Mustafa Gül ve dört Amerikan vatandaşı öldürülmüştür. Bu cinayetlerle sarsılan hükümet, ordunun uyarıları ile karşı karşıya kalmıştır (Yücel, 2016: 153-154).

1.2. 12 Eylül'de Milli Selamet Partisi'nin Tesiri ve Kudüs Mitingi

İsrail'in 24 Temmuz 1980 tarihinde Kudüs şehrini başkenti ilan etmesi karşısında Müslüman ülkeler başta olmak üzere birçok devletten kınama gelmiştir. İsrail işgali altındaki Filistinli Araplar da sokağa çıkarak olayı protesto etmişlerdir (Hürriyet, 25 Temmuz 1980:1). Temmuz ayının sonunda da İsrail Parlamentosu, 1967'de doğu kısmını yani Arap kesimini işgal ettiği Kudüs'ün başkent yapılması tasarısını kabul etmiş (Cumhuriyet, 31 Temmuz 1980: 1-9), Türkiye'de ise MSP'nin başını çektiği İslamcı kesim tarafından bu gelişme protesto edilmek istenmiştir. 12 Eylül Darbesi'nden altı gün önce, 6 Eylül 1980 tarihinde MSP, Konya'da *“Kudüs Kurtarma”* adıyla bir miting düzenlemiştir. MSP, miting için Türkiye'nin birçok ilinden insanları, İslam ülkelerinden devlet görevlileri ve sivil toplum kuruluşlarını davet etmiştir (Arpacı, 2017: 256). Hükümet gerekli tedbirleri almıştır. Fakat İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş, MSP'li Eski İçişleri Bakanı Oğuzhan Asiltürk'ü arayarak bazı gruplar

tarafından kışkırtmalara karşı tedbirli olunmasını istemiştir. Bunun üzerine MSP'liler Konya Valisi ile görüşerek çıkabilecek olaylara karşı önlem almaya çalışmıştır (Erbakan, 1991: 84). Miting başlamadan önce bazı gruplar ellerinde “*Dinsiz Devlet Yıkılacak Elbet*”, “*Şeriat İslam'dır*”, “*Laiklik Ne Demek, Şeriatçiyiz*”, “*Şeriat Gelecek, Vahşet Bitecek*” gibi pankartlar ile birçok benzer sloganlar atmıştır. 100 bin kişinin üzerinde katılımın olduğu miting başlangıcı esnasında okunan İstiklal Marşı'na bir grup oturarak ve marşı yuhalayarak “*Ezan İsteriz!*” şeklinde tepki göstermiştir (Yorgancılar, 2012: 356; Arpacı, 2017: 256; Çetin, 2016: 20). Miting esnasında İran'da Ayetullah Humeyni tarafından gerçekleştirilen dini nitelikli devrimden dolayı “*İran'da Humeyni Türkiye'de Erbakan*”, “*İslami devlet kurulacak elbet*” gibi sloganlar atılmıştır (Yorgancılar, 2012: 365). MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan da mitingde yaptığı konuşmada şunları söylemiştir:

“İstanbul'un fethindeki çalışkanlık, cihat aşkı, çalışma azmi bize örnek olmalıdır. Sultan Fatih'in yeni ordusu, fetihler sizin olsun, gazanız mübarek olsun! Kılıçlarımızı bileyeceğiz, hazır olun! Hep beraber milletimizin saadeti için, Milli Selamet'in başarısı için bütün gücümüzle çalışacağımıza söz veriyoruz!” (Arpacı, 2017: 256).

Her ne kadar Cumhurbaşkanı Vekili Çağlayangil mitingden sonra Genelkurmay Başkanı Evren'e sorduğu mitingin orduda sıkıntı yaratıp yaratmadığına dair sorusuna yaratmadığı yönünde yanıt almışsa da (TBMMTD, 18 Eylül 1990: 193) 12 Eylül'e giden süreçte yaşanan mühim hadiselerin sonuncusu olan ve darbenin gerekçeleri içinde de gösterilen, “*şeriat amaçlı kalkışma*” şeklinde değerlendirilen bu miting, darbe sonrası kurulan Mamak Sıkıyönetim Mahkemesi'nde MSP'liler için açılan davalarda delil olarak da kullanılmıştır (Çetin, 2016: 21; Emre, 2017c: 190). Tüm bunlara karşın İsrail'e karşı ikinci miting de yine aynı kesim tarafından bu kez Refah Partisi liderliğinde ve yine Konya'da 15 Nisan 1988'de yapılmış, mitinge Necmettin Erbakan'dan ayrı MSP'de siyaset yapmış “*Fehmi Cumalı, Oğuzhan Asiltürk, Şener Battal, Şevket Kazan, Hüseyin Erdal ve Ali Oğuz*” da katılmıştır. Erbakan'ın “*Türkiye, Mescid-i Aksa ve Filistin'in kurtarılması için inşallah mitingden sonra kılıçlarımızı bileyeceğiz*” derken Şener Battal “*7 yıl, 7 ay, 7 gün önce*” yapılan Kudüs Mitingi'nin 12 Eylül'e neden olduğuna dair söylemlere şu sözlerle karşılık vermiştir: “*O miting ihtilal sebebi olsaydı bu mitingden bir hafta sonra da ihtilal olması lazım. Ama gelecek hafta benim işim var. Sizin de ihtilal yapacağınızı zannetmiyorum.*” (Cumhuriyet, 16 Nisan 1988: 9).

1.3. Müdahale Sürecinde Ordu ve Siyaset

Kahramanmaraş'ta 19-26 Aralık 1978 tarihlerinde gerçekleşen katliamın ardından alınan karar ile 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmiş; bu dönemde Sıkıyönetim Komutanları ülkede

yaşanan kaos ve terör ortamını görmüştür. Ordu'nun gerçekleşen olayları bastırmada yetersiz kalması düzenin demokratik yollar ile sağlanamayacağı düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Bu durum karşısında TSK içerisinde müdahale ile yönetime el koyma eğilimi görülmeye başlanmıştır (Dursun, 2015: 74). Ecevit Hükümeti döneminde yaşanan bu hadiseler 20 Eylül 1979'da Başbakan Yardımcısı Faruk Sükan'ın Ordu'nun müdahale edeceği gerekçesi ile Başbakan'a istifasını sunmasıyla gündeme gelmiştir. Başbakan Ecevit istifa mektubunu da alarak olaylarla ilgili Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ile görüşmüştür. Bu görüşmede Cumhurbaşkanı kendisinin görevde olduğu süreçte müdahale gibi bir durumun olmayacağını Başbakan'a ifade etmiştir. (Arcayürek, 1985b: 169)

Genelkurmay Başkanı Org. Kenan Evren, Kuvvet Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı'nın imzasının bulunduğu mektubu 27 Aralık 1979 tarihinde Evren'den alan cumhurbaşkanı, 2 Ocak 1980'de Başbakan Süleyman Demirel ve Ana Muhalefet Partisi Başkanı Bülent Ecevit'le Çankaya'da görüşmüştür. Fakat Ordu'dan gelen bu uyarı mektubuna iki isim tarafından gerekli önem verilmemiştir (Arcayürek, 1986a: 285-288). Oysaki bu süreçte TSK, ülkenin içinde bulunduğu şiddet ortamına önlem alınamamasından dolayı müdahale hazırlıklarına başlamıştır. 6 Nisan 1980 tarihinde ise Korutürk'ün emekli olmasıyla Cumhurbaşkanlığı Seçimi süreci başlamıştır. Bu süreçte Cumhurbaşkanlığı görevini vekaleten İhsan Sabri Çağlayangil yürütmüştür. Yukarıda da izah edildiği üzere 22 Mart'ta seçim turları başlarken AP'nin adayı Saadettin Bilgiç, CHP'nin adayı ise Emekli Org. Muhsin Batur olmuştur (Birand, 1987: 175). Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinin başladığı günlerde CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Başbakan Süleyman Demirel'e ülkenin içinde bulunduğu duruma çözüm olması amacıyla "*CHP-AP-MSP*" birlikteliğiyle geniş tabanlı bir "*Onarım Hükümeti*" kurması teklifinde bulunmuştur. Fakat Başbakan Demirel, Ecevit'in bu çıkışına karşı "*Ecevit'in yüreği varsa, hükümeti millet içinde arasın. Zira çözüm orada. Ortada bir hükümet bunalımı yok ki, yeni bir hükümet formülü aranıyor. Ortada bir devlete sahip çıkma sorunu var ve onu da biz yapıyoruz*" ifadeleri ile yanıt vermiştir. Bu olayın ardından Hükümet içerisinde erken seçime gidilmesine yönelik açıklamalar yapılarak siyasi zemin yoklanmış aynı zamanda cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi için Anayasa değişikliği yapılmak istenmiştir. Hükümetin bu çıkışları kendisine yakın bir isim olan Cumhurbaşkanı Vekili İhsan Sabri Çağlayangil'in uzun süre görevinde kalarak AP'nin kendisine yakın bir cumhurbaşkanı seçtirmek istemesi olarak değerlendirilmiştir (Birand, 1987: 176-177). Seçim turları devam ederken Hürriyet gazetesi yazarı Cüneyt Arcayürek'in CHP ve AP arasında bir diyalog kurması için ön ayak olmuştur. Arcayürek önce Başbakan Demirel ile ardından da Ecevit ile

görüştür. İki parti arasında alt düzeyde bir görüşme planlanmıştır. AP'den Necdet Cevheri ve CHP'den Altan Öymen görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Yapılan görüşmenin ardından iki taraf cumhurbaşkanlığı konusunda mutabık kalarak görüşmelerin liderler düzeyinde yapılmasına karar vermiştir (Arcayürek, 1986a: 253-258). 24 Mayıs'ta Başbakan Demirel, Ecevit'in Meclis'teki odasına gitmiş ve iki parti lideri arasında görüşme gerçekleşmiştir. Demirel, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine yönelik destek isterken Ecevit ise Fahri Korutürk'te olduğu gibi ortak seçilecek tarafsız bir aday olmasını önermiştir. 28 Mayıs'ta iki taraf tekrar bir araya gelmiştir. Fakat ilk toplantıdaki görüşler sürdürülmüştür. Ecevit, CHP-AP-MSP ile kurulabilecek geniş tabanlı bir hükümet önerisini yinelerken, Demirel ise Anayasa değişikliği yapılarak Başkanlık Sistemi'ne geçilmesi ya da erken seçime gidilmesini ifade etmiştir (Birand, 1987: 180-183).

Türkiye'de anarşi ve çatışmaların yaşandığı bu dönemde İran'da ve Afganistan'da önemli gelişmeler yaşanmış; İran'da 1978 yılı itibariyle Şah Muhammed Rıza Pehlevi'ye karşı komünist ve aşırı sağ tarafından başlatılan ayaklanma meydana gelmiştir. Ayetullah Humeyni çevresinde toplanan Şah karşıtları başarılı olmuştur. Humeyni 1 Şubat 1979 tarihinde sürgünde olduğu Fransa'dan dönerek kısa bir süre sonra İran İslam Cumhuriyeti'ni ilan etmiştir. ABD yeni kurulan rejim ile iletişimi sürdürebileceğini düşünmüş fakat bu olmamıştır. Tahran'da bulunan ABD Büyükelçiliği 4 Kasım'da basılarak 52 diplomat rehin alınmıştır. Bu yaşananların ardından ABD tarafından İran'a ambargo uygulanmaya başlanmıştır. İran'da din odaklı bir devrimin gerçekleşmesi, ABD başta olmak üzere Batılı ülkeleri diğer Müslüman devletlerde kendilerine yönelik çıkabilecek ayaklanmalar sebebiyle endişelendirmiştir. Özellikle Türkiye'de MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın Batı karşıtlığı ve İslamcı politikası tedirginliğe sebep olmuştur. İran'da yaşananların etkileri sürerken 27 Aralık 1979 tarihinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) Afganistan'ı işgal etmiştir. SSCB'nin bu girişimi iki kutuplu bir dünyada Batı Bloğu ülkelerini önlem almaya itmiştir. ABD, bu işgalin ileride SSCB'nin İran'ı işgal etmesine ve Basra Körfezi'ne inmesine yönelik bir planı olabileceği olarak değerlendirmiştir. Bundan dolayı Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü (North Atlantic Treaty Organization (NATO)) sınırlarını güçlendirilmek istemiştir. Yunanistan'ın tekrar NATO'ya alınması sağlanmaya çalışılmış fakat Türkiye'nin vetosu dolayısıyla bu bir türlü gerçekleştirilememiştir. SSCB'ye karşı ABD Carter Doktrini'ni meydana getirmiştir. Bu doktrine göre SSCB tehdidine karşı iş bölümü yapılarak tüm yükün ABD üzerine bırakılması engellenmeye çalışılmış, "*Çevik Kuvvet*" adı verilen birlikler meydana getirilerek stratejik bölgelere yerleştirilmesi

amaçlanmıştır. Özellikle Türkiye'nin doğu kısmına yerleştirilmesi planlanan kuvvetlerin SSCB'nin olası İran Harekatı'nı engellemesi amaçlanmıştır. Fakat Türkiye'nin siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan bir türlü istikrarı sağlayamaması müttefiklerin rahatsız olmasına sebebiyet vermiş, Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit'in ülkeyi istikrara kavuşturabileceği inancı kalmamıştır. ABD başta olmak üzere Avrupalı devletler Türkiye'de düzenin sağlanmasının yolunun TSK tarafından gelebilecek bir müdahale ile olacağını düşünmüştür (Birand, 1987: 184-197). CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit 17 Haziran tarihinde Meclis'te

“Hükümetin anarşi konusunda gerekli önlemleri almayarak can güvenliğini sağlayamadığı, toplumda ve meclislerde her türlü uzlaşma yollarını tıkayarak Parlamento çalışmalarını engellediği, yanlış ekonomik uygulamalarla geçim sıkıntısını halkın sağlığını tehlikeye düşürecek boyutlara ulaştırdığı ve Anayasa ve demokrasiye aykırı bir ekonomik sistem değişikliği için çaba gösterdiği iddiasıyla...”

hükümete yönelik gensoru önergesi vermiştir (MMTD, 17 Haziran 1980: 374). Aynı gün Nevşehir CHP İl Başkanı Ali Feyzi Alaoğlu öldürülmüş, cenaze töreni 18 Haziran'da düzenlenmiştir. Bülent Ecevit'in de katıldığı törende cenazenin camiye taşındığı esnada halk tarafından taş atılmaya başlanmıştır. Olaylar bir anda büyümüş, Ecevit Vali Konağı'na sığınmıştır. Kolluk Kuvvetleri'nin yetersiz oluşundan dolayı önce Başbakan Demirel aranmış fakat grup toplantısında olduğu öğrenilince ona ulaşılammıştır, bunun üzerine Genelkurmay Başkanı aranarak yardım istemiştir. Olaylar ertesi günü takviye birliklerin Nevşehir'e gelmesi ile bastırılmıştır (Birand, 1987: 209-210). Bu dönemde MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, Ecevit'in “*Onarım Hükümeti*” formülünün kendi öncülüğünde kurulmasını istemiştir de bu koşulu CHP üst düzey yetkilileri kabul etmemiştir (Hürriyet, 3 Temmuz 1980: 1). 2 Temmuz'da ise güven oylaması Meclis'te yapılmış; Hükümet 227 Kabul, 214 ret oyu almayı başarmıştır (MMTD, 2 Temmuz 1980: 556).

Güven oylaması esnasında Erbakan'ın Başbakan Demirel'e yönelik ağır eleştirileri CHP saflarında heyecan yaratsa da MSP Hükümet lehinde oy kullanmıştır. Erbakan, “*Kabul... Kabul ama kerhen tabii...*” ifadelerini kullanmış ve hükümetin güvenoyu almasını sağlamıştır (Milliyet, 3 Temmuz 1980: 7). Güven oylamasının gerçekleştiği gün 11 Temmuz tarihinde yapılması planlanan “*Bayrak Harekâtı*” ile ilgili emirler Ordu ve Kolordu Komutanlıklarında dağıtılmıştır. Fakat güven oylamasında Hükümet'in düşmemesi üzerine bu müdahale, “*Bak, CHP düşüremedi. Arkasına orduyu alıp birlikte düşürdü*” gibi bir görünüme meydan vermemek için ikinci bir emre kadar durdurulmuştur (Birand, 1987: 212). Ayrıca hareketin durdurulmasının bir diğer nedeni de 4 Ağustos'ta Yüksek Askeri Şura terfi ve emekliye sevk işlemleri için yapılacak olan toplantı olmuştur. Bu şura sonrası emekliye sevk ve atamalardan memnun olmayan komutanların kızgınlık dolayısıyla darbe ile ilgili bilgileri

ifşa edebilmelerinden çekinilmiştir. 8 Temmuz'da Genelkurmay Başkanı hareket ile ilgili dağıtılan belgelerin geri toplatılması emrini vermiştir. (Evren, 1990: 505).

12 Mart Muhtırası'nın ardından Başbakanlık görevini üstlenen Nihat Erim 19 Temmuz'da, DİSK Genel Başkanlığı yapmış olan Kemal Türkler 20 Temmuz'da öldürülmüştür (Birand, 1987: 225). Türkiye gündeminde bu suikastların etkileri sürerken İsrail, Kudüs'ü başkenti olarak ilan etmiştir. Bu olay karşısında Türkiye'den herhangi bir kınama mesajının yayınlanmaması MSP tarafından tepkiye yol açmış (Emre, 2017: 183), 29 Temmuz tarihinde MSP Genel Başkanı Erbakan, Meclis'te Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen'e yönelik olarak dış menfaatlere aykırı hareket ettiği gerekçesiyle gensoru önergesi vermiştir (MMTD, 29 Temmuz 1980: 670). Genelkurmay Başkanı, Kuvvet Komutanları ve Genelkurmay İkinci Başkanı Org. Necdet Öztörün 26 Ağustos tarihinde bir araya gelerek görüşmüşlerdir. Bu toplantı doğrultusunda harekâtın 5 Eylül Cuma günü yapılması konusunda anlaşılmış fakat Org. Necdet Öztörün'un, Ankara Sıkıyönetim Komutanı'nın göreve yeni gelmesini öne sürmesi ile müdahalenin 12 Eylül tarihinde yapılması planlanmıştır (Evren, 1990: 522). Toplantıda alınan kararlar ile ilgili ve Org. Evren, Org. Ersin, Org. Şahinkaya, Ora. Tümer ve Korg. Öztörün imzalı belge şu şekildedir:

“1. Gündemde Konuşulanlar ve Özetler:

a. Tarih Tespiti

Sayın Genelkurmay Başkanı'nın önerisi üzerine 5 Eylül 1980 günü idareye el koyma tarihi olarak incelendi. Komuta heyetindeki değişiklikler ve bilhassa Ankara Sıkıyönetim ve 4. Kolordu Komutanının hazırlıklarını tam yapması için istediği zaman dikkate alınarak müştereken 12 Eylül 1980 Cuma günü kararlaştırıldı ve ilgililere 5 ila 12 Eylül günleri arasında idareye el konulacağına tebliğine karar verildi.

b. Hazırlıkların tam yapılması amacı ile 1 Eylül 1980 tarihinde ANKARA-İSTANBUL-İZMİR ve ADANA Sıkıyönetim Komutanları, ast birlik komutanlarına durumu açıklayarak, bu komuta seviyesinde planları geliştirmeye başlamaları tespit edildi. Bilgi yalnız ana ve mümkün olan hallerde General, Amiral düzeyindeki Komutanlara verilecek.

c. Ordu Komutanlarının Ankara'da toplanarak görüşmelerin ve müzakerelerin yapılmasına lüzum olmadığı kararı verilerek emirlerin 1 Eylül'den evvel kendilerine yollanmasına tespit edildi.

d. Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana dışındaki Ordu ve Örfi İdare Komutanları ayrıntılı bilgiyi “hedef” tarihinden üç gün evvel ilgililere bildirecekler.

e. Milli Güvenlik Konseyi'nin Genelkurmay Başkanı, Kuvvet Komutanları ve Jandarma Genel Komutanından oluşması ve Orgeneral Haydar Saltık'ın aynı zamanda sekreterliğini yapması kararlaştırıldı.

Genelkurmay Başkanı Konsey ve Devlet Başkanı olacaktır.

f. Orgeneral Haydar Saltık'ın Devlet Başkanı Genel Sekreterliğine getirilmesi kararlaştırıldı.

g. Kanun gücündeki kararnamelerin ve yönetmeliklerin Devlet Başkanı tarafından onaylanmasına karar verildi.

h. Hükümetin istifa ettirilmesi için başbakan ile konuşmanın sakıncaları dikkate alınarak vazgeçildi.

k. Meclislerin lağvedilmesi kararlaştırıldı.

2. Hazırlıklar ile İlgili Diğer Hususlar:

- a. Başbakan'ın seçilmesi hususu en geç 24 saat evvel karara varılacak. Sayın Komutanın elinde bulunan listedeki isimler tartışıldı ve bakanların başbakan ile birlikte seçilmesine karar verildi.
- b. Emekli generallerden kimlere görev verileceği incelendi.
- c. Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emrine verilecek subayları kuvvetler seçecek.
- d. İzinde bulunan personel özel tertiplerle vazife çağrılacak.
- e. Parti liderlerinin korunmalı ikameti için Hamzakoy, Menteş, Uzunada düşünülecek ve ayrı ayrı yerleştirilecek.
- f. Suçlu senatör ve milletvekilleri Zir, Çubuk, Zırhlı Eğitim Merkezinde toplanmaları planlanacak.
- g. Anayasa yürürlükten kalkması işi 1 Eylül'den itibaren uzmanlarla ele alınacak, 7 Eylül'de en geç olarak sonuçlandırılacak.
- h. Sıkıyönetim Mahkemelerinin kuruluşu ve yetkileri ele alınacak ve mahkemelere sivil hakimler atanabilecek. Albay Sezgin ile görüşülecek. Çalışmalar 1 Eylül'de başlayacak.
- k. Bildirilerin sonuçlandırılması 8 Eylül'e kadar (en geç) sağlanacak." (Evren, 1990: 526-528).

30 Ağustos Zafer Bayramı için Ankara'da düzenlenen kutlamalara Necmettin Erbakan dışında tüm üst düzey yetkililer katılmıştır. MSP'nin kutlamalara katılmaması, Genelkurmay Başkanı Org. Kenan Evren'in dikkatini çekmiştir. Genelkurmay Başkanı Org. Evren kutlamalar esnasında gazeteciler ile konuşurken "*Necmettin Erbakan 30 Ağustos'a karşı mı, değil mi?*" ifadesi ile Erbakan'ın kutlamalara katılmamasından dolayı rahatsız oluşunu belirtmiştir. Erbakan ise o gün Trabzon'da vefat eden din alimi Mehmet Rüştü Efendi'nin cenazesine katılmıştır. Yaşanan olay karşısında "*Biz 30 Ağustos'un yanında veya karşısında değil, tam içindeyiz. 30 Ağustos bizim inancımızın şahlanışıdır*" demiştir (Tercüman, 31 Ağustos 1980: 1, 12). Fakat bu davranış TSK içerisinde tasvip edilmemiş, rahatsız olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Bu süreçte yaşanan İsrail'in Kudüs'ü başkent yapması kararına tepki göstermediği gerekçesiyle Dışişleri Bakanı Hayretin Erkmen için MSP tarafından gensoru önergesi vermiş ve 5 Eylül'de Meclis'te görüşülen konunun ardından Erkmen yapılan oylama ile görevinden düşürülmüştür (Tercüman, 6 Eylül 1980: 1; İnce, 2016: 224). Fakat MSP ve onu destekleyen CHP, bu olay dolayısıyla hükümetin güvenoyu meselesi yapmasını beklerken, AP Erkmen için herhangi bir reaksiyon göstermemiştir (Evren, 1990: 534). Dışişleri Bakanı'nın görevinden düşürülmesinin ertesi günü 6 Eylül'de MSP Konya'da miting düzenlemiştir. "*Kudüs'ü Kurtarma Mitingi*" adıyla yapılan organizasyon televizyonda yayınlanmış, basında yer almıştır. Olaylar esnasında atılan sloganlar ve İstiklal Marşı okunduğu sırada bir grubun oturarak protesto etmesi MSP aleyhinde büyük bir tepkinin oluşmasına sebep olmuştur. Bu olay üzerine Konya Cumhuriyet Savcılığı soruşturma başlatmıştır (Milliyet, 8 Eylül 1980: 7). Ülkenin içinde bulunduğu anarşizm ortamının yarattığı rahatsızlık bu miting esnasında yaşanan olaylar ile birlikte TSK içerisinde ülke rejimine ve laikliğe yönelik bir tehdit olarak görülmüştür. Genelkurmay Başkanı Org. Kenan Evren anılarında Necmettin Erbakan'a

yönelik olarak, “30 Ağustos Bayramına katılmayan bu kişi Konya tarihindeki 31 Mart provasına çekinmeden katılabiliyordu” ifadelerini kullanmıştır. Aynı gün CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit’in Petrol-İş Sendikası 17. Genel Kurul Toplantısı’nda yapmış olduğu konuşmada demokrasi vurgusu yaparak işçilere eylemde bulunması için çağrıda bulunmuştur (Evren, 1990: 535-536). Avrupa İslam Konseyi’nin Londra’da düzenlemiş olduğu etkinliğe katılan MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, buradayken düzenlemiş olduğu basın toplantısında azınlık hükümeti kurma isteğine yönelik olarak şunları söylemiştir:

“İktidarın tuttuğu yolu beğenmiyoruz. Yanlış yoldadır. Millet gerek AP’yi, gerek CHP’yi de denemiştir ve Türkiye’nin meselelerine her ikisinin de bir çözüm getirmedini görmüştür. Millet’in bu kez de bizi denemesinde yarar vardır. Her iki partiyi de “Milli çözüm hükümeti” kurulmasını teklif ettik ancak yanaşmadılar. Şimdi tek başımıza iktidara talibiz. Millet’in bir kere de bizi denemesinden ne çıkar. Biz de denenelim” (Tercüman, 10 Eylül 1980: 1, 12).

TSK içerisinde darbeyi gerçekleştirecek olan üst düzey komutanların müdahale ile ilgili son koordinasyon toplantısı 8 Eylül’de Genelkurmay Başkanlığı’nda yapılmıştır. Toplantıya Kara Kuvvetleri Komutanı Org. Nurettin Ersin, Deniz Kuvvetleri Komutanı Ora. Nejat Tümer, Havva Kuvvetleri Komutanı Org. Tahsin Şahinkaya, Jandarma Genel Komutanı Org. Sedat Celasun ve Genelkurmay İkinci Başkanı Org. Necdet Öztoran katılmıştır. Bu toplantıda ele alınan bazı kararlar şu şekildedir:

“-12 Eylül’de yapılacak müdahalenin ardından göreve başlayacak olan Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği’nin TBMM içerisinde uygun bir bölümünde hizmet vermesi ve Genelkurmay Başkanı Org. Kenan Evren’in Devlet Başkanı olarak Genel Sekreterliği yürütmesi,

-MGK Sekreteri olarak seçilen Org. Haydar Saltık’ın 11 Eylül günü başında bulunduğu Ege Ordu Komutanlığı’ndan alınarak Ankara’ya getirilmesi,

-12 Eylül saat 03:00’te TRT binası kontrol altına alınarak hazırlanan bildirilerin okunması,

-Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit Çanakkale Hamzaköy’e, Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş İzmir Uzunada’ya yerleştirilmesi,

-13 Eylül günü yayınlanacak olan gazetelerin Sıkıyönetim Komutanları tarafından kontrol edilmesinin ardından basılması planlanmıştır.” (Evren, 1990:537-539).

Ertesi gün komutanlar tekrar bir araya gelmiş ve bu ikinci toplantının sonunda Bayrak Harekatı’nın 12 Eylül saat 03.00’te yapılmasına dair icra emri Genelkurmay Başkanı tarafından imzalanarak ilgili komutanlıklara kurye uçakları ile gönderilmiştir (Evren, 1990:540). 11 Eylül günü Genelkurmay Başkanı haftalık toplantı için Cumhurbaşkanı ile görüşmek üzere Çankaya Köşkü’ne gitmiştir. Başbakan Demirel ise toplantı öncesinde Cumhurbaşkanı Vekili Çağlayangil ile görüşmüş askerin müdahale yapacağına dair söylentiler dolayısıyla Genelkurmay Başkanı’nı yoklamasını istemiştir. Toplantının ardından Cumhurbaşkanı, Başbakan’ı aramış, yapılan görüşmede Kudüs Mitingi esnasında yaşanan hadiseler ve ülkenin içerisinde bulunduğu ortamdan bahsedildiğini ifade etmiştir (Arcayürek,1986b: 386-387).

2. 12 EYLÜL ASKERİ MÜDAHALESİ

2.1. Bayrak Harekâtı

Türk Silahlı Kuvvetleri içerisindeki üst rütbeli subayların oluşturmuş olduğu Milli Güvenlik Konseyi (MGK) 12 Eylül 1980 günü saat 04.00'de yönetime el koymuştur. TRT binasını kontrol altına alan askeri birlik, radyoda MGK'nın 1 Numaralı bildirisini okutmuştur. Genelkurmay ve MGK Başkanı Org. Evren imzalı bildiri şu şekildedir:

“Yüce Türk Milleti: Büyük Atatürk'ün bize emanet ettiği, ülkesiyle milletiyle bölünmez olan Türkiye Cumhuriyeti son yıllarda izlediğimiz gibi iç ve dış düşmanların tahriki içindedir. Devlet başlıca organlarıyla işlemez duruma getirilmiş, anayasal kuruluşlar tezat ve suskunluğa bürünmüş siyasi partiler kısır çekişmeler ve uzlaşmaz tutumlarıyla devleti kurtaracak birliği beraberliği sağlayamamışlar ve lüzumlu tedbirleri almamışlardır. Böylece yıkıcı ve bölücü mihraklar faaliyetlerini alabildiğine artırmışlar ve vatandaşların mal ve can güvenliği tehlikeye düşürülmüştür. Atatürkçülük yerine irticai ve diğer sapık ideolojik fikirler üretilerek sistemli bir şekilde haince ilkokullardan, üniversitelere kadar eğitim kuruluşları idare sistemi, yargı organları, iç güvenlik teşkilatı, işçi kuruluşları, siyasi partiler ve nihayet yurdumuzun en masum köşelerindeki yurttaşlarımız dahi saldırı ve baskı altında tutularak bölünme ve iç harbin eşiğine getirilmişlerdir. Kısacası devlet güçsüz bırakılmış acze düşürülmüştür.

Aziz Türk Milleti, işte bu ortam içerisinde Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmetler Kanunu'nun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni koruma ve kollama görevini Yüce Türk Milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını almış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur. Girişilen harekâtın amacı, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır. Parlamento ve hükümet feshedilmiştir. Parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırılmıştır. Bütün yurttaki sıkıyönetim ilan edilmiştir. Yurtdışına çıkışlar yasaklanmıştır. Vatandaşların can ve mal güvenliğini süratle sağlamak bakımından saat 05.00'den itibaren ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konmuştur.

Bu kollama ve koruma harekâtı hakkındaki teferruatlı açıklama bugün saat 13.00 deki Türkiye Radyoları ve TV'nin haber bültenlerinde tarafımdan yapılacaktır. Vatandaşların sükunet içinde radyo ve TV'lerinin başında yayımlanacak bildirimleri izlemelerini ve bunlara tam uymalarını ve bağrından çıkan Türk Silahlı Kuvvetleri'ne güvenmelerini beklerim.” (Cumhuriyet, 12 Eylül 1980: 1).

Müdahalenin ardından Süleyman Demirel, Bülent Ecevit ve Necmettin Erbakan evlerine gönderilen asker tarafından alınarak kendileri için belirlenen yerlere gönderilmiştir. Alparslan Türkeş ise evinde yapılan aramalara rağmen bulunamamıştır. Ertesi gün ise teslim olmaması durumunda MGK kararlarına karşı gelmesinden dolayı hakkında işlem yapılacağı belirtilmiştir. Türkeş bu bildirin yayımlanmasından bir gün sonra 14 Eylül'de Sıkıyönetim Komutanlığı'na teslim olmuştur. Etimesgut Havaalanı'ndan⁸ hareket eden uçakla önce Erbakan ve Türkeş İzmir'de indirilmiş, akabinde Demirel ve Ecevit'in Gelibolu'ya nakli gerçekleştirilmiştir. Böylece Demirel ve Ecevit Çanakkale Hamzakoy'a, Erbakan ve Türkeş ise İzmir Uzunada'ya gönderilmiştir (Evren, 1990: 547-548; Yaşar, 1985: 20). AP, CHP, MSP ve MHP'li yaklaşık 100 milletvekili de Ankara'da bulunan İstihbarat Okulu ve Dil Okulu'na gönderilmiştir. Bu parlamenterlerin hangi kriterler doğrultusunda seçildiği ise farklı

⁸ Havaalanında MSP Genel Başkanı Erbakan ile karşılaşmak istemezlerse kendisinin başka bir odaya alınabileceği bir albay tarafından Demirel'e sorulmuş, o da bir mahzurunun olmadığını söylemiştir. Bkz. M. Yaşar (1985), Zincirbozan Günleri, Tekin Yayınevi, s. 20.

tartışmalara yol açmıştır. Tutuklular kendi aralarında Mustafa Kemal Atatürk'e hakaret eden isimlerin ya da Süleymancı ve Nurcu gibi dini nitelikli gruplara mensup isimlerin olabileceğini düşünmüştür. Fakat aşırı siyasi kişilerin tutuklu bulunmasına rağmen bu görüş yetersiz kalmıştır. Tutukluların müdahale öncesi siyasette ön planda olan isimlerin olduğu görüşü ağır basmıştır (Doğan, 1985: 55). Devlet Başkanı, MGK Başkanı ve Genelkurmay Başkanı Org. Kenan Evren 16 Eylül'de basın açıklaması düzenlemiş ve yapılan müdahalenin amaçlarını şu şekilde sıralamıştır:

“1- Milli Birliği korumak

2- Anarşi ve terörü önleyerek, can ve mal güvenliğini tesis etmek

3- Devlet otoritesini hakim kılmak ve korumak

4- Sosyal barışı, milli anlayış ve beraberliği sağlamak

5- Sosyal adalete, ferdi hak ve hürriyete ve insan haklarına dayalı laik ve Cumhuriyet rejimini işlerli kılmak

6- Ve nihayet makul bir sürede yasal düzenlemeleri tamamladıktan sonra sivil idareyi yeniden tesis etmektir.” (Tercüman, 17 Eylül 1980: 12).

Askeri müdahaleyi gerçekleştiren MGK Üyeleri Kara Kuvvetleri Komutanı Org. Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Org. Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Ora. Nejat Tümer ve Jandarma Genel Komutanı Org. Sedat Celasun 19 Eylül 1980 tarihinde Millet Meclisi'nde düzenlenen törende yemin etmiştir. Orgeneral Kenan Evren'in yemin metni şu şekildedir:

“Yüce Türk milleti,

Türkiye Cumhuriyeti içinde bulunduğu bütün sorunları Atatürk ilkelerine bağlı kalarak adalet, hukuk ve insan hakları prensiplerinden ve vicdani kanaatlerimden başka bir tesir altında kalmaksızın ve hiçbir karşılık beklemezsizin çözümlenmek amacıyla kendimi Türk milletine adadım.

Vatanın ve milletin mutluluğuna, birlik ve beraberliğine çalışacağıma devletin bağımsızlığına, vatanın ve milletin bütünlüğüne yönelecek her tehlikeye karşı koyacağıma, milletin kayıtsız şartsız egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine dayalı yeni bir anayasa düzenlemesi için çalışacağıma, Türkiye Cumhuriyeti'nin şan ve şerefini koruyup yüceltmek ve üzerime aldığım görevi yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma namusum ve şerefim üzerine and içerim.”(Milliyet, 19 Eylül 1980: 1).

2.2. Ulusu Hükümeti

Müdahalenin ardından MGK'nın karşı karşıya kaldığı ilk ciddi sorun başbakanın kim olacağı meselesidir. MGK Başkanı Org. Kenan Evren'in yazmış olduğu anılarında bu göreve sivil bir adayın gelmesinden yana olduğu görülebilmektedir. İlk ortaya çıkan isim de 27 Mayıs 1960 darbesinin ardından kurulan CHP-AP Koalisyonunda Bayındırlık Bakanlığı yapmış olan Güven Partisi'nden Milletvekili Mehmet Emin Paksüt olmuştur. Fakat Paksüt ilerlemiş yaşını ve konseyin hükümete müdahale edeceği gerekçesiyle bu görevi istememiştir (Evren, 1991a: 12). Bu olayın ardından Ordu tarafından Atatürk'ün ilkelerine bağlı olarak görülen Eski Başbakan Yardımcısı ve Güven Partisi Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu ismi

öne çıkmıştır. MGK, Feyzioğlu ismi üzerinde birleşmiştir. Bunun üzerine Feyzioğlu hükümet kurma çalışmalarına başlamış, kabineye alacağı isimler ile temas geçmiştir. Fakat siyaset alanındaki beşinci büyük partinin genel başkanı olması dolayısıyla bu durum komutanlar tarafından yanlış bulunmuş ve Feyzioğlu isminden vazgeçilmiştir. Millet Meclisi'nde 18 Eylül Perşembe günü Devlet Başkanı, Genelkurmay Başkanı ve MGK Başkanı Org. Kenan Evren ve Konsey üyeleri düzenlenen törenle yemin etmişlerdir (MGKTD, 19 Eylül 1980: 15). Aynı gün MGK üyeleri tarafından yapılan Genişletilmiş Güvenlik Konseyi toplantısında hükümeti kurması için Emekli Deniz Kuvvetleri Komutanı Ora. Bülent Ulusu isminde birleşilmiştir. Ulusu darbenin planlanmasında yer alan önemli isimlerden birisi olmuş, fakat görev süresi müdahaleden kısa süre önce dolmasından dolayı 30 Ağustos'ta emekliye sevk edilmiştir (Doğan, 1985: 44-45). 20 Eylül'de Resmi Gazete'de yayınlanan karar ile Devlet Başkanı Org. Kenan Evren, Emekli Ora. Bülent Ulusu'yu Başbakan olarak görevlendirmiştir (Resmi Gazete, 21 Eylül 1980, Sayı:17112). Ertesi gün Bülent Ulusu herhangi bir siyasi parti ile ilişkisi olmayan 27 teknokrattan oluşan kabinesini açıklamıştır. Bu kabinede öne çıkan isim darbe öncesi Demirel Hükümeti'nde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşar Vekili ve Başbakanlık Müsteşarlığı görevinde bulunmuş olan Turgut Özal olmuştur. Siyasete girmeye yönelik girişimi 1977 Genel Seçimlerinde MSP'den İzmir Milletvekilliği için adaylığını koymasıyla başlayan Özal'ın bu teşebbüsü başarılı olmamışsa da 12 Eylül sonrasında kendisini kabinede bulmuştur ve bu gelişme 24 Ocak kararlarının devam ettirileceğini de göstermiştir (Kılıç, 2013: 68; Keskin, 2020: 709).

Hükümetin açıklandığı 21 Eylül günü yayınlanan Resmi Gazete'de 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılmıştır. Sıkıyönetim uygulaması darbenin gerçekleşmesinden önce 22 ilde uygulanmıştır. Darbenin ardından yayınlanan MGK'nın 1. Bildirisi'nde parlamento ve hükümetin feshedildiği ve sıkıyönetim ilan edildiği belirtilmiştir. Müdahale öncesindeki sıkıyönetim uygulamaları 1961 Anayasası'na göre uygulanırken sonrasında uygulanan sıkıyönetim ise darbe kuralları çerçevesinde uygulanmıştır (Üskül, 2018: 1). 2. Bildiride Sıkıyönetim Komutanları sorumlu olduğu bölgeler ile birlikte verilerek *“Sıkıyönetim Komutanlıkları ülkede devlet otoritesi, asayiş emniyet, huzur, can ve mal güvenliğinin kısa sürede sağlanması için; lüzum görecekları her türlü tertip ve tedbiri almaya yetkili kılmıştır”* şeklinde belirtilmiştir (MGKTD, 19 Eylül 1980: 4-5). Resmi Gazete'de 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanun'da yapılan değişikliklerden öne çıkanlar 1. Maddeye Sıkıyönetim Komutanlıklarının asayiş ve kamu düzeni açısından kamu görevlilerinin işine son verilmesi, uzaklaştırılması ya da statülerine göre atanmasına ile yetkilendirme eklenmesi olmuştur.

Ayrıca 3. Maddede görsel, yazılı tüm yayınlarda gerekli denetim yapılması; grev ve lokavt gibi durumlarda faaliyetleri kontrol etmek; açık ya da kapalı fark etmeksizin yapılan toplantıların denetimi, izne bağlanmasını kontrol etmek; temel, orta ve yükseköğretim kurumlarında gerekli durumlarda eğitime ara vermek gibi konularda yetkilendirilmiştir. 12. Madde de Sıkıyönetim Komutanlıklarına bağlı askeri mahkemeler kurulana kadar suçun işlendiği yerdeki adli makamların bu görevleri üstleneceği belirtilmiştir (Resmi Gazete, 21 Eylül 1980, Sayı:17112). Darbenin ardından sıkıyönetim uygulanan illerin sayısı da 48'e çıkarılmıştır. Darbe sonrası ilk idam kararları MGK tarafından onaylanmış; Ankara'da Telsizler semtinde kahve tarayan Necdet Adalı ve Balgat semtinde iki kahveyi tarayan Mustafa Pehlivanoğlu 7 Ekim'de çıkarıldıkları mahkemede idam cezasına çarptırılmıştır. Mahkemede İsa Armağan ve Kemal Ergin'e idam cezası verilmesine rağmen iki sanık firarda olduklarından dolayı ceza uygulanamamıştır. Adalı ve Pehlivan ise ertesi gün idam edilmiştir (Cumhuriyet, 8 Ekim 1980: 1,7). 9 Ekim'de Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş buldukları Çanakkale Uzunada'dan Ankara'ya getirilmiş; Sıkıyönetim Savcılığınca ifadeleri alınan iki lider Ordu Dil ve İstihbarat Okulu'na götürülmüştür (Hürriyet, 10 Ekim 1980: 1). Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi Necmettin Erbakan ve MSP'lilerin tutuklanması isteğini reddetmiştir. Alparslan Türkeş ve MHP'li parlamenterlerse mahkeme kararı ile tutuklanmıştır. (Cemal, 2012: 57). 11 Ekim'de ise Süleyman Demirel ve Bülent Ecevit buldukları Hamzakoy'dan Ankara'ya getirilmiştir. MGK Genel Sekreteri Org. Haydar Saltık, Etimesgut Havalimanı'na indiklerinde parti genel başkanlarına siyasi amaçlı ve yönlendirici faaliyetlerde bulunmayacaklarına dair benzer maddelerin bulunduğu tebligatı imzalatmıştır (Doğan, 1985: 59-60). Ayrıca 15 Ekim'de Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi serbest bırakılan Erbakan ve MSP'liler hakkındaki tutuklama kararını tekrar çıkarmıştır.

2.3. Anayasa Çalışmaları ve Referandum

Milli Güvenlik Konseyi Başkanı ve Devlet Başkanı Org. Kenan Evren müdahalenin ardından 16 Eylül 1980 tarihinde düzenlediği basın toplantısında Anayasa çalışmaları ile ilgili, *“Bir geçici Anayasa hazırlanacak ve müteakiben Kurucu Meclis kurulacaktır”* ifadelerini kullanmıştır (Tercüman, 17 Eylül 1980: 12). Başbakanlık görevine getirilen Bülent Ulusu ise *“Gerekli Anayasal düzenlemelerin en geç 7-8 ay içinde tamamlanacağını”* söylemiştir (Milliyet, 30 Eylül 1980: 1). MGK Genel Sekreteri Org. Haydar Saltık 1 Kasım 1980 tarihinde düzenlediği basın toplantısında demokrasiye geçiş sürecinin nasıl gerçekleşeceğini genel hatları ile açıklamıştır:

- “1- Kurucu meclisin teşkiline imkân verecek ön şartların sağlanması,
- 2- 2324 “Anayasa Düzeni Hakkında Kanun”a ek olarak çıkarılacak “Kurucu Meclis’in Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun”un kabulü,
- 3- Kurucu meclisin teşkil edilerek yeni anayasanın hazırlanması,
- 4- Yeni anayasanın halkoyuna sunulması,
- 5- Yeni partiler kanunu ile seçim kanununun hazırlanması,
- 6- Parti faaliyetlerinin başlatılmasına izin verilmesi,
- 7- Makul bir sürenin sonunda yeni seçimlerin yapılması ve parlamentonun çalışmaya başlaması,
- 8- Kurucu Meclis ve Milli Güvenlik Konseyi’nin görevlerinin sona ermesi, normal demokratik siyasal yaşama bütünüyle dönülmesi.” (Milliyet, 2 Kasım 1980: 1).

Kurucu Meclis’in kurulmasına dair kanun 29 Haziran 1981 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanmış; kanunda Kurucu Meclis’in MGK ve Danışma Meclisi’nden oluşacağı ifade edilmiştir. Danışma Meclisi’nin 160 kişiden oluşması ve bunlardan 120’sinin her il valisi tarafından belirlenerek gönderilen isimlerin MGK’nın onayını alması ve kalan 40 kişinin ise MGK tarafından direkt olarak ataması ile oluşacağı; Danışma Meclisi üyesi 10 kişinin imzası ile kanun teklifi yapılabileceği ve MGK tarafından teklifin aynen ya da değiştirilerek kabul veya reddedilebileceği; Danışma Meclisi’nin 15 üyeden oluşan Anayasa Komisyonu’nu ilk toplantıdan sonra bir ay içerisinde belirlemesi gerektiği de kanunda belirtilmiştir (Resmi Gazete, 29 Haziran 1981: 17869). Ankara’da Danışma Meclisi’nin başkanının asker kökenli mi yoksa sivil bir isim mi olacağına yönelik görüşler ortaya çıkmıştır. Meclis için Emekli Org. Eşref Akıncı’nın ismi öne çıkmıştır. Fakat sonrasında en yaşlı üye sıfatıyla Sadi Irmak Danışma Meclisi Başkanlığı’na getirilmiştir (Şahin, 2016: 290). Danışma Meclisi ilk toplantısını 23 Ekim 1981 tarihinde gerçekleştirmiştir. Toplantıda 15 kişilik Anayasa Komisyonu seçilerek başkanlığa Anayasa Profesörü Orhan Aldıkaçtı getirilmiştir. Anayasa Komisyonu yaklaşık 10 aylık çalışmasının ardından 17 Temmuz 1982 tarihinde hazırlamış olduğu taslağı Danışma Meclisi’ne sunmuştur (Keskin, 2020: 712). Fakat Anayasa taslağı ile ilgili ilk olarak basın yoluyla ortaya çıkan tartışmalar, Danışma Meclisi’ne de yansımıştır. Bu durum karşısında MGK 70’nolu kararını yayınlamıştır. 5 Ağustos 1982 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan karar ile tartışmalara bir düzen vermek amaçlanmıştır. Kararda Anayasa ile ilgili görüş ve önerilerin belirlenen çerçeve içerisinde belirtilmesi doğrultusunda bunların taslağın geliştirilmesi aşamasında kullanılabileceği fakat Anayasa oylamasında halkın kullanacağı oyu etkileyebilecek ifade ve davranışlara yer verilmesi durumunda ise adli işlem yapılacağı belirtilmiştir (Resmi Gazete, 5 Ağustos 1982: 17773).

Danışma Meclisi 23 Eylül 1982’de Anayasa taslağı ile ilgili görüşmelerini tamamlamıştır. Görüşmenin ardından taslak oylamaya sunulmuş, 120 kabul 7 ret ve 12

çekimsiz oy ile kabul edilmiştir (DMTD, 23 Eylül 1982: 843). Bu taslak daha sonra MGK içerisinde oluşturulan Anayasa Komisyonu tarafından gözden geçirilmiş ve değişikliğe uğramıştır. Danışma Meclisi tarafından verilen 193 madde ve 11 geçici maddeden oluşan taslak MGK Anayasa Komisyonu tarafından 8 maddesi aynen kabul edilmiş, 5 madde tamamen çıkarılmış; 32 maddede ise kenar başlığı ve madde numarası değişiklikleri yapılmıştır. Diğer maddeler ise değişiklikler yapılarak kabul edilmiş. 5 madde de komisyon tarafından eklenmiştir. MGK Anayasa Komisyonu 177 madde 15 geçici maddeden oluşan bir metni MGK'ya sunmuştur (Soysüren ve Kurtbaş, 2017: 77). 18 Ekim 1982 tarihinde Anayasa Tasarısı MGK'da görüşülmüş ve kabul edilmiştir. 20 Ekim'de ise halkoyuna sunulacak olan Anayasa, Resmi Gazete 'de 2709 numaralı kanun olarak yayınlanmıştır. MGK Başkanı ve Devlet Başkanı Org. Kenan Evren Anayasa'nın halka tanıtılması için çalışmalara başlamıştır. Org. Evren anılarında “... *Anayasa üzerine çok şey yazılmış ve söylenmişti. Yazılanlara ve söylenenlere bir şey dememiş, yalnız dinlemiştik. Şimdi konuşma sırası bizde...*” ifadelerini kullanmıştır. Org. Evren, 24 Ekim'de radyo ve televizyon konuşması ile başlattığı Anayasa tanıtım çalışmalarını Trabzon, Erzurum, Diyarbakır, Ankara, Kayseri, Adana, Antalya, İzmir, Kocaeli, Edirne, İstanbul, Eskişehir'e yaptığı geziler ile halka tanıtmaya çalışmıştır. 5 Kasım tarihinde radyo ve televizyon yolu ile yaptığı konuşmayla Anayasa tanıtım kampanyasına son vermiştir (Evren, 1991b: 289). 7 Kasım 1982 tarihinde halk oylamasına sunulan Anayasa, yapılan oylama sonucunda halkın %92'sinden “*Kabul*”, %8'inden ise “*Red*” oyu alarak kabul görmüştür. Anayasa'nın içerisinde bulunan geçici 15 maddeden birincisine göre Anayasa referandumu ile MGK Başkanı ve Devlet Başkanı olan kişi Cumhurbaşkanlığı sıfatını kazanarak bu görevi yedi yıl sürdürecektir ki halk oylamasının ardından Anayasa'nın kabul edilmesi ile birlikte MGK ve Devlet Başkanı olan Org. Kenan Evren Cumhurbaşkanı olmuştur. Ayrıca MGK feshedilerek Cumhuriyet Konseyi oluşturulmuştur. MGK üyeleri de Anayasa gereğince yedi yıl Cumhuriyet Konseyi üyesi olmuştur (Resmi Gazete, 20 Ekim 1982: 17844).

3. 12 EYLÜL'DE ASKERİN SİYASİLERE YÖNELİK TUTUMU VE SONRASINDAKİ GELİŞMELER

3.1. Siyasi Parti Liderlerinin Tutuklanması ve Partilerin Kapatılması

Ordu'nun 12 Eylül'de ülke yönetimine müdahale etmesinin akabinde MGK Başkanı Org. Kenan Evren tarafından radyo ve televizyondan okunan bildiride birçok konu açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bildiride siyasi faaliyetlerin durdurulduğu belirtilerek,

parlamento üyelerinin müdahale öncesi siyasi faaliyetler dolayısıyla tutuklanamayacağı fakat askeri idarenin yönetimi esnasındaki tutumlarının bunu değiştirebileceği ifade edilmiştir. Aynı zamanda ülke içerisinde güvenliğin sağlanması aşamasında CHP, AP, MSP ve MHP'nin genel başkanlarının can güvenlikleri dolayısıyla belirlenen ikametlerde gözetim altına alındığı ve ortamın müsait olmasının akabinde serbest bırakılacakları ifade edilmiştir (Evren,1990: 554). Siyasi parti liderleri yaklaşık bir ay sonra serbest bırakılmıştır. MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan ve MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş 9 Ekim 1980 tarihinde Çanakkale Uzunada'dan Ankara'ya getirilmiştir. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi Alparslan Türkeş ve MHP'li parlamenterler mahkeme kararı ile tutuklanmıştır. Necmettin Erbakan ve MSP'li parlamenterlerin tutuklanma talebi ise mahkeme tarafından reddedilmiştir (Cemal, 2012: 57). 11 Ekim'de AP Genel Başkanı Süleyman Demirel ve CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit buldukları Hamzakoy'dan Ankara'ya getirilmiştir. MGK Genel Sekreteri Org. Haydar Saltık, Demirel ve Ecevit'e Etimesgut Havalimanı'na indiklerinde şu maddelerin yazılı olduğu tebligat imzalatmıştır:

- “1- Silahlı Kuvvetlerce, belli bir yerde güvence altında bulundurulmanız sona ermiştir.
- 2- İkametgahınızda da gerekli koruma ve emniyet tedbirleri 12 Eylül'den evvel olduğu gibi alınacaktır.
- 3- Siyasi faaliyetler yasaklanmış olduğundan:
 - a. Siyasi amaçlı ve yönlendirici faaliyetlerde bulunmayacak ve beyanat vermeyecek,
 - b. Evinizde bu amaca yönelik toplantılar tertip edemeyecek,
 - c. Bu amaçla toplantılara katılmayacak,
 - d. Şehir içinde lehte ve aleyhte toplantı ve gösterilere neden olabilecek faaliyetlerde bulunmayacak,
 - e. Bunların haricinde normal ziyaretlerinizi yapabilecek ve makul ölçüler içinde ziyaretçi kabul edebileceksiniz.
- 4- Ankara dışı, yurtiçi seyahatlerinizi güvenlik önlemleri için sıkıyönetim komutanına bildiriniz.
- 5- Yeni yönetim bugüne kadar yayımlanmış olduğu karar ve bildirimlerdeki esaslara uymanızı ve yeni yönetimin politikasını ve icraatını etkileyecek her türlü davranış ve beyandan sakınmanızı önemle rica ederim.
- 6- Milli Güvenlik Konseyi emri ile.” (Doğan, 1985: 59-60).

Bu tebligatın CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in partisinden istifa etmesi sürecinde siyasi demeçlerden uzak durması için MGK tarafından imzalatılan bir belge olduğu öne sürülerek dikkat çekmiştir. 9 Ekim'de MSP Genel Başkanı'nın ve partililere yönelik tutuklamanın reddedilmesi 15 Ekim'de Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi tarafından tekrar tutuklama kararının çıkartılması ile sonuçlanmıştır. MGK ve Devlet Başkanı olan Org. Kenan Evren 13 Ekim 1981 tarihinde Yüksek Askeri Şura üyeleri ile toplantı düzenlemiştir. Org. Evren MGK'nın siyasi partileri kapatma düşüncesini diğer komutanlara açarak istişare yapmak istemiştir. Yapılan toplantıda özet olarak Danışma Meclisi'nin üyelerinin hemen açıklanacağı, üyelerin ilanının ertesi günü partilerin

kapatıldığına yönelik kanunun yayınlanacağı ve onun da bir gün sonrasında radyo ile televizyondan partilerin neden kapatıldığına ilişkin açıklamanın Evren tarafından yapılacağı kararlaştırılmıştır. 15 Ekim’de Danışma Meclisi üyelerinin açıklanmasının ardından bir gün sonra 16 Ekim’de Resmi Gazete’de yayınlanan kanun ile siyasi partiler feshedilmiştir (Evren, 1991a: 411-422).

3.2. 12 Eylül Sonrasında Milli Selamet Partisi

Türk Silahlı Kuvvetleri 12 Eylül 1980 tarihinde yönetime el koymuş, aynı gün siyasi parti liderleri evlerine gönderilen askeri birlik ile zorunlu ikamet için evlerinden alınmıştır (Tercüman, 13 Eylül 1980: 4). MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan’ı evinden almaya gelen askeri birlik ise şu tebligatı vermiştir:

“Sayın Necmettin Erbakan,

Yapılan bütün uyarılara rağmen, siyasi partilerin takındıkları uzlaşmaz tutum ve aşırı uçlara sempati gösterilmesi veya destek sağlanması; anarşi, terör ve bölücülüğü büyük boyutlara ulaştırarak, ülkemizi parçalanma noktasına getirmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmak amacıyla; İç Hizmet Yasası’nın kendisine tevdi ettiği Cumhuriyeti kollama ve koruma yetkisine dayanarak Yüce Türk Milleti adına ülke yönetimine el koymuştur.

Parlamento ve Hükümet feshedilmiş, siyasi faaliyetler tümünden durdurulmuştur.

Parlamento üyeliği sıfatınız kaldırılmıştır. Hiçbir konuda beyanat verme yetkiniz yoktur.

Can güvenliğiniz Türk Silahlı Kuvvetlerinin teminatı altındadır. Bu maksatla emniyet içinde evinizden alınıp havaalanına götürülecek, oradan uçakla Uzunada/İzmir’e gideceksiniz. Arzu ettiğiniz taktirde ailenizi de yanınızda götürebilirsiniz. Geçici bir süre ikamet edeceğiniz adres aşağıdadır. Bir saat içinde hazırlığınızı yapıp, harekete hazır olduğunuzu güvenliğiniz için gelen subaya bildiriniz.

Talimatı getiren subayın ikazlarına uyunuz!

Bu talimat ile belirtilenler dışındaki her türlü tutum ve davranışınız suçtur!

Rica ederim.

Adresiniz: Uzunada/İzmir

Kenan Evren

Orgeneral, Genelkurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı” (Şama, 2015: 317-318).

Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş zorunlu ikamette buldukları İzmir Uzunada’dan 9 Ekim tarihinde Ankara’ya getirilerek tutuklu bulunan diğer parti mensuplarının tutulduğu Dil ve İstihbarat Okulu’na götürülmüştür (Hürriyet, 10 Ekim 1980: 1). Aynı gün tutuklama kararı ile mahkemeye çıkarılmıştır. Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi Hakimi Alb. Hamdi Sevinç, Erbakan ve tutuklu bulunan MSP’lileri “*Haklarında hazırlanmış olan soruşturma dosyasındaki, işledikleri öne sürülen suç konusunda, kesin delil ve emare bulunmadığı kanısına varıldığından, askeri savcılıkça yapılan tutuklanma isteminin reddine ve sanıkların serbest bırakılmasına...*” karar vermiştir

(Kutan, 2017: 26-27). Böylelikle Necmettin Erbakan, Oğuzhan Asiltürk, Fehim Adak ve Şener Battal serbest bırakılmış; Tahir Büyükkörükçü, Hüseyin Erdal ve Temel Karamollaoğlu tutuklanmıştır (Hürriyet, 13 Ekim 1980: 1). Fakat Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Numaralı Askeri Mahkemesi 15 Ekim’de serbest bırakılan kişilerin tekrar tutuklanmasına yönelik karar almıştır. Bu kararla birlikte MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, GİK Üyeleri Oğuzhan Asiltürk, Ali Güneri, Fehim Adak, Ahmet Remzi Hatipoğlu, Süleyman Arif Emre, Recai Kutan, Fehmi Cumalıoğlu, Abdurrahim Bezici, Lütfü Doğan, Mazhar Gürcan Bayatlı, Korkut Özal, Ali Oğuz, Yasin Hatipoğlu, Abdullah Tomba, Mustafa Yazgan, Kadir Mısırlıoğlu, Ali Rıza Öztürk, Mehmet Okul; MSP Millet Meclisi Grubu Yönetim Kurulu Sekreteri Şener Battal ve Gençlik Kolları Başkanı Ahmet Oğuz tutuklanmıştır (Cumhuriyet, 16 Ekim 1980, 1).

Askeri Mahkeme bu kararı 6 Eylül 1980 tarihinde MSP tarafından Konya’da düzenlenen “*Kudüs’ü Kurtarma Mitingi*” esnasında yaşanan hadiseler üzerinden değerlendirmiş, “*MSP’yi illegal bir cemiyete dönüştürüp laikliğe aykırı davranmak*” suçuyla tutuklamıştır (Arslan, 2021: 68). Necmettin Erbakan ve tutuklu MSP’liler Dil ve İstihbarat Okulu’na götürülmüştür. Bu tutukevinde MSP’lilerin yanı sıra MHP ve Marksist düşünceye sahip birçok insan bulunmuştur. Alparslan Türkeş ve Doğu Perinçek de Dil Okulu’nda bulunan önemli isimlerdendir (Emre, 2017: 217). İlk girişinde Oğuzhan Asiltürk ile iki kişilik odada kalan ve burada 10 ay tutuklu duran Erbakan, ikinci girişindeyse on kişilik bir odaya verilmiştir. Odanın değiştirilmesi amacıyla Dil Okulu’nun amiri Yzb. Yılmaz Ergenekon’a başvurulmuşsa da bu talep kabul görmemiştir. 1981’in ekim başında ikinci defa girdiği Dil Okulu’nda Erbakan’ın tutukluluğu bu kez bir hafta sürmüştür (Çalışlar, 2013: 21-23). Dil ve İstihbarat Okulu’nda bulunan MSP’liler kendilerine günlük program hazırlamış ve bu programa uymaya çalışmıştır (Kutan, 2017: 61) Ayrıca Süleyman Arif Emre buldukları tutukevine, şairane ve romantik bir isim olarak “*Kirazlıdere*” adını verdiklerini de yazmış olduğu anılarında belirtmiştir (Emre, 2017: 212).

Necmettin Erbakan ve MSP’li 33 tutuklunun davası 20 Şubat 1981 tarihinde Sıkıyönetim Askeri Savcısı Nurettin Soyer tarafından açılmıştır. 24 Nisan’da başlayan mahkemede okunan iddianamede isnat edilen suç şu şekildedir:

“Laikliğe aykırı olarak, devletin sosyal ekonomik siyasi ve hukuki temel nizamlarına topyekûn dini inançlara uydurmak amacıyla cemiyet kurmak sevk ve idare etmek.

Laikliğe aykırı olarak, devletin sosyal, ekonomik, hukuki, siyasi nizamlarından birini dini inançlara uydurmak amacıyla propaganda yapmak.

6187 Sayılı Kanuna aykırı davranmak.

171 Sayılı Kanuna aykırı davranmak.

Curum işlemeye alenen tahrik etmek.” (Albayrak, 2018: 31-33).

Tablo 3.1. MSP'lilerin Dil ve İstihbarat Okulu'ndaki Günlük Programları

Saat	Program
5.30	Namaza Kalkış
6.00	Sabah Namazı
7.30	İşrak Namazı ve Kahvaltı
8.00 – 10.00	İstirahat, Gazete ve Kitap Okuma
10.00 – 10.30	Hava Alma-Bahçede Spor
10.30-12.00	İstirahat – Okuma
12.15-13.00	Öğle Yemeği
13.00	Radyodan Haberlerin Takibi
13.15-15.00	İstirahat – Sohbet – Okuma
15.00 – 15.30	Bahçeye Çıkış ve Spor
16.00	İkinci Namazı
16.45 – 17.45	Lütfi Doğan Hoca'nın Hadis Dersi
18.00	Akşam Yemeği
18.30	Akşam Namazı
19.30	Yatsı Namazı
20.30-21.30	Yatak Sohbeti

Kaynak: (Kutan, 2017: 61).

Tutuklu bulunan MSP'lilerin ilk duruşması 24 Nisan'da başlamış; 1, 8 ve 15 Mayıs 1981 tarihlerinde de duruşma yapılmıştır. Ankara 1 No.lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanan içlerinde Genel Başkan Necmettin Erbakan, Genel Başkan Yardımcıları Süleyman Arif Emre, Recai Kutan, Şevket Kazan ve Fehmi Cumalıoğlu, Genel Sekreter Oğuzhan Asiltürk ile Temel Karamollaoğlu, Tahir Büyükkörükçü'nün de olduğu 33 MSP'li, duruşmalar esnasında maddi ve manevi yönden ilerlemek amacıyla bulduklarını söyleyerek en ilerici olduklarını ve ağır sanayi hamlelerini başlattıklarını belirtmişlerdir. 10 MSP'linin tahliye edildiği mayıs ayı duruşmalarından sonra haziranda da mahkeme devam etmiş (Milli Gazete, 2 Mayıs 1981:1; Milli Gazete, 17 Mayıs 1981: 1-7), 24 Temmuz'da gerçekleşen duruşmada Necmettin Erbakan ile birlikte 22 MSP'li mahkum tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır (Albayrak, 2018: 132). Erbakan 6 Ekim'de ona ait olduğu öne sürülen ses kaydı dolayısıyla tekrar tutuklanmış fakat 10 gün sonra yine serbest bırakılmıştır (Yalçın, 2013: 183). 16 Ekim'de MGK yayınladığı kararla tüm siyasi partilerin kapatıldığını ve parti mallarının devlet hazinesine devredildiğini bildirmiştir. Erbakan ve arkadaşlarının tutuksuz yargılandığı davanın 24 Şubat 1983 tarihinde yapılan duruşmasında

“Laikliğe aykırı olarak devletin içtimai veya iktisadi veya siyasi veya hukuki genel nizamlarını kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla kanunen kurulmuş olan Milli Selamet Partisi'ni paravan olarak kullanarak hakiki maksatlarını gizlemek suretiyle zahiren bu siyasi partinin faaliyetlerini sevk ve idare ediyor gibi görünen illegal bir cemiyet haline dönüştürdükleri sabit görülmüştür.”

gerekçesiyle tutuklulara 4 ila 2 yıl arasında mahkumiyet kararı verilmiştir (Milliyet, 25 Şubat 1983: 8). Necmettin Erbakan'ın dört yıl hapis cezasına ve bir yıl dört ay Eskişehir'de gözetim altında bulunmasına karar verilmiştir. Bu kararın ardından MSP'lilerin avukatları Askeri Yargıtay'a temyiz başvurusu yapmıştır. Askeri Yargıtay'ın kararı şu şekilde olmuştur:

“Askeri Yargıtay 4. Dairesince yapılan temyiz incelenmesi sonunda; Askeri Yargıtay Başsavcılığı'nın görevsizlik kararı verilmesi, davanın ve dosyanın ortadan kaldırılmasına karar verilmesine ilişkin mütalaasına itibar edilmeyerek davanın esastan incelenmesine karar verilmiştir. Askeri Yargıtay 4. Dairesi'nce yapılan esastan inceleme sonucu;

1. Sanıklardan Şevket Kazan ile Temel Karamollaoglu hakkındaki hükmün noksan soruşturma;
2. Sanıklardan Necmettin Erbakan, Mustafa Güner Yazgan, Ahmet Oğuz, Tahir Büyükkörükçü, Şener Battal ve Recai Kutun haklarındaki hükmün delil yetersizliği,
3. Eylem sahibi olmayan sanıklardan Mazhar Güngör Bayatlı, Süleyman Arif Emre, Fehmi Cumalıoğlu, Oğuzhan Asiltürk, Fehim Adak, Ali Oğuz, Korkut Özal, Ali Güneri, Mehmet Okul, Abdullah Tomba, Abdurrahim Bezci, Lütfi Doğan, Yasin Hatipoğlu, Ahmet Remzi Hatip, ve Ali Rıza Öztürk haklarındaki hükmün mücerred parti üyesi olmalarından dolayı suçlandırılmalarına kanuni imkan bulunmaması nedenleriyle, bozulmasına karar verilmiştir.”(Kutan, 2017: 395-396)

Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi 13 Şubat 1985 tarihinde

“Laikliğe aykırı olarak, devletin sosyal veya iktisadi veya siyasi veya hukuki temel nizamlarını kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla illegal cemiyete dönüştürüp sevk ve idare ettiklerine dair yeterli delil bulunamadığından Türk Ceza Kanunu'nun 163/1 maddesine muhalefet suçundan Askeri Yargıtay bozma kararı uyarınca tüm sanıkların beraatine karar verildi.”

izahatıyla Erbakan'ı ve tutuklu bulunan 22 MSP'liyi delil yetersizliğinden dolayı tahliye etmiştir (Cumhuriyet, 14 Şubat 1985, 1). Bu dönemde siyasi parti liderlerine 10 yıl siyasete katılamama ve 5 yıl parti kuramama yasağı getirilmiştir. MGK, 24 Nisan 1983 tarihinde yayınlamış olduğu bildiri ile siyasi partilerin kurulmasını serbest bırakmıştır. Fakat partilerin kurulması sürecinde İçişleri Bakanlığı'na verilmesi gereken kurucu liste, öncesinde MGK'nın kontrolüne tabi tutulmuştur. Necmettin Erbakan perde arkasında kendisinin olduğu Refah Partisi (RP)'nin 19 Temmuz 1983'te Ali Türkmen'in genel başkanlığında kurulmasını sağlamıştır (Turgut, 1986: 414). Fakat Türkmen MGK'nın vetosuna takılmış; onun yerine Ahmet Tekdal parti başkanlığına getirilmiştir. Fakat MGK, RP'nin kurucu listesinde bulunan 27 kişiyi de veto etmiştir. Partinin sonrasında hazırladığı listeler de MGK'nın vetosuyla karşılaşmıştır. Bundan dolayı RP 6 Kasım 1983 tarihinde yapılacak olan seçimlere katılmamıştır (Ağırbaş, 2019: 38). RP 25 Mart 1984'de düzenlenen yerel seçimlerde %4,4; 28 Eylül 1986 tarihli ara seçimlerde ise %5 oy almıştır. Oy oranları partililer tarafından olumlu karşılanmıştır. 6 Eylül 1987'de siyasi yasakların kaldırılmasına yönelik referandum sonuçlarına göre yasaklı liderler siyasete geri dönmüştür. 11 Ekim 1987 tarihinde düzenlenen RP'nin 2. Olağan Kongresinde Necmettin Erbakan partinin genel başkanı olmuştur (Arpacı, 2017: 77). 12 Eylül öncesine benzer mitinglerin bu dönem itibarıyla bu kez RP ile devam ettirildiği görülmektedir ve toplumun bunlara destek verdiği doksanlı yılların seçim

neticelerinden anlaşılmaktadır. 1991 Genel Seçimlerinde milletvekili olan Erbakan'ın partisi, 1995 seçimlerinde en yüksek oyu almış, 1996'da Doğru Yol Partisi (DYP) ile kurulan koalisyon hükümetinde başbakanlığa getirilmiştir. Bu süreçte "Adil Düzen" söylemi ile öne çıkan Necmettin Erbakan, 28 Şubat 1997 tarihli MGK Toplantısının ardından başbakanlıktan ayrılmış, RP de kapatılmıştır. 2003'te RP yerine kurulan Saadet Partisi'nin başına geçen Erbakan, 2004'te ceza almış ve parti başkanlığından ayrılmıştır. Bu göreve 2010'da yeniden gelmişse de 27 Şubat 2011'de yaşamını yitirmiştir (Algül vd., 2019: 188).

3.3. Darbeden Demokrasiye Geçiş

Askeri müdahalenin ardından yayınlanan bildiride siyasi faaliyetlerin durdurulduğu açıklanmış; kısa bir süre sonra MGK, Emekli Deniz Kuvvetleri Komutanı Org. Bülent Ulusu'ya hükümet kurma görevini vermiştir. MGK yayınladığı bildiri ve açıklamalar ile ülkede yönetim, ekonomi ve güvenlik başta olmak üzere istikrarlı bir sürecin sağlanmasıyla birlikte demokratik düzenin tekrar tesis edileceğinin sinyallerini vermiştir. Askeri yönetim, Anayasa çalışmalarını yürütmesi için Kurucu Meclis ve Danışma Meclisi oluşturma kararını almıştır. Anayasa çalışmalarının siyasi partiler tarafından etkilenmesini önlemek amacıyla 16 Ekim 1980 tarihinde tüm siyasi partilere son verilerek partilerin malları hazineye devredilmiştir. Danışma Meclisi tarafından hazırlanan Anayasa, MGK'ya sunulmuş, değişiklik ve düzeltmenin ardından 7 Ekim 1982 tarihinde halkoylamasına sunulmuş ve kabul edilmiştir. Anayasa'nın Geçici 1. Maddesine göre MGK ve Devlet Başkanı Org. Kenan Evren Cumhurbaşkanı sıfatını almıştır. Geçici 2. Maddesi ile MGK, Cumhuriyet Konseyi adını alarak görevini sürdürmüştür. Aynı zamanda Geçici 4. Maddesi ile 1 Ocak 1980 ve sonraki süreçte siyasi parti lideri ya da parti üst yöneticisi olan isimlere yönelik olarak 10 yıllık siyasi faaliyetlere katılmayacağına dair yasak getirilmiştir. Anayasa'nın halk tarafından kabul edilmesinin ardından askeri yönetim demokrasiye dönüş için çalışmalarını sürdürmüş, 24 Nisan 1983 tarihinde siyasi partilerin kurulmasına dair kanun Resmi Gazete'de yayınlanmıştır (Resmi Gazete 24 Nisan 1983, Sayı: 18027). Cumhurbaşkanı Org. Kenan Evren de 29 Nisan'da Erzincan'a yaptığı ziyarette seçim tarihini 6 Kasım 1983 olarak açıklamıştır (Evren, 1991c: 157).

Milli Güvenlik Konseyi Anayasa seçimlerinin ardından kasım ayında genel seçimleri yapmayı planlamıştır. Bu yüzden Cumhurbaşkanı Org. Kenan Evren, Başbakan Bülent Ulusu'dan parti kurmasını istemiştir. Fakat Ulusu Başbakanlık görevinin yoğunluğu dolayısıyla bu görevden istifa ederek parti işleri ile uğraşmayı teklif etmiştir. Ulusu'nun isteksiz tavrı yeni bir isim arayışına girilmesine yol açmıştır. Cumhurbaşkanı, MGK Sekreteri

Org. Necdet Üruğ ile parti kurması için isim belirlemeye çalışmıştır. O isimlerden birisi de Emekli Org. Turgut Sunalp olmuştur. Sunalp ismi MGK içerisinde pek ilgi görmemesine rağmen alternatif bir isim çıkarılmamasından dolayı kabul görmüştür (Evren, 1991c: 134-137). 22 Nisan 1983'te MGK toplantısında Siyasi Partiler Kanunu'nu kabul etmiştir. Kanun 24 Nisan'da Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Yayınlanan kanunun Geçici 4. Maddesine göre İçişleri Bakanlığı'na verilen parti kuruluş listelerinde yer alan isimlerin MGK tarafından incelenebileceği ve gerekirse belirlenen kişilerin veto edebileceği ifade edilmiştir (Resmi Gazete 24 Nisan 1983, Sayı: 18027). Bu kanunun yayınlanması ile birlikte gizli yürütülmeye çalışılan siyasi faaliyetler açık ve resmi bir şekilde yürütülmeye başlanmış, geçici dördüncü maddeden dolayı parti kurmak isteyen kişiler öncesinde MGK ile iletişim kurmaya çalışarak onay almak istemiştir. Cumhurbaşkanı'nın Erzincan'da açıklamış olduğu seçim tarihi 13 Haziran tarihinde yayınlanan Milletvekili Seçim Kanunu ile kesinlik kazanmıştır. Seçim Kanunu'nun 3. Maddesine göre milletvekili sayısı 400 olarak belirlenmiştir. Dördüncü bölümde yer alan 33. Maddeye göre siyasi partilerin meclise girebilmeleri için %10'luk seçim barajı getirilmiştir. Ayrıca Kanunun Geçici 3. Maddesine göre MGK siyasi parti kurucularını veto etme yetkisine sahip olmuştur (Resmi Gazete 13 Haziran 1983, Sayı: 18076).

Milli Güvenlik Konseyi kendi düşüncelerini yansıtan bir parti kurulması için çalışmalarını yürütürken 12 Eylül öncesinde Başbakan Yardımcı olan Turgut Özal Cumhurbaşkanı Org. Kenan Evren'i ziyaret ederek parti kurma isteğini dile getirmiş ve onayını almıştır. Aynı şekilde Başbakanlık Müsteşarlığı'ndan emekli olan Necdet Calp da Cumhurbaşkanı Evren ile görüşerek onayını almak istemiştir. Fakat Cumhurbaşkanı, Calp'a herhangi olumlu veya olumsuz görüş belirtmemiştir. Bu durum Calp tarafından olumlu olarak değerlendirilmiş ve parti kurma çalışmalarına başlamıştır (Turgut, 1986: 194). MGK'nın onayını ve desteğini alan Emekli Org. Turgut Sunalp, 16 Mayıs 1983'te Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP)'ni kurmak için İçişleri Bakanlığı'na başvurusunu yapmıştır. Bu partinin kuruluşundan kısa bir süre sonra 20 Mayıs'ta Turgut Özal Anavatan Partisi'nin, Necdet Calp da Halkçı Parti (HP)'nin kuruluşu için başvuru yapmıştır (Akşin, 2021: 281). Evren ANAP kurulmadan önce Özal ile görüşerek partisini MDP ile birleşmesinin doğru olacağını söylemiştir. Fakat Özal seçimlerin ardından partisinin başarısız olması durumunda böyle bir birleşmenin yapılabileceğini ifade etmiştir.

Kurulan partilerin yanında MGK'nın vetosuyla karşılaşp seçimlere katılamayan partiler de olmuştur. Bunlardan ilki Büyük Türkiye Partisi (BTP)'dir. MGK bu partinin Süleyman Demirel güdümünde kurulmuş olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur.

Değerlendirmenin oluşmasında partinin kuruluş sürecinde kapatılan AP'nin İstanbul İl Başkanı Hüsametdin Cindoruk'un çalışmaları yürütmesi ile başlamıştır. Partinin genel başkanlığına Emekli Org. Ali Fethi Esener getirilmiştir. Emekli kıdemli bir subayın partinin başına getirilmesi MGK'ya yönelik bir hamle olmuştur (Öner, 2021: 82). Cumhurbaşkanı, Esener ile yaptıkları görüşmede 12 Eylül karşısında olanların yanında olmasını istemiş, Sunalp'ın partisine katılmasını söylemiştir. Fakat Esener parti çalışmalarını yürüttüğü arkadaşlarına söz verdiğini ifade etmiştir (Evren, 1991c: 164). Esasen Esener'in Sunalp'e karşı öne çıkarılan isim olduğu muhakkaktır ki bu süreçte MDP'nin kurucularının uzaklaştırdığı eski AP'lilerin Sunalp etrafında toplanması üzerine iki kesim arasında tartışmalı bir döneme de girilmiştir. Nitekim AP İstanbul eski İl Başkanı Hüsametdin Cindoruk'un Sunalp'e “*Bizim partimiz de vardır. Liderimiz de vardır*” sözleri kadar Demirel'in “*Ben Adalet Partisi'nin tapulu mülkü üzerinde gecekonduyu yaptırtmam*” dediği de bilinmektedir (Yaşar, 1985: 30). BTP'nin kurulmasından bir gün sonra eski AP'li yaklaşık 100 kişinin partiye dahil olması ile MGK'nın değerlendirmesi görünür bir boyuta ulaşmıştır (Turgut, 1986: 243). MGK, 31 Mayıs tarihinde çıkardığı 79 Numaralı kararı ile BTP'yi kapatmıştır. Parti'nin kurucu iki ismi olan Hüsametdin Cindoruk ve Mehmet Gölhan ile birlikte Süleyman Demirel, 6 eski AP'li ve 7 CHP'li Çanakkale'de bulunan Zincirbozan Askeri Tesisleri'nde mecburi ikamete tabi tutulmuştur (Evren, 1991c: 214-216). BTP'nin kapatılmasının ardından Süleyman Demirel'in arka planında olduğu Doğru Yol Partisi kurulmuştur. Fakat BTP'nin yaşadığı veto ile onlar da karşılaşmış, DYP seçimlere katılamamıştır (Aydın ve Taşkın, 2020: 345).

Sol siyasette ise CHP'nin yerini kimin dolduracağı önemli bir mesele haline gelmiştir. Necdet Calp tarafından kurulan HP içerisinde eski CHP'li birçok isim yer almıştır. Calp partinin kuruluş aşamasında Bülent Ecevit ile görüşerek onun da onayını almak istemiştir. Fakat Ecevit'in olumlu veya olumsuz bir görüş belirtmemiş olması Calp tarafından müspet karşılanmıştır (Doğan, 1985: 267-269). HP'nin yanı sıra sol siyasette Erdal İnönü öncülüğünde Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP) kurulmuştur. Necdet Calp, İnönü ile görüşerek HP ile SODEP'in birleşmesi için çalışmıştır. Fakat bu gerçekleşmemiştir. MGK, SODEP içerisine dâhil olan isimleri takip etmiş, Marksist ve Leninist düşünceye sahip kişilerin partiye katılması dolayısıyla rahatsız olmuştur. SODEP, kuruluşu esnasında MGK'nın onayını alması gereken 30 kurucu ismini bir türlü tamamlayamamıştır. MGK, SODEP'in kurucu isimlerinden Erdal İnönü'nün de bulunduğu 21 ismi veto etmiştir. SODEP'in kurucu kadrosunu tamamlamasının engellenmesi partinin yapılacak genel

seçimlere katılamamasına yol açmıştır. SODEP'in seçime girmeyeceğinin anlaşılmasıyla birçok parti üyesi HP saflarına katılmıştır (Turgut, 1986: 292).

Veto ile karşılaşan BTP ve SODEP'in yanı sıra haziran ve temmuz aylarında Yüce Görev Partisi, Doğru Yol Partisi, Yeni Doğu Partisi, Fazilet Partisi, Refah Partisi, Türkiye Huzur Partisi, Bayrak Partisi, Cumhuriyetçi Muhafazakâr Partisi ve Bizim Parti de MGK'nın onayını alamamıştır (Doğan, 1985: 294-295). MDP, ANAP ve HP'nin listelerinde bulunan isimlerde MGK tarafından veto edilmiş fakat diğer partilerin seçime katılmasına yönelik takınılan tavır bu partilere uygulanmamıştır. Bu durumun temel nedeni olarak 12 Eylül öncesi siyasi tablo gösterilmiş, ülkenin olası koalisyonlara ya da dönemin siyasi liderlerinin güdümünde oluşabilecek siyasi partilere izin verilmemiştir. Partilerin 40 kişilik kurucu listeleri 24 Ağustos tarihinde teslim edilmiştir. Bu aşamada seçimlerde MGK'nın vetosuyla karşılaşmalarına rağmen gerekli kurucu üye sayısını MDP, ANAP ve HP tamamlayabilmiştir. (Hale, 2014 :316-317). MGK'nın yayınlanan 99 sayılı kararı ile seçime katılacak olan partilerin 2 Eylül tarihine kadar Yüksek Seçim Kurulu'na milletvekili aday listelerini bildirmesi gerektiği duyurulmuştur. MGK bu listeleri incelemiş ve birçok ismi veto etmiştir. Partiler bazında veto edilenlerin sayısı MDP 74, ANAP 81, HP 89, Bağımsızlar adaylardan ise 101 kişi olmuştur (Gezgin, 2013: 197).

3.4. 1983 Genel Seçimleri ve Siyasi Yasakların Kaldırılması

Seçime katılacak partilerin 21 Eylül'de belli olmasının ardından siyasi partiler hızlı bir şekilde seçim çalışmalarına başlamıştır. MDP ile ANAP seçim çalışmalarına başlarken ülkenin önemli iş insanlarından maddi destek sağlayabilmiştir. İki parti de bu destekler sayesinde ülkenin önemli reklam ajansları ile anlaşmalar yapmış, seçim kampanyaları için çeşitli video ve poster hazırlatılmıştır (Turgut, 1986: 159-160). Bu durum HP için aynı olmamıştır. Sol siyasette iş adamları SODEP'in yanında olmasına rağmen parti seçimlere katılamamıştır. HP ise maddi açıdan yaşanan olumsuzluklara rağmen il gezilerine başlamış, CHP'nin etki alanları başta olmak üzere seçmenlerden oy istemiştir. Fakat SODEP'in HP'ye yönelik muhalefeti, Calp ve partisinin MGK tarafından kurdurulduğunu bu yüzden oy verilmemesine yönelik olumsuz propaganda yaptırılmıştır (Turgut, 1986: 218 – 220). Seçime katılacak olan MDP, ANAP ve HP liderleri TRT başta olmak üzere yaptıkları mitingler ile Türk halkına seslenmiştir. Siyasi partiler seçmenden oy alabilmek için herkesi ev sahibi yapacaklarına, köy yollarına kadar her yerin asfalt olacağına ve ekonomik sıkıntıları kendilerinin çözebileceklerine dair vaatlerde bulunmuşlardır (Evren, 1991c: 399).

Cumhurbaşkanı Kenan Evren bu durumdan rahatsız olmuştur. Seçimlere iki gün kala 4 Kasım tarihinde TRT’de yaptığı konuşmada bu durumdan şu şekilde bahsetmiştir:

“Geleceğin iktidarına talip olan yeni partilerimiz birçok tatlı vaatlerde bulundular. 1980-1981 yıllarında ekonomik durumun düzeltilmesini kendilerine mal edenleri, ekonominin tabii kanunlarını bu memlekette kendisinin bildiğini söyleyenler... İhracatın sihirli değneğinin yalnız kendilerinde bulunduğunu, bugüne kadar gelmiş, geçmiş bütün yönetimlerin hatalı hareket ettiklerini, ancak kendilerinin hatalı olmadığını, yapılmış faydalı yatırımlarda kendi paylarının bulunduğunu, enflasyonu ancak ve ancak kendilerinin aşağıya çekebileceğini... İnşallah gerçekleştirirler. Ancak, üzüntü veren taraf, 12 Eylül’den sonra yönetimde görev alıp, görevde kaldıkları sürece bütün iyi kararları kendilerinin aldığını, Ekonomik Kurulu, Bakanlar Kurulunu ve Milli Güvenlik Konseyi’ni ortada yok kabul etmeleridir. 12 Eylül’den sonra alınmış bütün kararların Milli Güvenlik Konseyi’nin tasvibinden geçtiğini, tasvip edilmeyenlerin yürürlüğe konmadığını bildikleri halde, daha iktidara gelmeden; şimdiden bu şekilde hilaf- ı hakikat beyanda bulunanların, bundan sonra ne yapabileceğini takdirinize sunmak isterim.” (Evren, 1991c: 396).

Cumhurbaşkanı Kenan Evren’in bu konuşması TRT’nin 13.00 Haber Bülteni’nde yayınlanmıştır. ANAP’lı yetkililer böyle bir açıklamanın neden yapıldığına anlam verememiş fakat seçmene Cumhurbaşkanı bizim yanımızda mesajını vermeye çalışmıştır. Turgut Sunalp ise Cumhurbaşkanı’nın bu çıkışının kendileri için olumsuz netice getireceğini ifade etmiştir (Doğan, 1985: 416-417). Cumhurbaşkanı ise anılarında bu konu ile ilgili olarak MGK içerisinde yapılan baskı sonucu bu mesajı verdiğini ifade etmiştir (Evren,1991c: 393).

Tablo 3.2. 6 Kasım 1983 Genel Seçim Neticeleri

Parti	Oy Oranı	Milletvekili Sayısı
Anavatan Partisi	%45,15	211
Halkçı Parti	%30,46	117
Milliyetçi Demokrasi Partisi	%23,27	71
Bağımsızlar	%1,12	-

Kaynak: (Resmi Gazete, 14 Kasım 1983, Sayı: 18221).

Genel seçimler 6 Kasım 1983 tarihinde gerçekleşmiştir. Seçim sonuçlarına göre ANAP almış olduğu %45,1 oy oranı ile seçimi kazanmıştır. Askeri yönetimin desteğini alan MDP istediği başarıyı elde edememiş, HP ise tüm maddi sıkıntılara rağmen ikinci parti olabilmelerini başarı olarak görmüştür. 8 Kasım’da Cumhurbaşkanı Çankaya Köşkü’nde ANAP Genel Başkanı Turgut Özal’ı kabul ederek seçimde almış olduğu başarısını kutlamıştır. 7 Aralık tarihinde Cumhurbaşkanı hükümeti kurma görevini Turgut Özal’a vermiştir. I. Turgut Özal Hükümeti’nin Bakanlar listesi 13 Aralık’ta onaylanmıştır (Dursun, 2005: 126). Özal, 24 Aralık’ta Meclis’te yapılan güven oylamasında aldığı 115 ret ve 65 çekimsere karşı 213 kabul oyu ile görevine başlamıştır (TBMMTD, 24 Aralık 1983: 141). 1977 Seçimlerinde MSP’den adaylığı ile siyasetle tanışan ve Milli Görüş’ü benimsemiş olan Özal’ın bu görüşe meyli ANAP ile de sürmüş ve sürdürülmüştür ki 1990’larda Erbakan’ın yeni partisi RP ile devam ettirilen Milli Görüş’ün yükselmesinde de ANAP’ın tesiri büyük olmuştur. Hatta bu partiden kopanların çoğunun RP, FP ve akabinde de AKP içinde politika

yapması da Özal'ın ANAP içinde sıcak tuttuğu Milli Görüş eğilimidir denilebilir (Kılıç, 2013: 68).

12 Eylül Müdahalesinin ardından hazırlanan Anayasa'nın Geçici 4. Maddesi gereğince siyasi parti liderleri başta olmak üzere birçok parlamentere 10 yıllık siyaset yasağı getirilmiştir (Resmi Gazete 24 Nisan 1983, Sayı: 18027). 238 kişilik siyasi yasaklı listesindeki MSP'liler Necmettin Erbakan, Süleyman Arif Emre, Fehmi Cumalıoğlu, Recai Kutan, Şevket Kazan, Oğuzhan Asiltürk, Abdurrahim Bezci, Mazhar Gürgen Bayatlı, Ali Güneri, Tahir Büyükkörükçü, Lütfi Doğan, Korkut Özal, Fehim Adak, Temel Karamollaoğlu, Ali Oğuz, Yasin Hatipoğlu, Remzi Hatip, Abdullah Tomba, Kadir Mısıroğlu, Mustafa Yazgan, Ali Rıza Öztürk ve Mehmet Okul olup Tomba bu süreçte hayatını kaybetmiştir (Cumhuriyet, 5 Eylül 1987: 7). Her ne kadar siyasi yasaklı olsalar da Süleyman Demirel, Necmettin Erbakan ve Alparslan Türkeş perde arkasında kendilerinin olduğu partiler ile siyasi sürece dâhil olmaya çalışmışlardır. Bu durumun farkında olan askeri yönetim ise kurulan partilerin kendilerine sağladıkları veto yetkisi ile seçime katılmalarını engellemiştir. Seçimlere MDP, ANAP ve HP katılmıştır. 6 Kasım 1983'te yapılan genel seçimleri ANAP kazanmış, Turgut Özal 22 Aralık'ta Meclis'te almış olduğu güvenoyu ile görevine başlamıştır. I. Özal Hükümeti döneminde siyaset yasağı meselesi Meclis'te ve halk nezdinde tartışma konusu olmuş, ülke gündeminde yer almıştır. Meclis'te alınan karar ile siyaset yasağı uygulanan isimlerin tekrar politikaya dönebilmeleri için referandum yapılmasını sağlamıştır. Başbakan Turgut Özal 12 Eylül öncesi dönemden sorumlu olarak gösterdiği yasaklı liderlerin geri dönmemesi için karşı propaganda yapmıştır (Aydın-Taşkın, 2020: 357). Referandum 6 Eylül 1987 tarihinde yapılmıştır. Başbakan Özal referandum sonuçları öncesinde basına yaptığı açıklamalarda kasım ayında erken seçime gidileceğini ifade etmiştir (Milliyet, 7 Eylül 1987: 1). 12 Eylül'de açıklanan sonuçlara göre siyaset yasağının kaldırılması için "Evet" diyenlerin oy oranı %50,23 "Hayır" diyenlerin ise %49,77 olmuş ve referandum neticesinde siyaset yasağı kaldırılmıştır (Cumhuriyet, 8 Eylül 1987: 1). Yasağın kaldırılmasının ardından eski liderler hızlı bir şekilde siyasete girmiş; Bülent Ecevit Demokratik Sol Parti'nin, Süleyman Demirel DYP'nin, Necmettin Erbakan RP'nin ve Alparslan Türkeş de Milliyetçi Çalışma Partisi'nin başına geçmiştir.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti 27 Mayıs 1960 Darbesi ile birlikte yeni bir sürece girmiştir. Askeri Vesayetin ardından mevcut partilerin yanında yeni partiler de teşekkül etmiş, bunlardan birisi olan Adalet Partisi, kapatılan Demokrat Parti'nin mirasını kendi üzerinde toplayabilmiştir. Adalet Partisi'nin dine karşı izlediği ılımlı politika uzun yıllar muhafazakâr kesimden destek alabilmesini sağlamıştır. Fakat 12 Mart Muhtırası öncesinde dini değerleri ön plana alan, “İslamcı” olarak değerlendirilen kesim Adalet Partisi içerisinde kendi görüşlerini yansıtabilecek alanı yeterli bulmamıştır. 1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlük ortamı İslamcı kesimi de etkilemiştir. AP'nin desteğini göremeyen Anadolu sermayecisi, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği seçimlerinde Prof. Dr. Necmettin Erbakan'a desteğini vermiş ve başkan seçilebilmesini sağlamıştır. Erbakan, TOBB seçimleriyle kamuoyu tarafından tanınan bir figür olarak ortaya çıkmıştır. Erbakan siyasete girmiş ve İstanbul Fatih'te bulunan İskenderpaşa Cemaati ile kurduğu yakın ilişki sonrasında onlardan aldığı destek ile 17 arkadaşı ile Bağımsızlar Hareketi'ni meydana getirmiştir. Konya'dan bağımsız milletvekili adayı olan Erbakan, buradan Meclis'e girmiştir. Onun bu başarısı kurulacak bir partinin kendi liderliğinde oluşabilmesinin de önünü açmıştır. Bağımsızlar Hareketi bir süre sonra partileşerek Milli Nizam Partisi'ni meydana getirmiştir. Partinin çizgisini gösterebilmek bakımından Türkiye'de var olan üç yoldan birinin CHP tarafından temsil edilen solculuk yolu, diğerinin AP'nin temsilciliğindeki kozmopolit masonluk yolu ve sonuncusunun da MNP temsilindeki iman yolu olduğunu belirten Erbakan, İslamcı kesime hitap eden partinin lideri olarak tanınmıştır. Parti 12 Mart 1971 tarihli Muhtıra döneminde kapatılmıştır. Ordu'nun siyasi arenadan çekilmesi ile birlikte MNP'nin yerini onun devamı niteliğinde olan Milli Selamet Partisi almıştır. MSP ile birlikte Türk Siyasal Hayatı “*Milli Görüş*” olarak ifade edilen yeni bir kavramla tanışmıştır. Bu kavram daha sonrasında Bağımsızlar Hareketi, MNP, MSP ve ardıllarını ifade etmek için genel bir söylem olarak kullanılmaya başlanmıştır. “*Milli*” kavramına dini yani İslamcı bir anlam yüklenmiş, Laik Cumhuriyet rejiminin dikkatini çekmekten sakınılmıştır.

12 Mart Muhtırası esnasında yurtdışında olan Necmettin Erbakan Türkiye'ye dönerek, 14 Ekim 1973 Genel Seçimlerinin ardından MSP'nin başına geçmiştir. Bu dönemde çok tartışmalı olmasına rağmen CHP ile ortak bir koalisyon kurmuştur. MSP'nin Cumhuriyet rejiminin kuruluş partisi olan CHP ile olan bu iş birliği İslamcı bir partinin siyasi arenada onaylanması bakımından da önem taşımıştır. Bu dönemde Kıbrıs Barış Harekatı ve 12 Mart Muhtırası sonrasında tutuklu bulunan sağ ve sol ideolojilere bağlı mahkumların serbest

birakılabilmesi için çıkarılan Af Kanunu gibi mühim meseleler gündemi meşgul etmiştir. Kıbrıs Türklerine uygulanan zulüm ve siyasi koşullar Türkiye'nin adaya müdahalesini zorunlu kılmıştır. Müdahale ile birlikte Türkiye adanın önemli bir kısmına hâkim olmuştur. Avrupalı ülkeler ve ABD başta olmak üzere bu müdahaleyi kınamış, Türkiye'ye karşı askeri ve ekonomik ambargo uygulanmıştır. Bu ambargolar istikrarlı olmayan ülke ekonomisinde uzun yıllar düzeltilmesi zor hasarlar açılmasına sebep olmuştur. Af Kanunu ise CHP ve MSP'nin koalisyonu oluştururken çıkarılması konusunda anlaşmışlar bir yasa olup Kıbrıs müdahalesinin akabinde harekete geçilerek Af Yasası Meclisten geçirilmeye çalışılmıştır. Fakat bu durum MSP içerisindeki Nurcu kesim ve ana muhalefet partisi AP tarafından olumsuz karşılanmış, yasanın geçmesi durumunda serbest kalacak olan Komünist ve Marksist ideolojiye bağlı insanlar tedirginlik yaratmıştır. Meclis'te yapılan oylamada MSP'li birçok ismin aşırı solcuların çıkmasına sebep olacak kanun maddesinin aleyhinde oy kullanmaları Af Kanunu'nun kısmi çıkmasına yol açmıştır. Fakat bu durum CHP tarafından Anayasa Mahkemesi'ne götürülerek çözülmüştür. Af Kanunu 12 Eylül Askeri müdahalesine giden süreçte aşırı solcuların daha teşkilatlı ve yapılanmış bir şekilde ortaya çıkmasına ve bu bağlamda ülke içerisinde yaşanacak sağ-sol çatışmalarına sebep olmuştur. Koalisyon içerisinde MSP'nin geri planda kalması ve CHP'nin Kıbrıs Harekatı ile birlikte kazandığı güç zehirlenmesi ise kısa süre sonra hükümetin dağılması ile sonuçlanmıştır.

Hükümetin dağılması ile birlikte erken seçime gitmeyi ya da AP'den ayrılan Demokratik Parti ile ittifak yapmayı isteyen CHP amacına ulaşamamıştır. AP öncülüğünde kısa bir süre sonra MSP, CGP ve MHP ittifak kurmuş ve Milliyetçi Cephe adı verilen koalisyon hükümeti kurulmuştur. Bu dönemde koalisyon üyesi partiler devlet içerisinde kadrolaşmaya çalışmıştır. Özellikle TRT meselesi Türkiye gündemini uzun süre meşgul etmiştir. Üniversitelerde ve sokaklarda giderek artan şiddet olayları ile karşı karşıya kalınmıştır. 1 Mayıs 1977 tarihinde Taksim Meydanı'nda yüz binlerce katılımcının olduğu İşçi Bayramı kutlamalarında ortaya çıkan silah sesleri bir anda meydanın karışmasına yol açmış, yüzlerce insanın ölmesi ile sonuçlanmıştır. Bu dönemde MSP içerisinde çatırdamalar da meydana gelmiş, Nurcu-Nakşibendi çekişmesi ortaya çıkmıştır. Nurcular, GİK'te değişiklik yapmak istemiş fakat Genel Başkan engeline takılmıştır. Necmettin Erbakan'ın parti içerisindeki ağırlığından rahatsız olan Nurcular partiden ayrılma kararı almış, kısa süre sonra Nizam Partisi'ni kurmuşlardır. Koalisyon içerisinde ağır sanayi hamlesi adı altında birçok ilde fabrika temelleri atan MSP, hükümet içerisinde ve muhalefet tarafından hayali yatırım ifadeleri ile de eleştirilmiştir. Koalisyon üyelerinin birbirleri ile olan iletişiminin

giderek bozulması, kısa süre sonra erken seçimi gündeme getirmiştir. MSP buna karşı olmasına rağmen AP ve CHP'nin Meclis'teki ittifakı ile seçimler erkene çekilmiştir. Bu doğrultuda Genel Seçimler 5 Haziran 1977 tarihinde yapılmış ve CHP birinci parti çıkmıştır. Fakat CHP hükümeti kurabilmek için yeterli milletvekiline ulaşamamıştır. Bir süre partiler arasında yapılan görüşmeler sonuçsuz kalmış ve CHP azınlık hükümeti kurmuştur. Fakat bu hükümet Meclis'ten güvenoyu alamamıştır. AP kısa süre içerisinde MSP ve MHP'nin desteğini alarak II. Milliyetçi Cephe Hükümeti'ni kurmuştur. Bu dönemde ekonomik sorunlar ve sürekli tırmanan sokak çatışmaları ülke istikrarını olumsuz etkilemiştir. Bu durum AP içerisinde çatırdamaların oluşmasına sebebiyet vermiş ve AP'li 12 milletvekili partiden istifa etmiştir. Bu 12 milletvekili CHP'ye destek vererek Başbakan Süleyman Demirel'in gensoru ile düşmesine yol açmış; CHP de bu 12 milletvekilinin desteği ile yeni hükümeti kurmuştur. CHP hükümet kurabilmek için, 11 Bağımsız milletvekiline 11 tane bakanlık vermiştir.

Ekonominin giderek zayıflaması, Türk Lirası'nın değer kaybetmesi ve yüksek enflasyon gibi sorunlara çözüm bulmak için iktidara talip olan CHP, IMF ile yapılan görüşmeler ile birçok anlaşma yapmış fakat ekonomik iyileştirme gerçekleştirememiştir. İş dünyasının bir umut olarak gördüğü Bülent Ecevit ekonomik istikrarı sağlayamamıştır. Ayrıca bu dönemde meydana gelen Malatya, Sivas ve Maraş olayları ülke gündemini de etkilemiştir. Maraş olaylarının ardından sıkıyönetim ilan edilmiştir. CHP Hükümeti'nin kurulmasını sağlayan Bağımsız Milletvekillerinin verdikleri desteği çekmesinin ardından Ecevit Hükümeti düşmüştür. Süleyman Demirel kısa süre sonra MSP ve MHP'nin dışardan destek vermesiyle azınlık hükümeti kurmuştur. Bu süreçte ülkedeki mevcut kargaşa ortamından Türk Silahlı Kuvvetleri'nin duyduğu rahatsızlık da giderek artmaya başlamıştır. Genelkurmay Başkanı Org. Kenan Evren ve Kuvvet Komutanları bir araya gelerek askeri müdahale için toplantı düzenlemiştir. Bu toplantı neticesinde Genelkurmay Başkanı, Cumhurbaşkanı'na uyarı mektubunu vermiştir. Fakat bu mektubu hiçbir siyasi lider üzerine alınmamıştır. Hükümet kısa bir süre sonra 24 Ocak Ekonomi Programını açıklamıştır. MSP bu dönemde hükümetin faaliyetlerinden memnun olmamakla beraber "*kerhen*" de olsa onu desteklemiştir. CHP ile MSP bu dönemde yakın temas halinde olmuş ve AP'li bazı bakanlar için gensoru dahi verilmiş, bunlardan birisi olan Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen Meclis'te iki partinin hareket etmesiyle düşmüştür. CHP hükümeti düşürmek isterken MSP ise AP'nin düşmesi halinde kendisi tarafından kurulacak "*Milli Çözüm Hükümeti*" teklifinde bulunmuştur. Fakat bu istek CHP tarafından destek görmemiştir.

Süleyman Demirel Hükümeti'nin yeni kurulduğu bir dönemde gerçekleşen Tariş eylemleri, Çorum ve Fatsa olayları ülkeyi bir kaos ortamına sürüklerken bu ortamda siyasal suikastlar da yaşanmıştır. Eski Başbakan Nihat Erim ve Maden-İş Genel Başkanı Kemal Türkler bu dönemde öldürülmüştür. Giderek artan hadiseler karşısında Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları öncülüğünde darbe hazırlıkları tamamlanmıştır. Darbenin gerçekleşmesinden altı gün önce MSP ve onun yan örgütü görünümünde faaliyet gösteren Akıncılar Derneği, Konya'da "*Kudüs'ü Kurtarma Mitingi*" düzenlemiştir. Miting esnasında yapılan gösteriler, büyük tepki toplamış; kısa süre sonra 12 Eylül 1980 tarihinde TSK yönetime el koymuştur. Müdahalenin gerçekleşmesinin ardından siyasi parti liderleri evlerinden alınarak zorunlu ikamet adreslerine gönderilmiştir. MGK ise Emekli Ora. Bülent Ulusu'yu hükümeti kurması için görevlendirmiş; yapmış olduğu basın açıklamalarında da yeni Anayasa için çalışmaların yapıldığının mesajını vermiştir. Güvenlikleri amacıyla tutulan siyasi parti liderleri ve parlamenterler serbest bırakılırken MSP ve MHP'de ise durum böyle olmamış parti liderleri ile birlikte bazı parlamenterler Sıkıyönetim Mahkemesinde yargılanmışlardır.

Bu süreçte Danışma Meclisi ve Kurucu Meclis oluşturularak Anayasa çalışmaları başlatılmış, MGK almış olduğu karar ile tüm siyasi partilerin faaliyetine son vermiştir. Anayasa taslağı hazırlanarak MGK'ya gönderilmiş, çeşitli düzenlemelerin ardından Anayasa referanduma sunulmuştur. Anayasa'nın halka sunulması ile birlikte aynı referandum içerisinde Cumhurbaşkanı'na da oy verilmiştir. Halkın yüksek katılımı ve kabul oyu ile yeni anayasa yürürlüğe girmiştir. Cumhurbaşkanı Org. Kenan Evren kısa bir süre sonra demokratik seçimlerin ne zaman yapılacağını açıklamıştır. Seçim tarihinin belli olması ile birlikte MGK siyasi partilerin kurulmasını kendi denetimi ile izin vermiştir. Ayrıca MGK almış olduğu kararla eski siyasilere, siyaset yasağı getirerek önlem almaya çalışmıştır. Bu süreçte birçok parti kurulmuş ancak bunlardan sadece MDP, ANAP ve HP'nin seçimlere katılabilmesi MGK tarafından uygun görülmüştür. Veto edilen partilerden birisi de mahkemeleri devam eden MSP'lilerin kurduğu Refah Partisi olmuştur. Mahkemeleri devam eden MHP ve MSP'li siyasetçiler uzun bir sürecin ardından serbest bırakılmış; birkaç yıl sonra, yapılan referandum ile birlikte parti liderlerinin siyaset yasakları kaldırılmış ve yasaklı oldukları dönemde kendileri tarafından kurdukları partilerinin başına geçmişlerdir.

KAYNAKÇA

Adalet Partisi Seçim Beyannamesi (1965). Doğu Matbaacılık ve Ticaret Limited Şirketi Matbaası.

Ağırbaş, M. (2019). *Milli Görüş Siyaseti-Milli Nizam Partisi'nden Fazilet Partisi'ne*. Kopernik Yayınları.

Ahmad, F. (2019). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. Çev. Yavuz Alagon. Kaynak Yayınları.

Akbaş, K. M. (2015). *Milli Görüş Hareketi'nin Gazetesi Milli Gazete Bağlamında Türkiye'de İslamcı Basın*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Akgül, A. (1997). *Dünya'nın Değişimi ve Erbakan Devrimi*. Burak Yayınları. 1997.

Akkır, R. (2020). Türkiye'de Din ile Siyaset İlişkisi Bağlamında Milli Nizam Partisi. *Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi*. s.115-138.

Aksay, H. (1971). *Milli Nizam Davamız*. MNP İzmir Gençlik Teşkilatı.

Akşin, S. (2021). *Kısa Türkiye Tarihi*. İş Bankası Kültür Yayınları.

Akpınar, H. (2005). *Kurtların Kardeşliği CKMP'den MHP'ye (1965-2005)*. Bir Harf Yayınları.

Albayrak, S. (2018). *Türk Siyasi Hayatında MSP Olayı*. İz Yayıncılık.

Albayrak, S. (2018). *MSP Davası ve 12 Eylül*. İz Yayıncılık.

Algül, S. vd. (2019). *Türkiye Siyasal Hayatından Portreler*. Tarih Vakfı Yayınları.

Anadol, K. (2015). *Filmi Geriye Sarınca*. Doğan Kitap.

Arcayürek, C. (1985a). *Demokrasinin Sonbaharı 1977-1978*. Bilgi Yayınevi.

Arcayürek, C. (1985b). *Müdahalenin Ayak Sesleri 1978-1979*. Bilgi Yayınevi.

Arcayürek, C. (1986a). *12 Eylül'e Koşar Adım 1979-1980*. Bilgi Yayınevi.

Arcayürek, C. (1986b). *Demokrasi Dur*. Bilgi Yayınevi.

Aydemir, Ş. S. (15 Şubat 1971). *Parlamentodaki Partiler*. *Cumhuriyet*. s. 2

Arpacı I. (2017). *Türk Siyasetinde Erbakan*. Kopernik Yayınları.

Arslan, H. (2021). *Milli Görüş Hareketi*. İlem Yayınları.

- Arslan, H.** (2019). *Milli Görüş Hareketi'nin Laiklik Anlayışı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, M.** (2019). *Süleyman Demirel*. İletişim Yayınları.
- Ataay, F.** (2005). *Kriz Kıskaçında CHP Hükümeti 1978-1979*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydemir, S. S.** (2014), *1960-1980 Arası Türkiye Üniversitelerindeki Öğrenci Olaylarına Bir Kaynak Olarak Türk Basını (Cumhuriyet-Milliyet-Tercüman Gazetesi Örnekleri)*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Aydemir, S. S.** (2014). 12 Mart 1971 Askeri Muhtırasına Giden Süreçte Üniversite Olayları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. s. 43-51.
- Aydın, S. & Taşkın, T.** (2020). *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İletişim Yayınları.
- Birand, M. A., DüNDAR, C., & Çaplı, B.** (2002). *12 Mart*. İmge Yayınları.
- Birand, M.** (1985). *12 Eylül Saat 04.00*. Karacan Yayınları.
- Bora, T.** (2020). *Cereyanlar Türkiye'de Siyasal İdeolojiler*. İletişim Yayınları.
- Cem, H.** (1974). *Kıbrıs Anlaşmalarında Ecevit'in Savunması*. Aktüel Yayınları.
- Cem, İ.** (1976). *TRT'de 500 Gün*. Gelişim Yayınları.
- Cemal, H.** (2012). *Tank Sesiyle Uyanmak 12 Eylül Günlüğü*. Everest Yayınları.
- Cinisli, R.** (2017). *Bir Devrin Hafızası*. Doğan Kitap.
- Cumhuriyet** (26 Ocak 1970). Yeni Parti ve AP. s. 1.
- Cumhuriyet** (27 Ocak 1970). Milli Nizam Partisi Kuruldu. s. 1-7.
- Cumhuriyet** (29 Ocak 1970). Karikatür. s. 1.
- Cumhuriyet** (13 Mart 1971). Erbakan. s. 7.
- Cumhuriyet** (30 Eylül 1973). Ecevit'e Haşhaş Buketi Verildi. s. 1-7.
- Cumhuriyet** (5 Ekim 1973). Haşhaş Tonundan Isparta 4,5 Milyon, İslamköy 2,5 Milyon Lira Faizsiz Kredi İstiyor. s. 6.
- Cumhuriyet** (16 Şubat 1974). Bakan Eyüboğlu: 'Haşhaş Ekimine Süratle Başlanacak'. s. 1.
- Cumhuriyet** (24 Şubat 1974). Bir ABD Senatörü Haşhaş Ekimine Başlanırsa Türkiye'ye Tüm Ekonomik Yardımların Kesilmesini İstedi. s. 1.

Cumhuriyet (16 Mart 1974). Sınırlı da Olsa Haşhaş Ekimi İlişkileri Etkiler. s. 1-7.

Cumhuriyet (25 Mart 1974). Haşhaş Ekimine 6 Bölgede Başlandı. s. 1-7.

Cumhuriyet (3 Temmuz 1974). Fikir Suçları da Af Kapsamına Giriyor. s.1.

Cumhuriyet (24 Temmuz 1974). Yunanistan’da Sivil Yönetime Geçiliyor. s.1.

Cumhuriyet (18 Eylül 1974). Erbakan Bunalımdan MSP’nin Sorumlu Olmadığını Söyledi. s. 1.

Cumhuriyet (26 Kasım 1975). ODTÜ Rektörü Çatışma Olmadıkça Okula Jandarma Gelmeyeceğini Açıkladı. s.1.

Cumhuriyet (13 Ocak 1976). İstanbul’da Üniversiteler Süresiz Olarak Kapatıldı. s. 1.

Cumhuriyet (17 Eylül 1976). DİSK, MC iktidardan düşene dek “Genel yas” İlan Etti. s.1.

Cumhuriyet (20 Nisan 1977). 13 MSP Milletvekili. s. 11.

Cumhuriyet (8 Haziran 1977). Kesin Sonuç. s. 1.

Cumhuriyet (18 Haziran 1977). Erbakan Ecevit’in Önerilerini Reddedti. s. 1.

Cumhuriyet (21 Haziran 1977). AP, MSP ve MHP Korutürk’ten CHP Hükümetini Onaylamamasını İstediler. s. 1-9.

Cumhuriyet (22 Haziran 1977). Korutürk, Ecevit’in Kabinesini Onayladı. s.1.

Cumhuriyet (3 Aralık 1977). ODTÜ’de Silahlı Komando İşçiler 100 Öğrenciyi Yaraladı. s. 1.

Cumhuriyet (17 Aralık 1977). Ecevit: Sayısal Desteği Kalmayan MC’nin Günleri Sayılıdır. s.1.

Cumhuriyet (18 Aralık 1977). Demirel, “Ben Kendi Rızamla Gitmem” Dedi. s. 1.

Cumhuriyet (29 Aralık 1977). Korutürk Son Saldırıları Üzerine Başbakanı Uyardı. s. 1.

Cumhuriyet (12 Eylül 1980). Silahlı Kuvvetleri Yönetime El Koydu. s. 1.

Cumhuriyet (8 Ekim 1980). 2 İdam İnfaz Edildi. s. 1-7.

Cumhuriyet (16 Ekim 1980). Erbakan ve Arkadaşları da Tutuklandı. s. 1.

Cumhuriyet (31 Temmuz 1980). Kudüs’ün İsrail’in Başkenti Yapılması Kesinleştirildi. s. 1-9.

Cumhuriyet (14 Şubat 1985). MSP’ye Beraat. s. 1.

- Cumhuriyet** (17 Ocak 1987). Gövde Gösterisi. s. 1.
- Cumhuriyet** (15 Haziran 1987). Erbakan'dan Gövde Gösterisi. s. 1.
- Cumhuriyet** (5 Eylül 1987). Evet'le Partilerinin Başına Dnecekler. s. 7.
- Cumhuriyet** (8 Eylül 1987). Yasak Kalktı, Hedef Seçim. s. 1.
- Cumhuriyet** (16 Nisan 1988). Erbakan'ın Konya Mitingi İlgi Görmedi. s. 9.
- aha, . & Baykal, .** (2017). Milli Görüş Hareketi'nin Kuruluşu: Türk Siyasetinde Milli Nizam Partisi Deneyimi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. s. 788-805.
- alışlar, O.** (2013). *Liderler Hapishanesi 12 Eylül Günlükleri*. Everest Yayınları.
- avuşoğlu, .** (2016). Süleyman Demirel'in Siyasal Hayatı ve Kişisel zellikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Dergisi*. s. 1043-1051.
- Çelebi, M. B.** (2021). *Milli Görüş Hareketi'nin Siyasal Partileri ve Değişim: Milli Selamet Partisi ve Refah Partisi zerine Bir İnceleme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- etin, H.** (2016). *Türk Siyasal Hayatında Krizler, Kahramanlar ve Hainler*. C. 6 (12 Eylül Rejimi ve zal Dönemi: 1980-1993). Orion Kitabevi.
- etiner, Y.** (2005). *Nefes Nefese Bir mr*. Epsilon Yayıncılık.
- Danışma Meclisi Tutanak Dergisi** (23 Eylül 1982). 156. Birleşim, C. 10.
- Demir, A.** (2017). Erbakan'ın Türkiye Sanayileşmesine Yönelik Paradigmaları. *Turkish Studies*. 12/8. s. 85-108.
- Demir, .** (2019). *Milli Görüş Hareketi'nin Teşekkül Süreci ve Düşünce Sistemi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Derin, M.** (2018). Güneş Motel'den Tam Gün Yasası'na Giden Yol. *Hekimce Bakış*. S. 95. s. 68-69.
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi**. Bakanlıklararası Tayin Daire Başkanlığı (CA, 30.11.1.0). Dosya/Gömlek No 310/2/19
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi**. Başbakanlık zel Kalem Müdürlüğü (CA, 30.1.0.0). Dosya/Gömlek No 47/278/4.

- Doğan, Y.** (1985). *Dar Sokakta Siyaset 1980-1983*. Tekin Yayınları.
- Duman, D. & Sun İpekşen, S.** (2013). Türkiye’de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002). *Turkish Studies*. 8/7. s. 117-135.
- Duman, D. & Yorgancılar, S.** (2018). *Türkçülükten İslamcılığa MTTB*. Maarif Mektepleri Yayınları.
- Dursun, D.** (2005). *12 Eylül Darbesi*. Şehir Yayınları.
- Dursun, S.** (2018). Türk Siyasal Hayatında Milliyetçi Cephe Hükümetleri (1975-1977). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*. s. 425-440.
- Emre, S. A.** (2017a). Siyasette 35 Yıl-1, Milli Gençlik Vakfı Yayınları.
- Emre, S. A.** (2017b). Siyasette 35 Yıl-2, Milli Gençlik Vakfı Yayınları.
- Emre, S. A.** (2017c). Siyasette 35 Yıl-3, Milli Gençlik Vakfı Yayınları.
- Engin, R. T.** (2019). *Milli Görüş Hareketi ve Söylevleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erbakan, N.** (1991). *Kenan Evren’in Anıları’ndaki Yanılgıları*. Rehber Yayınları.
- Erbakan, N.** (2015). *Davam*, Milli Gazete Yayınları.
- Erbakan, N.** (2017). *Milli Görüş İktidarı Niçin ve Nasıl*. Milli Gençlik Vakfı Yayınları.
- Erbakan, N.** (2014). *Erbakan Külliyyatı-1*. Milli Gençlik Vakfı Yayınları.
- Eren, K.** (2016). *Milli Selamet Partisi ve 14 Ekim 1973 Genel Seçimleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Ermağan, İ.** (2011). Bir Medya Aktörü Olarak Milli Gazete’nin Avrupa Birliği Algısı. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 24, s. 225-245.
- Ertem, H.** (2015). *Yaşayanların Dilinden Milli Görüş*, Ravza Yayınları.
- Evren, K.** (1990). *Kenan Evren’in Anıları-1*. Milliyet Yayınları.
- Evren, K.** (1991a). *Kenan Evren’in Anıları-2*. Milliyet Yayınları.
- Evren, K.** (1991b). *Kenan Evren’in Anıları-3*. Milliyet Yayınları.
- Evren, K.** (1991c). *Kenan Evren’in Anıları-4*. Milliyet Yayınları.
- Fedayi, C.** (2019). Adalet Partisi’nin Birinci Dönemi: 1961-1971. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. s. 123-150.

Gezgin, E. (2013). *Öncesi ve Sonrasıyla 12 Eylül 1980 Darbesinin Türk Basınındaki Yansımaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.

Göktürk Çetinkaya, S. (2019). *Türkiye’de İktidar-Muhalefet İlişkileri (1954-1960)*. Efe Akademi Yayınları.

Gülbay, A. (2019). Huzursuz bir Ortaklığın Ses Getiren Hamlesi: CHP-MSP Koalisyon Hükümeti ve Kıbrıs Barış Harekatı. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*. s. 333-361.

Günaydın (25 Ocak 1970). “*Erbakan, Partisini Kurdu Adını Koydu: Milli Nizam*”. s. 1-7.

Gündoğan, M. (2019). *Erbakan*, Destek Yayınları.

Güresin, E. (27 Ocak 1970). Yeni Parti. *Cumhuriyet*. s. 1-7.

Hale, W. (2014). *Türkiye’de Ordu ve Siyaset*. Alfa Yayınları.

Hürriyet (7 Haziran 1964). Gümüşpala’nın Ölümü Büyük Üzüntü Yarattı. s. 1.

Hürriyet (30 Kasım 1964). Demirel Büyük Farkla Genel Başkan Seçildi. s. 1.

Hürriyet (20 Temmuz 1974). Mehmetçik Kıbrıs’ta. s.1.

Hürriyet (2 Mayıs 1977). Mayıs Katliamı: 34 Ölü. s. 1.

Hürriyet (22 Aralık 1977). Ecevit 12’lerle Gizlice Görüştü. s. 1.

Hürriyet (3 Temmuz 1980). Demirel Fark Yaptı. s. 1.

Hürriyet (25 Temmuz 1980). İsrail Kudüs’ü Başkent Yaptı. s. 1.

Hürriyet (10 Ekim 1980). Erbakan ve Türkeş Ankara’ya Getirildi. s. 1

Hürriyet (13 Ekim 1980). Bazı Eski Parlamenterler Serbest Bırakıldı. s. 13.

Ilıman, A. (2014). *Birinci ve İkinci Milliyetçi Cephe Hükümetleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ilıman, A. & Dönmez, C. (2015). 12 Mart Muhtırası Sırasında Kurulan Koalisyonlara Örnek: Birinci ve İkinci Milliyetçi Cephe Hükümetleri, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*. s. 163-198.

İnce, M. (2016). *Darbeler ve Demokrasi*. Ozan Yayıncılık.

Kasım, K. (2007). Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu. *Gazi Akademik Bakış*. Cilt. 1. S. 1. s. 57-72.

- Kemal, M.** (11 Mayıs 1977). Erbakan'ın Yolunda Hidayete Erenler. *Cumhuriyet*. s. 7.
- Keskin, A.** (2019). *Türkiye'de Öğrenci Olayları ve Türk Siyaseti Üzerine Etkileri 1968-1980*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum.
- Keskin, Y. Z.** (2020). Türkiye Siyaseti ve Devlet Örgütlenmesinde 12 Mart Muhtırasının Etkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 22. TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı. s. 1-15.
- Kılıç, M.** (2013). *Soğuk Savaş'tan Bugüne Darbeler ve Devrimler*. C. 2. Cem Yayınevi.
- Kıvrak, E.** (2020). Milli Nizam Partisi: Tarihsel ve Kurumsal Bir Değerlendirme. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*. s. 133-153.
- Kızıldaş, E.** (2020). *Herkesin Hocası Erbakan*. Hayat Yayınları.
- Kuru, H.** (1996). *Türk Siyasal Yaşamında Adalet Partisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Kutan, R.** (2017). *Kirazlıdere Tutukevi Penceresinden 12 Eylül*. Milli Gençlik Vakfı Yayınları.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (11.02.1970). 45. Birleşim, C. 3.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (07.02.1974). 38. Birleşim/Dönem: 4, C. 1.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (12.04.1975). 65. Birleşim/Dönem: 4, C. 11.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (17.07.1975). 103. Birleşim/Dönem: 4, C. 13.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (03.07.1977). 12. Birleşim/Dönem: 5, C. 1.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (01.08.1977). 25. Birleşim/Dönem: 5, C. 1.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (31.12.1977). 85. Birleşim/Dönem: 5, C. 2.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (17.11.1977). 69. Birleşim/Dönem: 5, C. 1.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (17.01.1978). 93. Birleşim/Dönem: 5, C. 2.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (17.06.1980). 96. Birleşim/Dönem: 5, C.16.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (02.07.1980). 104. Birleşim/Dönem: 5, C.16.
- Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (29.07.1980). 115. Birleşim/Dönem: 5, C. 16.

Milli Gazete (2022). *Kuruluş Hakkında* [Erişim: 30.09.2022, <https://www.milligazete.com.tr/bilgi/kurulus>].

Milli Gazete (22 Ocak 1973). M.S.P. Kongresi Büyük Alaka Gördü. s.1, 7.

Milli Gazete (23 Temmuz 1975). Ecevit Harekat Esnasında Hep Hata İşlemiştir. s. 1.

Milli Gazete (2 Mayıs 1977). DİSK'in Düzenlediği Taksim Mitingi Kana Bulandı: 40 Ölü!. s.1.

Milli Gazete (9 Haziran 1977). Azınlık Hükümeti Olmaz. s.1.

Milli Gazete (21 Haziran 1977). Erbakan: “Zorlama ile Hükümet Kurulamaz”. s.7.

Milli Gazete (28 Mayıs 1979). Fetih Nesli Yarın Yozgat'ta. s. 1-9.

Milli Gazete (8 Eylül 1980). İşte Konya. s.1.

Milli Gazete (26 Nisan 1981). Mahkemeden Görüntüler. s. 3.

Milli Gazete (2 Mayıs 1981). MSP İlegal Bir Kuruluş Değildir. s. 1.

Milli Gazete (17 Mayıs 1981). 10 MSP'linin Tahliye Edilmesinden Sonra Tutuklu MSP'li Sayısı 13'e Düştü. s. 1-7.

Milli Güvenlik Konseyi Tutanak Dergisi (19 Eylül 1980). 1. Birleşim/Oturum:1, C. 1.

Milliyet (26 Mayıs 1969). Prof. Erbakan, Odalar Birliği Başkanı Oldu. s. 1-11.

Milliyet (21 Ağustos 1969). Erbakan “Çok büyük ve mühim neticeler doğabilir” s. 1-11.

Milliyet (12 Eylül 1969). Erbakan, Bağımsız Adaylarını Açıkladı. s. 1-11.

Milliyet (9 Ekim 1969). Konyada “İmanlı Türkiye mitingi yapıldı”. s. 1-11.

Milliyet (26 Ocak 1970). Milli Nizam Partisi Bugün Kuruluyor. s. 1.

Milliyet (21 Temmuz 1971). TİP Kapatıldı. s.1.

Milliyet (18 Ekim 1973). Erbakan: Üçüncü Cumhuriyet Başlıyor. s. 6.

Milliyet (15 Mayıs 1974). Af (141-142'siz) Çıktı. s.1,6.

Milliyet (2 Temmuz 1974). 7 İilde Haşhaş Ekimine İzin Verildi. s. 1.

Milliyet (16 Temmuz 1974). Kıbrıs'ta Darbe Oldu Makarios'un Akıbeti Meçhul. s. 1.

Milliyet (24 Ekim 1974). Demirel Farklı Kazandı. s. 1.

Milliyet (30 Kasım 1974). Irmak İstifa Etti. s. 1.

- Milliyet** (18 Mayıs 1976). Erzurum’da MSP’li ve MHP’li Gençler Çatıştı. s. 7.
- Milliyet** (20 Mayıs 1976). İstanbul ve Ankara’da Gösteriler Sırasında Olaylar Oldu. s. 1.
- Milliyet** (12 Ekim 1976). AP, DGM için halk oylaması istiyor. s. 1-10.
- Milliyet** (29 Temmuz 1977). Türkler: “2. MC’ye Karşı Ulusal Demokratik Cepheye Birleşmeli”. s. 1.
- Milliyet** (8 Kasım 1977). Öğretime Başlayan ODTÜ’de Olaylar Çıktı. s. 1-12.
- Milliyet** (21 Nisan 1978). Cem TRT’den İstifa Etti. s. 1.
- Milliyet** (3 Temmuz 1980). Güvenoyu ile Erken Seçim İhtimali de Ortadan Kalktı. s. 7.
- Milliyet** (8 Eylül 1980). Savcılık, MSP’nin Konya Mitingi için Soruşturma Açtı. s. 7.
- Milliyet** (19 Eylül 1980). Milli Güvenlik Konseyi And İçti. s. 1.
- Milliyet** (30 Eylül 1980). Ulusu: Yasal Düzenlemeler 7-8 Ayda Bitecek. s. 1.
- Milliyet** (2 Kasım 1980). Saltık Demokratik Düzene Geçiş Programını Açıkladı. s. 1
- Milliyet** (25 Şubat 1983). MSP Davası Sona Erdi. s. 1-8.
- Milliyet** (7 Eylül 1987). Kasım’da Erken Seçim. s. 1.
- Milli Nizam Partisi Program ve Tüzüğü** (26 Ocak 1970).
- Milli Nizam Partisi Kuruluş Beyannamesi** (1970). Nüve Matbaası.
- Milli Selamet Partisi Programı ve Tüzüğü** (1972).
- Milli Selamet Partisi Seçim Beyannamesi** (1973).
- Neziroğlu, İ. & Yılmaz, T.** (2015). *Koalisyon Hükümetleri, Koalisyon Protokolleri, Hükümet Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*. C. 1. TBMM Başkanlığı Yayınları.
- Neziroğlu, İ. & Yılmaz, T.** (2015). *Koalisyon Hükümetleri, Koalisyon Protokolleri, Hükümet Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*. C. 2. TBMM Başkanlığı Yayınları.
- Öner, B. A.** (2021). *12 Eylül 1980 Darbesi ve Ulusu Hükümeti’nin Türkiye’de Dış Politikası*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özdemir, H.** (2015). *Mamak Zindanlarında Bir Akıncı Tarihe Notlar*. Ravza Yayınları.

- Öztañ, G. G.** (2020). I. Milliyetçi Cephe İktidarında Devletin Zor ve İdeolojik Aygıtlarının Yapılandırılması (1975-1977). Edt. Mete Kaan Kaynar. *Türkiye'nin 1970'li Yılları*. İletişim Yayınları. s. 415-440.
- Poyraz, F.** (2006). *Türk Siyasal Yaşamında Milli Görüş Hareketi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- Ruscuklu, B.** (2008). *Demokrat Partiden 12 Eylül'e*. Alfa Yayınları.
- Saç, S.** (2020). Akıncılar. Edt. Mete Kaan Kaynar. *Türkiye'nin 1970'li Yılları*. İletişim Yayınları. s. 501-513.
- Sanal, T.** (2000). *Demirel Hükümetleri*. Sim Matbaacılık.
- Sarıbay, A. Y.** (1985). *Türkiye'de Modernleşme Din ve Parti Politikası 'MSP Örnek Olayı'*. Alan Yayıncılık.
- Savcı, M.** (2021). Türkiye'nin Kıbrıs Politikasında Amerikan Etkisi: Kıbrıs Barış Harekatı Örneği. *Harp Tarihi Dergisi*. s. 1-42.
- Sevilgen, M. G.** (1979). *MSP'de Dört Yıl 1973-1977*. İstiklal Matbaası.
- Sezer Şanlı, A.** (2020). 1 Mayıs 1977: "İşçinin Emekçinin Bayramı"ndan "Kanlı 1 Mayıs"a. Edt. Mete Kaan Kaynar. *Türkiye'nin 1970'li Yılları*. İletişim Yayınları. s. 563-579.
- Son Havadis** (18 Ocak 1974). Koalisyon Protokolü için CHP-MSP Temsilcileri Toplanıyor. s. 1, 7.
- Son Havadis** (3 Ekim 1974). Yeni hükümet Komünizme ve Sola Karşı Olacak. s. 1, 7.
- Son Havadis** (4 Ekim 1974). DP Koalisyon Hakkındaki Kararını Bugün Verecek. s. 1, 7.
- Son Havadis** (7 Aralık 1974). Sola Karşı Milliyetçi Bir Hükümet Kuruluyor. s. 1.
- Soysüren, A. H. & Kurtbaş, İ.** (2017). "Mevluç Devlet İdaresinden" Kudretli Devlete (12 Eylül Yönetiminin Siyasi Kültürü Bağlamında Anayasa Yapım Politikası). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt. 27. S. 1. s. 63-84.
- Sığınak, M.** (2017). *1970'lerden Günümüze Türk Milliyetçiliği'nin İslam ile Bütünleşme Sürecinde Milliyetçi Hareket Partisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Şahin, G.** (2016). 1983 Seçimlerine Katılan Siyasi Partilerin Askeri Yönetim Sonrası Türkiye'sine İlişkin Söylemleri. *The Journal of Social Sciences Institute*. s. 283-307.

- Şama, E.** (2015). Allah Dostu Erbakan. Ege Basım Yayın.
- Tanör, B.** (2015). *Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri*. Yapı Kredi Yayınları.
- Tarım, O.** (2013). 27 Mayıs'tan 12 Mart'a Adalet Partisi ve Türkiye. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (24 Aralık 1983). 12. Birleşim/Dönem 17. C. 1.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi** (18 Eylül 1990). 8. Birleşim/Dönem 18. C. 48.
- TBMM Başkanlığı** (2013). *Meclis Başkanları ve Genel Kurul Konuşmaları (1920-2013)*. edt. Tuncer Yılmaz. TBMM Basımevi, Ankara.
- Tercüman** (8 Kasım 1979). Demirel Erbakan ile Görüştü. s. 1.
- Tercüman** (31 Ağustos 1980). Orgeneral Evren "Erbakan 30 Ağustos'a Karşı mı?". s.1,12.
- Tercüman** (6 Eylül 1980). Erkmene Düştü. s. 1.
- Tercüman** (10 Eylül 1980). Erbakan: "Tek Başımıza Azınlık Hükümeti Kurmaya Talibiz". s. 1, 12.
- Tercüman** (13 Eylül 1980). Milli Güvenlik Konseyi'nin İlk Uygulamaları. s.4.
- Tercüman** (17 Eylül 1980). Harekat Demokrasi İçindir. s.12.
- Tercüman** (26 Temmuz 1981). Erbakan, Büyükkörükçü ve Oğuz da Dün Tahliye Edildiler. s. 1.
- T.C. Resmi Gazete**, *Siyasi Partiler Kanunu*, 16 Temmuz 1965, Sayı: 12050, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete**, *(MNP'nin Kapatılmasına Dair) Anayasa Mahkemesi Kararları*, 14 Ocak 1972, Sayı: 14072, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete**, *Yüksek Seçim Kurulu Kararı*, 31 Ekim 1973, Sayı: 14698, Başbakanlık Basımevi, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete**, *TRT Genel Müdürü İsmail Cem İpekçi'nin Görevden Alınmasına Dair Kararname*, 17 Mayıs 1975, Sayı: 15239, Başbakanlık Devlet Matbaası, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete**, *TRT Genel Müdürlüğüne Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'ın Getirilmesine Dair Kararname*, 17 Mayıs 1975, Sayı:1529, Devlet Başkanlığı Matbaası, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, *Yüksek Seçim Kurulu Kararı*, 19 Haziran 1977, Sayı: 15971, Devlet Başkanlığı Matbaası, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, *Başbakan Atanmasına Dair İşlem*, 21 Eylül 1980, Sayı:17112, Devlet Başkanlığı Matbaası, Ankara.

T.C Resmi Gazete, *Kurucu Meclis Kanunu Hakkında*, 29 Haziran 1981 (Mükerrer), Sayı:17386, Devlet Başkanlığı Matbaası, Ankara.

T.C Resmi Gazete, *Milli Güvenlik Konseyi Kararı*, 5 Ağustos 1982, Sayı: 17773, Devlet Başkanlığı Matbaası, Ankara.

T.C Resmi Gazete, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 20 Ekim 1982, Sayı: 17844, Devlet Başkanlığı Matbaası, Ankara.

T.C Resmi Gazete, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, 24 Nisan 1983, Sayı: 18027, Devlet Başkanlığı Matbaası, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, *Milletvekili Seçim Kanunu*, 13 Haziran 1983, Sayı: 18076, Devlet Başkanlığı Matbaası, Ankara.

T.C. Resmi Gazete, *Yüksek Seçim Kurulu Kararı*, 14 Kasım 1983, Sayı: 18221, 1. Mükerrer, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. *Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri*. s. 57, 99, 105. [Erişim: 29.09.2022, (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.765.pdf>)].

Tuğrul, T. (2019). *Milli Görüş Hareketi'nin Temel Karakteri*. Milli Gençlik Vakfı.

Turgut, H. (1986). *12 Eylül Partileri*. ABC Ajansı Yayınları.

Uçar, F. (2014). *Türk Siyasetinde Cepheleşme Olgusuna Bir Örnek: Milliyetçi Cephe Hükümetleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Tarih Ana Bilim Dalı, Isparta.

Üskül, M. Z. (2018). *Bildirileriyle 12 Eylül 1980 Dönemi Sıkıyönetimi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Yalçın, A. K. (2021). Süleyman Arif Emre'nin Türk Siyasi Hayatındaki Yeri ve Önemi (1955-2022). *Journal of Emerging Economies and Policy*. 6(2). s. 352-367.

Yalçın, S. (2013). *Erbakan*. Kırmızı Kedi Yayınevi.

- Yarıcı, M.** (2017). *Milli Görüş Hareketinin Fikri Temelleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yaşar, M.** (1985). *Zincirbozan Günleri*. Tekin Yayınevi.
- Yaşlı, F.** (2020). *Halkçı Ecevit*. Yordam Yayınları.
- Yeşilbursa, B. K.** (2019). The Formation and Development of Political Parties in Turkey 1908-1980. IX. *Uluslararası Atatürk Kongresi Bildiri Kitabı*. s. 219-268.
- Yılmaz, E.** (2017). Türk Siyasi Tarihinde Askeri Müdahalelere Bir Örnek: Demokrat Partililere Siyasi Haklarının İadesi Meselesi ve 14-21 Mayıs Buhranı. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*. s. 21-64.
- Yılmaz, H.** (2017). Kıbrıs Barış Harekatı ve Sonuçları. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. s. 87-98.
- Yılmaz, M. A.** (2020). *Bir Toplumsal Hareket Olarak Milli Görüş Hareketi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Yılmaz, S.** (2017). *Türkiye'deki Amerika*. Kaynak Yayınları.
- Yorgancılar, S.** (2012). *Milli Görüş 1969-1980*. Pınar Yayınları.
- Yurttaş Özcan, F.** (2014). 27 Mayıs Sonrası Milliyetçi Muhafazakâr Aydınların Örgütlenme Çabaları ve Siyasi Gelişmeler Üzerindeki Etkileri: Aydınlar Ocağı. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*. s. 107-134.
- Yücel, M. S.** (2016). *Çankaya'dan Beştepe'ye Türkiye'de Cumhurbaşkanı Seçimleri*. Ülke Yayınları.
- Zengin, E.** (2017). *Bir Toplumsal Hareket Olarak Akıncılar: Türkiye'de İslamcı Öznenin Kurulumu ve Eylemi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zengin, E.** (2021). *Akıncılar Hareketi: 1970'lerde İslamcı Gençliğin Oluşumu ve Eylemi*. İletişim Yayınları.

EKLER

EK 1:

MNP'nin kuruluşunun AP'nin sağda oluşturduğu boşluktan kaynaklandığına dair bir karikatür (Cumhuriyet, "Karikatür", 29 Ocak 1970: 1).

T. C. Resmî Gazete

Kuruluş tarihi : 7 Ekim 1336 - 1920

Yönetim ve yazı işleri için Bağbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğüne bağırurur	14 OCAK 1972 CUMA	Sayı : 14072
---	----------------------	--------------

KANUN

1971 yılı Bütçe Kanununa bağı (A/1) İşaretili cetvelde
değişiklik yapılması hakkında Kanun

Kanun No : 1510

Kabul tarihi : 10/1/1972

Madde 1 -- 1971 yılı Bütçe Kanununa bağı (A/1) İşaretili cetve-
lin Millet Meclisi kısmının 12.000 nci ahfı münasebetler yoluyla bölü-

münün 12.911 inci (Avrupa Konseyi Assamble ve Daimi komisyonlarına
İştirak edeceklerin yolukları) maddesine 150.000 lıra ek ödenek veril-
miştir.

Madde 2 -- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3 -- Bu kanunu Millet Meclisi Başkanı ve Maliye Bakanı
yürütür.

12/1/1972

Anayasa Mahkemesi Kararları

Esas Sayısı : 1971/1 (Parti kapatılması)

Karar Sayısı : 1971/1

Karar günü : 20/5/1971

Davayı açan : Cumhuriyet Başsavcılığı

Davanın konusu : Millî Nizam Partisinin, 648 sayılı Siyasal Partiler
Kanununun dördüncü kısmında yer alan 92., 94., 97. ve 101. maddelere
aykırı faaliyetlerde bulunulması ve bu faaliyetleri onaylar nitelikte karar
almış olması nedeniyle aynı kanunun 111. maddesinin 2 sayılı
bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi istenilmiştir.

I -- CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞININ İDDIANAMESİ :

Cumhuriyet Başsavcılığının 5/3/1971 gününde Anayasa Mahkemesi
kaydına geçen 4/3/1971 günlü, Esas : S. P. 1970/3 - İddianame :
S. P. 1971/1 sayılı İddianamesi şöyledir :

Davacı : Kamu hakları

Davalı : Millî Nizam Partisi

Davanın konusu : 648 sayılı Siyasal Partiler Kanununun 4 üncü
kısm hükümlerine aykırılık.

OLAY :

26 Ocak 1970 tarihinde, merkezi Ankara'da olmak üzere kurulan
Millî Nizam Partisinin çeşitli il ve ilçelerdeki kuruluş ve açılış toplantılarında
yapılan konuşmalarda, Türkiye Cumhuriyetinin Anayasa ile
belirtilen ilâkiklik ilkesine aykırı davranışlarda bulunduğu yolunda ba-
sında yayımlanan haberler üzerine Siyasal Partiler Kanununun 4. kısım
hükümleri çerçevesinde gerekli inceleme yapılmıştır.

YAPILAN İNCELEME :

Başımız Milletvekili Necmettin Erbakan ve arkadaşları tarafın-
dan Millî Nizam Partisi adı ile yeni bir siyasal parti kurulduğu bir kıs-
ım basın haberleri arasında görülmekle, parti genel başkanlığına gön-
derilen 3/2/1970 gün ve 754 sayılı yazımıza verilen 23/2/1970 gün ve
13 sayılı cevapta, Millî Nizam Partisinin Genel Merkezi Ankara olmak
üzere 26 Ocak 1970 tarihinde kurulduğu bildirilmiş, tüzük ve program
gönderilmiştir.

9 Şubat 1970 günlü bir kısım basında, Ankara'da Büyük Sinemada
8/2/1970 günlü yapılan ilk kuruluş toplantısı ve bu toplantıdaki konuş-

maları ilgili olarak yayımlanan haberler üzerine 10/2/1970 gün ve 760
sayılı yazımızla önce Ankara Emniyet Müdürlüğüne ve sonra da An-
kara, Samsun, İnkenderun, Karabük, Safranbolu, Çorum, Çanakkale,
Tekirdağ, Kırklareli, Bafra, Edirne, Kocaeli, Sakarya, Kütahya, Altın-
dağ C. Savcılıklarına gönderilen talimatlara verilen cevaplarla eklerin-
den, Millî Nizam Partisinin bu il ve ilçelerdeki açılış toplantılarında ya-
pılan konuşmaların bir kısmının ses alma araçları ile tespit edilip çö-
zümlenmiş yazılı metinlerinin gönderildiği, bazı konuşmaların yetkili
mercilerce tayin edilen hükümet temsilcileriyle güvenlik memurları tar-
afından düzenlenen tutanaklarla tespit edildiği ve bir kısmının da C.
Savcılıklarınca yapılan hazırlık soruşturmaları, tanık beyanları ve tez-
lekelerle teyit edildiği görülmüştür.

Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderilen 12/8/1970 gün ve 1970/3
sayılı yazımızla Millî Nizam Partisinin kuruluş toplantıları konusunda
delil niteliği taşıyan belgelerin gönderilmesi isteğimize verilen
28/8/1970 gün ve 128839 sayılı cevapta, bugüne kadar Genel Müdürlüğe
intikal etmiş delil niteliğinde belge ve bilgi mevcut olmadığı ifade olun-
muş ise de, 28/12/1970 gün ve 999 sayılı yazımıza verilen 30/12/1970
gün ve 892 sayılı cevaba ekli dosyada Ankara, Adana, Ağrı, Bursa,
Diyarbakır, Edirne, Gaziantep, Hakkâri, İstanbul, İzmir, Erzurum, Kay-
seri, Konya, Kocaeli, Mardin, Sakarya, Samsun, Sinop, Trabzon, Urfa,
Van ve Zonguldak illeri ile bir kısım ilçelerinde yapılan kuruluş ve açılış
toplantılarındaki konuşmaların ses alma araçları ile tespit edilmiş ve
çözümlü yapılmış yazılı metinleri gönderilmiştir.

Partinin 24/1/1971 tarihinde Ankara'da toplanan birinci büyük
kongresi ile ilgili olarak 26/1/1971 günlü yazımızla istenilen hususlara
da Emniyet Genel Müdürlüğünün 1 Şubat 1971 gün ve C/158 sayılı
ve Ankara Emniyet Müdürlüğünün; 28/1/1971 gün, 8723 sayılı yazı-
ları ile cevap verilmiş, Ankara, Diyarbakır, Erzurum, Samsun ve Trab-
zon il, Çankaya, Yenimahalle ilçe ve birinci büyük kongreleri tutanak-
ları ile konuşmaların ses alma araçından çözümlenmiş yazılı metinleri
gönderilmiştir.

İncelenen bu konuşma metinlerine göre :

Millî Nizam Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın;

1 -- 8 Şubat 1970 tarihinde Ankara'da Büyük Sinemada yapılan
toplantıda (C. I. E. I.) partinin açılış kutladıklarını ifade ettikten

sonra «biraz önce sizlere M. N. P. kurucuları taktim olundu. Ama sizden niçin şikâyetim, niçin partimizin hakiki kurucularını bu ilk açılış gününde şikâyetiyim. Açıkça ilân ediyorum ki, bizim partimizin kurucuları Sultan Fatih Hazretleri, Sultan Yıldırım Hazretleri, Sultan Murat, Sultan Melikşah, Ulubatlı Hasan, Orhan Gazi, Nizamîl-mülk, Ak-gemseddin, Sultan Yavuz, Kılıçarslan, Alp Arslan, Gelenbevi Hazretleri ve Sultan Hamit'dir» (S. 6) demiş ve partinin kuruluş beyannamesinden pasajlar okuyarak konuşmasını bitirmiştir.

2 — 31/5/1970 günü Karabük İlçesinde, Site Sinemasında (C. 1. E. 3) «Esselâmlünelayküm» diye başladığı konuşmasını 150 yıl önce Selânik'te kurulmuş Hareket Ordusundaki subaylar kâdrlarını ve Sultan Abdülhamit Han tahttan indirilmiştir. M. N. P. Millet'in iman davasını kendisine şiar edilmıştır. Türkiye'de bugün üç yol vardır. Birinci yol, söculük, sonu Komünizm yolu. Bu yolda C. H. P.; İkinci yol kozmopolit masonluk yolu. Bu yolda A. P. levhası var. Üçüncü yol M. N. P. yolu - bu yol sağı temsili eder. Hak yolu iman yolu. Önümüzdeki seçim sonunda, yani 1973 yılında sizleri Ayasofya Camii'nde namaz kılmağa davet ediyorum. (S. 2) demek suretiyle bitirmiştir.

3 — 18/1/1970 günü, Bozbasat İlçesinde Sümer Kahvesinde (C. 1. E. 3) «Esselâmlünelayküm Müslüman Kardeşlerim» diye başladığı konuşmasında «Türkiye'de sekiz parti olduğunu, kendilerinin bunlardan ayrı bir parti olduklarını, A. P. ve C. H. P. gibi sağı ve solcu diye milletle kandırmayıp Türkiye'ye yeni bir müslüman partisi kurulmasının lüzumuna hissederek M. N. P. ni kurduklarını» söylemiştir.

4 — 9/7/1970 tarihinde Tekirdağ'da, Çankaya Kahvesinde yaptığı konuşmada (C. 1. E. 5) «Dünya üzerinde kalkınma hızı en fazla olan devletler İsrail ve Japonya olduğunu, bu iki devletin dine karşı ilâk ve saygılarının büyük olması ile kalkınma hızını elde ettiklerini, iktidara geldikleri zaman burayı müze halinden çıkarıp cami haline sokarak ilk Cuma namazını topluca kılacaklarını» söylemiş ve beraberindekilerle Rûstem Paşa Camii'ne giderek alışkan namazında imamlık görevi yapmıştır.

5 — 6/10/1970 günü Kırklareli'nde İncel Sinemasında yapılan toplantıda (C. 1. E. 7) «Millî Nizam Partisinin diğer partilerden farklı bir çok yönleri bulunduğunu, esasen bir nizam ve düzen içinde çalışma gayesini güden teşkilâtlarının kanunlar muvafacesinde böyle bir parti adı almak zorunda kaldığını, kendilerinin dine, ırf ve âdetlerine bağlı imanlı müslümanlar olduklarını, Avrupalılaşmanın anlamını bulamadığını, bir kadının kocasından boşanmak için iki şahidin kâfi geldiğini, Medeni Kanunun bir kadına kocasından izinsiz çalışmak hakkını verdiğini, kendilerinin millet olarak bin yıllık hak yoluna döneceklerini» (S. 7-9) söylemiştir.

6 — 17/9/1970 tarihinde Bafra'da Cumhuriyet Meydanında yaptığı konuşmada (C. 1. E. 8) «M. N. P. nin herkesin anladığı manada bir parti olmadığını, teşkilâtlanmak ve maksatlarına ulaşabilmek amacı ile parti adını aldıklarını, kanunî mecburiyetle parti adı altında toplantılarını, fakat hakikatta parti olmadıklarını, Avrupa ve Avrupalılığın batılık, Avrupalının teahret dahi bilmiyen hîpîler olduğunu, eli yıllık batıl devreden kurtulup 1000 yıllık hakka teslimiyet devrine geçeceklerini» ifade etmiştir.

7 — 7/10/1970 günü, Edirne'de Ayvazoğlu Sinemasındaki konuşmasında (C. 1. E. 9) sık sık «Millî Nizam Harekâtı»ndan söz ettikten sonra «Millî Nizamın programının ilâlettayın bir broşür gibi okunmamasını, kalp gözüyle okunacağını, söyleyen sözlerin altında büyük manalar yattığını, bu mananın ne olduğunu anlayacak feraseti Cenabı Hakkın verdiğini» (S. 4) seçime idare edilmeye başladığımız elli senedenberi millet olarak batıl yola sürüklenildiğini, bensemek istediğimiz Avrupalının yitirmiş bir bile bilmediğini, elli senedenberi aisi Avrupalılaşacağız, aisi henüzteceğiz dedikleri insanların memleketimize geldikleri zaman gördüğümüz bîtil turistler olduğunu, kodamanlarımız yüz numarasında su olmadığını, batıl idarecin yaptığı yolun çamur olduğunu, Osmanlılar, Selçuklular zamanında yapılmış eserlerin halâ mevcut olduğunu, en mükemmel kumaşların Cennetmekân Sultan Hamit tarafından yaptırılan fabrikalarda dokunduğunu, manevî hâllimizdeki perişanlığın da elli senelik ters gidişin neticesi olduğunu, bu batıl, yanlış yoldan hakka dönmek için Millî Nizamın kurulduğunu (S. 7-9) Yeşilköy Havaalanından Haoca gitmek isteyen birisinin Haoca gidecek tayyare dururken, Moskova'ya, Kızıl Çin'e, Tel-Aviv'e, Orta Asya'ya gidecek diğer sekiz tayyareye ebette binmeyeceğini (S. 12) C. H. P. nin sola, Komünizme giden yolda, A. P. nin Masonluk yolunda, Millî Nizamın bin yıllık hak yolunda bulunduğunu Anadolu'da namaz kılan insanın başına vurulduğunu, bu memleketi namaz kılan insanın sömürmediğini, akaleme sömürülmediğini, vergilerin zenginlerin değil fakir halkın sırtına yüklendiğini, S. (15-17) başını örten öğretmen hanımların mektepten kovulduğunu habulbu bu hanımların en büyük takdirmamenin verilmesi gerektiğini, vaktiyle C. H. P. nin çarşaf giyenler ve peçe takanlarla uğraştığı, gibi A. P. nin de öğretmenlerin başörtmesi ile uğraştığını,

tek tip mektep diye kız ve erkek çocukları lisenin son sınıfına kadar aynı sınıfta oturup ahlâksızlığı öğütöediklerini, bira içki değıdır diye camiler civarında içki sattıredüklerini, millet'in kültürünü tahrip için Kültür Sarayı denen tiyatro bahanesiyle yaptıklarını, turizm bahanesiyle memlekette 85 tane kılış inşa edildiğini (S. 20) ama cami tamiratına para voilmediğini, hastanelerde tohum bankası açıp sun'li ilâk için Amerikan tohumu getirildiğini, İslâm Enstitüleri Bütçesine bir kurug koyularak edepsiz yetiştirmek için iki tane bale mektebi kurduklarını (S. 21) evinde dini kitap okuyanların tutuklandığını, Kur'an kurslarının kadrolarını ortadan kaldırmak için sinsi tertipler hazırlanmış, Millet'in her şeyi anladığını, tekrar hakka dönüp tarîhî mahrekine oturacağını (S. 22) Millî Nizam denince liselerde okutulan soyojoloji ve ahlâk kitaplarının yerine Efendimizin Hadis-i Şerif kitaplarının, İmam-ı Gazali, İmam-ı Rabbanî Hazretlerinin kitaplarının okutulacağını, (S. 23-24) ahlâksız yetiştiren bale mektebi açılmayacağını, Millî Nizamın olarak şahadet bayrağı altında toplanmanın mecburi olduğunu, (S. 26) bu kadar şehit ve evlyaların büyük eserleriyle Edirne'nin tapusunun Millî Nizamın ait bulunduğunu, halkıyıym diyen bir adamın başı değık olacağı için ona, demek batıl yola hizmet ediyorsun, bir an evvel tövbe et, gel Millî Nizamı katli tavsiyesinde bulunmanın gerekli olduğunu, besemele ile Millî Nizamı kaydolmak gerektiğini, Millî Nizam İktidara gelince Sultan Fatih'in yaptığı gibi Ayasofya'yı açıp ilk Cuma namazını beraberce kılacağını (S. 27) Millî Nizamla Sultan Fatih Hazretlerinin imanı, aşkı ve azminin yeniden iktidara geleceğini, Millî Nizamın şahadet işaretinin manasının çok büyük olduğunu, bu işaretin ne olduğunu bilmeyen varsa ve yapamıyorsa öğrenince eve gidip tövbe edeceğini» (S. 28) ifade ile topluluğa şahadet parmaklarını kaldırarak sözlerini tamamlamıştır.

8 — 13/11/1970 günü Kocaeli'de (C. 1. E. 10) «Ortak Pazar» konulu konferansında «Memleketteki ahlâksızlıkların Millî Nizam Partisinin iktidara gelmesiyle kalkacağı ve eskil gibi şereflî, ahlâkî, müslüman bir Türk Devletinin teşekkül edeceğini» söylemiştir.

9 — 13/11/1970 günü Sapanca'da yaptığı konuşmada (C. 1. E. 11) «Millî Nizamın bir hak davası, diğer partilerin de batıl ve şer olduklarını ifade ettikten sonra, Millî Nizamın işaretinin teicir olduğunu belirtmiş ve sözlerini herkesi ayağa kaldırıp parmaklarını da uzatırdıktan sonra «Yarabbi Millî Nizamı, evlyaların duasındaki idarecin bu memleketle gelmesine vesile ki, Amin, Yarabbi sen Millî Nizamın bütün Sapanca ve milletimizin dünya ve şihret bütün sâadetine vesile ki Amin» duası ile bitirmiştir.

10 — 3/1/1971 günü Samsun İl kongresinde (C. 1. E. 14) «Müslümanlık yolunun hak, yahudilik ve hıristiyanlığın din olduğunu, müslümanlığın diğerlerinden farklı olarak Allah'ın indinde teik din ve hak olduğunu, müslümanlığın hakta, diğerlerinin ise batıl gösterdiğini. Millî Nizamın da adının parti diğerlerinin de adlarını parti olduğunu, ama Millî Nizamın hak, diğerlerinin ise batıl bulunduğunu, bu farkın ise nereden geldiğini Cenabı Hakkın kalbine hidayet ve merhamet verdiği kimselerin bildiklerini ve konuşmaya lüzum olmadığını» (S. 3) Bugün Türkiye'de hak ile batılın mücadelesinin yapıldığını, Türkiye'deki manevî harpte hak cephesinin bir, batıl cephesinin 72 fırka olduğunu, tek hak cephesinin de Millî Nizam bulunduğunu, Millî Nizamdan başkasına hizmet etmenin yahudi askerliği olacağını» (S. 5) Ortak Pazara girmenin, İslâm Aleminin başı olan Türkiye'yi hıristiyan pazarında çizmek demek olduğunu, çocuklarımızın mektebe alıp putperestliğin başlayıp her türlü Haham kitabının fikriyatını okutarak zehirleneyen bugünkü maarifî kökünden değıştireceklerini, Masonluk teşkilâtı 1909 yılında Sultan Hamit cennetmekân'ı tahtından indirmeseydi onların zihniyeti yürüseydi Türkiye'nin bugün dünyanın en büyük otomobil fabrikalarına sahip olacağını, 60 yıldan beri güvürüm tatbikatçılığı iliyadına öşşüldüğünü, (S. 6) Cenabı Hakkın, hakkın yanında batıl da yaratmış olmasına insanların cihat etmesi nedenine bağlı olduğunu (S. 12) Cenabı Hakkın sanayi ve iktisadın en iyilerini müslümanlara verdiğini, Müslüman memleketleri aralarında Ortak Pazar yapılrısı İshâsalin gâvura satılacağını» (S. 13-15) ifade etmiştir.

11 — 7/9/1970 günü Ağrı'da yaptığı konuşmada : (C. 2. E. 11)

«Milletin yeniden 1000 senelik hak yoluna döneceğini, diğer partilerin milleti imandan ve ahlâktan yoksun ettiklerini.»

12 — 30/6/1970 günü Diyarbakır'da yaptığı konuşmada (C. 2. E. 12)

«Millî Nizam Partisinin görüşünün hakkı getiren, batıl yok eden görüş olduğunu, M. N. P. nin 4 aylık bir çocuk gibi olduğunu ve bu çocuğun terbiyesini ve gideceği yolu öğrenmesi için Ak-gemseddin Hazretlerine teslim edildiğini, Cenabı Hakkın aziz Milletimizi, Adem Aley-hisselâmdan beri muhtelif peygamberler vasıtası ile insanlığa gönderdiği hak yolunun bin seneden beri bekçisi yaptığını, Masonların Selânik'te lüca kurduklarını ve bir takım subayları da Mason yaparak hazırladıkları Hareket Ordusu ile Sultan Hamit'i tahtından indirdiklerini

(S. 30) böylece dünyanın idaresinin müslümanlardan yahudilerin eline geçtiğini ve İslâm İmparatorluğunun çıktığını, Millî Nizamın eli senelik karanlık devirden sonra 1000 senelik iman davasına giden, sağa giden yolda olduğunu (S. 32) İktisadî meselelerin çözülmesi, insanlığın zenginleştirilmesi için din dâğımanlığı yapmanın gerektirdiğini, imanın insanın, dinini bilen insanın Masonik oyunları sezeceği endişesiyle İmam Hatip Okulları ve Kur'an kurslarına engel olduğunu, en kısa zamanda Yurt sahına Millî Nizamı duyuracaklarını ve bunu bir menfaat için değil Cenabı Hakkın rızası ve ibadet için yapacaklarını, namaz kılan insanın sömürülen insan olduğunu, (S. 33).

13 — 28 Ağustos 1970 günü Hakkâri'de yaptığı konuşmada (C. 2, E. 14)

«Küçük yaşta çocuklara dinimizden lâyıkıyla öğretilmediğini, bir insanın gözlerinden kırmızı ışık çıkıyorsa Komünist, sarı çıkıyorsa Mason olduğunu, kendilerine yarayan insanın gözlerinden yeşil ışık çıkmasını gerektirdiğini, dinin de böylece kurtulacağını, Millî Nizamın gayesinin de bu olduğunu.»

14 — 17/5/1970 günü İzmir'de yaptığı konuşmada : (C. 2. E. 15)

«Millî Nizamın bir parti olmadığını, hak yolu olduğunu, insanı zorlu ile parti adını aldığını.»

«Bu milletin 1000 yıl islahatla ışık tutup mağup olmadığını (S. 6) M. N. P. 1000 senelik milliyetçilik ve mukaddesatlığı hak yolda yürüteceğini, (S. 7) ticaret işlerini tanıyan imkânın imâm hatip okullarına tanınacağını, başını örten öğretmenlerin işlerinden atıldıklarını T. C. K. nun 163. maddesinin müslümanlığı yok etmek amacı ile kullanıldığını» (S. 8).

15 — 17/11/1970 günü İzmir'de yaptığı iftar sohbetinde : (C. 2. E. 15)

«Millî Nizamın bir parti olmadığını, hak yolu olduğunu, insanı zorlu ile parti adını aldığını.»

16 — Trabzon'da yapılan açılış konuşmasında : (C. 2. E. 19)

Millî Nizam Partisinin Türk Milletinin imanlı insanlarında hareket ederek dininin içindeki komünistlik ve masonluk hastalığını yok etme hareketinin adı olduğunu Halk Partisi devrinde köylü vatandaşların Kur'an kerimlerinin kuvvâlarla toplatılıp yakıldığını, (S. 35) Millî Nizam Partisinin gücü, Cennet kokanların partisi olduğunu,

17 — 28/6/1970 günü Urfa'da yaptığı konuşmada : (C. 2. E. 20)

«Maarifimizin dini tedrisat yaptırılmadığını, din ile alakalı kitaplar ve buna okunan mevzuatın çoğu dininden uzaklaştırmak maksadını taşıdığını (S. 24), eli yalın yapılan işlerin Nemrut'un eli sülmüne verilmiş manevri gibi milleti ateşe attığını, Millî Nizamı düşen vanifinin topa Hak Peygamber İbrahim Aleyhisselâmın yoluna sadakat ve hakka teslimiyet olduğunu, yakalardaki rozetin bir İbrahim Aleyhisselâmın yolundayız anlamına geldiğini, (S. 30).

18 — 27/8/1970 günü Van'da yaptığı konuşmada : (C. 2. E. 21)

«Ail milletimizin eli senelik dalâlet yolundan sonra karar gününe geldiğini ve aslına döneceğini, biz bizi mukallid yapma gayretinin, biz dinimizden uzaklaştırmak maksadına matuf bulunduğunu, 1000 senelik tarihimizde, Sultan Selim'de, Sultan Fatih'de, Sultan Hamit'de dinimize samsık bağı bulunduğumuz ve dünyamızın en iletli memleketi bulunduğumuzu, halbuki, şimdi 130 devlet arasında 90 inci surlaya düştüğümüzü (S. 12-13), Mustafa Reşit Paşanın Türkiye'de de gâvurluğu resmîyete sokmak ve Tanzimatı geliştirmek için dışarıda yetiştirilmiş bir mason olduğunu, İttihat ve Terakki'nin de bu oyuna Abdülhamit'i tahtından indirdiğini, (S. 15) camilerin yanında içki satıldığını, Maarifimizin Mason Maarifi olduğunu, halbuki müslümanlık ne derde onu öğrenmeye mecbur olduğumuzu, kız okullarında erkek hocalara gece nöbeli tutulduğunu, Millî Nizam Partisinin mecburi bir parti olduğunu, (S. 18-20).

19 — 3/1/1971 günü Samsun II Kongresinde : (C. 1. E. 14)

Millî Nizamın hak, diğer partilerin ise batıl olduklarını, Millî Nizam adı partidir diye bunun da diğer partiler gibi sanılmamasını, Millî Nizamın hak davası olduğunu ve 50 yıldır yapılan partiler ve siyasetle alakası olmadığını, 36 milyon insanın bir şahadet bayrağı altında toplanması için bugünkü kanunların parti ismini almayı mecbur ettiklerini, Müslümanlık yolunun hak, Yahudilik ve Hıristiyanlığın din olduğunu, ancak bunlara din adının insanlar tarafından verildiğini, Allah'ın indinde ise tek dinin İslâm olduğunu, Müslümanlığın hakkı diğerlerinin batıl gösterdiğini, şu halde Millî Nizamın da adı partidir, öbürlerinin de adı partidir, aralarında fark yoktur denilemeyeceğini, çünkü Millî Nizamın hak, diğerlerinin batıl olduğunu, bunu fazla açıklamaya lüzum kalmadığını, (S. 2-5).

20 — 7/1/1971 günü Erzurum II Kongresinde : (C. 2. E. 7)

Batıl partilerden birisinin ikinci başkanını Ordu ilinde konuştuğu sırada Millî Nizamcı bir vatandaşın, Millî Nizamın yolu nedir sorusunu hiddetlenerek : «Onun yolu Suudi Arabistan yolu, Hicaz yoludur» cevabını «Allah razı olsun biz de öyle biliyorduk» diye sevinçle karşılıklarını (S. 4).

21 — 14/1/1971 günü Diyarbakır II Kongresinde : (C. 2. E. 8)

Bizim itikadımıza göre Mehdi Aleyhisselâm geleceğini ve onun devrinden önce de ona basamak olacak devirlerin geleceğini, dua ve temennilerinin Millî Nizamın Mehdi Aleyhisselâmın devrine basamak teşkil etmesi olduğunu, (S. 9).

22 — 16/1/1971 günü Ankara II Kongresinde : (C. 2. E. 5)

Türkiye'de tek yolun hak yolu, yani Millî Nizam olduğunu diğer 72 fırkânın batıl bulunduğunu, onların da 800 milyonluk İslâm âleminin başını 400 milyonluk Hıristiyanlık potası içinde kaynatacaklarını, faiz düşeninin kaldırılması gerektiğini, Müslümanlık, Hıristiyanlık, Yahudilik hepsi birer dindir denilemeyeceği gibi, Millî Nizamı da parti denilemeyeceğini, çünkü öbürlerinin batıl, kendilerinin hak olduğunu (S. 6-8).

23 — 24/1/1971 günü Ankara'da Büyük Kongre açılış konuşmasında : (C. 2. E. 4)

Pahalılık ve zammın ağıp yürüdüğünü ve iflasa gidiğini temelli araştırılmasına geniş idare ve carî İktisadî sistemin yabancıya dayanmış bulunduğunu, böyle bir anda Cenabı Hakkın Millî Nizamı aziz millete nasip ettiğini, bu kongrenin milleti 1000 yıllık tarihi ile temail ettiğini, (S.2) Millî Nizamın manevi şahada yapacağı köklü değişiklikler arasında millî kıyafetlere ayırtıcı giyim tarzlarının yasaklanması, gayri-millî maarifi yerine zengin kendi maarifimizin kurulması, çocuklarımızın aul bünyemizden uzaklaştırılması, gayri-millî sporlar yerine millî spora tevcih edilmesinin yer alacağını (S. 4) Millî Nizamın bu ve buna benzer çabalarını ibadet aklı ile yapacağını, 19 Ekim 1971 seçimlerinde 1000 yıllık hak ve haklanıyete bağlılık yolunun temsilcisi olarak İktidara gelecek olan Millî Nizamın Durkheim fikirlerinden mektepleri kurtarıp İmam-ı Gazali Hasretlerinin kitaplarına kavuşturacağını (S. 7).

24 — Büyük Kongre kapanış konuşmasında : (C. 2. E. 4)

Milletin oyları vesile olmak suretiyle, Millî Nizamın şahadet işaretinin Çankaya'ya, Büyük Millet Meclisine ve Başbakanlığa dikileceğini ifade etmiştir. (S. 25)

Millî Nizam Partisi Genel Başkan Yardımcısı Hasan Aksay :

1 — 8/2/1970 günü Ankara'da kuruluş toplantısında : (C. 1. E. 1)

Yavuz Sultan Selim'in dünyaya getirdiği İslâmın hümetinde ve onun kölesini olmak fikrinden yana olduklarını bu davaya gelenlerin hak yolda sürünmeye, esimeye hakla tutup kaldırmaya razı olmalarını politikalarının bu olduğunu (S. 5).

2 — 26/6/1970 günü İskenderun'da (C. 1. E. 2)

Davalarının 1071 de Malazgirt'te başlayan Türkün ve Anadolu'nun islahatına olduğunu,

3 — 30/6/1970 günü Diyarbakır'da : (C. 2. E. 12)

Millî Nizam Partisinin İslâmın Hıristiyanla üstünlüğünü gösteren bir parti olduğunu, M. N. P. gelinceye kadar bütün partilerin gaye maddesine batıl olmak diye bir maddede koyduğunu, ilk defa M. N. P. nin bu gaye maddesini kaldırıp kendi maddesine döndüğünü, Ayasofya'ya İslâmın Hıristiyan dünyasına üstünlüğünün sembolü olarak baktıklarını (S. 16-18).

4 — 18/1/1971 Ankara II Kongresinde : (C. 2. E. 5)

Millî Nizam Partisinin diğer partilerden farkını, onların kurtuluşu Moskova'da, Çin'de, Paris'te aramalarına karşılık kendilerinin 1000 yıllık hak yolunda aradıklarını (S.3).

Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Abbas :

1 — 27/6/1970 günü İskenderun'da : (C. 1. E. 2)

İktidara geldiklerinde okullardaki sosyoloji dersini kaldırıp, yerine İmam-ı Gazali okutacaklarını ve din kitaplarının yerine getirileceğini,

2 — 6/10/1970 günü Kırklareli'nde : (C. 1. E. 7)

mticadelerinin özünün iki noktada toplandığını, bunların da imanla küfür ve hakla batılın mücadelesi olduğunu, millî irade safhasına ile milletin uyutulduğunu, Millî Nizamın sadece adının parti olduğunu, Kur'an kurslarının, müftülük binalarının, müslüman milletin gayreti ile ayakta tutulduğunu, çocuklarımızın dini vebelerinin görülmüş olduğu zihniyetle ile yetiştirildiğini, camilerde cemaat olmadıkça onların açık sayılmayacağını, bira fabrikalarının temelini besleme ile atılmasının din dâğımanlığı sayılacağını namazında, nı yazında bir Müslümanın suç işlemeyeceğini, memleketin sarhoş masalarında hazırlanan kanunlarla idare edilemeyeceğini, bugün en iyi öğretmenlerin İmam Hatip Okullarında yetiştirildiklerini (S. 3-6).

3 — 12/11/1970 günü Kocaeli'de : (C. 1. E. 10)

Partinin ana gayesinin milliyetçi ve mukaddesatçı olduğunu, maarif sistemini değiştirip millî bir üniversite kuracaklarını, Diyanet İşlerine bütçeden 1,5 milyon lira ayrılarak 5 milyon liraya açılan bale mektebinde okunuşu yetiştirildiğini, (S. 1-2)

4 — 6/12/1970 tarihinde Ankara Altındağ İlçesinde : (C. 1. E. 13)

Medeniyet ve batıllaşma diye başımıza kasket geçirildiğini, 19 Mayıs Bayramı diye kızların kuşlarının açıldığını, Lozan Anlaşmasının Müslümanlığın ortadan kaldırılması için bir oyun olduğunu, maarif diye açılan okullara gönderilen çocukların kirilenerek döndüklerini, bu hak yolda kelle vermeye azimli bulunduğunu,

5 — 27/8/1970 günü Van'da : (C. 2. E. 21)

İdeolojik mücadelelerin temelini imanı kültür olduğunu, insanlık ve medeniyeti teklin eden şeylerin esasını dinî inancın teşkil ettiğini, dinimizin ilk şartı (oku) diye başlarken, memleketimiz okullarında Allahı inkârla işe başlanıldığını (S. 2).

6 — 25/6/1970 günü Urfa'da : (C. 2. E. 20)

Maarif politikasının dinîsiz ve maneviyatsız bulunduğunu, 29 İmam Hatip Okulu ile darülfünun ilâhiyat fakültesinin ve medreselerine telâke ve zaviyelerin kapatılmasının şodit bir sistem olduğunu, (S. 5), ortaöğretim ve üniversitelerde yetişen yavrularımızın süper dinîsiz olduklarını (S.7), milletin hiç bir derdi kalmamış gibi milletin kılığı ile, kıyafeti ile başörtüsü ve Kur'anı Değersizliği bir müslümanın camide namaz kıldığını sonra dükkânında içki satılmayacağını, haram olan her şeyin helâllâştırıldığını, helâli olan her şeyin haramlaştırıldığını kendilerinin bu batıl zihniyeti yıkaçacaklarını, 4 hak mezhebin dışında bir şey tanımadıklarını, (S. 10)

7 — 12/9/1970 günü Çarşamba'da : (C. 2. E. 17)

Polis copu ve jandarma dipçigi ile başlarına geçirilen küfür âlametini bugün cahil den giymediğini, kendilerinin de giymediğini, (S. 4) ilkokul girmeyen köylülerden başka bozulmayan köy kalmadığını, (S. 5). Hainlerin tasallutundan kurtulup Müslüman gibi yaşamak hakkının mücadelesi yaptıklarını, (S. 7)

8 — 7/9/1970 günü Ağrı'da : (C. 2. E. 11)

M. N. P. nin memleketi aayışsızlığı ve ahlâksızlığı ortadan kaldırmak, dinî ve dindar kardeşlerimizi bir araya toplamak için kurulduğunu, ilkokul yavrularına mekteplerde Allahı inkâr etmeyi öğrettiklerini,

9 — 9/1/1971 Ankara Yenimahalle İlçe Kongresinde : (C. 2. E. 5)

10 Mayıs Bayramlarında kızların çıplak gösteri yapmalarını istemediklerini din derslerini okullara göz boyamak için konulduğunu, Millî Nizamın sonuna parti kelimesinin kanuna uyusun diye mecburen konulduğunu, kendilerinin parti olmayıp imanı kültürün mücadelesi ettiğini, Millî Nizamın insanlara hem bu dünya ve hem de öteki dünya saadeti getireceğini, Türkiye'de parayı Masonlarla gayrimüslimlerin kazandığını,

Genel Başkan Yardımcısı Hüsamettin Akmüncü :

1 — 30/6/1970 günü Diyarbakır'da : (C. 2. E. 12)

Güneşin Şarktan doğduğunu ve bu nedenle Şarklı bir millet olarak kaleye iman bayrağı dikmek gerektiğini, İslâm ahlâk ve faziletini memleketi hâkim kılaçacaklarını, din hürriyeti hakkını alacaklarını, (S.21)

2 — 27/8/1970 günü Van'da : (C. 2. E. 21)

1889 da Gülhane Hattı Hümayunu ile başlayan manevî tahrifatın devam ettiği mektep denilen müesseselerle zâlim bir zihniyetin gençlerin körpe dimağlarına yerleştirildiğini, 150 seneden beri manevî hayatımızdaki tahrifatın son hadde geldiğini, spor bayramlarında kızları oynattıklarını, ilmin İrfanın Şark medreselerinde yükseldiği büyük engin maziye sahip bir milletin evlatları olarak batılılaşmıyacaklarını imanı nesillerin memleketi hâkim olmasına çalışacaklarını (S. 3-6)

3 — 28/6/1970 günü Urfa açılışında : (C. 2. E. 20)

150 senedenberi devam eden Haçlı zihniyetine karşı savaglıklarını, batılılaşmaya hiç niyetleri olmadığını,

4 — 24/1/1971 günü Ankara Büyük Kongresinde : (C. 2. E. 4)

1000 yıl hakkı tutup dünyanın efendisi iken 150 yıldanberi batının mikroplarına maruz kaldığımızı (S. 7).

Genel Başkan Yardımcısı Ahmet Terfik Pakso :

1 — 26/6/1970 günü İskenderun'da : (C. 1. E. 2)

Hırızlık yapan elin kesilmesi, kem göze bakan gözün zayı edilmesi gibi şer'i hükümlerin M. N. P. iktidara gelince getirileceğini, Parlamento heyeti ile İngiltere'ye gittiği zaman Müslüman bir devletin Parlamento üyesi olduğuna ifade ile smokin giymeyi ve toplantıda da domuz eti yemeyi ve içki içmeyi reddettiğini, dinimizin engellediği bir talım kaidelere kanunlarla müsaade edildiğini,

2 — 27/8/1970 günü Van'da : (C. 2. E. 21)

Çocuklarımızı kendi ellerimizle soyduğumuzu, kadınlara sokağa döktüğümüzü, asrlık modasının alıp yürüdüğünü, bale ve dansöz mekteplerine milyarlar ayrıırken İmam Hatip Okullarının sadaka ile savulduğunu, (S. 6).

3 — 8/2/1970 günü Ankara'da : (C. 1. E. 1)

Sözlerine bu kâinatın tek sahibi bulunan Cenabı Hakkın ismi ile bahşyorum dedikten sonra :

Bu topluluğun yıllarca kilit vurulan ruhu söndürülen, yok edilmiş istenilen bir milletin iman gâhisânığı olduğunu (S. 2).

4 — 31/5/1970 günü Karabük'te : (C. 1. E. 3)

Dünyanın hiç bir yerinde dinini tatbik edenin cezalandırılmadığını, parolalarını Allahın emrinde olmak ve onun emrinde olanlara hizmet olduğunu,

Umumi Kâtip Süleyman Arif Emre :

1 — 27/6/1970 günü İskenderun'da : (C. 1. E. 2)

«Kıymetli Müslüman ve din kardeşlerim» diye başladığı konuşmasının da :

Kendisinin Adıyamanlı ve Şarklı olduğunu, halen Şarkta bir çok Müslümanların ananelerini muhafaza ettiklerini, Mardin civarında dine bağlı ve icaplarını yerine getiren bir kitle bulunduğunu,

2 — 17/5/1970 günü İzmir'de : (C. 2. E. 15)

Kasas gayelerinin İslâm hak ve adaletini programlı olarak yaymak olduğunu, batı taklitçiliğinden vazgeçip millî maarife döneceklerini (S. 3).

3 — 29/6/1970 günü Mardin'de : (C. 2. E. 16)

Millî Nizam Partisinin beymelîlel partiler arasında ayrı bir yer işgal ettiğini, dünya görüşünün ayrı olduğunu, milleti iman yolundan çıkarmak isteyenlere karşı İslâm ahlâk ve fazileti ile mücadele edeceklerini,

4 — Trabzon'da yapılan açılış konuşmasında : (C. 2. E. 19)

Ortak Pazar meşecisinin basit bir ticaret anlaşması olmayıp İslâm ticaretini Hristiyanların boğmasına fırsat hazırladığını, Türkiye'nin kalkınma huzunun imanı bir Hükümet tarafından gerçekleştirileceğini, 6187 sayılı Kanun ile T. C. K. nun 163 üncü maddesini tadil edeceklerini, (S. 17)

Genel İdare Kurulu Üyesi Fehmi Cumatoglu :

1 — 30/6/1970 günü Diyarbakır'da : (C. 2. E. 12)

«Mukaddesatımıza, dinimize, şerf ve âdetlerine bağlı bulunan, yörelerinde vatan, millet ve Allah aşkı çağlayan Diyarbakırlı kardeşlerim» diye söze başladıktan sonra :

M. N. P. nin 1000 yıllık tarihi mirasımıza, mukaddesatımıza, dinimize ve milletin gerçeklerine uygun programı getirdiğini, Müslüman Türk Milletinin Reiscumhuriyetini doğrudan doğruya kendisinin seçeceğini, M. N. P. iktidara gelince Mason müsteşar ve umum müdürleri değiştirip yerlerine imanı kişileri getireceğini, batılı taklit eden batıl ve imansız, faydasız nesiller yetiştiğin üniversiteler yerine millî müesseseler getireceklerini ilkokula giden küçük çocuklara putpereslik ve kâfirlik öğretilmediğini, iktidara gelince bu putları kıracaklarını ve İslâmın faydasını göreceklerini, (S. 12-14)

2 — 29/6/1970 günü Urfa'da : (C. 2. E. 20)

«Selâminaleyküm evliyalar, evliyalar diyarının 1000 senelik şanı İslâm Türk tarihinin mücahitlerinin torunları» diye söze başladıktan sonra :

Bugünkü maarifin dinimizi, mukaddesatımızı, maarif kurumuzu tahrip eden sistemini değiştirip millî bir program tatbik edeceklerini (S. 3-4).

3 — 9/1/1971 günü Ankara Yenimahalle İlçe Kongresinde : (C. 2. E. 5)

Millî Nizamın 1000 yıllık mazininin devamı dönüşüm başlangıcı ve ecdada dönmüş olduğunu, batı diye batırıldığımızı, batıya dönmek isteyen partilerin batıl olduğunu, M. N. P. nin ise hakikî icendi bulduğunu, Milleti dine, imanına hürmet etmeyen basına hürriyet tanımıyacağını,

4 — 17/1/1971 günü Trabzon İl Kongresinde : (C. 2. E. 8)

M. N. P. nin Türk Milletine biz sizi ecdadımızın yoluna götüreceğiz, ecdadımıza benzeteceğiz diyen bir parti olduğunu, diğerlerinin ise batı taklitçisi ve eski Yunan, Roma ve Hristiyan inançlarla teşekkül ettiklerini, 10 Mayıs Bayramında kızların soyunmasının Yunan hayranlığından İleri geldiğini, üniversitelerin başındaki idareciye rektör denildiğini, halbuki bunun kilise papazı, zangoç anlamına geldiğini, öğretmenlerin Cuma namazına bile gitmediklerini, bunun talebe üzerinde menfi tesiri bulunduğunu, insanların biyoloji kitaplarında okutulduğu gibi maymun neslinden değil Adem ile Havva'dan geldiğini, (S. 3-4).

İleri sürmüştür.

Diğer yünden M. N. P. nin kuruluş toplantıları ile il ve ilçe kongrelerinde kullanılan slogan ve söylenen Millî Nizam Marşı da ilgi çekicidir. Orneğin, M. N. P. Bursa Gençlik Kolunun 17 Temmuz 1970 günü yapılan toplantı nedeni ile bastırıp dağıttığı Millî Nizam Marşı (C. 2. E. 22)

Herkes duyacak bilecek,
Saklanmas gayri bu gerçek,
Yaprak yaprak çiçek çiçek,
Tek yol İslâm yazacağız,
Bölmü ile sona ermekle ve sloganlar arasında İmanlı Türkiye, Müslüman Türkiye ifadelerine rastlanmaktadır.

Bu marş tutanak ve izlenen raporlarından anlaşılacağı gibi her toplantıda kaç defa tekrar edilmekte ve son cümle bazan (tek yol nizam yazacağız) bazan da (tek yol İslâm yazacağız) biçiminde söylenmektedir.

9/1/1971 günü, Ankara'da Yenimahalle Alemdar Sinemasında yapılan İlçe Kongresinde Başkanlık Divanının üzerine asılan büyük pankarta, ilk üç satırı beyaz ve son satırı sarı yazıldı :

Sozuların kafasına,
Masonların locasına,
Türkün Anayasasına,
Hak yol ilâhın yazacağı,
dörtüğüdür asıldığı tespit edilmiştir.

Millî Nizam Partisinin amblemi olarak kullanılagelen ve konuşmalarında genellikle (Şahadet İşareti), (Şahadet parmaklı bayrak) şeklinde ifade edilen işareti için Genel Başkan Necmeddin Erbakan'ın 13/11/1970 günü Sapanca'da yaptığı konuşmada (Millî Nizamın İşareti tektirdir) dediği belirtilmiştir.

24 Ocak 1971 günü Ankara'da toplanan birinci Büyük Kongrede de toplantının yapıldığı salona (Hak geldi, batıl yıkıldı.) (Hak geldi, batıl zal) oldu) tarzında sloganlar asıldığı 25/1/1971 günlü tutanakla belirtilmiştir.

Bu kongrede Genel İdare Kurulu tarafından hazırlanıp okunan faaliyet raporunda : (C. I. E. 16)

«Millî Nizam Partisinin 1969 seçimlerinden sonra milletin 1000 yıllık hak davasına gururla sarılıp ortaya çıktığı, solu temelli eden C. H. P. ile renksizlerin ve masonik zihniyetin temsilcisi A. P. karşısında üçüncü olarak M. N. P. nin hakiki sağ temsil ettiği, maarifin temel yapının dünya görüşü olarak mecussilerin, putperestlerin, çeteçilerin fikriyatına dayandığı ve milleti kendi aşından ve benliğinden uzaklaştırdığı, manevî eğitim yapılmadığı, Millî Nizam davasına sarılmanın artık zaruret olduğu, bu davanın milletin 1000 yıllık en müteakmil Millî Nizam ruh ve siyateminde olduğunu bilme imanına ve 150 senedenberi milletin içine sızan ve közmopolitlikten kurtulmaya bağlı bulunduğu, milletin hak ve batılın ne olduğunu bildiği de Millî Nizam hâkematının hidayet ve ferasetle dolu kalplerin seçizi ile başladığı, milletin 60 yıldır parti adında kurulan çeşitli batıl fikirli teşekkülleri denedikten sonra hakka döndüğü ile M. N. P. nin doğduğu bu bakımdan birinci kongrenin batıl partilerden herhangi birisinin topluluğuna benzemeyip milletin 1000 yıllık şanlı tarihini temsil ettiği» ifade edildikten sonra «Genel İdare Kurulunun 60 a yakın il ve ilçenin açılış toplantısına iştirak ettiği, 1971 yılında yapılacak seçimlerde adayların davayı temsil eden kimseler olarak seçileceği, Ortak Pazar konusunun faaliyetler içerisinde önemli bir yer tuttuğu ve bu konunun Genel Başkan tarafından Millet Meclisine de götürüldüğü» belirtilmiştir.

Bu rapor üzerinde yapılan görüşmelerden sonra Genel İdare Kurulunun «bras ve faaliyet raporunun da tasvibi Büyük Kongre kararını, kibirli etmiştir.

Aynı tutanağa ekli ve (Millî Nizam Partisi Birinci Büyük Kongresinin aziz milletimize beyannamesi) ile (Millî Nizam Ahdi) başlığını taşıyan iki metin ayrıntı okunmuş ve sonra da yayımlanmıştır.

Beyanname özetleri :

«Allah'ın hakkı tutma, iyiliği sağlama ve kötüyü menetme yolunda bulunmak üzere seçtiği aziz milletimiz şeklinde başlayarak» 1000 yıl hakkı tuttun, dünyanın efendisi oldun, bütün dünya bin yıl ahlakı senden öğendi, mesuttun, bahıyardın, güçlüydün, 1000 yıldan beri sana her sahada yenilen batıl 150 senedenberi senenin güçlü, vücuduna sinince mikropolarını akladı.»

«Millî bünyeye girmek için uğraşan batıl ve yabancı fikriyat maarifini senden ayırdı, gayrimillî maarif yapıtı, gençlerimiz kalbi boş yaptırdı, manevî ve maddî ücurunun kenarına gelindi. Ey 1000 yıllık tarihin efendisi işte bugünkü manzara karşısında senin kendi millî nizam hareketin bağladı ve bu hareketin teşkilâtını kurdun, bir anda milyonlarca vatan evladı millî nizamın şahadet parmağı işaretili bayrağının altında toplandı ve sen bin yıllık tarihle beraber yerini aldın kendini ortaya koydun, gündü bizler Millî Nizam Partisi Birinci Büyük Kongresi senin ve şanlı tarihinin temsilcisi olarak sesleniyoruz, denildikten sonra «Millî Nizam Ahdi» nde :

«Manevî İstiklal harbi kazanılmaya kadar mücadeleye devam, hâkına hâkimiyetini kurmaya, Millî Nizamı hâkim kılınaya bütün gayretinizle çalışacağımıza ahdediyoruz» denilmektedir.

Genel İdare Kurulunca Büyük Kongreye sunulan «faaliyet raporunda da belirttiği gibi M. N. P. teşkilâtı kuruluşundan bu yana, «Mecliste Ortak Pazar - Doğuda Batıda ve İslâmî Kadın - Basında Profesör Doktor Necmeddin Erbakan - İslâm ve İlim» konulu yayınlar da yapmıştır. Bu yayınlar incelendiği zaman genellikle Genel Başkanın çeşitli yerlerdeki konferans, demec ve B. M. M. konuşmalarını kapsadığı görülmektedir (C. I. E. 15)

DEĞİLLERİN TARTIŞILMASI :

Millî Nizam Partisi Tüzüğü'nün 27 ve 28 inci maddeleri hükümlerine göre Büyük Kongreden sonra en yetkili merkez karar organı

olan Genel İdare Kurulunun partinin çeşitli ilve ilçelerindeki kuruluş ve açılış toplantılarına iştirak ettiği Büyük Kongreye sunulan faaliyet raporunda belirtilmiş bulunmaktadır. (C. I. E. 16-S. 71) Buna göre, Genel İdare Kurulunda görevli kişilerin açılış toplantılarında bu sıfatları ile yapmış oldukları ve yukarıya belli pasajları örnek olarak alınıp geniş metinleri dosya içerisinde bulunan konuşmalardaki ifadelerin partinin kuruluş amacının tayin ve tespiti yönünden değerlendirilmesi gerekir.

Partinin lider kadrosunun başka bir deyişle en yetkili kişilerin yukarıda özet olarak alınan konuşmalarının tümü ile de Anayasanın, Cumhuriyetin niteliklerini belirten ikinci maddesine temel hak ve devletler arasında düşünce ve inanç hak ve hürriyetini düzenleyen 19, bilim ve sanat hürriyetini düzenleyen 21 inci ve siyasi haklar ve devletler arasında partilerin uyacakları esasları düzenleyen 57 nci maddeleri ve bu maddeler çerçevesinde yürürlüğe konan 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 4 kısımlı ve özellikle layık Devlet niteliğinin ve Atatürk devrimliliğinin korunmasına ilişkin hükümlerine aykırı düştüğü kesin kanaata varılmıştır.

SONUÇ VE TALEP :

Yukarıdanberi açıklanan nedenlere göre, Millî Nizam Partisinin Siyasi Partiler Kanununun 4. kısmında yer alan 92., 94., 97. ve 101. maddelerine aykırı faaliyetlerde bulunulması ve bu faaliyetleri onaylar nitelikte karar alınmış olması nedeniyle aynı kanunun 111. maddesinin 2 numaralı bendi gereğince kapatılmasına karar verilmesi talep ve iddia olunur. 4/3/1971

II -- MİLLÎ NİZAM PARTİSİ TEMSİLCİ VE VEKİLLERİNİN SAVUNMALARINI VE İSTEMLERİNİ ÖZETİ :

Millî Nizam Partisi temsilcisinin ve vekillerinin gerek duruşmalarda açıkladıkları gerekse yazılı olarak verdikleri savunma ve istemler aşağıda özetlenmiştir.

A) Savunmalar :

a) Millî Nizam Partisi 26/1/1970 tarihinde resmen kurulmuş, 24/1/1971 tarihinde Birinci Büyük Kongresini yapmış ve seçimlere girmeğe hak kazanarak ülkenin en büyük partilerinden biri olmuştur. Millî Nizamın gelişmesi ve millette benimsenmesi karşısında bir takım partizan yayın organları Partiyi olduğundan başka türlü gösterme gayretleri için girişmişlerdir. Anayasa Mahkemesine verilen dosya bu etkiiler altındadır. Esas bakımından kanuni dayanağı olmadığı gibi davanın dinlenmesi kabiliyeti de yoktur. Şöyle ki :

aa) Davayı Başsavcı sıfatıyla açan Sayın Gündüz'ün durumu Anayasa dışıdır Anayasa'nın 139. maddesinin İkinci Okumasına göre Cumhuriyet Başsavcısı Yargıtay Genel Kurulunca, üye tamayısının salt çoğunluğuyla ve gizli oyla seçilir. Sayın Gündüz bu makamda halâ atanma ile oturmaktadır. Anayasa hükmi yürürlüğe girdiğinden beri durumu hukukî değil fiildir. Parti aleyhine açtığı dava, herhangi bir yurttışa açılan kapatma davası ile birdir.

Anayasa'nın geçici 6. maddesi gereğince Anayasa'ya göre kurulacak organ, kurum ve kuruluşların kuruluş kanunları yürürlüğe konulduktan sonra artık bu konulardaki eski hükümler uygulanamaz. Cumhuriyet Başsavcılığının Teşkilât Kanunu 22/12/1962 günü yürürlüğe giren 45 sayılı Kanunun içindedir. Bu kanunun 79. maddesi Başsavcının seçilme getirilmesine ilgilidir. Böylece 139. maddesi hükmi yürürlük kazanmıştır.

139 maddedeki seçim koşulu karşısında kazanılmış haktan söz edilemez. Çünkü anayasalar eski Devlet düzenini kaldırıp devrimler yaparak yeni düzen getirir, kaçınılması ve ihmal olanaksız mevzuattandır. Kazanılmış hakların sürüp sürmeyeceğini, ne kadar süreceğini Anayasa'nın kendisi düzenler. Geçici 8. maddede bu sorunu çözmüştür. Kaldı ki seçilme bağlanmış bir konuda buna zıt düşün atanmadan doğmuş hakların sürüp gideceğini düşünmek seçim müessesesinin tabiatına aykırı dızer.

Anayasa'nın 139. maddesi bir teminat hükmüdür. Siyasi iktidarlara her an seçime tabi tutulma tehdidi altında bulunan bir Cumhuriyet Başsavcılığı müessesesinin yeni Anayasa düzeni içinde güven vermeyeceğini açıklamaya yer yoktur. Sayın Gündüz, İdare hukuku deyişle, «fili ajans» durumunda.

bb) 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 108. maddesinin siyasi partiler hakkındaki soruşturmalarda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre yapılmasını kabul etmesine karşılık Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma sırasında bu kanunun buyurucu hükümlerini adeta ret ve

inkâr eden bir tutum içine girmiştir. Davaya açılmadan önce savunma hakkının kullanılmasına olanak tanınmamış ve ilgililer davanın açıldığını ancak radyodan duymuşlardır. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 132., 136., 171., 174., 183., 185. ve 194. maddeleri aza göz önünde bulundurulmamıştır. Bu tutum Anayasa'ya aykırıdır. Çünkü Anayasa'nın 136. maddesine göre yargılama usulleri ancak kanunla düzenlenebilir. Demek ki Anayasa hiçbir yargı merciline indii ve keyfî bir yargılamaya düzenini uygulama hakkını vermiş değildir. Durum savunma hakkını güvenceye bağlayan 31. maddede de ayrıktır.

ce) Davaya kanunla aykırı ve sunidir. 648 sayılı Kanununun 111. maddesi partilerin tüzeli kişiliği aleyhine doğrudan doğruya dava açılmasını gerektiren durumları sınırlamıştır. Davanın dayandırılmak istendiği 2 sayılı bende göre parti genel kongresi, merkez karar organı, merkez yönetim organı veya T. B. M. M. ndeki grupların genel kurullarına bu kanunun özdüncü kısmı hükümlerine aykırı karar alınması yahut genelge veya bildiri yayınlaması halinde ancak dava açılabılır. Dosyada bu nitelikte karar, tamim, bildiri yoktur.

Yedi partilin kişilinin muharref ve müretlep bazı konuşma metinleri tüzeli kişiliği bağlayıcı delil diye ileri sürülmektedir. 648 sayılı Kanun yüzbinlerce menasubı bulunan bir parti tüzeli kişilinin bir kaç kişilinin eylemlerinden sorumlu tutulamayacağı temel ilkesini kabul etmiştir. Akai halde altı yedi kişilinin konuşmaları siyasî rakiplerce tahrif edilerek bütün partilerin kapatılmasına yol açılmış olur.

İddianamede eski genel idare kurulunun kongrece ibra edilmiş olması, konuşmaları suç sayılmak istenmiş yedi kişilinin eylemlerine katıldığına delil olarak gösterilmek gayretine girilmiştir. Büyük Kongre İdare Kurulu üyeleri cezaî bakımdan yargılamaya yetkili bir organ olmadıkları gibi kongrede ibra edilenler kişiler değil genel idare kurulunun faaliyeti ve tasarruflarıdır. Bir karar organının tüm üyeleri teker teker bir konuda fikirlerini açıklasalar, bunlar kurul olarak resmen toplanıp usulince karar almadıkça, kararı yazıp oylarını belli ederek imzalamadıkça tasarrufları hukukça karar sayılmaz. Kaldı ki yedi kişilinin tıra konuşmaları Büyük Kongrede ne delegelerin bilgisine sunulmuş ne de görüşme ve tartışma konusu edilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı bu davada kanunî ve meşru delil olarak yalnızca Birinci Büyük Kongreye sunulan raporunu göstermiştir. Raporla yasak dışı nitelik bulunmadığı ortadadır.

Başsavcılık partilin yedi üyeye izafe edilen kimi konuşmaları da delil olarak ileri sürmüştür. Cumhuriyet Başsavcılığına bu istemi aslında yedi kişilinin yargılanmasını tazammun eder. Demek ki Anayasa Mahkemesi, parti tüzeli kişiliği aleyhine açılmış bir davada taraf olmayan, saukî sıfatını taşımayan bir takım kimselerin eylemlerini, onların yapılarındaki ve aleyhlerinde usulince açılmış bir kamu davasını bulunmaksızın yargılamaya zorlanmaktadır. Böylece söz konusu 7 kişi oluşan bir mahkemede savunma haklarını kullanamayacak, yahut oluşan mahkeme Anayasa Mahkemesi kararının etkisi ve telkini altında kalmaktadır.

Böyle bir tutum Anayasa'nın hak arama hürriyetine ilişkin 31. maddelerin bağimsızlığına ilişkin 132. Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerine ilişkin 147., tabii yargı yoluna ilişkin 52. maddelerine; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 150. maddesine, 648 sayılı Kanununun 111., 112. maddelerine aykırıdır.

Şu duruma göre 648 sayılı Kanununun 111. maddesinin 2 sayılı bendinin sınırladığı deliller dışında soruşturmaya ve hükme konu yapılmak istenen kanun ve usul dışı delillerin dinlenmesi isteminin reddi ve soruşturma ve hükümün kanunî delillere hasredilmesi gerektirir.

çç) Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesinde Milli Nizam Partisi amblemi için Genel Başkanın 13/11/1970 gününde Sapanca'da yaptığı konuşmada «Millî Nizamın İşareti Tekbirdir» dediği ileri sürülmektedir.

Genel Başkan herhangi bir yerde bu sözle ne düşünmüş, ne de söylemiştir. Bilindiği gibi müsterek oy pusulasında seçmenin oy vereceği partiyi kolaylıkla saptayabilmesi için her siyasî partinin kendine özgü bir işaretinin bulunması kanun gereğidir. Milli Nizam Partisi de bu nedenle bir amblem seçmiştir. Amblemin sağ el oluğu partinin esas hürriyetini, elin ve şehadet parmağının içinin gösterilmesi samimîliği, parmağın kalkık oluğu partinin bu konuda tek parti olduğunu gösterir.

Türkiye Sözlük'ün 1955 yılı baskısına göre elin ikinci parmağı şehadet parmağı adını taşır. Şehadet ile tekkir arasında bir bağlantı kurulmasına olanak yoktur. Yüksek Seçim Kurulunca da kabul edilen bu amblemin dayanaksız tariz ve iftiralara hedef tutulması iftiharî görece bir tutum olamaz.

dd) İddianamede «Millî Nizam Partisi Büyük Kongresinin Aziz Milletimize Beyannamesi» ve «Millî Nizam Ahdi» başlığını taşıyan metinlere de dayanılmaktadır.

Bunlar bir delegenin gündem dışı okuduğu iki metinden ibarettir. Bunların Büyük Kongrenin beyannamesi ve ahdi olması, yayınlaması ne ileri sürülmüştür; ne de görüşme ve karar konusu olmuştur. Hükümet Komiserince düzenlenen raporlar da açıklamamış teyit eylemektedir.

Aslında beyanname başlığını taşıyan metin milletimiz ve tarihî üzerinde hamasi fikirlerin ifadesinden ibarettir. Ahit başlığını taşıyan metin üç bölüme Birinci bölümde manevî İstiklâl Savaşı kazanımına dek mücadeleye devam çalışılacağı açıklanmıştır. Ereğin ne olduğu parti program ve tüzeliğinin 7. sayfasının 8. maddesinde «yabancı kültür istilası» başlığı altında açıklanmıştır. İkinci bölümde halkın hâkimiyetini kurmaya çalışılacağı ifade edilmiştir. Bunun izahı da Genel İdare Kurulu faaliyet raporunda vardır. Üçüncü bölümde dünyaya örnek bir medeniyet kurma gayesiyle Millî Nizamı hâkim kılmaya çalışılacağı açıklanmaktadır ki milletçe bu yönde çalışmaktan daha vatanî bir gaye olamaz.

ee) İddianamede «Hak geldi, batıl zail oldu» biçimindeki ifade üzerinde de durulmaktadır.

Millî Nizam Partisi seçime girmediğinden stogan tespiti lüzumu ile karşılaşmamış, yetkili organlar bu konuda bir karar almamışlardır. Kongre salonunu hazırlayan gençler bu ifadeye bir yazı duvara asmış olsalar dahi parti tüzeli kişilini hukukça ilzam edici bir durum doğmaz.

Aslında bu halkın bulup kullandığı ve tuttuğu, «adalet mülkün temelidir, hak yerini buldu, sabrın sonu selâmettir» sözleri gibi bir vecdizdir. Hak sözüğü Anayasa'da, kanunlarda yer alan, hukuk dilinde her gün kullanılan ilmi bir istilâdır. Anlama, Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre (Dava veya iddiada gerçeğe uygunluk, doğruluk), Hukuk Sözlüğüne göre (Tüze, hukuk), Hukukî ve Sosyal Terimler Lügatına göre (Doğru) dur. Program ve tüzeliğimizin bir çok maddelerinde hak konusu ele alınmıştır. Bunlar incelenirse partinin milletimizin hak duygusuna, hukuk saygısına gerekli önem verdiği görürüz.

«Batıl» sözcüğü az önce belirtilen sözlüklerde (Doğru ve hak olmayan, bögül, hükümsüz, yanlış, boş şey) biçiminde tanımlanmaktadır. «Batıl dava» diye açıklanmıştır.

ff) «İslâm ve İlim», «Mecliste Ortak Pazar», «Basında Prof. Dr. Necmeddin Erbakan», «Doğuda, Batıda, İslâmada Kadın» adlı kitapların hukukî durumu şudur :

«İslâm ve İlim» parti kurulmadan çok önce verilmiş ilmi bir konferans adıdır. Milletlerarası bilim tarihinin bir bölümünün özeti. Bugünkü matematik, cebir, kimya, astronomi, fizik ve feza bilimlerinin yitirdiği bilgilerin ilmi bilgilerini atalarımızca kurulduğu ve geliştirildiği açıklanmaktadır. Böyle bilimsel bir eserde suç kuruntusu üzerinde daha fazla durulması zait buluruz.

«Mecliste Ortak Pazar» Mecliste gensorunun kitap haline getirilmesinden, «Basında Prof. Dr. Necmeddin Erbakan», Erbakan'ın lehinde ve aleyhine basında çıkan yazıların gençlik koallarına derlenmesinden ibarettir. Davaya dosyasında yer almalarını gerektirecek bir nitelikleri yoktur. Birisi, ilmi, siyasî, iktisadî bir olayı bilimsel biçimde izah etmektedir. Ötekisi ise basit bir derlemedir.

«Doğuda, Batıda, İslâmada Kadın» adlı eserin ise faaliyet raporunda adı geçmemektedir.

Bu eserlerin merkez karar organlarıyla hiçbir hukukî bağlantısı yoktur. Hepsi de Gençlik Kolu tarafından yayımlanmıştır.

gg) Milli Nizam Partisinin, iddianamede ileri sürüldüğü gibi, «Millî Nizam Marşı» diye bir marşı yoktur. Böyle bir marşın yetkili organlara kabulüne dair en ufak bir kayıt ve karar bulunmaz. Teşkilâta bildirilmiş değildir. Parti dışındaki bir bölüm gençlik tarafından kendî istekleriyle okunan ve söylenen bir şirdir. Yazarı parti ile ilişkili bulunmayan Abdürrahim Karakoç'tur. Partinin kurulmasından yıllarca önce yayımlanmıştır. Hatta yine partinin kurulmasından önce bir beyanname değiştirilmesi olayı yüzünden kovuşturma konusu olmuş ve İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesinin örneği İlgik 31/12/1969 günlü 60-183-350 sayılı kararı ile bu şirden dolayı sanıkların beraatine hüküm çıkmıştır. Gene bu şir hakkında İstanbul Cumhuriyet Savcılığına 1969/375 sayılı hazırlık soruşturması sırasında örneği İlgik birlikli raporunda şirden suç görülmemiş ve takipsizlik kararı verilmiştir. İddianamede Bursa'da basıldığından ve dağıtıldığından sözü edilen bu şirden partinin, hatta gençlik koallarının ilmtisi olmamıştır.

Alomdar Sinemasında yapılan Yenimahalle İlçe Kongresinde Başkanlık Divanı üzerine asılan pankartta «Millî Nizam yazacağız» mu-

ramın «Tek yol islâm yazacağı» biçiminde değiştirildiği iddiasının da gerçekte hiçbirliği yoktur.

hh) İddianamede yedi üyeden «lider kadrosu» deyimi ile söz edilmekte ve böyle yasa dışı bir deyimle tüzel kişilik ateyihine hakâm çıkartmaya çalışılmaktadır. Öte yandan 648 sayılı Kanununun 111. maddesinin 3 sayılı bendi ile şekil ve şartlara bağlanmış olan «parti tüzel kişiliğince benimsenmek» durumu nazara alınmadan iş 111. maddenin 2 sayılı bendi kapsamı içine sokulmuştur.

Hukukça partinin tüzel kişiliğinin hüviyetini programı merkez karar organlarının kararları, bôdîleri, tamimleri nitelendirir. Bunlara Cumhuriyet Başsavcılığının dahi bir diyeceği olmamıştır. Parti tüzel kişiliği yasa dışı eylemi benimsenmek şöyle dursun, genel idare kurulu kararlarıyla uyulacak kanun esasları ve parti yasakları konusunda tamim yapılmış ve bölge toplantılarında açıklama ve uyarılarda bulunulmuştur.

ii) İddianameye dayanıklık eden svrak muharref ve gerçeğe aykırıdır. Davs delilsizdir. Partinin ambleminin «Bz sağcı partiyiz. birinci partiyiz. samimi partiyiz» anlamını taşıdığı ilişik 20 kadar gazete haberi ile kamu oyuna duyurulmuştur. Sakarya'da «Millî Nizamın işareti tekbidir» denildiğinin ileri sürülmesine karşılık Sakarya Aslye 2. Hukuk Hâkimliğinde 1971/282-126 sayılı dosya ile yapılan tespitle polisten getirilen teypier dinlenerek «Millî Nizamın bu işaretinin manası pek büyüktür.» denildiği kesinlikle saptanmıştır.

Faaliyet raporu da iddia makamınca yanlış değerlendirilmektedir. Faaliyet raporlarının her cümlesi karar niteliğinde değildir. Bunların dayıruca niteliği vardır. Böyle bir yazının ele aldığı her konunun raporu hazırlayanlarca tektabîli olunduğu, tasvip edildiği ve sorunun kabul edildiği gibi bir anlamı yoktur. Kongrenin ibrası da raporda anlatılan olayların tahkik ve sorununun tektabîli edilmiş olduğu gibi bir nitelik taşımaz. İbra Genel İdare Kurulunun kendi faaliyetleri ve mail tasarrufları ile anırtı bir taadikten ibarettir. Bunun dışındaki haber verme niteliğindedir.

ii) Söz konusu marşın 17/7/1970 Bursa açılışında şöyle veya böyle oluğu partiyi izlam etmez. İddianamede Bursa Gençlik Kolunun marş bastırıp dağıttığı ileri sürülüyor. Oysa o tarihte gençlik kolu kurulmamıştır. Açılışlardaki bir bölüm dinleyici veya meraklıın söyledikleri şlr veya marşların da Partiyi izlam etmeyeceği açıktır. Bunlar marşları esli ve şahsi abhaklıkta su veya bu biçimde okuyabilirler. Büyük Kongrede dahi gündem dışı toplum psikolojisinin etkiel altında dinleyicilerin veya bir bölüm delegelerin bunlara katılarak bir şlrri birlikte okumaları dahi partiyi izlam etmez. Çünkü Büyük Kongrede böyle bir marşın olunı diye ne öneri verilmiş, ne karar alınmıştır. Marş söylenmesinin kongrede geçmiş bir olay olarak Büyük Kongre tutanağına geçirilmesi böyle bir marşın parti marş olunı diye karar altına alındığı anlamını taşımaz. Büyük Kongrede işiklî marş da okunmuştur. Bu tutum o marş yalnızca partinin marş olunı gibi bir anlamı almamaz. Zaten okunan marşta kanunca sakıncalı bir söz de bulunmamaktadır.

jj) Bir ilçe kongresinde aslı herhangi bir levha parti tüzel kişiliğini izlam etmez. Kaldı ki Ankara - Yenimahalle Alemdar Simentasında yapılan ilçe kongresinde Başkanlık Divanı üzerine iddianamede ileri sürüldüğü gibi bir levha değil «Millî Nizam yazacağı» diye bir levha asılmıştır. Aslı levhanın fotokopileri ve kongrede bulunan kimselerin noterlikte tespit olunan tamkikilarına ilişkin belgeler sunulmuştur.

kk) İddianamede yedi kişinin eylemleri ile parti izlam edilmek istenmiştir. Bu kişiler Genel Başkan Necmeddin Erbakan, yardımcıları Hüseyin Abbas Hasan Aktaay, Ahmet Tevfik Pakso, Hüsamettin Akıncı, Umuml Kâtip Süleyman Arif Emre, Genel İdare Kurulu Üyesi Fehmi Cumaloğlu'dur. Bu yetkili kişilerin eylemlerinin 648 sayılı Kanununun 111/3 maddesine göre bir usul işleme bağı tutulması gerektirir. Cumhuriyet Başsavcılığının bu gereği yerine getirmiyerek 111. maddenin 3 değil 2 sayılı bendine göre eylemleri yorumlanması dayanaksız karardır. Çünkü Millî Nizam Partisine 648 sayılı Kanunun dördüncü kısmında yer alan yasalara aykırı kararların alındığı hakkında iddianamede deil gücünde hiçbir belge yoktur. 24/1/1971 günü ilk büyük kongrede faaliyet raporunun İbra edilmesi yedi kişinin henüz sılıta ermeyen eylemlerinin onanması biçiminde yorumlanmıştır. Oysa faaliyet raporu parti yasaklarına nıma nitelikte herhangi bir kararın alındığını ispatlar durumunda değildir.

ll) Faaliyet raporu 7 bölümdür. 1. bölümde dünyanın genel görüşünü ele alınmaktadır. 648 sayılı Kanunun kapsamına girmez, ilmi niteliktedir. 2. bölümde Türkiye'nin durumu eleştirilmekte, Millî Nizam Partisinin kurulması nedenleri içtimai, siyasi, iktisadi, kültürel yönlerden açıklanmaktadır. Bu bölüm de faaliyetle ilgili değildir.

3. Bölümde İdare Heyeti faaliyetleri yer almaktadır. Burada gahadet pırmağı işareti altında toplanmasından da söz edilmiştir. Olanmıştır; çünkü partinin amblemi yukarıda doğru kalkık gahadet pırmağıdır. Başka partilerin hayvanları seçmeleri karşısında Millî Nizam Partisinin insanın en önemli özünü amblem kabul etmesi kadar makul bir davranış olamaz.

5. Bölümde seçim çalışmalarından söz edilmiş ve 10 Ekim 1971 seçimlerinin Parti için manevi mücadelede ilk meydan muharebesi olduğu belirtilmiştir. Burada savaş mecazi manada kullanılmıştır.

6. Bölümde gençlik kolları faaliyetleri anlatılmaktadır.

7. Bölümün kuruluşları ilgilidir. Burada enaf tezekküllerinden, Ticaret ve Sanayi Odalarından, İğli tezekküllerinden, ilmi araştırmalardan ve tanıtım çalışmalarından söz edilmektedir. Tanıtım çalışmaları arasında kuruluş beyannamesi, program ve üsük, Gençlik Kolları Yönetmeliği, Mali Yönetmelik; «İslâm ve İlim», «Basında Erbakan», «Ortak Pazar» adlı kitaplar ve Tek Nizam, Tek Yol ve Nizama Doğru gazeteleri yer almıştır. Bunlarda suç niteliğinde sözler yoktur. Esasen «Ortak Pazar» Erbakan'ın gensoru münazabeyle meclisteki konuşmalarını yansıtır. Bu sözler Anayasa'nın 79. maddesine göre soruşturma konusu olamaz.

Faaliyet raporunun, suç sayılacak yönü olmadığı bir yana, kabul edilmesi yedi üye hakkında ileri sürülen eylemlerin de tasvip uğradığı yolunda yorumlanamaz. Genel Kongrede Millî Nizam Ahd'inin okunması da delegelerin ahde göre davranacakları anlamına gelmez. Esasen bu ahit bir çeşit yemindir. Yemin etmek ceza hukuku yönünden de yasak değildir. Millî Nizam marşı ise gençlik kollarının bir adaptesidir. Suç niteliği taşıdığı varit olsa bile ancak 111. maddenin 3 sayılı bendine göre soruşturma yapılması halinde parti gereğini yerine getirir.

Cumhuriyet Başsavcının, faaliyet raporunun 71. ve 72. sayfalarında partinin bir yılda 63 ilde birçok ilçelerde teşkilât kurduğundan ve açılış konuşmalarına katılmış olduğundan söz edildiğine dayanarak yedi kişinin konuşmalarının raporun İbra edilmesi yoluyla tasvip edildiğini ileri sürmektedir. Siyasal Partiler Kanunu bir partinin kapatılması için gerekli koşulları açıkça ve sayarak belirtmiştir. Bir raporda birtakım faaliyetlerden genel olarak söz edilmesinden bu faaliyetler içinde suç niteliğinde eylemi bulunanların da tasvip görüldükleri sonucuna varılması ve bunların tüzel kişiliğe mal edilmesine çalışılması Türk Ceza Hukukunun genel ilkeleri ile bağdaşmaz.

Anayasa'nın 56. maddesinin üçüncü fıkrası hükümlü karşısında açılan partilerin kapatılması değil bir çeşit hıraya getirilmesidir.

mm) İddianamede, genel kongrede Millî Nizam marşının her birlikte okunduğu, marşa özellikle «Soleuların kafasına, Masonların locasına, Türkün Anayasasına, tek yol islâm yazacağı» sözlerinin bulunduğu ve böylece kapatılmayı gerektirir bir suç işlendiği ileri sürülmektedir. Genel kongrenin resmen toplu olduğu bir zamanda böyle bir marş okunmuş değildir. Gençlik kolları saat 19.30tan sonra, herkes dağılım durumunda İken ve ortalığı toplarken bazı marşlar okunmuş olabilirler. Genel kongre divanı dağıldıktan sonra salonda suç işlemiş olana bu suç topluluğun tüzel kişiliğini izlam etmez. Onun için bu konuda bir savunma da gereksizdir.

nn) İddianamede; yetkili kişilerin dini siyasete âlet ettikleri, din ilkelere dayanan bir İktidar oluşturulacağı, din ayırımı yapıldığı ve islâmlik davası güdüldüğü, şeriat ve hilâfet getirilmek istendiği. Atatürk ve laik cumhuriyet ilkelere aykırı davranıldığı, böylece Anayasa'nın 2., 19., 21. ve 57. maddelerine ve 648 sayılı Kanunun dördüncü kısmında yer alan 92., 94., 97. ve 111. maddelerine göre partiyi bağlar nitelikte suçlar işlenmiş sayılacağı belirtilerek partinin kapatılması istenmiştir. İddianamede ileri sürülen belge ve iddialar partinin tüzel kişiliğini bağlar nitelikte değildir. Şöyle ki :

Partinin noterlikçe onanlı bir karar defteri bulunması sorundur ve vardır. Söz konusu yedi kişinin Genel İdare Kurulu Üyeleri olmaları dolayısıyla sanki eylemleri Genel İdare Kurulunca tasvip edilmiş sayılmaktadır. Cumhuriyet Başsavcılığı partinin resmî defterlerini hiç bir zaman istememiştir.

Genel İdare Kurulu 22 kişiden oluşur. Söz konusu yedi kişi bunun üçte biridir. Değil yedi kişi, yarıdan çok üyeler bile iddianamede ileri sürülen eylemleri işlemiş olsalar gene bu durum partinin kapatılmasını gerektirmez. Çünkü bu üyelerin eylemleri değil ancak organların eylemleri parti tüzel kişiliğini bağlar. Öte yandan birkaç kişi yasaklara uymadı diye milyona insanın bağı bulunduğu bir tüzel kişiliğin mahkûm edilmesine elverişli bir kural ne yasalardımızda ne de hukukun genel ilkelerinde yer almış değildir.

648 sayılı Kanunun «kanunsuz siyasî faaliyetlere mihrak olma sebebiyle kapatma» başlığını taşıyan 112. maddesinde mihrak olmanın nasıl sübute ereceği belirli koşullara açıkça bağlanmıştır. İddianamenin dayandığı be'geler ise 112. maddenin uğu altında delil olma bakımından partinin kapatılmasına yol açamayacak niteliktedir.

oo) Parti kapatılmasında davasında ileri sürülen deliller kanunun kastettiği anlamda güçlü ve sübute ermiş nitelikte deliller değildir. Şöyle ki:

Emniyet makamlarının yazılarına dayanak olan teyp geritlerindeki seslerin söz konusu kişilere ait bulunduğu konusunda bilriği inceleme yapılmamıştır. Dinlenen kişiler Emniyetin ve Savcının emrinde olan polislerdir.

Parti kapatılması cezalandırma demektir. Ceza hukuku ilkelere göre şüphe üzerine ceza verilemez. Güçlü belge ve deliller bulunmazsa şüphe sanıktan yana yorumlanır. Bir partinin sübute ermeyen kanıtları ve şüphelere dayanarak kapatılması kanunların anlamına ve ruhuna uygun düşmez.

Siyasî partiler en başta millete hitap ederler. Bunun için de kanunların şartları ve demokrasinin anlam ve ruhu çerçevesi içinde hür ve serhoş olmaları gerekir. Siyasî Partiler Kanunu hükümleri bu yönüde yorumlanmalıdır. Aksi halde muhalefetteki partilerin kısa zamanda ve kolayca tasfiyeleri mümkün olur.

Millî Nizam Partisinin, iddianamede ileri sürüldüğü gibi, layık Cumhuriyet ve Atatürk devrimi ilkelere uymadığı yolunda ne belge ne de icraat yönünden filli bir delil yoktur. Millî Nizam Partisi doğru, ciddi, namussuz manevî yönden güçlü bir yönetim düzeni getireceğini açıklamıştır. Partinin bu tutumu ve programı Atatürk ve Cumhuriyet ilkelere uymaması ve tutunması bakımından en sağlam yoldur. Doğruluk, namussuzluk, imandlı yaşamak suç değil, mezihettir. Ne Anayasa ne de yürürlükteki kanunlar böyle bir yolun izlenmesini yasaklamamıştır.

Orta Çağ ile karanlıklar devir başlamış İken dönemin başında İslâm dinî doğmuş ve bu dinin adalet, ilim, hak, beşeriyet kaidelerini esasla bağlaması sonucu Avrupa İslâm ilimlerine ve kurumlarına yaklaşmağa başlamıştır. Essasen ilk çağ filozoflarının eserlerini ilk kez inceleyerek bunları İslâmî düşünce yönünden değerlendiren ve gerçek hikmet yoluna ileten İslâm düşünür ve bilginedir. Ortaçağ Avrupası, İslâm ve Osmanlı Türk fihrihatı sonunda gerçek bilim ve fenni biz Türkler ve Müslümanlardan öğrenmiş sonra kendi din ve içtimaî felsefesine uydurmuştur. Köken ve kaynak bilmezdir. Millî Nizam Partisi bu tarihi ve bilimsel gerçekler karşısında Avrupalılaşmayı onun köküne dayandırmaktadır. Biz Avrupa'dan bir şey alırken bir çeşit taklitçilik durumuna düşmüşüzdür. Tedvin alanında bu tutumun delilleri vardır. İsviçre'den alma Madeni Kanun 44 yıllık bir uygulamadan sonra yavaş yavaş bünyemize uydurulmaya başlamıştır. Çok kadim evlenme kanunları yasak edilmiş de olsa İslâmî insan ve adetler arasında çok kadim evlenmelerin sayısı hayli kabardık ve bu birleşmelerden doğan çocuklar için af kanunları çıkarılmaktadır. Meclis bile bu komuya eğilimesi bir siyasî partinin onu programına alması ve millete anlatması devrim yasalarına aykırılık olmaz.

88) İddianamede ceza hukuku yönünden Partinin kısası uygulanmak istediği dolaylı olarak ileri sürülmüştür. Biz bir üyemizin bu yolda sözleri söyleneceğine kanlız. Sözü edilen üyenin anlayış ve bilgi yeteneği ifade tenakuzları yaratabilir. Önemli olan kasttır. Millî Nizam Partisi bugünkü ortam içinde cezaların yeterli olmadığı görülmüştür ve çaresini aramaktadır. Trafik sorunu vardır. Birten fazla adam öldüren sürücü dört yıl ceza yer. Buna karşılık trafik kazaları yüzünden yılda üçbinin üstünde ölümler on altı binin üstünde yaralanma olayı meydana gelmektedir. Suçlar yalnız işleyenler yönünden değil, ibreti müessire olma bakımından da değerlendirilmelidir. Millî Nizam Partisinin ceza hukuku alanındaki görüşü milletin çıkarları esasına dayanmaktadır.

İddianamede üyelerin konuşmaları sırasında kıyafet sorununa da dokunulduğu ve bu düşünceinin Partinin düşüncesi olduğu ve böylece devrim yasalarına karşı suç işlendiği ileri sürülmüştür. Bu iddiaları gerek Partiyi bağlanamak gerekse belgelerin sakatlığı yönünden reddederiz. Partinin kıyafet konusunda tutumu şudur: Kanunlarda milletin ahlâk görüşüne uymaz biçimde açık saçık giyimleceği gibi bir koşul yoktur. Aksine böyle giyimleri yasaklayıcı hükümler vardır. Turizm için birtakım ahlâk dışı davranışlara gözyumuluysa da hükümler kanunlarda durmaktadır. Ahlâk önce şekil yönünden uyulması kuralı ister. Sonra iç ve niyet yönünden kuralları gelir. Şekil ahlâk kurallarına uyulmaması suç olaylarını artırmaktadır. Millî Nizam Partisinin giyim üzerindeki görüşü bu gerekçeye dayanır. Onun için de gerici, devrim düşmanı değil, ilerçidir.

Din konusunda Millî Nizam Partisi dinin gerçek hükümlerinin kain olması, çeşitli hurafe ve taklitçiliklerle ereğinden sapıtılmaması görüşündedir; dine vasatı kabul etmemektedir. Ona vasatı kabul etmek insanı parçalamak, dinden ayrılmak demektir. Oysa Partinin din değıştiği birleştirici niteliktedir. Bu da 648 sayılı Kanunun 97. maddesinin ereğine ve ruhuna aykırı bir tutum değildir.

pp) Millî Nizam Partisi Tüzüğünde ve programlardaki hükümleri değıştirmeden, sömürmeden uygulamaktadır. Bir partinin tüzüğünde ve programında Anayasa'ya veya 648 sayılı Kanuna aykırılık varsa ne işlem yapılacağı bellidir. Böyle bir durumda Anayasa Mahkemesi, Cumhuriyet Başsavcılığının başvurusu üzerine gerekli görürse parti karar organına aykırılığın altı ay içinde giderilmesini, yoksa partiyi kapatacağını bildirir. Başlıca dek Partiyeye böyle bir davuru gelmemiştir. Demek ki, Parti olağan düzen içinde çalışmaktadır.

b) Bu dava ana çıkışlarıyla bir ceza davasıdır. Dava kamu adına savcılığa iddianame ile açılmıştır. Yüksek Mahkeme bir ceza mahkemesi, bir Üçüce Divan niteliğindedir. Ortada hukuk mahkemesinde bir demek değil bir cezalandırma istemi vardır. Hukuk mahkemelerinde davalar kişilerin hür iradeleri ve dileğe ile açılır. Savcılara yas düzenleme davaları açılması bunun istisnasıdır. Görülen dava Ceza Mahkemeleri Usulü Kanununu uygulama zorunluğu dolayısıyla da ceza davası niteliğindedir.

Kapatma isteminin nedeni olarak bizim 648 sayılı Kanunun 4. maddesindeki yasaklara uymamamız gösterilmektedir. Parti yasalarının her birinin Türk Ceza Kanununda karşılığı vardır. Bunlar suçlusunu ağır ceza mahkemesine götürecektir yasaklardır. Demek ki biz suç isnadı altında değiz. Cumhuriyet Başsavcılığı hem savcı hem sorğu hâkimini durumundadır. Bizim hakkımızda yapılan bir ilk tahkikat olmalıdır. Tüzel kişiler de suçlandırılabilir. suç işleyebilir. Onun için Başsavcının ortada suç ve suçlu yoktur görüşüne katılmıyoruz.

Davada Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunu gerekleri yerine getirilmemiştir. Gazete bilgileri, muharref, yanlış sözler aktarılarak dava huzuruna getirilmiştir. Böyle muaflet, hatalı bir davanın daha başlangıçta reddi gerektirir.

c) Millî Nizam Partisi 26/1/1970 gününde resten kurulmuş; bir yıl içinde 63 ilde ve aşağı yukarı 400 ilçede kuruluşunu tamamlamıştır. Artık yüzbinlerce üyesi olan partilerden biridir. Çünkü ortaya koyduğu temel fikirler kurtuluş için ileri sürdüğü ilmi, gerçek yollar millette benimsenmiştir. Partinin birinci temel özelliği milletimize güvenmek, tarihmize inanmak, milletimizin büyük bir millet olduğunu kabul etmektir. Şu bulunduğumuz tarihten bin yıllık dönem öncesine varacak bir zaman bölümünü ele alarak bu bölüm içinde en yüksek, en gerefil milletimiz milletimiz olduğunda dünya milletlerinde oybirliği vardır. Millî Nizam Partisi öteki partiler gibi ne reaksiyon partisi de ne de başka partilerin bölünmesinden oluşmuştur. Bu, milletin büyük tarihini verdiği huzur milletini kendi içinden gelen ilim ve fikir aksiyonu olarak ortaya çıkması bir partidir. Milletini içine düştüğü maddî, manevî buhranları ilim ışığı altında incelemiş, kurtuluş yollarının temel ilkelere ele alınmış ve böylece Partinin gerçek niteliğini oluşturan programı saptanmıştır.

Millî Nizam Partisi her şeyden önce bir ahlâk nizamına inanarak yola çıkmaktadır. Hukuk nizamı, ahlâk nizamı ile tamamlanmadıkça millet, toplum ve fert sorunları çözülemez. Ahlâk nizamının geliştirilmesi marif üzerinde durulmasına bağlıdır. Biz yola çıkarken maarifimizin mutlaka İslâmî olması gereğine inandık. Ahlâkî metlekelerin gençlerimize okullarda öğretilmesini zorunlu gördük. Okul kitaplarımız ahlâkî, manevî sorum duygusuna öncelik veren bir öğretim esasına dayanmamaktadır.

Millî Nizamın ikinci temel niteliği batı taklitçiliğinden bu milletin kurtarılmasıdır. Maddî ve manevî geri kalmışlığımızda batı taklitçiliğinin etkisi büyüktür. Batının nesni almak gerektiğinde çok dikkatle davranmak zorundayız.

Yüksek Mahkeme huzuruna gelen dosya hukukî değil siyasîdir. Yaklaşan Senato seçimleri dolayısıyla bir talimci siyasî rakiplerimizin dosyanın buraya gelmesinde rol oynadığı kamu oyunda hâkim bir kanaat halindedir.

Millî Nizam bir fikir ve gönül harekettir. Hiçbir zaman anarşik hareketlere katılmamıştır. Şimdiye kadar 500 açış olmuş, belki 5 milyon insanı davasını dinletmiş ama tek zabta olayı geçmemiştir. Anarşik hareketlere adı karışan partiler dururken buraya Millî Nizam Partisi getirilmiştir. İddianamede, yedi partili üye atfedilen mürettep, muharref konuşmalardan başka bir şey yoktur. Başka partilerin yüzlerce üyesinin konuşmalarından dolayı yüzlerce dokümanımızın kaldırılması dosyası varken bir işlem gerekmiyor da ilde de Millî Nizamın buraya getirilmesi için uğraşılıyor. Üstelik bir yıl önce olmuş ve hiç bir ceza kovuşturmasına uğramamış konuşmaları dayanılmak isteniyor. Dosya içindekiler de

Başavayışın, ilgililer şifeta zorlanarak, derlemeğe çalıştığı toplantılara ilişkin bir takım iddialardan ibarettir.

Muharref sözlerden örnekler verelim : Millî Nizam işaretinin tektir, İK partidir, birincidir anlamını taşıdığı açıklanıyor. Sonra tektir sözü tektir oluyor, iddianameye geçiyor. Sonra, «bu milletin bin yıl insanlığa ışık tutup mağlûp olmadığı» söylenmiş, «İnsanlığa», «İslam'ğa» olmuş. İddianamenin 7. sayfasında, 14. maddede öyle, Ülkede böyle sözler işitiliyor. Cumhuriyet Başsavcısı Partimize «nedir bunlar?» diye soru sormuyorlar. Sorularını Yüksek Mahkemenin huzurları: fuzulen işgal edilmeyecektiler.

ç) Faaliyet raporu üç bölümdür : Dünyâ durumu, Türkiye'nin durumu, İdare Heyetinin faaliyetleri. Rapor ciddi bir kuruluşun hazırladığı ilmi, fikri, seviye belgedir. Raporun B bölümünde Türkiye'nin siyasi, iktisadi durumu ele alınmıştır. Raporda 1970 yılında mühim olaylar olmuştur deniliyor ve bunların başında tabiiyle Millî Nizam Partisinin kuruluşu gösteriliyor. Deniliyor ki : Böylece iki büyük partili sistem değişmiş; Millî Nizam bir fikir partisi olarak ortaya çıkınca ötekiler de yığın partisi olmaktan çıkma yoluna girmişler ve birtakım kopmalarla karşılaşmışlar. Bu arada raporda Millî Nizam Partisinin özellikleri belirtilmiş; bir dava partisi olduğu milletimizin bin yıllık hak davasına sarıldığı ve gerçek sağı temsil ettiği açıklanmıştır.

aa) «Hak» kelimesinin sözlükte dört ayrı anlamı vardır. Büyüklük harfle yazılırsa Cenabı Hak'ın adı olur. Biz kelimeyi bu anlamda kullanmadık. Zaten kullanılmaması. Esasen raporda küçük harfle yazılmıştır. Kelimenin ikinci anlamı, masdar olarak kullanıldığına itibak, tahakkuktur; ideal ile tabiiyatın ilmi ile malûmun ittibakı demektir. Raporda kelime bu anlamda kullanılmış olabilir. Kastedilen şudur : Milletimizin bin yıllık bir ideali vardır ve bu ideali kendi bin yıllık tabiiyatında görmüşlerdir. Yani ideali ile ısratı birbirine ittibak eden bir dava partisi vardır. Millî Nizam bu davaya sahip çıkmıştır.

«Hak» kelimesi isim olarak da bir anlam taşır. Bu da hukukun esas olan haktan ibarettir. Bin yıllık tarihine balıncıma görüldü ki milletimiz gerçekten bunu kendisine dava ediniştir. Batılklar bizim kâh kuvvetiyle dünyaya hakim olduğumuz görüşündedirler. Oysa atalarımız kâhça o'dağ kadar hakta hukukta da güçlü idiler ve başarıyı kalblerin fetih yoluyla sağladılar. Tarihimizi inceleyen bir kimsa bu milletin «haklı her şeyden üstün tutma» diye bir davasının bulunduğunu görmüşluktan gelemez. Atalarımız yalnız kendi anırları içinde değil bütün dünya siyasetinde dahi haklı daima esas almışlardır. Dört asır önce Fransa Kralı oğlunu kurtarmak, uğradığı bir haksızlığı gidermek için bizim İmparatorumuza başvurmuştu. Bunun başka örnekleri de vardır. Atalarımız işgal ettikleri yerlerden çekilmek zorunda kalınca yıllık olarak aldıkları cizyenin bakiye aylara düşen bölümünü geri verecek kadar hakka riayetkâr davranmışlardır.

«Hak» kelimesinin dördüncü anlamı, bir sıfat olarak, «haklı ve doğru» dur. Bu anlamda alımsa «milletimizin bin yıllık bir dava bulunduğuy ve bu davanın haklı ve doğru bir dava olduğu» söylenmiş demektir. Milletimizin bin yıllık tarihi incelenirse insanlığa ışık tutan, ilmi, fenni, edebi, hayati, ahlâki, öğrenen bir millet olduğu görülür. Müsbet ilimleri de, manevi ilimleri de bütün insanlığa atalarımız öğretmiştir. Milletimiz daima insanlığa ışık tutan bir medeniyet kurma davası peşinde koğmuştu. Bu, haklı bir davadır. «Hak» kelimesini her üç anlamıyla birlikte alıp sözleri toparlayınca Millî Nizam Partisi Tarihindeki gaye maddesinin birinci bölümünü değişik sözlerle ifade etmekten başka bir şey yapılmadığı ortaya çıkar.

bb) Şimdi de iddianamede değinilen «haklı sağı» sözü üzerinde durulacaktır. Raporda Türkiye'nin üçlü bir sisteme geldiği, artak üç büyük partisi bulunduğu açıklanırken partilerin özellikleri ve nitelikleri belirtilmiş ve Millî Nizam'ın onlara nazaran özelliği olarak haklı sağı temsil ettiği fikri ortaya konulmuştur. Bizde iki türlü sağı ve sol ayrımı var. Bunlardan biri batılardan taklit yoluyla alınmış sağı sol ayrımıdır; ilmi ve cedit bir etide dayanmaz. Onlar böyle diyor diye alınmıştır; yanlış ve sakatlar. Batıya göre sağı kapitalist bir düzendir; sömürücü felsefeli sistemi içindedir; kendi bünyesi gereği sınıf farkı doğurur. Sol denildiğinde Batıda insan hak ve hürriyetlerini kısıtlayan, insanlara mülkiyet hakkı tanımayan, her şeyi toplumu güle gülen, en son kertede yapayısı hep hane hayatına çeviren bir rejim kastedilir. Bu iki sistemin birçok yönleri gene de müşterektir. Her iki sistem de materyalist ve sömürçüdür. İdrisinde de adaletsizlik ve sınıflar vardır. O halde ilmi, haklı bir sağı tanımınması, uygulanması gereklidir. Bu da Anayasamızda ifadesini bulan insan hak ve hürriyetlerine tam riayetle gerçekleştirilebilir. Biz batının bir çok salıncuları kendilerine ortaya konmuş sömürücü, materyalist sağılığını almak zorunda değiliz. Bizim Anayasamızın çizdiği sınırlar içinde kendi

maddi sağılığımızı memleketimize uygulamamız gerekir. Biz Anayasamızın tanımladığı nizama hakiki sağılık diyoruz. Millî Nizam materyalist değildir. Anayasamızın 10. ve 14. maddelerinde materyalist olmağa zaten izin vermez. Millî Nizam bu maddelerin ilkelerine riayati olan ağırlığı verdiği için «Biz sağıyız, hakiki sağıyız» diyor.

cc) İddianamede Millî Nizamın maarif hakkındaki görüşüne de takınılmış. Maarifimizin temel yapısının acıklı bir manzarası vardır. Terbiyatın ana fikriyatına Millî fikriyat dâğında ne varsa doldurulmuştur. Millî Nizam bundan yakınmakta, millî bir maarif istemektedir. Öğrencilere manevi bir eğitim ve öğretim değil; dünya görüşü olarak mecosilerin, putpereslerin, ateistlerin, siyonistlerin fikriyatı verilmektedir. Gençlerimiz kalbleri boş yetişmekte, üniversiteler eğitici yuvaya manzarasını almaktadır. Sebabi Anayasamızın emrettiği manevi gelişmeyi sağlayıcı bir maarif uygulanmamıştır. Biz gençlerimizde Batıdan üstün ilmi yapabilecek zihniyeti aşılamazsak gelişemeyiz. Sonunda sadece Batıya iççi olarak gideriz.

Millî Nizam 150 yıldan beri milletin içine yabancı kaynaklarla girmeğe edilen kozmopolitlikten kurtulma davasıdır. Kendimizi terketmeye, Batıya taklide başlamamızı 150 yıl öncemine gider. O tarihten başlayarak Batı bir manevi kültür istilâına girişmiştir. Bu, maddi istilâdan özemlidir. O halından Millî Nizam kendi programına «manevi istilâ hareketi» diye bir bölüm koymuştur.

çç) İddianamede yine tereddüt edilen noktalardan birisi «Bizim milletimizin en büyük meziyetlerinden biri hak nedir batıl nedir bilmesidir. Kalbinin hidayet ve ferasette dolu olduğundadır.» sözdür. Bir partinin herşeyden önce kendi milletine itimad şarttır. Burada milletimizin hasretleri belirtiliyor. Okumak imkânını bulamamıştır. Fakat bir insan olarak kalbinde bir sezme kabiliyeti, bir feraset vardır. Bundan dolayı milletimiz bugünkü buhranlardan naml kurtulacağımız çok iyi görüyor. Yine bizim köylümüzün içinde, kalbinde bütün dünyaya ışık tutacak üstün bir medeniyet kurmanın bin yıllık mirası vardır. Millî Nizam programında milletimizin bu hasretlerine yer verilmiş olması son derece doğru bir davranıştır.

dd) Bir de «Millî Nizam Partisi, milletimizin 60 yıldan beri parti adı altında kurulan çeşitli batıl fikirler teşekküllerini bir bir görüp denedikten, bunların hiçbirinin çıkar yol olmadığını anladıktan sonra bati bırakıp hakka döndüğüdür.» sözüne takınılmış. Bizde ilk parti İttihat ve Terakki Partisidir. Bu parti geldi, 10 yıl içinde koskoca İmparatorluğu savaga soktu; perigan etti, koydu gitti. Bunlar yanlış yolda idiler. Fikir babası olarak İttihat ve Terakki'nin, İtalya'dan gelmiş bir Musevinin bir aksiyonu olduğunu tarih tespit ediyor. İmparatorluğu yıkıma bir partiye güzel bir partidir diyemeyiz. Bugünkü partilerimizin yolarmın da milletimizi kurtaracak yol olduğuna kâni değiliz. Her parti elbette kendi partisini kurtuluş yolu olarak görür; kendisinin hak, haklı ve doğru yolda olduğunu, ötekilerin batıl olduğunu kabul eder; etmesi gereklidir. Bunun akali kendi kendini inkârdir. İçinde bulunduğumuz fiili durum uzun yıllar İktidarı ellerinde tutan partilerin birtakım hatıralar bulunduğunu göstermez mi? Millî Nizamın öteki partiler hakkında bu sözü söylemesi doğrudur ve yerindedir.

ee) İddianamede «her hangi birisinin bir topluluğu değilsiniz.» sözüne de dokunulmuş. Şu bölümü okuyalım : «Millî Nizam Partisinin Birinci Büyük Kongresinin delegeleri, sizin bu muhteşem topluluğunuzun çok büyük bir mânası var. Siz bati partilerden herhangi birisinin bir topluluğu değilsiniz. Siz bu aziz milletin kendisinin, şahını, şahsın temsilcilerisiniz. Sizin diğer batıl teşekküllerin topluluklarında bir farkınız var. Siz bu aziz milletin yalnız bugünkü değil, aynı zamanda bütün bin yıllık şanlı tarihini birlikte temsil ediyorsunuz.» Milletine güvenen, seven bir partinin kendi delegelerine söyleyeceği bundan daha tabii söz ne olabilir? Millî Nizam milletimizin tarihine büyük ağırlığı verdiği, kendi topluluğunda bu şekli gördüğü için haklı olarak böyle söyleyecektir.

Programdaki «adaylarımızın davasını temsil eder kimseler olarak seçilmesine azami ilna gösterilecektir.» sözü de tereddüt yol açmış. Bir parti böyle düşünmek, böyle söylemek zorundadır. Davamıza, programımıza sadık olmayan kişilerden aday seçmemiz düşünülebilir mi?

ff) Raporun bir yerindeki Ortak Pazar konusuna işaret eden sözler de tereddüt uyandırmış. Ortak Pazar bir ticari anlaşma değil Avrupa entegrasyonudur. Avrupadaki hirtakım devletlerin bir devlet olması eylemidir. Bir ülke Ortak Pazara girince o ülkede mülkiyet edilmek, iş edinmek, sermaye transferleri serbesttir. Millî Nizam bu kadar önemli bir anlaşma üzerinde durmağa mecburdur. Millî Nizam bunu uzun boylu Mecliste dile getirmiştir. Ortak Pazara girilip de Türkiye'de yerleşme hakkı serbest bırakılınca çeşitli bölgelerden daha önce ayrılmış Rumlar, Ermeniler gelir, yeniden yerleşme hakkı elde ederlerse bu konu üzerinde titizlikle durmak gerekmez mi? Ortak Pazar geçiş dönemi protokolu Tür-

kiye'nin sanayileşmesine engelidir. Protokol Millî Nizamın uzun açıklama-ları ile Mecliste aydınlatılmıştır. Protokol savaş sanayii kurmayı ön-leyer. Böyle bir protokol üzerinde ilmi, iktisadi, teknik çalışmaları yap-mak bir parti olarak en tabii görevimizdir. Bunu yapmamaş bizden hesap sorulmalıdır.

gg) İddianamede, raporun «altın»a yakın illuzin ve pek çok ilçe-mizin açılış toplantısına iştirak edildiğini» açıklayan cümlesine büyük bir önemle tutulmuş istenmiştir. Raporda memleketin her yerinden gelen delegelere Parti faaliyetleri arz ediliyor. Bu arada da açılış toplantılarına iştirak edildiği söyleniyor. Teşkilatı memleketin çeşitli yerlerinde millîti-miz kurmaktadır. Demokrasi de budur zaten. Kurduktan sonra «Gelin, programı millete tanıtalım... Tanıtmak için bir toplantı yapalım.» denil-mektedir. Yer tutulmakta, halk çağrılmaktadır. Genel Merkez'in bu faa-liyetlerden haberi bile olmaz. Mahallî teşkilât, bir konuşmacı gerekiyorsa, onu doğrudan doğruya çağırır. Bunlar kişiler ile mahallî topluluklar ara-sında geçen olaylardır.

Şöngelimi İstanbul II Başkanı Bursa toplantısına, Ankara II İkinci Başkan filânca yer toplantısına katılmışlardır. Genel Merkez sonradan bu toplantıları duymuş; raporda göstermiştir. Fihli durum ve «iştirakleri» olmuştur.» sözü'nün anlamı budur. Bir şahıs, özel olarak falanca yere davet edilmesi üzerine orada yaptığı konuşmanın Parti tüzeli kışkırtıcı il-zam etmeyeceği ortadadır. Teşkilâtın yüzde seksenini biz kurmadık. An-cak bunların kurulduğunu raporda açıklayıp Genel Kurula duyurmak gö-revimizdir. Merkez bir de Parti teşkilâtınca yapılanları ötekilerine duyuru-yucu bir santral işini görür. Parti Genel Başkanı hile, vakti elverişli olduğu için, gidip bir toplantıda konuşmuşsa Yönetim Kurulunun haberi dahi olmaz.

Gerçekten Partimizin Tüzeli'nin 28. maddesinde Genel İdare Kuruluna teşkilât kurmak ve yarınca organları oluşturmak gibi bir görev veril-miştir. Bu görevin Siyasal Partiler Kanunu ve demokratik bir nizam için-deki niteliği şudur: Merkez, il ve ilçe kuruluşlarının mütegebis heyetle-rini arar, bulur, inceler, teşvik eder; bunlara yol gösterir. Mütegebis he-yet ortaya çıktıktan sonra merkez, heyetteki kimselerin davaya, Partiye, memleket, vatana hizmet edecek insanlar olduğu kamsına varır (ilerde) o heyete bir yetki belgesi verir. İlçelerin belgesini iller verirler. Bundan sonraki faaliyetler, artık o bölgedeki faaliyetleri yürüten idare-cilere aittir. İddianamede konulmuş olan konuşmalar, bu mütegebis he-yetler kurulduktan sonra o bölgedeki idarenin kendi çevresine, Parti pro-gramını, Tüzeli'nin, maddelerini tanıtmak için yaptığı toplantılara ilişkin-dir. Toplantıların zamanı, yeri, kaç kişinin konuşacağı mahallî idarenin inisiyatifli altındaki hususlardır. Kimi yerlerde mütegebis heyetin kendisi konuyu anlatmış, başka tanıtılmıştır. Kimi yerlerde Ankara'dan veya başka illerden konuşmacılar çağırılmıştır. Böylece mahallî idarenin şahıslara yan-dığı, davetler meydana gelmiş, konuşmalar ortaya çıkmıştır. Bunlar konuşanların şahısları adına yaptıkları konuşmalardır.

28. maddenin e bendinde «Partinin umumî faaliyeti ve siyaseti hak-kında teşkilâtı tenvir etmek...» der. Bu deyimle şu il veya ilçe özel bir kişinin yaptığı konuşmanın ilgisiz, ilişkisiz olmaz. Partinin genel politikası gerekleri veya önemli olaylar karşısındaki tutum tanımlerle teşkilâtı bildirilir. Partinin umumî faaliyet ve siyaseti hakkında teşkilâtı tenvir etmek aslında budur.

İdare heyetimizin kararları incelenirse üyelerimize yasalara saygılı olmaları, Parti yasalarına uymaları için birçok tanımler yapılmış oldu-ğu görülür. E bendinin gereği işte budur. Her hangi bir toplantıda genel idare kurulu üyelerinden bir kaçının bulunması ve konuşması kişilerin kendi adlarına konuşmalarından farklıdır. Çünkü Genel İdare Kurulunun falanca yere filânca gitmiş ve şöyle konuşmuş gibilerde hiçbir kararı yok-tur.

Raporun «İdare Heyeti faaliyetleri» bölümünde mahallen yapılmış birçok hareketlerin de yer almış olduğu görülür. Çünkü bu aslında fiili faaliyetlere ilişkin bir haber verme bölümüdür. Netekim bağımsız bir or-gan olan gençlik kolu faaliyetlerinde de bu bölümde söz edilmiştir. Şöz-gelimi bu gençlik kolu, bizim haberimiz olmadan çeşitli gazete kupürlerini toplamış, «Basında Erbakan» diye bir kitap yayınlamış. Faaliyet rapo-runda bundan söz edilmiş gençlik kolunun kitabı bastırılmakta haklı gö-rüldüğü veya falan yazarın şahsi fikirlerinin Genel İdare Kurulunca be-nimsendiği anlamını asla taşımaz. Bunlar haber verici sözlere; çünkü karar defterinde yerleri yoktur. Aynı bölümde Meclis Ortak Pazar hak-kında gensoru verildiğinden söz ediliyor. Meclis İktisadına göre gensoru Parti adına verilmemiş; şahsın adına verilmiştir. Demek ki kişisel bir faaliyettir. Gene de bu bölümde açıklanmıştır. Çünkü faaliyetler orada toplanmaktadır. Onun için burada herhangi bir şeyin zikredilmesi onun merkez karar organınca tasvip olunması, tekabül edilmesi demek değil-dir. Haber vermek ve haber verileni tekabül etmek ayrı şeylerdir.

Gazeteleri; Tek Nizam ve Tek Yol gençlik kollarınca, Nizamı Doğru Sakarya II İdare Heyetine çıkarılmaktadır. Bunların rapora geçmesi ha-ber verme niteliğindedir. Bu gazetelerle, bağlı buldukları il teşkilâtı meşgul olur. Genel İdare Kurulunun böyle ayrıntılara inmeğe vakti ve ola-nağı yoktur.

Yeni kurulmuş bir Partiyiz. Henüz bir yıl oldu. Teftiş Heyetimizi kurmağa yeni girişmiş bulunuyoruz. Onun için ilk yıla böyle geniş bir teşkilâtı Genel Merkez kadrosu içinde gereği gibi takip etmek mümkün olmamıştır.

hh) Genel Kongre gündemi ortadadır. Gündemde marş okunması diye bir madde yoktur. Esasen Partinin marşı yoktur. Genel Kongrede böyle bir şey yapıp yapılmadığını hatırlamak mümkün değildir. Genel İdare Kurulu veya kongre bu bizim marşımız olsun diye bir karar almamıştır. Birisinin teklifi veya bağlaması üzerine böyle bir şey okunmuş olabilir.

(Genel Başkanlık Vekillerinden Avukatı Akıncı'nın şu sözlere du-ruşma tutanağının 124. sayfasında yer almıştır:

Kongre saat sekiz raddelerinde kapandı. Akşam dağılıyordu. Bir-takım gençlerin uzaktan Millî Nizam yasacığı diye marş söyledikleri benim de kulaklarına gelmiştir. Fakat kongre dağılmıştı. Ne kadar, kaç ki-şinin bir araya gelerek söylediği tarafımdan bilinmemektedir ve biz salo-nu terketmiş durumdaydık. Esasen delegelerin de aşağı yukarı yarısın-dan fazlası salonu terketmişti. Orada bir kısım gençler kalmış, orada kalan bayrakları, levhaları toplamakla ve sandalyelerin götürülmesine nezaret etmekle meşgul idiler.)

ii) Salomon hazırlanmasıyla gençler, partiden olan ve olmayan gençler meşgul olmuşlardır. Genel İdare Kurulunun salomon tanzimine nezaret şeklinde bir hizmeti dahi geçmemiştir. Genel İdare kurulu hazırlanmış bir salona gelmiştir. Gözümüne hoş olmayan bir yazı ilgisizdi bunu kim koydu diye belki yanımızdakilere sorardık veya bu levha kal-dırılma iyi olur derdik. Ancak böyle büyük bir kalabalıkta, biz deşek de, uygulamız mı uygulanamaz mıydı ayrı konudur. Çünkü bir büyük kalabalıkta tören başlamıştır. Salon da sorumsuz kimselere hazırlan-mıştır.

d) Anayasa Mahkemesi bu davaya 5 ve 15 Nisan 1971 günle-rinde duruşma olarak bakmış; 22/4/1971 de 44 ve 648 sayılı Kanunlar-daki duruşma hükümlerinin Anayasa'nın 148/2. maddesine aykırı dış-tığı düşüncesiyle ortaya bekletici sorun çıkarmış ve davayı geri bir-aktirmiştir. Sorun duruşma mı yapılacak, dava dosya üzerinde mi ince-lenecek sorumudur.

Bu bir usul sorumudur. Yüksek Mahkeme tenzip kararı için 23/3/1971 gününde toplanmış usul işlemleri saptanmış olmak gere-kir. Usul işlem esası etkilenmez de davalının savunma hazırlığı; üye-rinde olumlu veya olumsuz etkileri olabilir.

Kazanılmış hak bakımından Cumhuriyet Başsavcısının atanma ile bu makama gelmesini uygun gören Yüksek Mahkeme kendi usul işle-mine sonucu, Millî Nizam Partisinin kazanılmış hakkı olan duruşma ko-sulunu kaldırır kararlarındaki çelişkiye düşer. Bu durum ve davalının böylece usamasına yol açılması usul kanunlarına ve Anayasa'nın ruhu-na ve ereğine uymaz.

Yüksek Mahkeme söz konusu özel kanun hükümlerini Anayasa'ya uymadığı nedeniyle iptal edebilir. Ancak bu karar geriye yürümez. Son-raki olaylara uygulanır. Gerçi dava henüz sonuçlanmamıştır. Ancak dava duruşma olarsak görülmeye başlandı için delillerimizi ve savun-malarımızı duruşma düzenine göre ortaya koyarken bu tabii haktan yoksun bırakılmamız hiçbir hukuk sistemiyle bağdaşmaz.

Yüksek Mahkemenin 23/3/1971 günlü tenzip kararı usul yönünden bir kanun niteliği taşır. Böylece bir çeşit kazanılmış hak doğurmuştur. İkinci bir kararla bu hakkın kaldırılması hak ve adalet kuralları ile bağdaştırılmaz.

e) aa) 648 sayılı Kanunun 108., 110., 113. ve 114. maddelerinde yer alan ve siyasal partiler aleyhindeki davaların Anayasa Mahkemesine Cumhuriyet Başsavcılığına açılabilceğini belirleyen hükümler ile 44 sayılı Kanunun 32. maddesindeki «Bu davalara Cumhuriyet Başsavcısının huzuru ile bakılır.» ve «30. madde hükümleri bu davalara da uygulanır.» hükümleri Anayasa'ya aykırıdır. Şöyle ki:

Anayasa'nın 147. maddesinin üçüncü fıkrasında yalnızca «Ana-yasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatıyla yargılamasında savcılık gö-revini Cumhuriyet Başsavcısı yapar.» hükmü vardır. Demek ki Anayasa, Anayasa Mahkemesinin parti kapatma davalarına bakma ve kanunları de-netleme görevleri yönünden Cumhuriyet Başsavcısına herhangi bir görev vermiş ve dava açma yetkisi tanıyanmış değildir. Çünkü Anayasa'nın si-yasal partilere ilişkin 57. maddesinde de böyle bir hüküm yer almamış-

tır. Şu duruma göre Cumhuriyet Başsavcısına dava yetkisi veren 648 ve 44 sayılı Kanunların ilgili hükümlerini kaynağını Anayasa'dan almayan hükümlerdir.

Ola yansın Anayasa'nın 149. maddesi Anayasa Mahkemesinde dava açacak makam ve mercileri sınırlı olarak belirtmiştir. Anayasa'nın kesinlikle keskinlediği bir hak özel kanunlarla başka mercilere teğmil edilemez.

Anayasa'nın 4. maddesinde «Hiç bir kimse veya organ kaynağını Anayasa'dan almıyaz bir Devlet yetkisi kullanamaz» ilkesi yer almaktadır. Cumhuriyet Başsavcısına kanunla verilen yetki bu ilkeye de aykırıdır.

bb) Cumhuriyet Başsavcılığı 648 sayılı Kanunun 111. maddesinin 1 ve 2 sayılı bentlerinin ve 112. maddesinin Anayasa'nın 57. maddesinin uygulama alanını, işleyişini, koşullarını sınırlayarak Anayasa'ya işlemez hale getirdiğini İleri sürmüştür; bunların iptalini ve yerlerine Anayasa'nın uygulanmasını istemiştir.

Anayasa'nın 57. maddesindeki «siyasal parti faaliyetleri» deyiminden ne anlaşılması gerektiği, hangi faaliyetlerin özel kişiliği bağlayacağı, hangilerinin partili kişilere veya organlara izafe edileceği, hangi kişisel ve mevzül davalarının hangi hallerde özel kişilikçe kabul edilmiş sayılacağı sorunlarını açıklığa kavuşturmaktan başka bir şey yapmayan 648 sayılı Kanunun 111. maddesinin Anayasa'nın 57. maddesinin uygulanma alanını daraltmadığı ortadadır. Bu hükümler iptal edilirse geriye gayri muayyen hukuk kaideleri kalacak; bunları ihlal etti diye özel kişilikçe herhangî bir kişinin sorumlu tutulması «Hukuk Devleti kavramını ile bağdaşmayacaktır.

Davada 111. maddenin 1 sayılı bendinin ve 112. maddenin uygulanması söz konusu değildir. Anayasa'nın 151. maddesine göre bu hükümlerin iptali istenemez.

112. madde Anayasa'nın uygulanma alanını daraltmış değil genişletmiştir. Çünkü parti özel kişiliği yasakları çiğneyen üyeleri ihraç ve organları feshetse dahi bu türlü eylemler tekrerrür ederse parti yine kapatılacaktır. Bu madde ile uygulama alanını genişleten bir «ihraç olma» hal kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin takdir hakkı da sınırlanmış değildir.

Maddedeki «kesif bir şekilde» ve «ihraç olma» deyimleri gereklidir. Çünkü partiler vazgeçilmez unsurlar sayan Anayasa münferit olaylar yüzünden bir partinin feda olunması fikrini reddeder.

Anayasa'nın 19. ve 57. maddelerinde yer alan «siyasal partiler» ve «siyasal partilerin faaliyetleri» deyimlerinin anlam ve ereği «parti özel kişiliği» ve «parti özel kişiliğine izafe edilecek faaliyetler» dir. 648 sayılı Kanunun ilgili maddeleri bu Anayasa terimlerine uygundur.

İddia makamının bu maddelerin iptalini istemesi nedeni savunmasının dayanaklarını ortadan kaldırmak ve iptali geriye yürüterek sonuç almaktır. Oysa Anayasa'nın 33. ve 152. maddeleri buna engeldir. Kaldı ki bu maddelerin iptali ile laiklik, insan hak ve hürriyetleri, ülkenin bölünmezliği ilkelereinden başka bütün parti yasakları yaptırılmaz kalacak ve 648 sayılı Kanunun tümü işlemez duruma gelecektir.

B) İstemler :

a) aa) Cumhuriyet Başsavcılığına seçim yoluyla gelmemiş olan sayın Gündüz'ün davayı açmaya ehil olmadığına, hakkı ve yetkisi bulunmadığına ve tasarrufunun hükümsüz sayılmasına karar verilmesi.

bb) Nasıl ki hukuk mahkemesinde usulsüz açılan bir davada dava dilekçesi iptal edilir, dava açılmamış sayılırsa ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 173. maddesine dayanarak sorgu hâkimini talebnameyi reddedebilirse - usul hukukunda tıyas cereyan ettiğinden - böylece Anayasa'ya, usul kanunlarına aykırı olarak ehliyeti bulunmayan bir kişiye düzenlenmiş iddianamenin reddine karar verilmesi.

b) Yedi partili üyeye izafe edilen konuşmalar dolayısıyla Siyasal Partiler Kanununun 111. maddesi hükümleri uyarınca işlem yapılmadığı ve Kanunun parti yasaklamalarını inceleme kuruluna verdiği görev ve yetkileri ihlal edildiği ve o mercilin elinden doğrudan doğruya veya dolaylı olarak alındığı ve kanunların saydığı yargılama usulü şekli ve şartları dışında keyfî ve takdirî bir yargılama usulü ihdas edildiği için, usule aykırı açılmasından dolayı Anayasa'nın 136. maddesine aykırı düşen davanın reddine karar verilmesi.

c) 648 sayılı Kanunun 111. maddesinin 2 sayılı bendinin emrîli olarak belirlendiği deliller dışında soruşturmaya ve hükme konu yapmak istenen kanun ve usul dışı delillerin dinlenmesini reddi; soruşturma ve hüküm kanunî delillere hasredilmesi.

ç) Davaya duruşmalı olarak başlanması davalı parti için bir çeşit kazanılmış hak sayıldığından ve Anayasa Mahkemesi kararları geriye

yürülemeyeceğinden davanın duruşma düzeni içinde görülmesinin sürdürülmesi ve duruşma gününün bildirilmesi.

d) Genel İdare Kurulunun, bütün teşkilâtın kanunlara uyulması konusunda eğitilmesi için yaptığı çalışmalarında, Genel İdare Kurulunun mahallî açılış toplantılarına kurul olarak katılmadığına, partinin bir marçı olmadığına bilgi ve göğüsü bulunana ekli listede adları yazılı tanıkların duruşmada dinlenmeleri.

e) 648 sayılı Kanunun 108., 140., 113. ve 114. ve 44 sayılı Kanununun 32. maddesindeki Cumhuriyet Başsavcılığı ile ilgili hükümler Anayasa'nın 147., 149. ve 4. maddelerine aykırı olduğundan konunun bekleleli sorun olarak ele alınması, bu hükümlerin iptaline ve davanın, açanın yetkисiçliğı dolayısıyla, reddine karar verilmesi.

f) 44 sayılı Kanunun 29. ve sonraki maddeleri uyarınca sözlü açıklamada bulunma olanağının verilmesi.

ğ) Davanın, dayanaksız olması dolayısıyla hem usul ve hem de esas yönünden reddine karar verilmesi.

III — CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞININ CEVAPLARI VE İSTEMLERİ ÖZETİ :

Cumhuriyet Başsavcılığının gerek duruşmalarda açıkladığı gerekse yazılı olarak verdiği cevap ve istemler aşağıda özetlenmiştir :

A) Cevaplar :

a) aa) Usulî itirazlar üç bölümdür. Birincisi şahısma ve hukuki durumuna ilgilidir. Bu daha önce Başsavcılık yardımcılarında birisinin de idari dava dolayısıyla ileri sürdüğü bir konudur. Danıştay Dava Daireleri Kurulu sorunu incelemiş; sonunda «Anayasa'nın 139/2. ve 45 sayılı Kanununun 79. maddeleri ancak Anayasa'nın ve 45 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak atamalar için uygulanabileceğine, aksi düşüncenin kabulü daha önce kazanılmış hakların ihlali sonucunu doğuracağına göre davanın bu yoldaki iddiası kabulde değer görülmemiştir» denilmiştir. İlämi ibraz ediyorum.

Bu iddianın hukuka da kabul edilemeyeceği kanılandırayız. İdare hukukunun temel ilkelereinden birisi kamu hizmetinin ve kamu haklarının sürekliliğı, istinrarı ilkesidir. İddianın kabulü ilkenin hiçe sayılması demek olur. İddianın fiilen de kabulü kabli değildir. Anayasa ile kuruluş ve işleyiş bir takım hükümlere bağlı olarak gelen yeni ve mevcut müesseselerin bu türlü iddialarla megruluğu tartışılmasına girilirse bu temel müesseselerin bugün yokluğunu kabule mütehi olacak bir sonuca varırız. O kadar ki yüksek heyetinizin dahi bu durumda olduğunu, hatıa bir bakımdan yokluğunu kabole mütehi olacak iddialara muhtap olmanız mukadderdir.

bb) İkinci konu iddianamenin hazırlanmasında kanun hükümlerinin yerine getirilmediği iddiasıdır. Dayanak olarak 648 sayılı Kanununun 108. maddesi gösterilmektedir. Bu, tahkikat sırasında Başsavcılığa sorğu hâkimlerinin hâkimlere münhasır olmayan yetkilerinin kullanılmasına olanak veren bir hükümdür. Davamıza bir suç ve suçluluk söz konusu olmadığına göre Usul Kanununun savunmaya ilişkin hükümlerinin uygulanması zorunluğu 108. maddeden istihraç edilemez.

cc) Davanın dinlenemeyeceğine ilişkin itiraza gelince, bu konu daha önce verilmiş itiraz dilekçesinin 3. bendinde yer almakta idi. Bunun, Yüksek Başkanlık, davanın esasıyla ilgili bulunduğu düşüncesiyle olacağını tahmin ettiğimiz bir gerekçe ile okunmasını gerekli görmedik. Gerçekten davanın sonunda 648 sayılı Kanununun 111. maddesinin 2. yoksı 3. bendi hükümlerinin mi uygulanması gerektiği sorunu davanın esasının çözülmesine ilişkin bir sorundur. Bu konuda ayrıca cevap arzına gerek görmüyorum.

b) Parti Genel Başkanının, toplantılara iştirakleri ferdi faaliyet olarak nitelendirilmesi partinin teşkilü, programı ve faaliyet raporunun yazılı biçimi dolayısıyla yerinde değildir. 28. madde teşkilât kurmak genel idare kurulunun görevleri arasına alınmıştır. Aynı maddenin B bendinde «partinin umumî faaliyet ve siyasi haklarında teşkilâtî tenvir etmek» de gene bu kurulun görevleri arasındadır. Nitokim faaliyet raporunda da şu madde hükümüne mütenazar olarak teşkilâta iştirake ilişkin faaliyet bölümü «İdare heyetinin faaliyetleri» başlığı altında yer almıştır. Bir husus daha var : O da bu faaliyetin bir tasvibe, başka deyimle bir ihraya müncer olması durumudur ki ferdi faaliyetler olsaydı bir korul onayına iştirak ettirilmesi söz konusu olmayacaktır.

Savınca konuşmasında söylediği ileri sürülen sözlerin dayanağı Komiser Kayacan'ın valliliğe verdiği, valilik aracılığı ile de Adalet ve İçişleri Bakanlıklarına, Cumhuriyet Başsavcılığına ve Sakarya Cumhuriyet Savcılığına gönderilen rapordur. Sakarya Asliye Hukuk Mahkemesinin tespitine esas olan ses bandı bizim bildiğimiz dışında kalmış bulun-

man nedeniyle üzerine herhangi bir düşünce ileri sürmeye imkân yoktur.

Milli Nizam marşının Bursa Gençlik Koluna bastırıp dağıtılan fotokopini mevcuttur ve bu marşın Büyük Kongre heyetince ayakta okunduğu kongre divanınca düzenlenen tutanağın 8. maddesinde belirtilmektedir.

Yenimahalle İlçe Kongresinde asılan levhanın varlığı güvenlik yetkililerine düzenlenen tutanakta saptanmış olup belge olarak gösterilen fotoğrafların ne zaman ne yolla sağlandığı belli değildir.

Yukarıda ileri sürülen hususları teyit maksadıyla dinletilmek istenilen tanıkların bilgilerinin tasalluk ettiği bu konular dava konusu dışında kaldığından veya belgelendirilmiş bulunduğundan ayrıca tanık dinlenmesine yer yoktur. Yüksek Mahkemenin 6/5/1971 günlü, 1971/27-50 sayılı kararı karşısında duruşma açılması istemi de yerinde değildir.

e) Yasa yapıcı, Anayasa'nın 57. maddesinin son fıkrasını (Siyasi partilerin kapatılması hakkındaki davalara Anayasa Mahkemesinde bakılır ve kapatma kararı ancak bu mahkemede verilir) hükümlünü koymayı sağlamak bir siyasi partinin kapatılması için (dava açılmış olması) gereğini madde metni ile belirtmiştir. Bu madde gerekçesinde (Siyasi partiler gibi Devlet hayatında büyük rolü ve önem alan teşekküllerin herhangi bir dernekle aynı hükme tabi olması ne ihliyalara, ne de hukuk esaslarına uygun düşer) denilmiştir.

Anayasa'nın sağladığı bu güvence karşısında siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davaların Anayasa Mahkemesinde açılması yetkili kişilere verilmesi düşünülmeyeceğine göre açılması gereken davanın kararı davası niteliğinde bulunması olağandır. Anayasa Mahkemesinin Siyasi Partiler Kanununun yürürlüğe girmesinden önce verdiği 11/3/1963 günlü, 1963/37-34 sayılı ve 7/6/1965 günlü, 1965/17-35 sayılı kararlarda da davanın kamu davası niteliği açıkça belirlenmiştir.

Anayasa'nın 57. maddesinde davanın namı açıklanmış açıklanmamış olması parti kapatma davalarının Cumhuriyet Başsavcılığınca açılmayacağı anlamına gelmez. Anayasa'nın 57. maddesinin üçüncü fıkrasında düzenlenen «kanunla düzenleme gereği» 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ile yerine getirilmiş ve Cumhuriyet Başsavcılığının bu kanunun uygulanmasını yönünden görev ve yetkileri çeşitli maddelerle belirtilmiştir. Bu nedenle 648 sayılı Kanunun 108., 110., 113. ve 114. maddelerinin görev ve yetkileri belirtilen hükümlerini, Anayasa'nın 57. maddesinin üçüncü fıkrası açısından yorumlamak ve 108. maddenin iptal dışı kalan hükümleriyle 110., 113. ve 114. maddeler hükümlerinin Anayasa'ya uygulanmasının kabulü gerekir. Bu durumda ise Cumhuriyet Başsavcılığının 648 sayılı Kanunun uygulanmasındaki yetkisi Anayasa'nın 4. maddesine uygunluğunun da ifadesi olur.

Açıklanan nedenlerle Milli Nizam Partisi Genel Başkanlığının 4/5/1971 günlü dilekçesinde ileri sürülen Anayasa'ya aykırılık iddiaları yerinde görülmektedir.

B) İstemler :

Anayasa'nın 57. maddesinin birinci fıkrasında «Siyasi partilerin tüzükleri programları ve faaliyetleri ile demokratik ve laik devlet ilkelerine uymak zorunluğunda oldukları ve «bunlara uymayan partilerin temelli kapatılacağı» hükümleri yer aldığı gibi üçüncü fıkrasında da «çiz çalımları, faaliyetleri nin» demokrasi esaslarına uygun olarak kanunla düzenleneceği» ilkesi kabul edilmiştir.

Eöyle bir kanunla Anayasa hükümleri arasındaki ilişki ele alınırsa şu durum görülür : Bir özel kanun Anayasa'nın gerek o kanunu oluşturan hükümlerini gerekse temel ilkelerini uygulama alanından kaldıramaz. Özel kanun Anayasa hükümlerine uygunluğu oranında uygulanabilecek bir kanundur. Genel olarak bir özel kanunla Anayasa'ya sınırlandırılmak, işlemez duruma sokmak mümkün olabileceği gibi bir kanunun usulince iptali yoluna gidilmezse Anayasa'nın bertaraf edilmesine dahil yol açılmış olur. Bu sonuç, özel kanunun varlığına rağmen, Anayasa hükümlerinin uygulanması gereğini savunmaya bül yetkiler.

648 sayılı Kanunun bu davada uygulanması söz konusu olan 111. maddesi bir siyasi parti hakkında kapatma kararının parti tüzüğünün, programının, parti faaliyetlerini düzenleyen ve yetkili parti organları veya temsilcileri yürürlüğe konulmuş olan diğer parti mevzuatının bu kanunun dördüncü fıkrasında yer alan maddeleri hükümlerine aykırı olması veya parti genel kongresince yahut merkez karar organı veya merkez yönetim organı yahut Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grupların genel kurulunun bu kanunun dördüncü fıkrasında yer alan maddelerin hükümlerine aykırı karar alınması yahut genelge veya bildiriyle yayımlanması takdirinde verilebileceğini kabul etmiştir.

66-Ülker İki özel kanun Anayasa'nın 57. maddesindeki yasaklamayı sadece belli organların kararları ile ihlal etmek haline hasrederek adeta işlemez duruma getirmektedir. Anayasa'nın 57. maddesinde ise yalnız üstük ve programların değil faaliyetlerin de belirli ilkelere uyması hükmüne bağlanmış ve faaliyetlerin o ilkelere uymaması hali de kapatma nedeni olarak öngörülmüştür.

648 sayılı Kanunun 112. maddesinde de Anayasa'ya aykırılık vardır. Anayasa'nın 57. maddesinde siyasi partilerin uymak zorunda oldukları esasların faaliyet bakımından ihlali hakkında açık ve sınırlı olmayan bir hüküm varken bu faaliyet 112. maddede «mihlak olma» durumu ile kayıtlanmış ve «mihlak» haline gelme» nin sübuta ermiş sayılması iki bentte yazılı kolların gerçekleşmesine bağlanmıştır.

648 sayılı Kanunun 111. maddesinin 1. ve 2. sayılı bentleri ile 112. maddesi Anayasa'nın 97. maddesine aykırı olduğundan iptalleri gerekir. Bunların iptali halinde Anayasa'daki konuya ilişkin hükümler uygulanabilecektir. Çünkü bugünkü Anayasa yalnız bir ilkelere manzumesi değil aynı zamanda bir uygulama yasasıdır ve hakimlerin önce Anayasa'ya göre hükmün vermeleri 132. maddenin gereğidir.

IV — DAVANIN GEÇİRDİĞİ SÜRELER :

1 — Davanın Cumhuriyet Başsavcılığının 4/3/1971 günlü iddianamesi ile açıldığı ve iddianame 5/8/1971 gününde 442 sayılı Anayasa Mahkemesi kaydına geçerek 1971/1 (Parti kapatılması) esas sayısını almıştır.

2 — Anayasa Mahkemesi Başkanı 6/4/1971 Perşembe günü saat 10.00 da duruşma yapılmak üzere 23/3/1971 günlü tenzip tutanağını düzenlemiştir.

3 — a) 6/4/1971 gününde duruşmaya başlanmış ve o gün iki oturum yapılmıştır. Duruşmaya parti temsilcisinden başka Genel Başkanlık vekili on dört avukat katılmıştır.

b) 15/4/1971 gününde de iki oturum yapılmış ve oturumlara parti temsilcisinden başka Genel Başkanlık vekili on altı avukat katılmıştır.

c) 28/4/1971 günlü duruşmada bir oturum yapılmış ve parti temsilcisinden başka Genel Başkanlık vekili on yedi avukat oturuma katılmıştır. Bu oturumda «Anayasa Mahkemesi buluculmakta olan davada uygulama durumunda bulunduğu 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 32. ve 13/7/1965 günlü, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 108. maddelerinde yer alan ve siyasi partilerin kapatılması davalarının Anayasa Mahkemesinde duruşmalı olarak görülmesine ilişkin bulunan hükümleri Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı olduğunu herneyden önce bekletici sorun olarak bu konuda Anayasa'nın 151. maddesi ve 44 sayılı Kanunun 29. maddesinin 2. sayılı bendi uyarınca bir karar verilerek üzere davanın geri bırakılmasına dair verilen 28/4/1971 günlü karar tefhim edilmiştir.

4 — Avni Givda, Fazıl Uluoçak, Salt Koçak, Nuri Ugenalp, Muhtitîn Taylan, Şahap Arı, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zorbu, Ziya Onel, Kani Vrana, Muhtitîn Gürün, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'ndan oluşan Anayasa Mahkemesi, 44 sayılı Kanunun 32. ve 648 sayılı Kanunun 108. maddelerinde yer alan ve siyasi partilerin kapatılması davalarının duruşmalı olarak görülmesine ilişkin bulunan hükümlerinin Anayasa'nın 148. maddesinin son fıkrasına aykırı olduğunu ve iptaline Fazıl Uluoçak, Nuri Ugenalp, Muhtitîn Taylan, Halit Zorbu, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile ve iptal kararına göre artık uygulanamayacak duruma gelen 44 sayılı Kanunun 32. maddesinin ikinci fıkrasındaki «davaların Cumhuriyet Başsavcılığının huzuru ile bakılacağı» na ilişkin hükümün de aynı kanunun 28. maddesinin son fıkrası uyarınca iptaline oybirliğiyle 6/5/1971 gününde 1971/27-50 sayılı karar verilmiştir.

5 — Bundan sonra 6/5/1971, 15/5/1971, 20/5/1971 günlü toplantılarda Anayasa'nın 148. maddesinin son fıkrası ve 44 sayılı Kanunun 29. maddesi uyarınca dava, dosya üzerinde inceleme yolu ile görülmüştür.

6 — 648 sayılı Kanunun 111. maddesinin 1. ve 2. sayılı bentleri ile 112. maddesinin Anayasa'nın aykırı olduğu Cumhuriyet Başsavcılığınca ileri sürülmüş ve iddianın ciddi olup olmadığı konusunda mahkemenin bugün için uygulama durumunda olduğu 111. maddesinin 2. sayılı bendi ile sınırlı olarak incelemesi kararlaştırıldıktan sonra iddianın ciddi olmadığına 18/5/1971 gününde karar verilmiştir.

7 — 648 sayılı Kanunun 108., 110., 113., 114. ve 44 sayılı Kanunun 32. maddelerinde yer alan Cumhuriyet Başsavcılığınca ilişkin hükümlerinin Anayasa'ya aykırı olduğu Milli Nizam Partisine ileri sürülmüş ve iddianın ciddi olduğuna 20/5/1971 gününde karar verilmiştir.

8. Davası 20/5/1971 gününde, karara bağlanarak, sonuçlandırılmıştır.

V — ARA KARARLARI :

1 — Hakkı Ketenoğlu, Avni Givda, Celâlettin Kuralmen, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Muhiittin Taylan, İhsan Boemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Kâni Vrana, Muhiittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftüoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'ndan oluşan Anayasa Mahkemesi siyasi parti kapatılması davasına bakan mahkeme sifatiyle 6/4/1971 günlü duruşmada :

a) Kamu hizmetinin sürekliliği ve kararlılığı gerek Anayasa ve gerekse idare hukukunun benimsediği temel ilkelere aittir. Yeni konulan bir iktiden geriye yürütülmesi istenildiğinde bu yönün açıkça Anayasa ve özel yasa da belirtilmesi gerekir. Cumhuriyet Başsavcısının seçimine ilişkin Anayasa ve özel yasa kuralının geriye yürütüleceğini gösteren bir kural bu mevzide yer almış değildir. Bundan başka belli bir zamanda yürürlükte bulunan kuralara uygun olarak belirli bir görevi atanmış olan bir kimsenin bu durumu, değiştiren ve Anayasa'ya uygun bulunan bir kural konulmuş olmadıkça, bu kimse için kazanılmış hak teşkil eder. Cumhuriyet Başsavcısının atanacağı tarihte yürürlükte bulunan, özel yasa kuralının Anayasa'da veya Yüksek Hâkimler Kurulu Yasasında geriye yürüten bir biçimde değiştirilmemiş bulunması karşısında Cumhuriyet Başsavcısının hukuki durumuna ilişkin itiraz yerinde görülmediğinden reddine;

b) Davası Siyasi Partiler Yasasının 108. maddesine göre, iddianame olarak nitelendirilen belge ile açılmıştır. Bu maddede Cumhuriyet Başsavcısının iddianamesine esas olacak olayların ve eylemlerin araştırılması ve sorguturulmasında ve davanın açılıp yürütülmesinde Cumhuriyet Savcılar, ile sorgu hâkimlerine ilişkin bütün yetkilerin tanınmış olması, bu araştırma ve sorguturuların yapılmasında Cumhuriyet Başsavcısının geniş yetkileriyle donatılması arzını gütmekte olup ona hâkim durumu verilmesi arzını gütmekte değildir. Nitekim 108. maddenin üçüncü fıkrasının son cümlesinde yalnız hâkimlere tanınmış bulunan yetkilerin Cumhuriyet Başsavcısına tanınmış olmadığı belirtilmiştir. Buna göre Cumhuriyet Başsavcısının yaptığı işlemlerin ilk sorguturmada uygulanacak bir takım kuralara uygun olmaması söz konusu edilemez. Kaldı ki son sorguturma evresinde savcının yaptığı işlemlere dayanan itiraz hakkı, Ceza Usulü Yasasında davalı durumunda olanlara tanınmış değildir. Bu nedenlerle bu yönüne ilişkin itirazların da reddine;

c) Konuşmaları iddianamede anılan kişilere, partiye karşı Cumhuriyet Başsavcılığınca uyarı yapıldığından bu kişilerin partiden çıkarılma işlemi için öngörülen usul hükümlerini uygulamaksızın bu davanın açılmayacağına ilişkin itiraz davanın açılmasında dayanan fıkra bakımından ancak ileride belirecek duruma göre karara bağlanabileceğinden bu yönüne ilişkin itiraz karar verilmesine yer olmadığına;

ç) Okunmuş olan belgeler üzerinde savunmalarını hazırlamaları için Millî Nizam Partisi temsilcisi vekillerine mehil verilmesi uygun görülmüş ve iddianamede delil olarak gösterilen belgelerin incelenmesi gerekmiş ve vakit de geçikmiş olduğundan duruşmanın bu iki nedenle 15/4/1971 Perşembe günü saat on'a bırakılmasına.

Oybirliğiyle karar verilmiştir.

2 — Yukarıda V/1 sayılı bülümde açıklanan Başkan, Başkanvekili ve üyelerden kurulu Anayasa Mahkemesi siyasi parti kapatılması davasına bakan mahkeme sifatiyle 16/4/1971 günlü duruşmada : Savcılık makamı sanık müdafilerinin dilekçelerini muhteviyat ve mahkeme huzurundaki beyanları ile parti temsilcisinin izahlarını incelemek ve gerekli talepleri ondan sonra yapabilmek için mehil istemiş olduğundan kabulü ile duruşmanın 28/4/1971 Çarşamba günü saat 10.00 a bırakılmasına oybirliğiyle karar verilmiştir.

3 — Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Muhiittin Taylan, Şahap Arıcı, İhsan Boemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Kâni Vrana, Muhiittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftüoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'ndan oluşan Anayasa Mahkemesi siyasi parti kapatılması davasına bakan mahkeme sifatiyle 26/4/1971 günlü duruşmada :

Anayasa Mahkemesi, bakılmakta olan davada uygulama durumunda bulunduğu 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 32. ve 13/7/1955 günlü, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 108. maddelerinde yer alan ve siyasi partilerin kapatılması davalarının Anayasa Mahkemesinde duruşmalı olarak görülmesine ilişkin bulunan hükümleri, Anayasa'nın 148. maddesinin ikinci fıkrasına aykırı olduğundan hergeyden önce beklentisi olarak bu konuda Anayasa'nın 151. maddesi ve 44 sayılı Kanunun 20. maddesinin 2 sayılı bendi uyarınca bir karar vermek üzere davanın geri bırakılmasına Fazıl Uluocak, Nuri Ülgenalp, Muhiittin Tay-

lan, Halit Zarbun, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftüoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile karar vermiştir.

4 — Anayasa Mahkemesi : Siyasi parti kapatılması davasına bakan mahkeme sifatiyle ve Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Muhiittin Taylan, Şahap Arıcı, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Ziya Önel, Kâni Vrana, Muhiittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftüoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun kâhmalariyle 6/5/1971 gününde yaptığı toplantıda :

a) 44 sayılı Kanunun 32. ve 648 sayılı Kanunun 108. maddelerinde yer alan ve parti kapatılması davalarının duruşmalı olarak görüleceğine ilişkin bulunan hükümler ile 44 sayılı Kanunun 32. maddesinin ikinci fıkrasındaki «Davalara Cumhuriyet Başsavcısının huzuru ile bakılacağı» hükmü Anayasa Mahkemesinin 6/5/1971 günlü, 1971/27-50 sayılı kararı ile iptal edilmiş olduğundan işbu iptal kararı karşısında davanın bundan böyle Anayasa'nın 148. maddesinin son fıkrası ve 44 sayılı Kanunun ilgili hükümleri uyarınca dosya üzerinde inceleme yolu ile görülmesine oybirliğiyle;

b) Cumhuriyet Başsavcısının Anayasa'ya aykırılık iddiasının Millî Nizam Partisine ve partinin Anayasa'ya aykırılık iddiasının da Cumhuriyet Başsavcılığına tebliğine, cevap için yedi gün süre verilmesine ve işin özelliği ve ivediliği dolayısıyla tebliğ işleminin mahkeme memuru aracılığı ile ve 7201 sayılı Kanun hükümleri uyarınca yapılmasına oybirliğiyle;

c) Partinin 6/5/1971 gününde verilen ve bu oturumda okunan dilekçe üzerinde Cumhuriyet Başsavcılığının dosya içinde dilekçeyi ve eklerini inceleyerek düşüncesini bildirmesinin istenmesine ve bu iş için yedi gün süre verilmesine Nuri Ülgenalp, Recai Seçkin ve Muhiittin Gürün'ün karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

ç) İncelemenin 18/5/1971 Salı günü saat 10.00 a bırakılmasına oybirliğiyle,

Karar verilmiştir.

5 — Anayasa Mahkemesi siyasi parti kapatılması davasına bakan mahkeme sifatiyle ve yukarıda V/4 sayılı bölümde yazılı kimselerin kâhmalariyle 18/5/1971 gününde yaptığı toplantıda :

a) 648 sayılı Kanunun 111. maddesinin 1 ve 2 sayılı bentleri ile 112. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri süren Cumhuriyet Başsavcısının iddiasının ciddi olup olmadığı konusunun Mahkemenin bugün için uygulama durumunda olduğu 111. maddesinin 2 sayılı bendi ile sınırlı olarak incelenmesi Şahap Arıcı ve Recai Seçkin'in karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile kararlaştırıldıktan sonra iddianın ciddi olduğuna Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Muhiittin Taylan, Recai Seçkin ve Ziya Önel'in karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

b) İncelemenin 20/5/1971 Perşembe saat 10.00 a bırakılmasına oybirliğiyle;

Karar verilmiştir.

Kararın (a) işaretli bölümünün gerekçesi şöyledir :

8a) Anayasa'nın 151. ve 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 27. maddelerine göre bir mahkemenin Anayasa'ya aykırılık denetimi için Anayasa Mahkemesine getirebileceği hükümler, bakılmakta bulduğunda davada uygulanacak olanlarla sınırlıdır. Siyasi parti kapatılması davasına bakan mahkeme sifatiyle görev yapan ve bu nedenle 44 sayılı Yasanın 20. maddesinin 2 sayılı bendi uyarınca beklentisi sorun çıkartma yetkili olan Anayasa Mahkemesinin bu sınırlama dışında bulduğu düşülmemelidir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, iddianesinde Millî Nizam Partisinin 648 sayılı Yasanın 111. maddesinin 2 sayılı bendi uyarınca kapatılmasını istemiştir. Bu duruma göre aynı maddenin 1 sayılı bendinin ve aynı yasanın 112. maddesinin bakılmakta olan davada uygulanması şu sırada söz konusu değildir. Öyle olunca da Cumhuriyet Başsavcısının iddiasının ciddi olup olmadığı konusunun 111. maddenin 2 sayılı bendi ile sınırlı olarak incelenmesi gerekir.

8b) 648 sayılı Kanunun 111. maddesinin 2 sayılı bendine göre; Anayasa Mahkemesince bir siyasi parti hakkında kapatma kararı : Parti genel kongresince yahut merkez karar organı veya merkez yönetim organı veyahut Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grupların genel kurullarınca bu kanunun dördüncü kısmında yer alan maddelerin hükümlerine aykırı karar alınması yahut genelge veya bildiri yayınlaması takdirinde verilir.

Anayasa'nın 37. maddesinin birinci fıkrasında ise siyasi partilerin hükümlerinin, programlarının ve faaliyetlerinin insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ilkesi ve millîyetle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorunda bulunduğu ve bunlara uymayan partilerin temeli kapatılacağı yazılmıştır.

648 sayılı Kanunun dördüncü kısmı beş bölüm halinde «İnsan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerinin ve

Devletin ünitesi ve milliyetle bölünmezliği temel hükümünü» egemen kılmak üzere Cumhuriyetin (1. Bölüm), Millî Devlet niteliğinin (2. Bölüm), Millî Devlet niteliğinin ve Atatürk devrimciliğinin (3. Bölüm), demokrasi düzenin ve mevruluk temelinin (4. Bölüm), korunması için, bir de genel nitelikte (5. Bölüm), yasaklamalar koymuştur. 648 sayılı Kanunun 111. maddesinin 2. fıkrasında öle alınan, siyasi parti faaliyetlerinin yalnız «Karsar alma, genelge ve bildiri yayınlama» biçiminde kendini gösteren bölümdür. Bu bölüm Anayasa'nın 57. maddesinin birinci fıkrası hükümleri karşılığıyla Cumhuriyet Başsavcılığınca ileri sürülen Anayasa'ya aykırılık iddiasının ciddi görülmesine olanak yoktur.

6 — Anayasa Mahkemesi siyasi parti kapatılması davasına bakan mahkeme sıfatıyla ve yukarıda V/4 sayılı bölümde yazılı kimselerin katılmalarıyla 20/6/1971 gündünde yaptığı toplantıda :

a) 648 sayılı Kanunun 108., 110., 113., 114. ve 44 sayılı Kanunun 32. maddelerinde yer alan Cumhuriyet Başsavcılığına ilişkin hükümlerin Anayasa'ya aykırı olduğu yolunda Millî Nizam Partisine ileri sürülen iddianın ciddi olmadığına;

b) Millî Nizam Partisi Genel Başkanlığı avukatlarınınca verilen ve 6/5/1971 gündünde mahkeme kaydına geçen dilekçedeki inceleme ve soruşturmanın genişletilmesine ilişkin istemin redine;

c) İlgililerin azağlı açıklamalarının dinlenmesinin gerekmediğine;

ç) Dosyanın durumuna göre Cumhuriyet Başsavcılığından yeniden düşünce alınmasına ve Millî Nizam Partisi Genel Başkanlığından tekrar savunma istenmesine yer olmadığına.

Diyirliğıyle karar vermiştir. Kararın gerekçeleri aşağıdadır :

aa) Anayasa'ya aykırılık iddiası Cumhuriyet Başsavcısına Anayasa'nın 147. maddesinin üçüncü fıkrası ile yalnızca Yüce Divan Savcılığı görevinin verilmiş olduğu; 57. maddede göre düzenlenecek kanunun da ancak «Partilerin iç çalışmaları, faaliyetleri, Anayasa Mahkemesine ne suretde hesap verecekleri ve bu Mahkemeye malî denetimlerinin nasıl yapılacağı» konularını kapsayabileceğı ve Cumhuriyet Başsavcısına siyasi partiler yönünden dava açma yetkisi veren hükümlerin kaynağı Anayasa'dan olmadığı; Anayasa'nın Anayasa Mahkemesine dava açabilecekleri sayan 149. maddesinde de Cumhuriyet Başsavcısının yeri bulunmadığı; ve 4. maddede göre hiçbir kimsenin veya organın kaynağı Anayasa'dan olmayan bir Devlet yetkisini kullanamayacağı gerekçesine oturtulmaktadır.

Anayasa'da Cumhuriyet Başsavcısının görev ve yetkileri gösterilmiş değildir. Bunların kanunlarla belirlenmesi olağandır. Anayasa'nın 147. maddesinde Cumhuriyet Başsavcısından söz edilmesi Başsavcılığın görev ve yetkilerinin açıklanması yönünden değil Yüce Divan kurulunun belli edilmesi bakımındandır. Hüküm Cumhuriyet Başsavcısının yasa ile görevlendirilmesini öngören bir nitelik taşımamaktadır. 149. maddede gösterilenler ise Anayasa Mahkemesine kararların veya Türkiye Büyük Millet Meclisi Üçlülerinin Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla doğrudan doğruya iptal davası açabilecek olanlardır ve sınırlama yalnızca bu nitelikteki davalar yönündendir.

Öte yandan Anayasa'nın 57. maddesi, siyasi partilerin kapatılabilmesi için Anayasa Mahkemesinde bakılacak ve karara bağlanacak bir «Dava» öngördüğüne ve Anayasa Mahkemesinin böyle bir davayı hem açıp hem de davaya bakması düşündüleyeceğine göre kişilerin veya mercilerin bu davayı açma yetkisiyle donatılması zorunludur. Anayasa'nın siyasi partilere verdiği büyük önem gözönünde tutulursa siyasi partilerin kapatılması davalarının kişilerin irade ve takdirine bırakılmayacağı sonucuna varılır. Kanun Koyucunun, Yüce Divandeki görevi dolayısıyla Anayasa Mahkemesi ile ilişkisi bulunan Cumhuriyet Başsavcısını siyasi partilerin kapatılması davalarının açılmasında yetkili kılması ise ancak Anayasa'nın siyasi partilere verdiği önemli yanıtın bir davranış olarak değerlendirilebilir. Şu duruma göre 648 sayılı Kanunun 108., 110., 113., 114. ve 44 sayılı Kanunun 32. maddelerinde yer alan Cumhuriyet Başsavcılığına ilişkin hükümlerin Anayasa'ya aykırı olduğu yolunda Millî Nizam Partisine ileri sürülen iddiaların ciddi görülmesine olanak yoktur. Burada 44 sayılı Kanunun 32. maddesinin ikinci fıkrasındaki Cumhuriyet Başsavcısına ilişkin hükümün Anayasa Mahkemesinin 6/5/1971 günü, 1971/27-50 sayılı kararı ile iptal edildiğine değinilmesi yerinde olacaktır.

bb) Dosya içindekilere ve duruşma ve inceleme sonunda beliren duruma göre inceleme ve soruşturmanın genişletilmesi istemi yerinde görülmemiştir.

cc) Üç gün süren duruşmanın boş oturumuna parti temsilcisi; genel başkanlık vekili olarak da ayrıca en az on dört en çok on yedi avukat katılmış; bunlar gerekçeye söz alıp diledikleri gibi konuşmuşlardır. Böylece sözlü açıklama yoluyla aydınlatılacak bir konu kalmadığından ilgililerin sözlü açıklamalarının dinlenmesine yer yoktur.

çç) Cumhuriyet Başsavcılığı davayı ayrıntılı bir iddianame ile açmış; duruşmada savunmalara karşı cevaplar vermiş ve daha sonra da gerekçeye belirli konularda kendisinden yazılı düşünce alınmış olduğundan dosyanın durumuna göre yeniden düşünce istenmesi gereksiz görülmüştür.

Millî Nizam Partisi temsilcisi ve genel başkanlık avukatları duruşma sırasında yaklaşık olarak 120 sayfa kadar tutan savunmalarda bulunmuşlar ve ayrıca parti avukatları yine savunma ile ilgili olarak çeşitli tarihlere toplam 81 sayfa olan dilekçeler vermişlerdir. Savunma hakkı böylece gereğı gibi kullanılmış ve durum yeterince aydınlanmış olduğundan başkaca savunma istenmesine yer bulunmamıştır.

VI — DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ :

Dosyadaki bütün kâğıtlar, Anayasa'nın ve 648 sayılı Kanunun konuya ilişkin hükümleri; bunlarla ilgili gerekçeler ve Yasama Meclisleri tutanakları ve davayı ilgilendiren öteki metinler okunduktan sonra gereğı görüldüğü düşüldüğü :

Anayasa'nın Bağlangıç Bölümünde Türk Milletinin «... ulusunuza daima yüceltmeyi amaç bilen Türk milliyetçiliğinden hız ve liban aldığına ve Atatürk devrimlerine bağlılığın tam bilincine sahip bulunduğuna» işaret edilmiştir. 2. maddede Cumhuriyetin nitelikleri tanımlanırken «... laik ... bir hukuk devleti olduğu belirtilmiştir; 19. maddede «Kimsenin ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanca ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı; din, eğitim ve öğretiminin ancak kişilerin kendi isteğine ve hüğüklerin de konulmuş temsilcilerinin isteklerine bağlı olduğu; kimsenin, Devletin sosyal, iktisadi, siyasi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa din kurallarına dayandırma veya siyasi veya şahsi çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla her ne suretde olursa olsun din veya din duygularını yahut dince kutsal şeyleri istismar edemeyeceğı ve kötüye kullanamayacağı; bu yasa dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtan siyasi partilerin Anayasa Mahkemesince temelli kapatılacağı»; 57. maddede ise «Siyasi partilerin türük, program ve faaliyetlerinin ... laik Cumhuriyet ilkelere ... uygun olmak zorunluğunda bulunduğu; uymayan partilerin temelli kapatılacağı» ilkelere yer almıştır.

Öte yandan 13/7/1965 günü, 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun «Parti yasaklamaları» başlığını taşıyan Dördüncü Kısmının «Laik Devlet niteliğinin ve Atatürk devrimciliğinin korunması» başlıklı Üçüncü Bölümünde yer alan 82. maddede «Siyasi partilerin, Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini değiştirmek amacıyla güdemeyecekleri» ve yine aynı bölümdeki 94. maddede «Siyasi partilerin Devletin sosyal, iktisadi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi yahut şahsi çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla her ne suretde olursa olsun din veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edici ve kötüye kullanıcı faaliyetlerde bulunamayacakları» yazılmıştır.

648 sayılı Kanunun siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin Başmci Kısmında yer alan 111. maddenin 2. fıkrasında göre ise Anayasa Mahkemesince bir siyasi parti hakkında kapatma kararı «Parti genel kongresince yahut merkez karar organı veya merkez yönetim organı veya Türkiye Büyük Millet Meclisindeki grupların genel kurullarınca bu kanunun dördüncü kısmında yer alan maddelerin hükümlerine aykırı karar alınması yahut genelge veya bildiri yayınlaması takdirinde» verilir.

Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesinde 66 Anayasa'nın ve 648 sayılı Kanunun aynı hükümlerine ve ayrıca Anayasa'nın 21. ve 648 sayılı Kanunun 97. ve 101. maddelerine dayanılmaktadır. Anayasa'nın 21. maddesi bilim ve sanat hürriyetine ilişkindir ve son fıkrası hükümleri çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmasını yasaklamıştır. 648 sayılı Kanunun 97. maddesi Dördüncü Kısmın Üçüncü Bölümünde yer almakta, siyasi partilerin Türk toplumu çağdaş uygarlık seviyesine erdirmek ve Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini korumak amacıyla güden, bu maddede yazılı yedi kanunun hükümlerine ve bu kanunların amacına aykırı amaç güdemeyecekleri ilkesini getirmektedir. 101. madde ise 648 sayılı Kanunun aynı kısmının dördüncü bölümünde yer almıştır ve siyasi partilerin Anayasa'nın ikinci kısmında yazılı temel hak ve ödevlerin özünlü tanınamak amacıyla güdemeyeceklerine ilişkindir. Bütün bu hükümlerin, ayrıca dördüncü kısmında yazılı öteki maddelerin ve ezağda bir bir ele alınacak başkaca delillerin ışığı altında Millî Nizam Partisinin durumu incelenip tartışılacaktır.

1 — Millî Nizam Partisi Birinci Büyük Kongresine verilen genel idare heyeti faaliyet raporu :

«Cenabı hakın İltifıyla bugün Millî Nizam Partimizin Birinci Büyük Kongresini yapmak üzere bir araya toplanmış bulunuyoruz.» diye

başlayan bu rapor parti tüzüğü'nün 28. maddesinin, partinin en yüksek icra organı olan genel idare kuruluna verdiği görevin gereği olarak ve Birinci Büyük Kongreye sunulmak üzere düzenlenmiştir. Raporun A bölümünde a. Dünyada siyasi durum, b. Dünyada İktisadi durum, c. Dünyada içtimai durum olmak üzere «Dünyada durum»; B bölümünde, a. Türkiye'de siyasi durum, b. İktisadi durum, c. Türkiye'de içtimai durum olmak üzere «Türkiye'de durum» hakkındaki genel idare kurulunun görüşleri açıklanmaktadır. Raporun C bölümünde ise, ki parti tüzüğü'nün hazırlanması ve Büyük Kongreye sunulmasına buyurduğu asıl «Ümumi faaliyet raporu» nu oluşturmaktadır, idare heyeti faaliyetleri ve bu arada a. Teşkilatlanma faaliyetleri, b. Seçim çalışmaları, c. Gençlik kol- ları faaliyetleri, d. Yan kuruluşları olan faaliyetler, e. İlimi araştırmaları ilgili çalışmaları, f. Tanıtma çalışmaları, g. Parlamento çalışmaları yer almıştır. Bundan sonra «Muhasebe raporu» bölümü gelmektedir.

Faaliyet raporunun C bölümünün «Tanıtma çalışmalarımız» başlıklı f. kesiminde (Davamız ve partimizi tanıtmak için elden gelen gayret sarf olunmuştur. Milli Nizam Teşkilatımız tarafından bu yıl esasen aşağıdaki eserler yayınlamış bulunmaktadırlar.) denildikten sonra alt alta sıralanan yayınlar arasında İzmir gençlik teşkilatınca iki, Kadıköy gençlik teşkilatınca bir başlık yapıldığı belirtilen «İslâm ve İlim»; İzmir gençlik teşkilatınca üç başlık yapıldığı belirtilen «Basında Erbakan»; gençlik kolunu genel merkezince ve İzmir gençlik teşkilatınca 50 bin nüsha bastırıldığı belirtilen «Ortak Pazar» adlı üç kitap da yer almıştır.

«İslâm ve İlim» adlı kitabın yazarı Prof. Dr. Necmettin Erbakan'dır. Dosyada bulunan ikinci baskısının içinde, «Bu kitabın ilk defa Kasım 1970 de 5000, ikinci defa ise Aralık 1970 de on bin basıldığı» yazılır.

«Basında Prof. Dr. Necmettin Erbakan» adlı kitabın dosyada bulunan ikinci baskısının içinde «Bu kitabın Aralık 1970 de ilk defa 5000, ikinci defa 5000 basıldığı» yazılır.

«Prof. Dr. Necmettin Erbakan - Mecliste Ortak Pazar» adlı kitabın dava dosyası içinde bulunan nüshasında «Ocak 1971 de 20000 basıldığı» yazılır.

Bu üç kitap yukarıda görüldüğü üzere Genel İdare Kurulunca faaliyet raporunda «Millî Nizam davasını ve partiyi tanıtmaya» çalışmaları olarak kabul edilmiş ve tanınmıştır; sözlü geçen rapor Birinci Büyük Kongre tutanağının 10., 13. ve 15. maddelerinin incelenmesinden anlaşılacağı üzere Millî Nizam Partisi'nin, 648 sayılı Yasanın 10. maddesine göre en yüksek organı olan Büyük Kongrede bulunmuş, görüşülmüş, uygun görülmüştür. Böylece bu üç kitap yalnızca gençlik teşkilatının yayını veya genel idare kurulunun faaliyeti olmaktan çıkarak, genel kurula da benimsenmiş bulunmaktadırlar.

Bir belgenin 648 sayılı Yasanın 111. maddesinin 2. sayılı bendinde yazılı «genelge» veya «bildiri» lerden sayılabilmek için «genelge» yahut «bildiri» başlığını taşımasının gerekmediği ortadadır. Bir görüş, bir düşünceyi, bir ereği, bir tutum ve davranış duyurmak ve yaymak için bir siyasi partinin genel kongresi, merkez karar organı, merkez yönetim organı veya Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu genel kurulunca çıkarılan yahut benimsenen yazılı veya sözlü, basılı olan veya olmayan herhangi bir açıklama yahut bildirimden genelge veya bildiri niteliğini kazanacağına kuşku yoktur.

Faaliyet raporunda, genel idare kurulunca, «Millî Nizam davasını ve partiyi tanıtmaya çalışmaları» niteliğinde kabul ve takdim edilen ve Büyük Kongrede de bu nitelikleriyle onaylanıp benimsenen yukarıda adları yazılı üç kitap böylece hem merkez karar organının hem de genel kongrenin genelge ve bildiri durumuna dönmüş bulunmaktadırlar. Bundan partinin sorumlu olacağı yolundaki savunmaların da şu duruma göre tutarlı kalmamıştır. On bin, onbeş bin, yirmi bin, elli bin basılmış kitapların, çok geniş yayılma alanları dolayısıyla, alelade genelge veya bildirimden çok daha etkili olacağına da burada işaret edilmesinde yarar vardır.

648 sayılı Yasanın 111. maddesinin 2. sayılı bendi hükümleri karşındaki durumları böylece açıklığa kavuşan üç kitap üzerinde aşağıda durulacaktır.

2 - Üç kitabın içindekiler :

«İslâm ve İlim» küçük boy 32 sayfalık bir kitapçuktur. Önsözünde Millî Nizam Partisi Genel Başkanı Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın ilk kez Konya'da vermiş ve sonra bir çok kentlerde tekrarlanmış olan konferansını kapsadığı açıklanmaktadır.

«Basında Prof. Dr. Necmettin Erbakan» küçük boy 48 sayfalık bir kitapçuktur. Önsözünde kitapçığın 1969 seçimleri sırasında Necmettin Erbakan'la yapılan, çeşitli gazetelerde yayımlanmış röportajlardan oluştuğu; en önemli özelliğinin muhaliflerin kalemlerinden Necmettin Erbakan'ın kişiliğini vermek olduğu açıklanmıştır.

Prof. Dr. Necmettin Erbakan - Mecliste Ortak Pazar» küçük boy 120 sayfalık bir kitaptır. İçindekiler açıklanmaya göre «Millî Nizam Partisi

Genel Başkanı Konya Milletvekili Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın Ortak Pazar konusundaki tasarruf ve tutumlarından ve Ortak Pazar geçiş dönemine girişimizdeki usulsüz ve millet menfaatlerine aykırı tutumundan dolayı Anayasa'nın 69. maddesi uyarınca hükümet hakkında şerh sorusu açılmasına ilişkin iki önergesi dolayısıyla Millet Meclisinin 15 Mayıs 1970 günlü 81. ve 11 Aralık 1970 günlü 20. Birleşimlerinde yapılan görüşmeler» «Millet Meclisi Tutanak Dergisi» Döner 3, Cilt 4, Toplantı 1, 15/5/1970 günlü 81. Birleşim, Sayfa 737-753 ve aynı Döner Cilt 9, Toplantı 2, 11/12/1970 günlü 20. Birleşim, Sayfa 283-294 ten alınarak bu kitap oluşturulmuştur. Kitabın başında M.N.P. gençlik teşkilatları genel başkanlığının bir «takdim» yazısı vardır.

Önce bu kitapların genel havasını verebilecek, yazışlarındaki nihaiyeti ve yayınlanmaları ile genel idare kurulunca ve Büyük Kongrede nezer gördüğümüz yeterince açıklığa kavuşturacak idmi örneklerin olduğu gibi buraya aktarılması yerinde olacaktır.

a) «İslâm ve İlim» den :

«Böyle bir konuyu (İslâm ve İlim konusu) aramızda konuşmaya çok büyük ihtiyacımız vardır. Çünkü Müslümanlar olarak dünyanın gelmiş geçmiş en büyük düşünce sistemine sahip bulunuyoruz. Fakat bu büyük düşünce sisteminin ve Müslümanların böyle bir suretiyle sevapları ve şerhleri artan diye karşılıklarında daima batıl fikirler ögelmiştir.» Sayfa 5.

«İlimi biz bu konuşmamızda bilhassa belirtmek isteyeceğiz ki Müslümanlık dışında başka bir hakikat kaynağı olamaz.» Sayfa 6

«Alet nasıl yapılmış desek adam bize birtakım formüller yazar. Bu formüllerin baş tarafına birtakım harflerle rumuzlar koyar. İçimizden deriz ki, bu adam bilmediğimiz ve hiçbir zaman da bilemeyeceğimiz mevzulardan bize bahsediyor. Halbuki Müslümanların böyle bir durumda karşılaştığı zaman bunları çok büyük bir mesele olarak görmemesi lâzımdır.» Sayfa 6, 7.

«Müslüman kardeşlerimiz, yarım yarım batı ilimlerini okumak insanlarla karşılaştıkları zaman bunların istihfadlarıyla karşılaşır. Bu insanları Müslümanları küçük görmeye kalkışıyorlar. Kendi küçüklüklerini bilmedikleri halde, Ben bu aşkama işte Müslümanları küçük gören insanların kendilerinin küçük olduğunu ispat etmek için huzuruna geldim.» Sayfa 11.

«Şu çıkamaz yoldan çıkmaman mümkün olup olmadığı meselesini görüşmek için Müslümanlığın bu ilimlere nasıl baktığı meselesini incelememiz gerekir.» Sayfa 14.

«Bugünkü ilimler tarihi diyor ki, insanların bilgilerini artırmaya başladığı birinci nokta asr-ı saadetdir. Bu nokta 7. asra rastlıyor. Asr-ı saadette insanların ilimleri birden bire artmaya başlıyor. Nereye kadar? Milâdi 14. ve 15. asr (Hicri 7. ve 8. asr) a kadar. İkinci nokta da burasıdır.»

«İlim tarihindeki tetkikler, insanlığın bilgisinin bu şekilde geliştiğini gösteriyor. Bu iki noktadan biri, Müslümanların ilmi bütün insanlardan teslim alıp inkıfâf ettirmeye başladıkları tarihtir. Diğer nokta, Haç Seferlerinden sonra Rönesans Avrupa'nın ilimleri, Müslümanlardan aldıktan sonra yürütmeye başladıkları tarihtir.» Sayfa, 15, 16.

«Şöyle bir söz vardır : (İnsanlara temel bilgiler Peygamberler tarafından getirilmiştir.) Sadece manevi bilgiler değil, dinin, imanın, yapılacak ibadetlerin şekillerinin peygamberler vasıtasıyla geldiğini biliyoruz. Ama maddî ve mîsbel ilimlerin de peygamberler vasıtasıyla gelişmiş olduğunu hepimiz bilmeyebiliriz. Meselâ gemicilik sanayine ait temel fikirleri Nuh (A. S.) getirmiştir. Terziliği İdris (A. S.) tıbbî İsa (A. S.), nihirilere ait ilimleri Musa (A. S.) getirmişlerdir. Peygamberlerin bunlara benzer temel fikirleri getirmesiyle bu ilmi inkışaflar yapılmıştır. İçinde bulunduğumuz âhr zamana ait bütün ilimlerin hepsinin temeli de Kur'an-ı Kerim insanlara getirmiştir. Onun için bilim içinde bulunmuş olduğumuz devir, mutlaka Kur'an-ı Kerim'in göstermiş olduğu yol içerisinde kalmaya mahkûm bir devirdir.

Bugün bir feza arasında yaşadığımızı söylüyoruz. Halbuki Kur'an-ı Kerim'de feza ya ait ne kadar ayetler vardır. Adeta bize ölmüşteki devrin feza devri olacağını söylüyor. Fakat biz bunun farkında değiliz. Bütün bu ilimlerin temelleri Kur'an-ı Kerim'de vardır. Fezaya gidilmekle Kur'an-ı Kerim arasında ne münasebet vardır deriz. Burada muhtelif ayetlerin tefsirini yapacak değiliz. Yalnız bir noktayı açıklamak istiyorum, o da şu : Daha önce ifade edildiği gibi, muhtelif formüllerin sahibi Müslümanlardır. O formüllerini sığdırmış zaman yeri düşen esansa, üç daneladan ibarettir. Bu esansa ne olduğunu da onlar bilmezler. Yeni mefhumlar bulmak lâzım. Bu yeni mefhumların bulunması için insanları Kur'an-ı Kerim'den ışık almaya ihtiyacları vardır.» Sayfa 29, 30

«Doğudaki ilim adamının hali bundan tamamen farklıdır. O ilim arayışını içine imanı anılatırla giriyor. Kur'an-ı Kerim'den almış olduğu ilhamlarla onun her tarafını aydınlatarak doluyor, öğreniyor, öğretiyor. Bu itibarla ilim, bu devrin İlmî Müslümanlar tarafından getirilmiş olan ilimdir. Bizim karşımıza geçip de, Batıda şu vardır, bu vardır diye kimse konuşmasın. Biz ve Batılılar için tek çıkar yol İslamlaşmaktır. Bunu sadece hamfedeceğimize imanımızdan dolayı söylemiyorum. Müsbet ilimler sahasında senelere çalışmış bir kardeşiniz olarak şunu söyleyeyim ki bütün müsbet ilimler gelmiş tıkanmıştır. Bu tıkanıklıktan dışarıya çıkmanın yolunu bütün her türlü maddi ve manevî düşünce sistemimde mutlak surette manıyorum ki, ancak Kur'an-ı Kerim'den almış olduğumuz ışıkla bulabiliriz. Sözlerimi şu ayeti keriminin dualıyla bitiriyorum. (Metinden önce ayetin arapçası yazılmış sonra açıklaması yapılmıştır.) Rabbinin, benim ilim ve anlayışımı artır ve beni sahilte zümresine ihlak et.» Sayfa 32.

b) «Basında Prof. Dr. Necmettin Erbakan» dan: (Erbakan'ın gazetecilere söyledikleri)

«Türkiye'de Anayasa tam bir din ve vicdan hürriyeti tanımıştır. Ancak, bu hürriyet 163 üncü madde ile kısıtlanmıştır. Bizim Türkiye'de bir valiz çıkıp falz baramdır diye vass verir ve tevkif edilir. Bu gibi sözler yüzünden 10 binden fazla din adamı mahkemelerde, hapishanelerde sürdürmektedir. Bizdeki din hürriyeti hiçbir Batılı ülke ile mukayese edilemez. Ancak, Rusya ile mukayese edilebilir. Risale-i Nur okudu diye adamı tevkif et. Otur mu böyle şey? Ne diye Cuma günleri tatil yapmıyoruz da Pazar tercih ediyor? Pazar günü Hristiyanlar kiliseye giderler. Cuma günü tatil yapılırsa da Müslümanlar rahatça camiye gitseler olmaz mı? Ne mecburiyeti var bu milletin bu zulmü çekmeğe..... Bu 163. madde kaldırılarak, din hürriyeti Müslümanlara mutlak verilmelidir..... Bütün batılı ülkelerde din siyasete hâkimdir. Hatta İsrail'de din Devletin de üstündedir. Dünye devlet ayrı şeydir birleşmez boş laflar, uydurmadır. Gerçek değildir. Dinle Devlet aynıdır, beraber yürür. Ayrılmalarına imkân yoktur.» Sayfa 10, 11.

«İlahîletin gelmesinin birçok büyük faydaları olabilir. Siyasî faydaları da. Ben illâ gelmiş iddiasında değilim. Ama millet isterse her şey olur..... Atatürk'ün Halifeye kadim mektup onun Halifeye nasıl hitmet belediğini ortaya koymaktadır. Hem Atatürk din şeyhleri değildir ki. Kur'an-ı Kerim'in okumasını da severdi.» Sayfa 11.

«Bu halkın dini duygusu, örfü, âdeti, gelenegi, uzun ve parlak bir tarihi vardır. İslâm olarak en parlak devirlerini yaşamıştır. Ona bütün bunların değeri yokmuş gibi davrandığımız, getirdiğimizi yenilik ne olursa olsun, tepkiyi de beraber yarattığımız..... Niçin Batı? Doğusun, Müslümanlığın hiçbir varlığı yok mu?» Sayfa 23.

«Allahın lütfi keremi ile bu igte de muzaffer olacağız? Doğru yolda, iman yolundayız. Hakikatın sesi gürdür. Bizi duyuyorlar ve şükürler olsun Cenabı Hakta ki himatlarını emirgemiyorlar.» Sayfa 30.

«Din dersleri ihtiyar olmamalıdır. Gençlerin bu mevzuada bilgisi yetiştirilmesi hâzın vericidir, çok acildir. Okutulmakta olan din dersleri de heyecansız ve inançsız okutulmaktadır. Bazı hocalar Peygamberimiz Efendimizden hürmetisiz bir edâ ile bahsetmektedirler..... Gençlere manevî yapımların süflunları öğretilmemektedir. Dinin ilâhî bir hakikat olduğu anlatılmamaktadır.» Sayfa 39.

«Tasavvufta fonafillah (sevdiğinde kendini unutmak ve kendinden geçmektir.) Bekâbillaah ise (Hem sevdiğini hem de kendisini kendi mertebeleri içinde düşünmektir.). Benim aşk anlayışım bu iki tarif içinde mündemiçtir.» Sayfa 40.

«Cemiyetimizin bugünkü yapısı, tabii olmayan (baş) lı, bin senelik tarihten gelme bir gövdedir. Bu bin senelik gövdenin üstünde, yakın vakti kadar, yani 40-50 senelik masarif tathikatımızın neticesi olarak tabii olmayan bir (baş) vardır.» Sayfa 43.

c) «Mecliste Ortak Pazar» dan,

«Biz Milletimizin gençliği olarak bir devri kapatıp bir devri açan Büyük Sultan Fatih Mehmet Han Hazretlerinin (Bu beldeden bir kaçığı toprağı gayrimüslimlere astana Allah'ın Peygamberimiz Aleyhisselâtu Vesselâmın ve benim İlahim olsun.) vassiyetine bağlı yeni nesil olarak Sultan Abdülhamit Cennetmekânın (Şehit kanıyla alınan vatan toprağı parayla satılmaz) düsturuna bağlı vatan evlâdları olarak ticaret, kırsal altında aziz vatanımızın vabancılarını istismarına terk edilmesine asla müsaade etmeyeceğiz.» Sayfa 8.

«Ortak Pazar, İkinci Dünya Harbinden sonra yıkılan Avrupanın yeniden dünya hâkimiyeti kurma projesidir. İş-aksiyon halkının ekseriyeti Katolik olan altı Avrupa memleketi arasında kurulmuştur. Münihli bir profesörün memleketimizin tanınmış bir profesörüne Münih'te ifade ettiği gibi, Müsterek Pazar, Roma Anlaşmasının önce Roma Katolik Kongresinde karara bağlanmıştır. Bu kongrede zamanın üç Katolik

Başbakanı De Gasperi, Schuman ve Adenauer bulunuyorlardı. O kongrede Katolik devletlerin bir birlik kurması fikri işlenmiş. Bugün Almanya'ya Doğu Almanya'dan vaki göçlerle Protestanlar ekseriyeti almaya başlamışlardır. Son günlerde İngiltere ve İskandinav memleketlerinin de Ortak Pazar'a alınması hadisesi, hakikatte muayyen formüllerle Protestanlar Katolikler arasında bir igrirliği yapılması hadisesidir..... Batı memleketlerinde istismarçı sömürgeçlik bunların Yahudi, Hristiyan, Grek medeniyetine mensup oimalarında ileriyne gelmektedir.» Sayfa 16.

«Bugünkü İsrail'in Büyük Millet Meclisinin içinde Teodor Henzl heykeli bulunmaktadır. Yüz sene önce Viyanada yaşayan ve İsrail profesinin temelini atan bu Siyonist, devrinde, İsrail'in ilk alması icabettğini toprakların haritasını çizmiş ve bu haritada Türkiye topraklarının büyük kısmı İsrail'in bir vilâyeti olarak gösterilmiştir. İsrail projesi altında budur. İncell'de de Kayseri'ye kadar uzanan Asurlilerin ülkesinin İsrail'e ait olduğu iddedilmektedir.» Sayfa 17.

«Görüyoruz ki, Konye büyük devletlerin hâkimiyeti altındadır. Bugün için 200 milyonluk yarım Protestanlar da giresse 400 milyonluk bir Hristiyan kütlenin içerisinde 35 milyonluk Türkiye Konye'den bir üyeliğe bulunacak ve sadece büyüklerin emirlerine itidâ kesbedecek..... Türk Milletinin, hakiki manası bir kültürel ve inanç sistemi içerisinde erimek olan Müsterek Pazara girmesi mümkün değildir. Türkiye'nin tarihi, sosyal, kültürel yapısı ve inanç sistemi buna mandır. Bu Müslüman milletin, bir Hristiyan topluluğu içerisinde erimesine imkân verilemez.» Sayfa 20, 21.

«Müsterek Pazara girilmesini mülfan bir şekilde müdafaa edenler, dikkat edilirse lâikliği dinsizlik veya dine karşı lakaydı şeklinde tefsir edenler ve batıllaşmayı, Batının maddî medeniyet ve tekniğinin çöf ilerisinde, Batı Hristiyan dünyasının inanç ve kültürel sistemini benimsemek şeklinde anlayışlar, İstâmiyeti gelişmemizin engeli telâkî eden ve fakat bu fikir ve kanaatların açığa ifadesine çekinen kozmopolit zümreler, Türkiye'nin bir an evvel Müsterek Pazara girmesini, bu gayelerinin gerçekleşmesi yüzünden harekete savunmaktadır.» Sayfa 21.

«Ortak Pazar bir Katolik birliğidir. Hedefi üye memleketleri tek bir devlet halinde birleştirmek ve kendine mahsus ideolojik maksatları saâip bir konseyde yetkileri toplayarak her bir üye memleketin hükümlarlığı hakkını elinden almak gayesini gütmektedir. Büyük çoğunluğunu Hristiyanların teşkil edeceği ve daha din Kıbrıs konusu müna-sebetiyle iclerindeki Haçlı zihniyetini yeniden ortaya koymuş bulunan bir topluluğa Müslüman Türkiye'yi bir vilâyet gibi bağlamak Türkiye'yi, onun büyük tarihini, onun insanlık için çok mühim olan hürriyetini yok etmek demektir..... Batı ile her türlü ticarî münaasebet kurulabilir. Fakat bu asil millet Hristiyan potasında eritilemez. Bir Hristiyan topluluğu tarafından hükümlarlık hakları elinden alınamaz.» Sayfa 52.

«Türkiye'nin maddî ve manevî menfaatleri arasında kültürel tarihi bağlar bulunan ve iktisadî denge olan İslâm memleketleri ile Müsterek Pazar kurulmasıdır.» Sayfa 53.

«Muhterem kardeşlerim, Ortak Pazar, bilirsiniz ki, aslında ösünde, iç pânında bir Siyonist oyundur. Meselenin kökü bugün siyonistlerin elinde bulunan Tevrat'a kadar gidip dayanmaktadır. Kendilerine Musevî dedikleri halde, bugünkü Musevilerin dünyayı kendi hegemonyasına almak isteyen, planlı olarak çalışsa siyonist kısmı tepedeki idarecilerinin elinde tuttuktan Tevrat, Musa Aleyhisselâm'a gelen Tevrat değildir ve bunların da Musa Aleyhisselâm ile bir alakaları yoktur. Musa Aleyhisselâm'a gelen Hak Tevrat'ta Cenabı Hak «Ey Benisral, sızden sonra Ahir Zaman Peygamberi gelecek, ona tabi olacaksınız, onun yolu kıyamete kadar devam edecek.» diyordu. Fakat bugünkü siyonistlerin ocdadı olan ve Musa Aleyhisselâm ile harbetmiş olan o zamankî Benisral bu ayetleri kendi efleri ile değiştirdiler ve bunun yerine (Nasıl olsa dünyada Yahudiler, siyonistler hâkim olacaklar ve kıyamete kadar bu böyle gidecek.) diye yazdılar. Bugün her siyonistin kalbinde Tevrat'a olan bağlığından dolayı bir dünya hâkimiyeti kurmak planı yatmaktadır. Ortak Pazar da bunun bir tabikâtı olarak ortaya atılmıştır. Ortak Pazar, zahiri görünüşü itibarıyla altı Katolik memleketin birleşmesinden ibaret bir topluluk olarak bağlanmış zannedilir. Halbuki aslında Ortak Pazar Siyonistlere gidip dayanan bir teşkilâttır.» Sayfa 63, 64.

«Bilhare altı Katolik memleketi bu fikri getirip kabul ettirdiler. (Siz arasında birbirinizle niçin harbediyorsunuz?.....) dediler Alman ve Fransızca. Bu nasıl olacak? Bunun için Papaya geldiler. Bugünkü Papanın igtihare meclisinin ekserisinin yahudi olduğu bildirilmektedir. Bunun vassasıyla fiilî fikri Papaya açılar. (Arslarında gümrükleri kaldırmak suretiyle yavaş yavaş tek devlet olması gitsinler.) dediler, Papa bu fikri kabul etti. 1964 te yapılan büyük Katolik kongresinde üç Avrupa memleketini temsil eden Almanya Başvekilî Katolik Adenauer, Fransa Başvekilî Katolik Schuman, İtalya Başvekilî Katolik De Gasperi

bir Katolik birliği kurmak fikri kendilerini öğütüğü için, Katolik kongresinde Ortak Pazar kurma kararı aldılar.» Sayfa 64.

«Siyonist planları mucibince kurulmuş İsrail'in Meclisinin burasında, bu şeref levhasında ise bir kafanın resmi, bir heykel ve onun yanında iki tek kelime var. Bu, Theodor Herzl denilen, Viyana'da yaşamış bir Hahamın heykeli, yanındaki kelimeler de Theodor Herzl'dir. Onun için bugün Meclisinin şeref levhasıyla dahi İsrail alınma yapılmıştır ki (Ben Theodor Herzl'in kurduğu planın adamıyım. Bundan sonra da gerisini getireceğim) demektedir.... Planın içerisinde bilhassa üç madde her Türk vatandaşının bilmesi icap eden husustur. Bu maddelerden bir tanesinde diyor ki, (Tevrat, bize dünyaya hâkim olmayı emrediyor. Asırlardan beri bunu gerçekleştiremedik. Bu planın gerçekleştirilmesi için size üç maddelik bir tabiiyet planı veriyorum.) diyor. Birinci madde; (İslâm memleketlerinin ortasında bir İsrail devleti kuracağız.) diyor. İkinci maddesinde, (Bu devletin hudutlarını verdiğimiz haritadaki topraklara kadar genişleteceksiniz.) İsrail Büyük Millet Meclisinde resmi ve ismi bulunan bu haham, kitabın içerisinde haritayı da koymuştur. Bu haritanın içerisinde aziz vatnımız bir İsrail vîlayeti olarak gösterilmektedir. İsrail projesi aslında budur. Köklü Tevrat'a bağlıdır.» Sayfa 65.

«Mühterem kardeşlerim, siyonistler Türkiyeyi Ortak Pazarı için sokmak istiyorlar? Üç tane sebep var. 1. Türkiye bugün 36 milyon nüfusla yer yüzünde takriben 1 milyara yaklaşan İslâm âleminin başdır. Siyonistler İslâm âleminin başı olan Türkiye'yi alıp, şimdiki 200 milyonluk Katolik Birliğini, bilâhare de buna ilâve edilecek 200 milyonluk Protestanlarla beraber 400 milyonluk bir Hıristiyan Birliğinin potansiyelinde örtmek istiyorlar.» Sayfa 68.

3. Millî Nizam Partisinin üç kitapta yazılı olanlarla beliren görüşü ve tutumu :

648 sayılı Kanun 111. maddesinin 2 sayılı bendinde yazılı belgeler niteliğini taşıdığı yukarıda (Bölüm VI/1) ortaya konulan «İslâm ve İlim», «Basında Prof. Dr. Necmettin Erbakan» ve «Mecliste Ortak Pazar» adlı üç kitapçıktan alınmış örnekler Millî Nizam Partisinin kuruluş eğilimini, çalışmaya ve yazılma düzeninin ve faaliyetleri yönünün saptanması bakımından değerlendirilirdiğe görülecek olan şudur :

Din bir vatan, inanç ve kanaat konusu, Tanrı ile insan arasında manevi bir ilişki olmaktan çıkılarak Anayasa ile çizilmiş sınırlardan taşınmakta; siyaset, idare, iktisat, öğretim, bilim, teknoloji alanlarında, toplumsal ve özel ilişkilerde sözün kısası bütün dünya işlerinde uyulacak tek kaynak, dayanak ve düzen olarak gösterilmek istenmektedir. Parti, halkta olan temaslarda, karşındakileri yalnızca bir dinin müntezipleri gibi görme ve ele alma ve din fikrinin hayatın tek hâkim kılma eğiliminde ve telkinlerinde başarı kazanabilmek, kendisini olabildiğince çok vandaş, başka deyişle, oy toplayabilmek için de dini ve din duygularını sömürme ve kötüye kullanma yolundadır. Hıtiptar hep «Müslüman kardeşlerimiz» «Siz Müslümanlar» veya bunlara benzer biçimdedir. Hangi konuda konuşulursa konuşulursa mülâka söz din alınır aktarılmaktadır. «Cennetmekân», (Aleyhisselâti vesellem), «Allahın ültûfî keremi ile» gibi deyimlerin veya Kur'an ayetlerinin kullanılabilmesi için vesileler oluşturulmaktadır. Özellikle aşağıdaki örnekler, Millî Nizam Partisinin güttüğü amaçları ve bu amaçların yukarıda açıklanan niteliğini ortaya koyma bakımından tartışmayı ve yorumu gerektirmeyecek açıklık ve kesinliktedir.

«Müslümanlık dışında başka bir hakikat kaynağı yoktur.» «İnanınların ilimleri birdenbire Asr-ı Saadet'e artmaya başlamıştır.» «Maddi ve mûşpet ilimler de peygamberler vasıtasıyla gelmiştir.» «Kur'an-ı Kerim'de, adeta önümüzdeki devrim faza devri olacağını söyleyen, fezaya ilişkin birçok ayetler vardır.»

«İlimlerin temelleri Kur'an-ı Kerim'dedir.» «Dogudaki İlim adamı İlim sarayının içine iman anahtarıyla giriyor. Kur'an-ı Kerim'den aldığı ilimlerle öğreniyor, öğretiyor.» «Biz ve Batılılar için tek yol İslâmlaşmaktır.»

«Risale-i Nur okudu diye adamı tevhit et. Otur mu böyle geys?» «No diye Cuma günleri tatil yapıyoruz da Pazar tercih ediyor? Pazar günü Hıristiyanlar kiliseye giderler. Cuma günü tatil yaparsa da Müslümanlar rahatça camie gitseler olmaz mı? Ne mecburiyeti var bu milletin bu zulmü çekmeye?»

«Türk Ceza Kanununun 163. maddesi kaldırılarak; din hürriyeti Müslümanlara mülak verilmelidir.» (Türk Ceza Kanununun değişik 163. maddesi, laikliğe aykırı olarak Devletin içtimal veya iktisadi veya siyasi veya hukuki temel nizamlarını kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla cemiyet tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare etmeyi, böyle cemiyetlere girmeyi, girmek için başkalarına yol göstermeyi, dağılmasını senredilmiş olan yukarıda yazılı cemiyetleri sahte nam al-

tında veya muvaza şeklinde olsa dahi yeniden tesis, teşkil, tanzim veya sevk ve idare etmeyi; laikliğe aykırı olarak Devletin içtimal veya iktisadi veya siyasi veya hukuki temel nizamlarını, kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla veya siyasi menfaat veya şahsî nüfuz temin ve tesis eylemek maksadıyla dini veya dinî hissiyatı veya dince mükaddes tanımlı şeyleri alet ederek her ne suretle olursa olsun propaganda yapmayı, telkinde bulunmayı, bu eylemleri yayın vasıtasıyla işlemeyi suç saymakta ve ceza tehdidi altına koymaktadır.)

«Bütün Batılı ülkelerde din siyasete hâkimdir. Hatta İsrail'de din Devletin üstündedir. Dinle Devletin ayrı şeyler olduğu lâkırhan uydurmadır. Dinle Devlet aynıdır. Beraber yürür. Ayrılmalarına imkân yoktur.»

«Hilâfetin gelmesinin birçok büyük faydaları olabilir. Siyasi faydaları da. Millet isterse her şey olur. Atatürk'ün Halifeye yazdığı mektup onun Halifeye nasıl hürmet beslediğini ortaya koymaktadır.»

«Din dersleri ihtiyari olmamalıdır.»

Sözün geçen kitaplarda beliren görüşe göre Ortak Pazar sorunu dahi bir Katoliklik, Protestanlık, Yahudilik ve Müslümanlık sorunu; kaynağını Tevrat'tan almaktadır.

Yukarıya alınan örneklerin ve bu arada özellikle Türk Ceza Kanununun (Laikliğe aykırı olarak Devletin içtimal veya iktisadi veya siyasi veya hukuki temel nizamlarını kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmak amacıyla dernek kurulumunu veya bu yolda propaganda da ve telkinde bulunmasını) yasaklayan 163 üncü maddenin kaldırılmasını, din derslerinin mecburi olmasını istemenin, hilâfetin gelmesinde büyük faydaları görmenin ve millet isterse bunun olabileceğini belirtmenin, dinle Devletin aynı olduğunu, beraber yürüdüğünü ileri sürmenin; her alanda İslâmlaşma zorunluluğundan söz etmenin ve Cuma tatil üzerinde direnerek durmanın ve bütün bu görüşlerin Millî Nizam Partisine benimsenip 648 sayılı Yasanın 111 inci maddesinin 2 sayılı bendinde yazılı belgeler yoluyla açıklanmasının anlamı kesinlik ve açıklık ortadadır. Parti, kuruluş eğilimi, çalışmaya düzeni, faaliyet ve bu arada propaganda ve telkin yönü bakımından Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına aykırı bir tutum ve duruma içindedir. Bu aykırılık başka, bin yandan Anayasa'nın başlangıç kısmındaki «Milletimiz dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şereflî bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç bilen Türk Milliyetçiliği» fiksi ile; vicdan ve din hürriyetine ilişkin 19 uncu maddesi ile ve özellikle bu maddenin din eğitimi ve öğrenimini kişilerin kendi isteğine ve küçüklükten de kanunî temsilcilerinin isteklerine bağlı tutan dördüncü ve Devletin sosyal, iktisadi, siyasi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa din kurallarına dayandırma veya siyasi veya şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını, yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar etmeyi veya kötüye kullanmayı yasaklayan beşinci fıkraları hükümleriyle; siyasi partilerin teşkil, program ve faaliyetlerinin demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelere uyması zorunluluğunu getiren 57 nci maddenin birinci fıkrası kuralı ile; de yandan 648 sayılı Siyasi Partiler Kanununun dördüncü kısmında yer alan hükümlerden siyasi partilerin Türkiye Cumhuriyetinin laiklik niteliğini değiştirmek amacıyla gütmelerini yasaklayan 92 nci, Hilâfetin yeniden kurulmasını amaçlı gütmelerini yasaklayan 93 üncü, Devletin sosyal, iktisadi veya hukuki temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi yahut şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edici ve kötüye kullanma faaliyetlerinde bulunmalarını yasaklayan 94 üncü maddeleriyle doğrudan doğruya çelişkiye ve çatışmaya düşmek biçiminde kendisini göstermektedir.

4. Millî Nizam Partisinin, Büyük Kongrede okunmuş «Beyanamesi» «Akte» ve «Marş» la beliren görüşü ve tutumu :

Millî Nizam Partisinin Birinci Büyük Kongresi tutanağının 7 nci maddesiyle kongrede okunduğu saptanan «Millî Nizam Partisinin Birinci Büyük Kongresinin aziz milletimiz beyanamesi» ve «Millî Nizam Ahdi» başlıklı belgeler ve aynı tutanağın 5 inci maddesinde «Ayakta kongre heyetince okunduğu» saptanan «Millî Nizam Marşı» üzerinde, bunlar kongre tutanağına giriş biçimleriyle 648 sayılı Yasanın 111 inci maddesinin 2 sayılı bendinde yazılı parti genel kongresine alınmış karar ve yayınlanmış bildiri niteliğini kazanmış bulunduklarından, kısaca durulması gerekli görülmüştür.

Beyanname «Allah'ın hakkı tutma, iyiyi sağlama ve kötüyü menetme yolunda bulunmak üzere seçtiği aziz ve mümtaz milletimiz» diye başlamakta; millete, geçmiş olarak yalnızca bin yıllık bir tarih, Hakkı tutma» çağı tanınmakta, başka bir deyişle Türklerin tarihî Müslüman oldukları dönemden başlatılmakta; yitmiş eñil yıldan yeni yeni-

leşme çabaları bağladığından beri de milletin bünyesine mikropolar aşılandığı belirtilmekte ve sonra «Millî Nizam Ahdî» na geçilmektedir. «Millî Nizam Ahdî» ise özet olarak «manevi İstiklâl Harbinin kazanımına dek mücadelede devam etmek», «Hakkın hâkimiyetini kurmağa tam gayretle çalışmak» üzerinedir.

«Millî Nizam marşı» nı, Millî Nizam Partisi Bursa Gençlik Koluna yayımlanan metne göre, son dörtü üğü «Herkes duyacak bilecek / Saklanmaz gayri bu gerçek / Yaprak yaprak çiçek çiçek / Tek yol İslâm yasağımız» biçimindedir. Savunmalarda partinin marşı olmadığı; kongrede marş okunmadığı ileri sürülmüş, yalnız parti temsilcisi vekillerinden biri (Avukat Hüsamettin Aktunucu) toplantı kapandıktan sonra dağılırken bir takım gençlerin «Millî Nizam yazacağımız» diye marş söylediklerinin kulağın uzaktan çaldığından söz etmiştir. Kongre Başkanı Gündüz Sevilgen, 2. Başkan Abdullah Tomba, Oğuzhan Asiltürk, B. Aksakal ve Z. Öğün tarafından imzalanmış ve el yazısıyla düzenlenmiş Birinci Büyük Kongre Tutanağının 8. maddesinde «Ayakta Kongre heyetince Millî Nizam marşı okundu.» diye saptandığına ve 18 maddelik tutanakta marşın okunması 8. maddede yer aldığına göre savunma dayanaksız kalmaktadır.

(VI/3) İşaretili bölümde söylenenler yukarıda özetlenen üç belge ve partinin bu belgelerle ortaya çıkan görüşü ve tutumu üzerinde de geçerli bulunduğundan bunların burada tekrarlanmasına gerek görülmemiştir.

5. Değerlendirilen delillere göre durum :

Delil nitelikleri ele alınarak yukarıda tartışılan ve değerlendirilen belgelerin ışığı altında Millî Nizam Partisinin amacının ve faaliyetlerinin Anayasa'nın Başlangıç Kısmı, 2., 19. ve 57. maddeleri ilkelere ve 648 sayılı Siyasal Partiler Kanununun Dördüncü Kısmında yer alan 92., 93. ve 94. maddelerine aykırı olmadığı ve 648 sayılı Kanununun 111. maddesinin 2. sayılı bendinde yazılı kapatma koşullarının böylece gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır. Şu duruma göre partinin temelli olarak kapatılmasına karar verilmesi gereklidir.

VII. SONUÇ :

a) Millî Nizam Partisi İzmir Gençlik Kolu Teşkilâtınca 1970 yılında iki başkıda onbeşbin adet bastırılan, Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın yazdığı «İslâm ve İlim» adlı; aynı teşkilâtça yine 1970 yılında iki başkıda onbin adet bastırılan «Basında Profesör Doktor Necmettin Erbakan» adlı ve yine aynı teşkilâtça 1971 yılında yirmi bin adet bastırılan (Faaliyet raporuna göre elli bin) «Profesör Doktor Necmettin Erbakan - Mecliste Ortak Pazar» adlı kitaplar Parti Genel İdare Heyetince Birinci Büyük Kongreye sunulan faaliyet raporunun «İdare Heyeti Faaliyetleri» başlıklı C. bölümünün e, f, g kısımlerinde çeşitli parti çabaları olarak gösterilmiş ve sözü geçen rapor, Millî Nizam Partisi Birinci Büyük Kongresi tutanağının 10., 13. 15. maddelerinin incelenmesinden anlaşıldığı üzere partinin en yetkili organı olan Büyük Kongrece oybirliğiyle tasavv edilmiş suretiyle 648 sayılı Siyasal Partiler Kanununun 111. maddesinin 2. sayılı bendinde yazılı işlemler ve belgeler niteliğini almış bulunduğu;

b) Bağkaca, sözü geçen kongre tutanağının 7. maddesiyle kongrede okunduğu saptanan «Millî Nizam Partisi Birinci Büyük Kongresinin aziz milletimize beyannamesi», «Millî Nizam Ahdî» başlıklı belgeler ve aynı tutanağın 8. maddesinde «Ayakta Kongre heyetince okunduğu» saptanan «Millî Nizam marşı» nın da aynı 111. maddesinin 2. sayılı bendinde yazılı işlem ve belgelerden sayılması gerektiği;

c) Yukarıda açıklanan belgelerde belli olan parti amaç ve faaliyetlerinin Anayasa'nın Başlangıç Kısmı, 2., 19. ve 57. maddeleri ilkelere ve 648 sayılı Siyasal Partiler Kanununun 92., 93. ve 94. maddelerine aykırı olduğu;

Sonuçuna varılmakla Millî Nizam Partisinin Anayasa'ya aykırı duruma düşmesine ve bu nedenle de temelli kapatılmasına ve gereği 648 sayılı Kanununun 115. maddesi de gözönünde bulundurularak yapılmak üzere kapatma kararı örneğinin Başbakanlığa gönderilmesine Anayasa'nın 19., 57. maddeleri ve 648 sayılı Kanununun 111. maddesinin 2. sayılı bendi gereğince ve oybirliğiyle 20/3/1971 gününde karar verildi.

Başkan Vekili	Üye	Üye	Üye
Avni Givda	Fazıl Uluocak	Sait Koçak	Nuri Urganalp
Üye	Üye	Üye	Üye
Muhittin Taylan	Şahap Aruç	Ercan Seçkin	Ahmet Akar

Üye	Üye	Üye	Üye
Halit Zarbun	Ziya Önel	Kâni Vrana	Muhittin Gürün
Üye	Üye	Üye	
Lütfi Ömerbağ	Şeket Müftügil	Ahmet H. Boyuncuoğlu	

18/5/1971 günlü Ara Kararının 2. bendine ilişkin Karşıoy yazısı

1 — Parti kapatma davalarında, Anayasa Mahkemesince ceza yargılamaları yöntemine (usulüne) ilişkin Yasanın son soruşturma kuralları uygulanır (648 sayılı Siyasal Partiler Kanunu, Madde 108, Fık. 4). Ceza Yargılamaları Yasasının değişik 237. ve değişik 258. maddeleri uyarınca mahkemelere dava açılırken dayanılan kurallardan başka kurallara dayanarak sonuca varıp karar verilebilir. İddianamede Siyasal Partiler Yasasının 112. maddesinin uygulanmasını gerektiren olaylara dahi dayanılmıştır. Mahkeme kurulunun dosya üzerindeki incelemesi henüz sona ermemiş olduğundan, mahkemenin 111. maddesinin 2. bendinden başka kuralları uygulama durumunda olmadığına kabulü, doğru değildir.

2 — Siyasal Partiler Yasasının 112. maddesiyle Anayasa'nın 57. maddesinin karşılaştırılmasından 112. maddesinin 2. fıkrasındaki sınırlanmış 57. maddede uyumadığı izlenimi uyanmaktadır. Bu bakımdan 112. maddesinin Anayasa'ya aykırılığı savi ciddidir.

3 — Anayasa'nın 57. maddesinde görülen parti kapatma nedenlerinin var olup olmadığına saptanması; Anayasa Mahkemesinin değerlendirilmesine bırakılmışken 648 sayılı Yasanın 111. maddesinin 2. bendindeki kural ile bu değerlendirilmeye bir sınırlanmış getirildiği izlenimi uyanmaktadır ve bu kurala yoneten Anayasa'ya aykırılık savi da ciddidir.

Sonuç :

Yukarıda yazılı nedenlerden ötürü 18/5/1971 günlü Ara Kararının (a) bendine karşıyım.

Üye
Ercan Seçkin

Esas Sayısı : 1971/21

Karar Sayısı : 1971/63

Karar Günü : 6/7/1971

İptal davasını açan : Demokratik Parti Millet Meclisi Grubu.

Davanın konusu : 1/3/1971 günlü, 13786 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1376 sayılı 1971 Yılı Bütçe Kanununun 27. maddesinin Anayasa'nın 84., 92. ve 126. maddelerine aykırı bulunduğu öne sürülerek iptaline karar verilmesi isteminden ibarettir.

1 -- Davasının gerekliliği :

(Bu hüküm, 13/2/1969 tarih ve 13126 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 1101 sayılı «5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanunu» nu değiştiren kanunun uygulanmasını önlemek maksadıyla konulmuş bir hükümdür.

Mezkûr 27. madde, Anayasa'nın 64., 92. ve 126. maddelerine aykırıdır. Şöyle ki :

a) Anayasa'nın 64. maddesinde . T. B. M. M. nin görev ve yetkileri genel olarak bildirilmiş; 92. maddesinde ise «Kanunların görüşülmesi ve kabulü usullerinin ne olduğu beyan edilmiştir. Herhangi bir «teklif» veya «tasarının» kanunlaşabilmesi zahtut herhangi bir kanunda değişiklik yapılabilmesi için Anayasa'nın 92. maddesinde bildirilen usule riayet olunması şarttır. İptalini talep ettiğimiz 1971 Yılı Bütçe Kanununun 27. maddesi, 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununda değişikliği öngören bir maddedir. 5434 sayılı Kanunda değişiklik isteniyor ise, işbu değişiklik Anayasa'nın 92. maddesine uyularak, bu maddede beyan edilen ve çizilen yol takip edilerek yapılması gerektirir. Bütçe Kanununa konulan bir hükümle, diğer bir kanunda değişiklik yapılması veya diğer bir kanunun uygulanmasını durdurulması mümkün değildir. Nitekim Yüksek Anayasa Mahkemesi bu hususu, E. 966/24, K. 969/4 sayılı ve 7/1-1969 tarihli kararı ile kesin hükme bağlanmıştır. Anayasa Mahkemesinin de, bu kararda belirttiği gibi,

Millî Nizam Partisi'nin Kapatılmasına Dair Anayasa Mahkemesi Kararı (T.C. Resmî Gazete, Anayasa Mahkemesi Kararları, Sayı: 14072, 14 Ocak 1972).

Ek 3:

29 Mayıs 1979'da Yozgat'ta Düzenlenen Milli Gençlik Yürüyüşü ve Mitingi Provaları
(Milli Gazete, "Fetih Nesli Yarın Yozgat'ta", 28 Mayıs 1979: 1).

EK 4:

MSP'nin 12 Eylül'den Önceki Son Hareketliliği Olan Konya'daki Kudüs Mitingi (Milli Gazete, "İşte Konya", 8 Eylül 1980, 1).

EK 5:

12 Eylül Sonrasında Yargılanan MSP'liler (Milli Gazete, "Mahkemeden Görüntüler", 26 Nisan 1981, 3).

EK 6:

Necmettin Erbakan 24 Temmuz 1981’de serbest bırakılmıştır (Tercüman, “Erbakan, Büyükkörükçü ve Oğuz da Dün Tahliye Edildiler”, 26 Temmuz 1981, 1).

EK 7:

Erbakan'ın 1987'nin Başında Beyazıt Camii'ndeki Gövde Gösterisi (Cumhuriyet, "Gövde Gösterisi", 17 Ocak 1987, 1).

EK 8:

Milli Gazete'nin Eyüp Sultan Camii'nde düzenlediği Milli Gençlik ve Fetih Gününe kapatılan MSP'nin lideri Necmettin Erbakan da katılmıştır (Cumhuriyet, "Erbakan'dan Gövde Gösterisi", 15 Haziran 1987, 1).

EK 9:

Milli Selamet Partisi'nin 5 Haziran 1977 seçimlerinde kullanmış olduğu seçim afişi.
(Milli Selamet Partisi 1977 Seçim Beyannamesi, 1977: 6).

EK 10:

Milli Selamet Partisi'nin 5 Haziran 1977 seçimlerinde kullanmış olduğu seçim afişi.
(Milli Selamet Partisi 1977 Seçim Beyannamesi, 1977:88).

EK 11:

Milli Selâmet Partisi'nin 5 Haziran 1977 seçimlerinde kullanmış olduğu seçim afişi.
(Milli Selâmet Partisi 1977 Seçim Beyannamesi, 1977: 40).

EK 12:

Milli Selâmet Partisi'nin 5 Haziran 1977 seçimlerinde kullanmış olduğu seçim afişi.
(Milli Selâmet Partisi 1977 Seçim Beyannamesi, 1977: 76)